

หลวงปู่ขาว อนาลโย

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว

ชีวประวัติหลวงปู่ขาว อนาลโย

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปนโน

วัดป่าบ้านตาด

เริ่มเขียนประวัติหลวงปู่ขาว อนาลโย

นับแต่ได้ตะเกียกตะกายเขียนประวัติของหลวงปู่มั่น ฎริทัตตเถระ มาก็นับเป็นเวลา ๑๐ กว่าปีแล้ว เป็นความรู้สึกปลงใจว่าจะยุติในการขีดเขียนประวัติของท่านผู้ใดอีกต่อไป นอกจากเขียนเรื่องอรรถเรื่องธรรมอื่น ๆ เป็นครั้งคราวเท่านั้น เพราะการเขียนประวัติของพระอาจารย์ที่สำคัญ ๆ แต่ละองค์ต้องใช้ความพินิจพิจารณาอย่างมาก เพื่อให้สมเกียรติคุณที่มีในองค์ท่าน และท่านเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนพระเถระจำนวนมากจนประมาณไม่ได้ จะเขียนแบบสุกเอาเผากินย่อมไม่สมควรกับองค์ท่าน

แม่หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของหลวงตาบัวอย่างยิ่งได้สิ้นชีวิตลง เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖ นี้ ก็ได้คิดดำริว่าจะเป็นผู้เขียนประวัติของท่านแต่อย่างใด เพราะได้ปลงใจว่าจะยุติการเขียนประวัติใด ๆ แล้ว แต่ที่ประชุมในวงงานนี้ พร้อมทั้งเจ้าอาวาส คือ พระอาจารย์เพ็ง เขมาภริโต ต่างขอร้องให้หลวงตาบัว โดยเฉพาะเป็นผู้เขียนประวัติของท่านโดยถ่ายเดียว เมื่อขอถวายคำขอร้องนี้ก็กลับคืนหาคณะกรรมการที่ประชุมก็ขอร้องกลับคืนอย่างเดิม จึงตกลงใจสนองพระคุณหลวงปู่ท่านตามกำลังความสามารถเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้นจึงขอภัยจากท่านคณะกรรมการที่รับผิดชอบของงานนี้ และท่านผู้อ่านทั้งหลายในความบกพร่องที่มีในหนังสือเล่มนี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

แต่การเขียนประวัติของท่าน จะเขียนเท่าที่จำเป็นทั้งเวลาท่านเป็นฆราวาส และเวลาท่านมาบวชเป็นพระจนถึงวาระสุดท้าย เพื่อให้ทันกับงานซึ่งกำหนดจะมีขึ้น ตามที่ประชุมกำหนดในลักษณะคาด ๆ เอาไว้ เพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงโปรดเกล้าฯ อีกวาระหนึ่งโดยที่ประชุมกำหนดวันที่ ๑๐-๑๑-๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ หากจะเขียนให้เต็มตามความเป็นมาทุกแง่ทุกมุมทั้งสองเพศ คือเพศฆราวาสและเพศสมณะของท่าน เรื่องจะมากมาย ซึ่งอาจไม่ทันกับเวลาที่มีน้อยอยู่แล้ว

การเขียนประวัติท่าน จะเขียนตามเค้าโครงของต้นฉบับที่เจ้าอาวาสวัดถ้ำกลองเพล นำมามอบให้ ซึ่งมีเนื้อเรื่องแต่เริ่มต้นชีวิตแห่งฆราวาส จนถึงที่สุดแห่งเพศสมณะ นับว่าสมบูรณ์ในความรู้สึกของผู้เรียบเรียงที่ได้อ่านดูก่อนเขียนประวัติท่าน

ชีวประวัติของหลวงปู่ขาว

พระหลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี นามเดิมท่านชื่อ ขาว โคระธา เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๓๑ ตรงกับวันอาทิตย์ ปีชวด ณ บ้านบ่อชะเนง ต.หนองแก้ว อ.อำนาจเจริญ จ.อุบลราชธานี บิดาชื่อ พัว มารดาชื่อ รอด โคระธา

ท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๗ คน ตามลำดับดังนี้ ๑.นางวัน โคระธา ๒.นายบุญจันทร์ โคระธา ๓.นางหนูแดง โคระธา ๔.หลวงปู่ขาว โคระธา ๕.นายกาเหว่า โคระธา ๖.นางหลอด โคระธา ๗.นางไหล โคระธา พี่และน้องได้ถึงแก่นิจกรรมไปหมดแล้ว

การอาชีพเมื่อเป็นฆราวาสของหลวงปู่ท่านทำนาค้าขาย เป็นคนขยันหมั่นเพียรมาก มีนิสัยซื่อสัตย์สุจริต โอบอ้อมอารีกับญาติมิตรเพื่อนฝูงและผู้เกี่ยวข้องดีมาก ใครๆ ก็รักและชอบคบค้าสมาคม มีเพื่อนฝูงมาก แต่เป็นเพื่อนที่ดี มิใช่แบบมีเพื่อนฝูงมาก เหล้ายาปลาปิ้งมาก ลากกันลงนรกทั้งเป็นและล่มจมไปเป็นแถวๆ ดังที่รู้ๆ เห็นๆ กันอยู่ในสมัยจรวดรวดเร็วทันใจ คนสมัยนั้นมักมีแต่คนดี การคบกันจึงเป็นสง่าราศีแก่วงศ์สกุลมากกว่าจะพาให้เสียหายล่มจม

เมื่ออายุ ๒๐ ปี บิดามารดาก็จัดให้มีครอบครัว ภรรยาชื่อ นางมี มีบุตรธิดาด้วยกัน ๗ คน คนหัวปีเป็นชายชื่อ คำมี ได้ออกบวชตามพ่อคือหลวงปู่เวลาท่านออกบวชแล้ว จนสิ้นอายุในเพศนักบวชเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๕ นี้เองที่วัดถ้ำกลองเพล เมื่อบวชแล้วก็ติดสอยห้อยตามหลวงปู่ และมาอยู่ที่วัดถ้ำกลองเพลด้วยจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต คนที่สองชื่อ นายลี โคระธา เป็นผู้มีศรัทธา อุทิศสำหรับติดตามมาปฏิบัติและถวายอาหารบิณฑบาตหลวงปู่เป็นประจำ ลูกที่มีนิสัยทางศาสนาอย่างเด่นชัดมีอยู่ ๒ คน นอกนั้นก็ธรรมดาเหมือนโลกทั่วไป แต่จะไม่ขอออกนามลูกๆ ท่าน

ท่านอยู่ครองฆราวาสตามประเพณีของโลก.....ปี แต่รู้สึกไม่ค่อยราบรื่นชื่นใจนัก ในระหว่างครองคู่ทั้งสองที่อยู่ร่วมกันมา เนื่องจากภรรยาไม่ตั้งอยู่ในความสันโดษ คือความยินดีในสมบัติที่มีอยู่ของตนได้แก่คู่ครอง แต่ชอบหาเศษหาเลย ซึ่งเป็นยาพิษทำลายจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่ง ตลอดสมบัติและความมั่นคงของครอบครัว คือ เมียคบซู้ผู้ชายอื่นซึ่งเป็นประเภทกาฝากอันเป็นตัวทำลายถ่ายเดียว จนถึงกับอยู่ด้วยกันไม่ได้จริงจังยั่งยืน หากจะคิดว่าถึงวาระกรรมหรือกรรมบันดาลก็สุดจะคาดคิดค้นเดาได้ถูก เพราะถ้าไม่มีเหตุ

สะท้อนใจอย่างหนักเช่นนี้เกิดขึ้น ท่านอาจจะยังไม่คิดในแง่บรรทัดฐานถึงกับต้องสละตน ออกบวชในระยษนั้นก็ได้ เพราะเท่าที่ทราบในประวัติความเป็นมาของการครองเรือนที่เป็น ต้นเหตุให้ท่านคิดมากถึงกับคิดถึงการออกบวช ก็มาจากสาเหตุที่เมียมีชู้ไม่อาจสงสัยไป อย่างอื่นอยู่แล้ว

ดังนั้นการที่เมียมีชู้หรือผัวมีชู้ เมียมีหลายผัว หรือผัวมีหลายเมียเหล่านี้ จึงควรยก ให้กิเลสราคะตัณหาตัวไม่รู้จักกั้มพอกวาดต้อนเข้าสู่คลัง มหิจจตา ของมันไปเสีย เพื่อ ไม่ให้มีความกระทบกระเทือนถึงอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่มีส่วนรู้เห็นและผิดด้วย เพราะเรื่อง ทำนองนี้มีอยู่ทั่วไปและยิ่งจะนับวันมากขึ้นถ้าโลกต่างพอใจส่งเสริม โดยไม่สนใจเห็นโทษ ของมันด้วยบรรทัดฐาน คือ สนุตฺตฎฐิ ปรมั ธนั ความยินดีเฉพาะผัว-เมียของตนเป็นทรัพย์สิน เครื่องปลื้มใจอย่างประเสริฐอยู่แล้ว เพราะความสงบสุขของครอบครัวผัว-เมียอยู่ที่ความ ยินดีต่อกัน และอยู่ในโอวาทแห่งธรรมบทนี้ มิได้อยู่ที่ มหิจจตา หลายผัวหลายเมียดังที่ คิดและสนใจใฝ่ฝันกันเลย

ดังนั้นโลกครอบครัวผัวเมียถ้าอยากมีความสงบสุขร่มเย็นจริงจังยั่งยืน จึงไม่ควรฝักใฝ่ ใส่ใจเสาะแสวงหาหญิงชายเศษเดนประเภทยาพิษมาเคลือบแฝงครอบครัวผัวเมีย ควรรัก สงวนและบำรุงรักษาสมบัติคือคู่ครองที่มีอยู่ของตน ให้มีความอบอุ่นตายใจและเห็นอก เห็นใจกันตลอดไปจนวันอาสาน จะเป็นผู้ครองความสุขได้สมใจที่ใฝ่ฝัน

คำว่า ราคะตัณหานั้น ย่อมเหมือนไฟในครัวเรือน โลกปราศจากไม่ได้ทั้งสองอย่าง คือต้องเสาะแสวงกันทั้งหญิงทั้งชายในเรื่องครอบครัวผัวเมีย เพราะราคะตัณหาเป็นนาย บังคับให้จำต้องแสวง ไฟสำหรับหุงต้มแกง ตลอดแสงสว่างต่างๆ อันหาประมาณไม่ได้ จำต้องมีสำหรับมนุษย์และครอบครัว ทั้งสองอย่างนี้หากนำมาทำประโยชน์ตามความ จำเป็นก็ย่อมสนองความต้องการได้เท่าที่ควร แต่ถ้าประมาทลืมหืมตัว ขาดความระมัดระวัง ทั้งสองอย่างนี้ย่อมเผาผลาญมนุษย์ให้ฉิบหายวายปวงไปได้ไม่อาจสงสัย ดังนั้นปราชญ์ท่าน จึงสอนมนุษย์ผู้อยู่ได้อำนาจแห่ง ราคะคิ โทสะคิ โมหะคิ เหล่านี้ด้วยธรรมอันเป็น น้ำดับไฟ ไม่ปล่อยให้ลุกลามใหญ่โตจะกลายเป็นโลกวินาศ เช่นเดียวกับการรักษาไฟใน บ้านไม่ให้เป็นอันตรายแก่ตนและสมบัติทั้งหลายฉะนั้น

สาเหตุให้ท่านออกบวช

การเริ่มออกบวชของท่านได้ปรากฏขึ้น ในวาระต่อมาที่ได้พบเห็นสิ่งที่รักและปักหลัก สุดซึ้งหัวใจ กลับกลายเป็นมหาภัยสังหารทำลายหัวใจอย่างไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลย ท่าน เองเกิดความทุเรศและความเคียดแค้นแสนจะอดกลั้นทนทานได้ในเหตุการณ์นั้น แต่ก็คงมี

บารมีธรรมที่เคยบำเพ็ญมา มาช่วยสะกิดใจไว้ได้ทันท่วงทีในขณะนั้นว่า แม่แต่เม็ดตัวเล็ก ๆ กัดเรายังรู้จักเจ็บและปวดอกในทันทีทันใด ก็การฆ่าคนให้ล้มตายนั่น ความทุกข์ของผู้จะถูกฆ่าแม่เป็นฝ่ายผิดและรู้ตัวว่าผิด จะมีทุกข์มากขนาดไหน จงยับยั้งใจไว้พิจารณาให้ดีและละเอียดถี่ถ้วนก่อนจะสายเกินแก้ ว่าทำไมเราจึงเป็นผู้ยี่นดีและพอใจทำในสิ่งเลวร้าย ที่โลกทั้งหลายไม่พึงปรารถนาและปราชญ์ติเดียนอย่างยิ่งเช่นนี้

เราฆ่าเขาให้ตายสมใจแล้ว เราจะได้อะไรที่พึงใจเป็นเครื่องตอบแทนบ้าง นอกจาก มหันตโทษ มหันตทุกข์ล้วน ๆ ไม่มีประมาณเท่านั้น จะสะท้อนย้อนกลับมาเผาผลาญเรา คำว่าเมียมีชู้ ผัวมีชู้ เมียมีหลายผัว ผัวมีหลายเมียนี่ เพิ่งมาเกิดแก่เราคนเดียวเท่านั้นหรือ ในโลกทั้งหลายตลอดวงนักปราชญ์ที่ท่านมาเป็นศาสดา มาเป็นพระสาวก มาเป็นครูอาจารย์สอนเรา ท่านไม่เคยมีเคยเจอสิ่งสกปรกอันเป็นสมบัติของสัตว์นรกเหล่านี้มาละหรือ ในโลกมีเฉพาะเราคนเดียว เจอเฉพาะเราคนเดียวเท่านั้นหรือ รีบคิดและตัดสินใจให้ถูก ถ้าจะไม่ตั้งหน้าทำลายตัวเองให้ฉิบหาย จนไม่มีเชื้อแห่งความดีเป็นเครื่องสืบต่อภพต่อชาติในภพต่อไป คนเราจะรู้ว่าตนโง่หรือตบถฉลาด จะลุ่มจมหรือจะเอาตัวรอดปลอดภัยถึงแดนแห่งชัยชนะได้ ย่อมถือเหตุการณ์เป็นเครื่องวัดดวงในการปฏิบัติตัวต่อเหตุการณ์นั้น ๆ

ปราชญ์ทั้งหลายแต่ดึกดำบรรพ์มา ท่านไม่เคยเสียท่าเสียทีเพราะการทุ่มตัวให้กับสิ่งเลวทรามทั้งหลาย นอกจากท่านคิดอุบายพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงสิ่งเลวร้าย ให้กลายเป็นปุยห่อเลี้ยงธรรมให้เจริญภายในใจถ่ายเดียว แต่ตัวเจ้าเองทำไมจะทำตัวเป็นมนุษย์เหลวแหลกแตกกระจายไม่เป็นท่า ด้วยการทำชั่วตามเหตุการณ์ของโลกที่ไม่มีประมาณแห่งความพอดีที่ผู้อื่นก่อกำขึ้นเช่นนี้เล่า? เพียงเท่านั้นไม่อาจยับยั้งได้ เจ้าจะพุงตัวเพื่อความดีงามไปได้อย่างไร เมียของเจ้าเขาลุอำนาจแห่งราคะตัณหาไปตามประสาของหญิงที่ไม่มีเขตแดน แต่ตัวเจ้าเองที่เข้าใจว่าตัวเป็นฝ่ายถูกฝ่ายดีกว่าเขา แต่แล้วเจ้าก็จะลุอำนาจไปตามโทษะ ความอาฆาตมาดร้ายและทำลายเขาให้ตายสมใจนั้น ในคนทั้งสองคือเมียผู้นอกใจกับตัวเจ้าเองผู้ฆ่าเมียและชายชู้ ให้ตายพร้อมกันในขณะเดียวสองคนนั้น จะจัดว่าใครเลวร้ายกว่าใคร

ตามสายธรรมของจอมปราชญ์มีพระศาสดาเป็นพยานแล้ว ตัวเจ้าเองต้องจัดว่าเป็นผู้ทำกรรมชั่วอย่างหนักมาก จนไม่มีมหาเมตตาในธรรมบทใดบาทใดให้อภัยเจ้าได้ เจ้าต้องลงนรกหลุมมหันตทุกข์โดยถ่ายเดียวไม่เป็นอย่างอื่นเลย เจ้าจะเชื่อโทษะกิเลสที่กำลังรุมล้อมพัดผันหัวใจของเจ้าเพื่อให้เป็นไปตามอำนาจของมัน หรือจะเชื่อธรรมของจอมปราชญ์ที่เคยพยุงสัตว์โลกผู้ได้ทุกข์ให้เบาบางสร้างชามานานแสนนาน รีบคิดและตัดสินใจโดยถูก

ทางเตี้ยวนี้อย่าชักช้าล้าหลัง ก็เลสตัวโหดร้ายจะแข่งธรรมและขยาตัวเจ้าให้แหลกทั้งเป็น ถ้าไม่รีบจัดการกับมันแต่ขณะนี้

ท่านว่าเป็นที่แปลกประหลาดและอัศจรรย์อย่างไม่เคยคาดเคยฝันมาก่อน พอความอัศจรรย์ผุดขึ้นจากภายในอันเป็นเชิงบอกเตือนด้วยอุบายต่างๆ รวากับครูอาจารย์ที่เคารพนับถือมานั่งสั่งสอนเราอยู่เฉพาะหน้าให้สงบลงไป ใจที่เป็นเหมือนกองเพลิงใหญ่ซึ่งกำลังส่งเปลวเต็มที่ พร้อมจะเผาไหม้สิ่งที่กีดขวางอยู่เวลานั้นให้เป็นผุยผงชั่วประเดี๋ยวใจนั้น ได้สงบตัวลงอย่างเงียบผิดธรรมดา และเกิดความสดสังเวชในเหตุการณ์เกี่ยวกับเมียนอกใจ พร้อมด้วยความอ่อนโยนที่เต็มไปด้วยความสงสารและความให้อภัยเต็มดวงใจ พร้อมกับความเห็นโทษแห่งความโหดร้ายหมายชีวิตอย่างถึงใจในขณะเดียวกัน ยกมือขึ้นประนมสาธุๆ พระธรรมท่านโปรดปรานว่าที่สัตว์นรกไว้ได้ทันท่วงที

หลังจากมรสุมในหัวใจสงบลงโดยสิ้นเชิงแล้ว ใจกลับว่างเปล่าโล่งสบายหายทุกข์เข็ญเวรภัยทั้งปวงในขณะนั้น รวากับเกิดชาติใหม่ขึ้นมาในร่างกายและใจดวงเดียวกัน ทำให้คิดทบทวนหวนกลับไปกลับมา ย้อนหน้าย้อนหลังทั้งอดีตที่เคยตีบตันอันตื้นจนจะหาทางออกไม่ได้ ถึงกับจะคิดเผาไหม้ตัวเองสดๆ ร้อนๆ โดยเห็นว่าเป็นทางออกที่ดี ทั้งอนาคตเกี่ยวกับความเป็นไปในวันข้างหน้าว่า จะควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะสมมักสมหมาย ไม่คลุกเคล้าด้วยมูตรด้วยคุณด้วยพินด้วยไฟดังที่เป็นมาแล้ว ที่น่าสดสังเวชน่าขะเขยงและไม่พึงปรารถนาตลอดอนันตกาล

แต่ก่อนท่านไม่ได้คิดอะไรมากไปกว่าการหวังความเจริญในทางโลก เมื่อมาประสบเหตุการณ์ธรรมทูตนี้ ความรู้สึกสำนึกทั้งหลายจึงหนักไปในอรรถในธรรมมากกว่าจะคิดไปในแง่อื่นๆ จนถึงขั้นปลงใจบวชด้วยความเห็นโทษเห็นคุณจริงๆ เนื่องจากอะไรก็เคยคิดเคยผ่านมามากต่อมากแล้ว สิ่งที่จะให้สมหวังไม่ค่อยปรากฏ มักมีแต่สิ่งไม่พึงหวังมาปรากฏซ้ำๆ ซากๆ จนถึงขั้นชอกช้ำเต็มที่แทบจะหาที่ปลงที่วางไม่ได้ คิดเห็นแต่ธรรมอย่างเดียวจะพึงเป็นพึงตายได้ ด้วยการออกบวชปฏิบัติธรรมให้เต็มกำลังความสามารถ อย่างอื่นๆ ไม่ค่อยมีในห้วงแห่งความคิดนึก จึงได้ตัดสินใจออกบวช โดยบอกความประสงค์ให้ญาติมิตรเพื่อนฝูงทราบแล้วก็ออกถวายตัวเป็นนาคในวัดเพื่อบวชโดยไม่ชักช้า

การบวชของหลวงปู่ขาว

ท่านออกบวชคราวแรก บวชที่วัดโพธิ์ศรี บ้านบ่อชะเนง ตำบลหนองแก้ว อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่..... พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒ โดยพระครูพุทธศักดิ์ เจ้าคณะอำเภออำนาจเจริญเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์บุญจันทร์เป็นพระกรรมวาจา และอยู่จำพรรษาเพื่อศึกษาหลักพระธรรมวินัยในวัดโพธิ์ศรีถึง ๖ ปี ในเวลาที่อยู่ในวัดนั้น สังเกตดูครูอาจารย์และเพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกันประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยก็เป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ผิด ๆ พลาด ๆ ไม่เป็นที่จับใจเชื่อถือได้ ไม่สมเจตนาที่ออกบวชเพื่อมรรคเพื่อผลด้วยความบริสุทธิ์ใจดังที่ตั้งใจไว้ เมื่อคิดอ่านทบทวนเกี่ยวกับการอยู่และการออกปฏิบัติธรรมจนเป็นที่แน่ใจแล้ว จึงเข้ากราบลาอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดญาติมิตรเพื่อนฝูงเพื่อทราบเจตนาและความประสงค์ในการออกปฏิบัติธรรม

อุปสรรคในการออกเที่ยวธุดงค์กรรมฐาน

ตอนก่อนปฏิบัติกรรมฐานท่านก็เคยได้รับอารมณ์เขย่าก่อกวนใจนานาประการ ที่จะให้เป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญจากคนทั้งหลาย ทั้งเป็นพระทั้งเป็นฆราวาสว่า เวลานี้มรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยไปนานแล้ว ใครจะบำเพ็ญถูกต้องดังงามตามพระธรรมวินัยเพียงไร ก็ไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จตามใจหวังได้บ้าง ว่าการบำเพ็ญภาวนาทำให้คนเป็นบ้า ถ้าใครอยากเป็นบ้าก็ออกบำเพ็ญภาวนา ถ้าใครยังอยากเป็นคนดีเหมือนชาวบ้านเขา ก็ไม่ควรออกกรรมฐานเพื่อความเป็นบ้าบ้าง ว่าสมัยนี้เขาไม่มีพระธุดงค์กรรมฐานกันหรอก นอกจากพระธุดงค์กรรมฐานที่จำหน่ายตะกรุด คาถาวิชาอาคมของคลังต่าง ๆ เช่น พวกเสน่ห์ยาแฝด อยู่ยงคงกระพันชาตรี ดูถูกข่มขามยามดี ดูชะตาราตีเท่านั้น ส่วนพระธุดงค์กรรมฐานที่ดำเนินตามทางพระธุดงค์นั้นไม่มีแล้วสำหรับทุกวันนี้ อย่าไปทำให้เสียเวลาและเหนื่อยเปล่าเลย สู้อยู่สบายอย่างนี้ไม่ได้บ้าง

บรรดาอุปสรรคที่กีดขวางทางออกบำเพ็ญธุดงค์วัตรในเวลานั้น รู้สึกมีมากมายสำหรับท่านเองไม่ยอมฟังเสียงใคร แต่ไม่คัดค้านให้เป็นความกระเทือนใจกันเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไรทั้งสองฝ่าย ในความรู้สึกที่ฝังลึกอยู่ในท่านมีว่า คนเหล่านี้และพระอาจารย์เหล่านี้มิได้เป็นเจ้าของศาสนา มิได้เป็นเจ้าของมรรคผลนิพพาน และมีได้เป็นผู้มีอำนาจทำผู้อื่นให้เป็นบ้าเป็นบอได้ พอจะเชื่อถือได้ เราเชื่อพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวกับพระธรรมและพระสงฆ์สาวกอรหันต์เท่านั้น ว่าเป็นผู้ประเสริฐในโลกทั้งสาม ท่านที่พูดหว่านล้อมกีดกันไม่ให้เราออกกรรมฐานด้วยอุบายต่าง ๆ นี้ มิใช่ผู้วิเศษวิโสอะไรเลย เพียงมองดูกิริยาท่าทางที่แสดงออกก็พอทราบได้ว่า เป็นนักปราชญ์หรือเป็นคนพาลมีสันดานเป็นอย่างไรบ้าง ฉะนั้นคำกีดกันหวงห้ามใด ๆ ที่แสดงออก จึงไม่เป็นสิ่งที่เราจะนำมา

วินิจฉัยให้เสียเวลา เราจะต้องออกปฏิบัติกรรมฐานโดยถ่ายเดียวในไม่ช้านี้ และจะค้นหาของจริงตามหลักธรรมที่ประทานไว้ จนสุดกำลังความสามารถขาดดินสิ้นซาก พระกรรมฐานคือตัวเราเอง ตายก็ยอมถวายชีวิตไว้กับพระธรรมดวงเลิศ

เมื่อพร้อมแล้วท่านก็ออกเดินธุดงค์ ในท่ามกลางประชาชนและครูอาจารย์ทั้งหลายที่กำลังชุมนุมกันอยู่ในเวลานั้น เวลาจะไป ท่านพูดสั่งเสียด้วยความจริงใจ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาต่างๆ ที่คัดค้านโดยปริยายว่า เมื่อกระผมและอาตมาไปแล้ว ถ้าสอนตัวเองไม่ได้ เต็มภูมิจิตภูมิธรรมตราบไต่ จะไม่มาให้ท่านทั้งหลายเห็นหน้าตราบนั้น จะหวังตายเพื่อความรู้อะไรเห็นแจ้งในธรรมเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่นแน่นอน กรุณาช่วยจำคำนี้ไว้ด้วย หากยังมีวาสนาได้กลับมาพบหน้ากันอีกจะลืมไปเสีย การที่เราจะมีโอกาสได้พบเห็นกันในอนาคตจึงมีอยู่เพียงอย่างเดียวดังที่เรียนแล้ว คือการรู้เห็นธรรมประจักษ์ใจหายสงสัยโดยสิ้นเชิงแล้ว ถึงจะกลับมาให้ท่านทั้งหลายเห็นหน้า

ท่านว่าขณะที่ผู้คนส่วนมาก ทั้งพระอาจารย์ใหญ่ๆ ทั้งฆราวาสที่ชาวบ้านเคารพนับถือกันว่าเป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต พูดคัดค้านกีดกันอยู่นั้น ใจเราเหมือนจะกัดเพชรทั้งก้อนให้แหลกเป็นผุยผงไปในนาทีเดียว และเหมือนจะเหาะเหินเดินไปทางอากาศให้เขาดูในเวลานั้น รู้สึกมันมานะมันกระหึ่มยืมยืมอยู่ภายในใจ ราวกับจะออกแสงแจ่มจ้า พุ่งออกมาให้คนทั้งหลายเหล่านั้นเห็นเสียที ซึ่งเป็นลักษณะประกาศตนว่า “นี่ใจละแสงเพชรอยู่ในใจข้านี้ใจละ พวกกันเห็นหรือยัง จะพวกนั้นมัวประมาทซ้ำว่า จะไปเป็นบ้าเป็นบอลุบล่าอะไรต่างๆ อยู่โน้นหรือ ใจข้ากับใจท่านทั้งหลายมันมิได้เป็นใจดวงเดียวกัน พอจะกวาดต้อนเข้ามาสู่มุมชุมนุมกันตายแบบไม่มีคุณค่าราวกับหมาตายอย่างไรกัน ข้ายังไม่พอใจจะตายตามแบบที่ท่านทั้งหลายจะพาตายอยู่เวลานี้ ข้าประสงค์จะตายแบบพระพุทธเจ้าพาตายซึ่งไม่มีเชื้อแห่งภพเหลือหลออยู่เลย ตายแบบนี้ข้าเคยตายมามากต่อมากแล้วจนไม่สามารถจะพรรณนาปาฐาของตนได้ แม้ไม่รู้ด้วยญาณ ข้าก็เชื่อพระพุทธเจ้าผู้ทรงญาณอันเอกไม่มีใครเสมอเหมือน”

เสร็จแล้วก็ลาพระอาจารย์นักปราชญ์ทั้งหลาย ออกเดินทางท่ามกลางประชาชนจำนวนมาก มุ่งหน้าไปทางพระธาตุพนม เดินบุกป่าฝ่าดงไปด้วยเท้าตามทางลัดทางเกวียน เพราะสมัยนั้นถนนไม่มีแม้แต่รูปร่าง นอกจากทางคนเดินเท้าและทางเกวียนเท่านั้น ในดงใหญ่นั้นข้างก็ชุม เสือก็มาก สัตว์ป่าชนิดต่างๆ มีเต็มไปทุกหนทุกแห่ง เพราะไม่มีบ้านผู้บ้านคนมากเหมือนสมัยทุกวันนี้ ซึ่งไปที่ไหนมีเต็มไปด้วยผู้คนบ้านเรือน ป่าก็ป่าจริง ๆ ถ้า

เดินผิดทางก็มีหวังอดข้าวหรืออาจตายได้ เนื่องจากไม่พบบ้านพบเรือนคนที่ไหนเลย แม้เดินทางตั้งวันก็แทบจะไม่เจอบ้านคน

อุตสาห์เดินบุกป่าฝ่าดงมาจนถึงพระธาตุพนม ลุถึงอุตรฯ หนองคาย เพื่อตามหา ท่านอาจารย์มั่น ซึ่งทราบที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่อำเภอท่าบ่อ เมื่อไปถึงและอาศัยอยู่กับท่าน ได้พักอบรมกับท่านชั่วระยะเท่านั้น ยังไม่จุใจที่อยากอยู่เลย ท่านก็หนีจากเราไปทาง เชียงใหม่หายเงียบไปเลย คราวนั้นก็นับว่าเป็นคนลึนท่าไปพักหนึ่ง เพราะไม่มีครูอาจารย์ ให้โอวาทสั่งสอน พอทราบข่าวว่าท่านอาจารย์มั่นไปพักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่เชียงใหม่ จึงพยายามตามหลังท่านไป โดยการเที่ยวรุดงกรรมฐานไปเรื่อย ๆ ตามลำน้ำโขง จนลู่ถึง เชียงใหม่ และเที่ยวบำเพ็ญอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ด้วยความสงบสุข

ที่ที่ท่านพักบำเพ็ญแต่ละแห่งนั้น ล้วนเป็นป่าเป็นเขาและห่างไกลจากหมู่บ้านมาก ท่านอาจารย์มั่นเองก็เที่ยวอยู่ตามแถบนั้นเช่นกัน แต่ตามท่านไม่พบอย่างง่าย ๆ เพราะท่าน ชอบปลีกตัวจากหมู่คณะอยู่เสมอ ไม่ยอมให้ใครพบอย่างง่ายตาย ท่านก็พยายามตามท่าน อย่างไม่ลดละ จนได้พบและได้ฟังการอบรมจากท่านจริงๆ แต่ท่านไม่ค่อยให้ใครอยู่ด้วย ท่านชอบอยู่เฉพาะองค์เดียว ท่านว่าท่านก็พยายามไปอยู่ในแถวใกล้เคียงท่าน พอไปมาหา สู้เพื่อรับโอวาทได้ในคราวจำเป็น เมื่อเข้าไปเรียนศึกษาข้อธรรมข้อธรรม ท่านก็เมตตาสั่ง สอนอย่างเต็มภูมิไม่มีปิดบังลึกลับ แต่ไม่ค่อยให้ใครอยู่ด้วย ท่านว่าท่านก็พอใจที่ท่านเมตตา สั่งสอนในเวลาจำเป็นเข้าไปเรียนถาม เมื่อหมดข้อข้องใจแล้วก็กราบลาท่านไปบำเพ็ญตาม ลำพัง มีการเข้า ๆ ออก ๆ อยู่เสมอ

เมื่ออยู่นานไปบางปีท่านก็เมตตาให้เข้าไปจำพรรษาด้วย รู้สึกดีใจเหมือนตัวจะลอย ที่พยายามมาหลายปีเพิ่งสำเร็จ จากนั้นก็ได้จำพรรษากับท่านเรื่อยมา การบำเพ็ญทางจิตต ภาวนารู้สึกได้กำลังขึ้นเป็นลำดับ ตอนไปอยู่ที่เชียงใหม่แล้ว พร้อมกับได้ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญคอยแนะนำสั่งสอน ใจจึงเหมือนจะเหาะจะบินด้วยอำนาจแห่งความอิมเอิบใน ธรรมที่ปรากฏอยู่กับใจ ไม่มีความอับเฉาเศร้าใจเพราะความเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ของใจ เหมือนพักอยู่ที่อื่น ๆ ใจนับวันเจริญขึ้นโดยลำดับทั้งด้านสมาธิและด้านปัญญา มีความ เพลิดเพลินในความเพียรทั้งกลางวันและกลางคืนไม่มีเวลาอิมพอ

ช่างใหญ่เข้ามาหาท่านในเวลากลางคืนยามดึกสงัด

คืนวันหนึ่งในพรรษา ทราบว่าท่านจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๒ องค์ เวลาตีกสังข์ท่านกำลังนั่งภาวนาอยู่ในกุฏิเล็กๆ ขณะนั้นช่างใหญ่เชือกหนึ่งทีเจ้าของเขาปล่อยให้เที่ยวหากินตามลำพังในป่าเขาแถบนั้น ไม่ทราบว่ามาจากที่ไหน เดินตัวมเตี้ยมเข้ามาในบริเวณด้านหลังกุฏิท่าน และเดินตรงเข้ามาหากุฏิท่าน แต่เผอิญกุฏิด้านหลังมีม้าหินใหญ่ก้อนหนึ่งบังอยู่ ช่างจึงไม่สามารถเข้ามาถึงตัวท่านได้ พอมันเข้ามาถึงหินก้อนนั้นแล้วก็เอางวงสอดเข้ามาในกุฏิจนถึงกลดและมุ้งบนศีรษะท่านที่กำลังนั่งภาวนาอยู่ เสียงสุดลมหายใจตมกลืนท่านดังฟูดฟาดๆ จนกลดและมุ้งไหวไกวไปมาและเย็นไปถึงศีรษะท่าน องค์ท่านเองก็นั่งภาวนาบริกรรมพุทโธๆ อยู่อย่างฝากจิตฝากใจ ฝากเป็นฝากตายกับพุทโธจริงๆ ไม่มีที่อาศัย

ช่างใหญ่ตัวนั้นก็ยืนนิ่งอยู่ที่นั่นไม่ยอมหนีไปไหนเป็นเวลา ๒ ชั่วโมงเศษๆ และคงยืนตักนั่งอยู่ท่านองนั้น ราวกับจะคอยตะครุบท่านให้แหลกไปในเวลานั้น นานๆ จะได้ยินเสียงลมหายใจและสุดกลืนท่านอยู่นอกมุ้งครั้งหนึ่งแล้วเงียบไป จากนั้นก็เดินกลับออกไปทางด้านตะวันตกกุฏิ แล้วเอามือล้วงเข้าไปในตะกร้ามะขามเปรี้ยวที่ข้างต้นไม้ซึ่งโยมเขาเอามาไว้เพื่อขัดฝาบาตรออกมากิน เสียงเคี้ยวดังกร้วมๆ อย่างเอร็ดอรร้อย ท่านจึงนึกว่าที่นี้มะขามสำหรับขัดฝาบาตรเราคงเกลี้ยงไม่มีเหลือแน่นอน ถ้างงเจ้าทอ้งใหญ่พุงหลวงได้คว่าถูกมือแล้ว เมื่อมันกินมะขามเปรี้ยวในตะกร้าหมดแล้วก็ต้องเดินเข้ามากุฏิเรา คราวนี้ต้องเข้าถึงตัวและบดขี้เราแหลกไปอย่างแน่นอน อย่างกระนั้นเลยเราควรออกไปพูดกับมันให้รู้เรื่องกันเสียบ้าง เพราะสัตว์พรรคนี้มันรู้ภาษาคนได้ดี เนื่องจากมันเคยอยู่กับคนมานาน เวลาเราออกไปพูดกับมันด้วยดีให้รู้เรื่องแล้ว มันคงฟังเสียงเราน่าจะไม่ฝันดื้อท้อลิ่งเข้ามา หากมันฝันดื้อท้อลิ่งพรวดพราดเข้ามาจะฆ่าเราก็อมตายเสียเท่านั้น แม้เราไม่ออกไปพูดกับมัน แต่เวลามันกินมะขามหมดแล้วก็ต้องเข้ามาหาเราจนได้ ถ้ามันจะฆ่าก็ต้องตายหนีไม่พ้นแน่นอนเพราะเป็นเวลาค่าคืน ตาก็มองไม่เห็นหนทางอะไรด้วย

พอตกลงใจแล้วท่านก็ออกจากกุฏิเล็กๆ มายืนแอบโคนต้นไม้หน้ากุฏิ แล้วพูดกับมันว่าพี่ชาย น้องขอพูดด้วยสักคำสองคำ ขอพี่ชายจงฟังคำของน้องจะพูดเวลานี้ พอได้ยินเสียงท่านพูดขึ้น มันก็หยุดนิ่งเงียบราวกับสัตว์ไม่มีหัวใจ จากนั้นท่านก็เริ่มมธภาษิตกับมันว่า พี่ชายเป็นสัตว์ของมนุษย์นำมาเลี้ยงไว้ในบ้านเป็นเวลานานจนเป็นสัตว์บ้าน ความรู้สึกทุกอย่างตลอดภาษามนุษย์ที่เขาพูดกันและพรั่สอนพี่ชายตลอดมานั้น พี่ชายรู้ได้ดีทุกอย่างยิ่งกว่ามนุษย์บางคนเสียอีก ดังนั้นพี่ชายควรจะรู้ขนบธรรมเนียมและข้อบังคับของมนุษย์ ไม่ควรทำอะไรตามใจชอบ เพราะการทำบางอย่างแม้จะถูกใจเราแต่เป็นการขัดใจ

มนุษย์ก็ไม่ใช่ของดี เมื่อขัดใจมนุษย์แล้วเขาอาจทำอันตรายเราได้ ดีไม่ดีอาจถึงตายก็ได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ฉลาดแหลมคมกว่าบรรดาสัตว์ที่อยู่ร่วมโลกกัน สัตว์ทั้งหลายจึงกลัวมนุษย์มากกว่าสัตว์ด้วยกัน ตัวพี่ชายเองก็อยู่ในบังคับของมนุษย์ จึงควรเคารพมนุษย์ผู้ฉลาดกว่าเรา ถ้าต้องติดต่อเขาอย่างน้อยเขาก็ดี เขาเอาข้อลับลงที่ศีรษะพี่ชายให้ได้รับความเจ็บปวด มากกว่านั้นเขาฆ่าให้ตาย

พี่ชายจงจำไว้อ่าได้ล้มคำที่น้องสั่งสอนด้วยความเมตตาอย่างยั้งนี้ ต่อนี้ไปพี่ชายจงรับศีลห้า น้องเป็นพระจะให้ศีลห้าแก่พี่ชาย จงรักษาให้ดี เวลาตายไปจะได้ไปสู่ความสุขอย่างต่ำก็มาเกิดเป็นมนุษย์ผู้มีบุญมีคุณธรรมในใจ ยิ่งกว่านั้นก็ไปเกิดบนสวรรค์หรือพรหมโลกสูงขึ้นไปเป็นลำดับ ดีกว่ามาเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉาน เช่น เป็นช้างเป็นม้าให้เขาขี่ขี่เหยียนตีและชนไม้ชนฟัน ซึ่งเป็นความลำบากทรมานจนตลอดวันตาย ก็ไม่ได้ปล่อยวางภาระหนักดังที่เป็นอยู่เวลานี้

พี่ชายจงตั้งใจฟังและตั้งใจรับศีลด้วยเจตนาจริง ๆ คือ ข้อที่หนึ่ง ปาณาฯ อย่าฆ่าคนฆ่าสัตว์ให้เขาตายด้วยกำลังการกระทำของตน และอย่าเบียดเบียนคนเบียดเบียนสัตว์ด้วยกันมันเป็นบาป ข้อสอง อทินนาฯ อย่าลักขโมยของที่มีเจ้าของหวงแหน เช่น มะขามในตะกร้าที่พี่ชายเคี้ยวกินอยู่เมื่อกินนี้ ซึ่งคนเขาเอามาให้น้องขัดฝาบาตร แต่น้องไม่ให้พี่ชายเป็นบาปเป็นกรรมอะไรหรอก เพียงบอกให้ทราบว่าเป็นของมีเจ้าของ ถ้าเขาไม่ให้อย่ากินอย่าเหยียบย่ำทำลายมันเป็นบาป ข้อสาม กาเมฯ อย่าเสพสัตว์ที่เขาเป็นเจ้าของหวงแหนมันเป็นบาป ถ้าจะเสพก็ควรเสพเฉพาะสัตว์ตัวไม่มีคู่ไม่มีเจ้าของจึงไม่เป็นบาป ข้อสี่ มุสาฯ อย่าโกหกหลอกลวง กิริยาแสดงออกให้ตรงต่อความจริง อย่าแสดงเป็นกิริยาที่หลอกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่อมันเป็นบาป

ข้อห้า สุราฯ อย่ากินของมีินเมาเมามีสุราเมรัยเป็นต้น กินแล้วเป็นบาป ตายไปตกนรกทนทุกข์ทรมานเป็นเวลานานตั้งกับตั้งกัลป์กว่าจะหมดกรรมขึ้นจากนรก แม้พ้นจากนรกขึ้นมาแล้วยังมีเศษแห่งกรรมชั่วติดตัวมาอีก มาเสวยชาติเป็นเปรตเป็นผีเป็นสัตว์เดรัจฉานทรมานตามวิบากของตนที่เคยทำมา กว่าจะได้มาเกิดเป็นคนจึงแสนลำบากเพราะกรรมชั่วกตถ่วงไว้ พี่ชายจงจำให้ดีและทำตามคำที่น้องสั่งสอนนี้ จะได้พ้นจากกำเนิดของสัตว์ไปเกิดเป็นมนุษย์เทวบุตรเทวดา ในชาติต่อไปโดยไม่สงสัย เอาละน้องสั่งสอนเพียงเท่านี้ หวังว่าพี่ชายจะยินดีทำตาม ต่อนี้ไปขอให้พี่ชายจงไปเที่ยวหาอยู่หากินตามสบายเป็นสุขกายสุขใจเถิด น้องก็จะได้เริ่มบำเพ็ญภาวนาต่อไปและอุทิศส่วนกุศลแผ่เมตตาให้พี่ชายเป็นสุข ๆ ทุกวันเวลาไม่ลดละเมตตา เอ้า พี่ชายไปได้แล้วจากที่นี่

เป็นที่น่าประหลาดใจเหลือจะกล่าว ขณะที่ท่านกำลังให้อิวาทสั่งสอนอยู่นั้น ช้างใหญ่ตัวนั้นยืนนิ่งราวก้อนหิน ไม่กระตุกกระตักอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งแม้แต่น้อยเลย ยืนนิ่งฟังท่านอธิบายจนจบ พอท่านให้ศีลให้พรสิ้นสุดลงและบอกให้ไปได้ มันจึงเริ่มเคลื่อนไหวอวัยวะเสียงปึงปึงๆ ราวกับฟ้าดินจะถล่มไปด้วยในขณะที่มันเริ่มหันหลังกลับตัวออกจากที่นั่นหนีไป และไปแบบรู้เรื่องรู้ราวกับคำสั่งเสียทุกอย่างจริงๆ คิดดูแล้วน่าสงสารมากที่กายเป็นสัตว์ แต่ใจเป็นมนุษย์ รู้ตัวชั่วในคำสั่งสอนไม่ต้อตั้งฝ่าฝืน สมเป็นสัตว์ใหญ่มีกำลังมาก แต่กลับอ่อนโยนด้วยใจที่ระลึกไว้ในคำผิตถูกชั่วดีทุกอย่าง พอพระท่านว่าที่นี้พี่ชายไปได้แล้วเท่านั้น ก็หมุนตัวกลับไปเลยในทันที เวลาฟังคำสั่งสอนก็ตั้งใจฟังเสียจนแทบไม่หายใจ เหมือนคนฟังเทศน์พระด้วยความเคารพธรรมฉะนั้น

จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดและอัศจรรย์ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้สั่งสอนช้างก็ช่างมีอุบายแยบคาย เลือกเฟ้นคำแปลกๆ มาสอนได้อย่างจับใจไพเราะ ไม่เพียงแต่ช้างเป็นสัตว์จะสนใจฟัง แม้มนุษย์เราถ้าได้ฟังในขณะนั้นก็คงเคลิบเคลิ้มหลงใหลอย่างไม่มีปัญหา เพราะเป็นคำมธุภาษิตที่หาฟังได้ยาก ไม่มีใครอาจพูดได้อย่างนั้น ฝ่ายช้างใหญ่ก็สนใจฟังด้วยความสนิทติดใจ ไม่กระตุกกระตักอวัยวะกระทั้งหูหาง จนพระท่านเทศน์จบกัณฑ์และบอกให้ไปจึงยอมไปเที่ยวหากินตามประสาสัตว์ที่แสนดีหายาก จึงทำให้คิดซึ่งในใจเพิ่มเข้าไปอีกว่า ไม่ว่าสัตว์ว่ามนุษย์ถ้าได้ประสบสิ่งที่ต้องใจแล้ว ย่อมทำให้หูแจ่มตาสว่างไปได้ เหมือนไม่มีกลางคืน ใจซาบซ่านไปด้วยปีติความพอใจโยดี ในปิยวาจาที่แสนมีรสชาติซึ่งปรารถนามานาน แม้จะรับประทานไปมากเพียงไรก็ไม่มีความอิ่มพอ เพราะเป็นสิ่งที่มีความค่ามากแก่จิตใจ

หลวงปู่ขาวท่านช่างพูดช่างยอ พูดยอเสียจนช้างใหญ่ตัวนั้นเคลิ้มหลับไปด้วยคำอ่อนหวานที่มีรสซึ่งฝังอยู่ภายใน เช่นคำว่า “พี่ชายพี่มีกำลังมาก ส่วนน้องเป็นผู้น้อยไม่มีเรี่ยวแรงเหมือนพี่ชาย น้องกลัวพี่ชายมาก” ฟังแล้วซึ่งสุดจะกล่าว จนช้างใหญ่หลับทั้งยืน ลืมสนใจเสียทุกอย่าง แม้มะขามเปรี้ยวที่ได้หลงเคี้ยวกลืนเข้าไปบ้างแล้ว ก็อยากจะคายออกมาใส่ตะกร้าให้น้องชายผู้นำรังกาน่าสงสารเสียสิ้น ไม่อยากให้ติดปากติดท้องไปเสียเลย จะเสียศักดิ์ศรีของช้างตัวใหญ่มีกำลังและแสนรู้ ประหนึ่งตุ้มมงคลเคลื่อนที่ได้ พอได้รับคำสั่งสอนเต็มพุงแล้ว ก็ไปเที่ยวหากินตามลำพัง มิได้มาเกี่ยวข้องรบกวนพระท่านอีกเลย กระทั่งท่านออกพรรษาแล้วเที่ยวไปที่อื่นก็ไม่ปรากฏว่ามันกลับมารบกวนท่านอีก จึงนำอัศจรรย์ใจสัตว์ตัวแสนรู้ องค์ท่านเองก็ออกเที่ยวไปตามอัธยาศัยเพื่อบำเพ็ญสมณธรรมให้ยิ่งๆ ขึ้นไป

ท่านรู้สึกเป็นพระกรรมฐานที่อาจหาญเด็ดเดี่ยวมากประจำนิสัย ทำอะไรทำจริง ท่านพักอยู่ในภูเขาได้ให้โยมทำทางเดินจงกรมไว้สามสาย สายหนึ่งเพื่อเดินบูชา พระพุทธเจ้า สายที่สองเดินบูชาพระธรรม สายที่สามเดินบูชาพระสงฆ์สาวกท่าน ท่านเดิน จงกรมทั้งสามสายนี้ตามเวลาเป็นประจำไม่ให้ขาดได้ พอฉันเสร็จก็เริ่มเดินจงกรมสายพุทธ บูชา จนถึงเที่ยงวันท่านจึงหยุดพัก พอบ่าย ๒ โมงก็เริ่มลงเดินสายธรรมบูชา จนบ่าย ๔ โมงถึงเวลาปิดกวาด สรงน้ำจึงหยุด เมื่อทำข้อวัตรทุกอย่างเสร็จแล้ว ก็เริ่มลงเดินสายสังฆ บูชาไปจนถึง ๔-๕ ทุ่มจึงเข้าที่พักภาวนา หลังจากนั้นก็พักจำวัด พอตื่นขึ้นมาก็เริ่มเข้าที่ท่า สมาธิภาวนาจนสว่าง ถัดจากนั้นก็ลงเดินจงกรมต่อไป จนถึงเวลาออกบิณฑบาตค่อยหยุด เดิน

บางคืนท่านนั่งภาวนาจนตลอดสว่างโดยไม่ลุกจากที่นั่งเลยก็มี คืนที่ท่านนั่งภาวนา ตลอดรุ่งใจรู้สึกสว่างไสวมาก แม้ออกจากสมาธิภาวนามาแล้วในเวลาปกติ ขณะนั่งภาวนา ตลอดรุ่งนั้น ปรากฏว่าโลกธาตุได้ดับหายไปจากความรู้สึกโดยสิ้นเชิง แม้กายตัวเองก็ไม่ ปรากฏว่ามีอยู่เลยเวลานั้น เป็นความอัศจรรย์อย่างยิ่ง นับแต่ขณะนั่งพิจารณาทุกขเวทนา จนดับไปด้วยการพิจารณา จิตได้หยั่งลงสู่ความสงบอย่างละเอียดแนบแน่น ขณะนั้น ปรากฏจำเพาะความรู้เพียงอันเดียวที่ทรงตัวอยู่ด้วยความสงบสุขละเอียดอ่อนจนบอกไม่ ถูก ไม่มีอารมณ์ใดแม้ส่วนละเอียดปรากฏขึ้นภายในจิต จึงเป็นเหมือนโลกธาตุดับไป พร้อมกับอารมณ์ที่ดับไปจากจิต จนกว่าถอนขึ้นมา อารมณ์ที่เคยปรุงจิตจึงค่อยๆ ปรากฏ ตัวขึ้นกับจิตที่ละเอียดละน้อย จากนั้นก็ทำความเพียรต่อไปตามธรรมดา

ขณะที่จิตรวมตัวลงสู่ความสงบแม้เป็นเวลาหลายชั่วโมง ก็ไม่รู้สึกรู้ว่านานตามเวลาที่ ผ่านไป คงเป็นเอกจิตเอกธรรมอยู่จำเพาะใจเพียงดวงเดียวไม่มีสองกับสิ่งใด เวลาจิตถอน ขึ้นมา จึงรู้ว่าจิตรวมสงบอยู่เป็นเวลาเท่านั้นชั่วโมงเท่านั้น ชั่วโมง ถ้าคิดใจจิตภาวนา สะดวกสงบลงได้ง่าย คิณนั้นแม้จะนั่งจนตลอดรุ่งก็เท่ากับนั่งราว ๒-๓ ชั่วโมงเท่านั้น ไม่ทำ การกดถ่วงเนิ่นนานอะไรเลยท่านว่า

หลวงปู่ขาวชอบเผชิญอันตรายเกี่ยวกับช้างมากกว่าอย่างอื่น ท่านว่าพอผ่าน อันตรายจากคราวนั้นมาแล้วไม่นานนักเลย ก็ไปเจอกับช้างใหญ่ตัวหนึ่งเข้าอีกที่แม่ปาง จังหวัดลำปาง แทบเอาตัวไม่รอดคราวนี้ ตัวนี้เป็นช้างป่าจริงๆ มิได้เป็นช้างบ้านที่เขาเลี้ยง ไว้เหมือนคราวที่แล้วนั้น คือตอนกลางคืนท่านกำลังเดินจงกรมอยู่ ได้ยินเสียงมันเดินบุก ป่าผาดง และเสียงไม้หักตังปึงปึงๆ มาตลอดทาง โลมหน้ามุ่งมายังท่านและเดินใกล้เข้ามา ทุกที จะหลบหลีกปลีกหนีไปไหนก็ไม่ทัน จึงตัดสินใจว่า ธรรมดาช้างป่าทั้งหลายมักกลัว

แสงไฟ ท่านจึงรีบออกจากทางจกรมไปเอาเทียนไขในที่พักมาจุดทีละหลายๆ เล่ม ปักเสียบรอบไว้ตามสายทางเดินจกรมยาวเหยียดเขียว คนเรามองดูแล้วสว่างไสวงามตาเย็นใจ แต่ข้างมันจะมองไปในแง่ไหนนั้นเราทราบไม่ได้

พอจุดเทียนปักเสียบไว้เสร็จเท่านั้นข้างก็เดินมาถึงนั่นพอดี ขณะนั้นท่านเองไม่มีทางหลบหลีกปลีกตัว มีแต่ตั้งสัตยาธิษฐานขอบันดาลคุณพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จงช่วยคุ้มครองป้องกัน อย่าให้ข้างใหญ่ตัวนี้ทำอันตรายแก่ข้าพระพุทธเจ้าได้ พออธิษฐานจบลง ข้างก็เข้ามาถึงที่นั่นพอดี และหยุดยืนกางหูตัวฝั่งอยู่ไม่กระตุกกระดิกอวัยวะส่วนใด ๆ ณ ข้างทางจกรม ห่างจากท่านประมาณวาเศษ ท่ามกลางไฟกำลังสว่างไสวอยู่รอบตัวท่านเวลานั้น ซึ่งมองเห็นข้างได้ถนัดชัดเจน ท่านว่าข้างตัวนั้นใหญ่เท่าภูเขาลูกย่อม ๆ นี้เอง

ท่านเองก็เดินจกรมไปมาอยู่อย่างไม่สนใจกับมันเลย ทั้งที่กลัวมันอย่างเต็มที่ ใจเหมือนกับขาดลมหายใจไปแล้ว แต่ขณะมองเห็นมันเดินเข้ามาหาอย่างฝั่งผายที่แรก มีเพียงความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับองค์พุทโธอย่างเหนียวแน่น ที่น้อมมาระลึกเป็นองค์ประกันชีวิตเท่านั้น นอกนั้นไม่คิดเห็นอะไรเลย แม้ข้างทั้งตัวที่ใหญ่เท่าภูเขาลูกย่อมอยู่ข้างทางจกรม ก็ไม่ยอมส่งจิตออกไปหามัน กลัวจิตจะพราวจากพุทโธซึ่งเป็นองค์สรณะอันประเสริฐสุดในเวลานั้น พุทโธกับจิตกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนใจหายกลัว เหลือแต่ความรู้กับคำบริกรรมพุทโธซึ่งกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน ข้างก็คงยืนดูท่านอยู่แบบภูเขาลูกย่อมไม่ยอมกระตุกกระดิกตัวเลยขณะนั้น หูกางฝั่งราวกับจะแผ่เมตตาให้ไม่ยอมรับ เพราะลักษณะท่าทางที่มันเดินเข้ามาหาท่านที่แรก เหมือนจะเข้ามาขยี้ขย่ำอย่างไม่รีรอแม้ชั่ววินาทีหนึ่งเลย แต่พอมาถึงที่นั่นแล้วกลับยืนตัวแข็งที่อราวกับสัตว์ไม่มีหัวใจ

พอจิตกับพุทโธเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ท่านก็หายกลัว มิหนำยังกลับเกิดความกล้าหาญขึ้นมา สามารถจะเดินเข้าไปหามันได้อย่างไม่สะทกสะท้านอะไรทั้งสิ้น แต่มาคิดอีกแง่หนึ่งว่า การเดินเข้าไปหามันซึ่งเป็นสัตว์ร้าย อาจเป็นฐานะแห่งความประมาทอวดดีก็ได้ เป็นสิ่งไม่ควรทำ จึงเป็นเพียงเดินจกรมแข่งกับการยืนของมันอย่างองอาจกล้าหาญราวกับไม่มีอันตรายใดๆ จะเกิดขึ้นในที่นั้น นับแต่ขณะข้างตัวนั้นเดินเข้ามายืนอยู่ที่นั่นเป็นเวลาชั่วโมงเศษๆ ไฟเทียนไขชนิดดี ๆ ยาวๆ ที่จุดไว้ บางเล่มก็หมดไป บางเล่มก็จวนจะหมด มันจึงได้กลับหลังหัน แล้วเดินถอยออกไปทางเก่าและเที่ยวหากินในแถบบริเวณนั้น เสียงหักไม้กินเป็นอาหารสนั่นป่าไปหมด

ท่านได้เห็นความอัศจรรย์ของจิตและของพุทโธ ประจักษ์ใจในคราวนั้นเป็นครั้งแรก เพราะเป็นคราวจำเป็นจริงๆ ไม่สามารถจะหลบหลีกปลีกตัวไปที่ไหนให้พ้นได้ นอกจาก

ต้องสู้ด้วยวิธีนั้นเท่านั้น แม้ตายก็ยอมโดยไม่มีทางเลือกได้ นับแต่ขณะนั้นมาแล้ว ทำให้เกิดความมั่นใจว่า เป็นเรื่องอะไรก็ตาม ถ้าจิตกับพุทโธเป็นต้น ได้เข้าสนิทกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยหลักธรรมชาติแล้ว ไม่สามารถทำอันตรายได้อย่างแน่นอน นี่เป็นความเชื่ออย่างสนิทใจตลอดมาท่านว่า ช้างตัวนั้นก็เป็นสัตว์ที่แปลกอยู่มาก เวลาเข้ามาถึงที่นั้นแล้วแทนที่จะแสดงอาการอย่างไรก็ไม่แสดง คงยืนนิ่งหูกางอยู่อย่างสงบ แลดูท่านเดินจงกรมกลับไปกลับมาอย่างไม่เบื่อ พอดูเต็มตาแล้วก็กลับหลังหันคืนทางเก่า แล้วเที่ยวหากินไปเรื่อย ๆ แบบทองไม่รู้ร้อนและหายเจ็บไปเลย ซึ่งเป็นสัตว์ที่น่ารักอีกตัวหนึ่ง ไม่ด้อยกว่าตัวที่ผ่านมาแล้วซึ่งเป็นสัตว์บ้านที่รู้ภาษาคนได้ดี

สำหรับตัวหลังนี้เป็นสัตว์ป่ามาแต่กำเนิด ซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าร้อยปี ไม่อาจรู้ภาษาคนได้ ท่านจึงไม่ได้พูดอะไรกับมัน เป็นแต่เดินจงกรมเฉยอยู่เท่านั้น ตัวหลังนี้ไม่มีลูกพรวนแววนคอเหมือนตัวนั้น ทั้งชาวบ้านก็บอกว่าเป็นช้างป่า และเคยเป็นนายโขลงมานาน เฉพาะคราวนี้ทำไมจึงมาเที่ยวตัวเดียวก็ไม่ทราบ อาจจะมีพรากจากโขลงมาชั่วคราวก็ได้ตั้งนี้แม้ช้างตัวนั้นหนีไปแล้วท่านยังเดินจงกรมต่อไปด้วยความอัศจรรย์ใจ และเห็นคุณของช้างตัวนั้นที่มาช่วยให้จิตท่านได้เห็นความอัศจรรย์ในธรรมเกี่ยวความกลัวความกล้า แต่คราวนี้ช้างมาช่วยเสริมให้รู้เรื่องนี้ได้อย่างประจักษ์ใจหมดทางสงสัย ช้างตัวนั้นจึงเป็นเหมือนช้างเทวบุตรหรือช้างเทพบันดาลก็น่าจะไม่ผิด

เพราะธรรมดาช้างในป่าซึ่งไม่คุ้นเคยและให้อภัยแก่ผู้ใด นอกจากจะสู้ไม่ไหวจริง ๆ แล้วจึงรีบวิ่งหนีเอาตัวรอดเท่านั้น แต่ช้างตัวนี้ตั้งหน้าตั้งตาเดินมาหาเราอย่างอิสระ มิได้ถูกบังคับขบไล่ด้วยวิธีใด ๆ จากผู้ใด และเดินมาหาเราทั้งที่ไฟก็ตามสว่างอยู่รอบด้าน แทนที่มันจะตรงเข้าขี้นยาเราให้แหลกเป็นจุนวิจุนไปด้วยกำลังก็ไม่ทำ หรือจะตื่นตกใจกลัวไฟรีบวิ่งหัวซุกหัวป้าเข้าป่าไปก็ไม่ไป เมื่อเดินอย่างองอาจซาตอาชาไนยเข้ามาถึงที่เราอยู่แล้วยังกลับยืนที่อดูเราอยู่เป็นเวลาตั้งชั่วโมงเศษ ๆ จึงหนีไปแบบธรรมดา มิได้กลัวมิได้กลัวอะไรทั้งสิ้น จึงเป็นสัตว์ที่น่าคิดพิศวงงงงันอยู่ไม่ลืมจนบัดนี้ จากคราวนั้นมาแล้วจะไปเที่ยวและพักอยู่ในที่เช่นไรก็ไม่คิดกลัว เพราะเชื่อธรรมอย่างถึงใจแต่บัดนั้นเป็นต้นมา สมกับธรรมบทว่า พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติ ไม่ปล่อยให้ตายจมน้ำจมน้ำแบบขอนแก่น

ความรู้เรื่องของจิตของธรรมอย่างถึงใจย่อมรู้กันในเวลาคับขัน ถ้าไม่คับขันจิตมักเล่นตัวยั่วเราด้วยกิเลสชนิดต่างๆ ไม่มีประมาณจนตามแก้ไม่ทัน ยอมให้มันข้ามศีรษะไปต่อหน้าต่อตา ประหนึ่งไม่มีความสามารถหักห้ามตามแก้มันให้หลุดไปได้เลย พอเวลาเข้าที่คับขันจนมุมจริง ๆ กำลังของจิตของธรรมไม่ทราบว่าจะมาจากไหน ใจก็หมอบและยอมเชื่อ

เราเชื่อธรรมไม่ฝ่าฝืน กำหนดบังคับให้อยู่อย่างไรหรือกับธรรมบทใดก็อยู่อย่างนั้นไม่ฝ่าฝืน คงจะเป็นเพราะความกลัวตายก็เป็นได้ถ้าฝ่าฝืน จึงกลายเป็นจิตที่วุ่นนอนสอนง่ายไม่ตื้อตึงในเวลาเช่นนั้น

น่าจะเป็นเพราะเหตุนี้ที่พระธุดงค์กรรมฐานท่านชอบเข้าแต่ป่าแต่เขา ทั้งที่กลัวตาย และใจหนึ่งไม่อยากเข้า สำหรับจิตผมเป็นเช่นนี้ ส่วนจิตของท่านผู้นั้นไม่ทราบได้ แต่ถ้าตั้งใจฝึกให้ถึงเหตุถึงผลจริง ๆ ก็น่าจะเหมือน ๆ กัน เพราะจิตเป็นที่สถิตอยู่แห่งธรรมและกิเลส ที่ทำให้มีความรู้สึกกลัวรู้สึกกลัว รู้สึกดีชั่วต่างๆ เช่นเดียวกัน การฝึกฝนที่ถูกกับเหตุผลซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของธรรม จึงสามารถทำให้กิเลสชนิดต่างๆ ยอมจำนนหมอบราบและสิ้นสูญไปจนไม่เหลือเป็นเชื้ออีกต่อไป ผมเองซึ่งมีนิสัยหยาบจึงมักเชื่อต่อการทรมาณชนิดหยาบ ๆ เพื่อให้ทันกับกิเลสซึ่งเป็นธรรมชาติหยาบที่มีอยู่ในตน

ตั้งครวซ้างใหญ่เดินเข้ามาหาขณะกำลังเดินจงกรมอยู่ เป็นขณะที่ได้เห็นกิเลสและธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างชัดเจนภายในใจ เพราะปกติจิตที่มีกิเลสเป็นเจ้าอำนาจครองใจ รู้สึกฝึกทรมาณยาก ดีไม่ดีเราผู้จะฆ่ามันให้ฉิบหายสิ้นซากไป แต่กลับจะตายไปก่อนมัน เพราะความเหนียวแน่นแก่นอัสวะที่เกาะกินเรามาจนเสียด้วยซ้ำ แต่พอเข้าตาจนและได้ซ้างใหญ่มาช่วยปราบเท่านั้น กิเลสตัวดีต่อต้านต้านทานความเพียรเก่ง ๆ ไม่ทราบหายหน้าไปไหน ใจก็บอกง่าย สั่งให้อยู่อย่างไรและให้อยู่กับธรรมบทใดก็ยอมรับทันทีทันใด ราวกับน้ำมันเครื่องหล่อลื่น ไม่ฝ่าฝืนดังที่เคยเป็นมาเลย พอกิเลสขยาดตัวออกจากใจ ธรรมที่เตรียมพร้อมอยู่แล้วในขณะเดียวกัน ก็แสดงความสว่างไสว และความมองอาจกล้าหาญต่อทุกสิ่งขึ้นมาภายในใจทันที ให้ได้เห็นได้ชมอย่างเต็มใจที่กระหายมานาน ความกลัวตายไม่ทราบหายหน้าไปไหน

จึงทำให้เห็นได้ชัดว่า ความกลัวก็คือกิเลสตัวเคยออกหน้าออกตามานานเราดี ๆ นี้เอง พอความกลัวซึ่งเป็นเครื่องกีดขวางลงใจดับลงไปแล้ว แม้จะไม่ดับไปโดยสิ้นเชิง แต่ก็ทำให้เห็นโทษของมันอย่างประจักษ์ในขณะนั้น วาระต่อไปถึงจะเกิดขึ้นมาอีกตามความมีอยู่ของมัน แม้เช่นนั้นก็ยังพอให้เราระลึกได้ว่าบ้างว่า “ความกลัวนี้มีใช้หน้ามิตรมงคลของเรา แต่เป็นหน้าศัตรูที่เคยมาในรูปร่างแห่งมิตรต่างหาก” จึงไม่ทำใจให้เชื่อชนิดติดจมในมันเหมือนที่แล้ว ๆ มา และพยายามกำจัดมันออกทุกวาระแห่งความเพียร จนสภาพแห่งศัตรูที่มาในสภาพแห่งมิตรเหล่านี้สิ้นสูญไปจากใจนั้นแล จึงจะนอนใจและอยู่เป็นสุขหายกังวลโดยประการทั้งปวงได้

ตามความรู้สึกรู้สึกของผมว่า คนเราถ้าหวังพึ่งธรรม สนใจในธรรม รักใคร่ใฝ่ใจในธรรม ปฏิบัติตามธรรมจริงตามที่พระองค์ประทานไว้ ด้วยความแน่วพระทัยและพระเมตตาจริง ๆ คำว่ารู้ธรรมเห็นธรรมชั้นต่าง ๆ ดังพุทธบริษัทครั้งพุทธกาลรู้เห็นกัน จะไม่เป็นปัญหาที่สุด เอื้อตามความคาดคิดอะไรเลย จำต้องรู้เห็นกันได้ธรรมตา ๆ เหมือนท่านที่รู้เห็นกัน มาแล้วในครั้งพุทธกาลนั้นแล ที่กาลสถานที่และบุคคลสมัยนี้ขัดกับครั้งพุทธกาลโดยทาง มรรคทางผลอยู่เวลานี้ ก็เพราะเราเองทำตัวให้ขัดต่อทางดำเนินของตนเอง โดยต้องการผล แต่มิได้สนใจกับเหตุคือวิธีดำเนินว่าถูกหรือผิดประการใดบ้าง จะควรตัดแปลงกายวาจาใจ ให้ตรงต่อธรรมคือทางดำเนินเพื่อมรรคผลนิพพานอย่างไรบ้าง

ถ้ามีการทดสอบตนกับธรรมอยู่เสมอเพื่อความมุ่งหมายจะสำเร็จตามใจบ้าง อย่างไม่ต้องสำเร็จในขั้นใดขั้นหนึ่งตามกำลังสติปัญญาของตนแน่นอน เพราะครั้งพุทธกาล กับสมัยนี้ก็เป็สมัยที่กิเลสจะพึงแก้ด้วยธรรม และหายได้ด้วยธรรมเช่นเดียวกัน ดังโรค นานาชนิดในสมัยต่าง ๆ ที่หายได้ด้วยยาที่ถูกกับโรคตลอดมาจะนั้น ผมเองเชื่ออย่างนี้มา นานแล้ว ยิ่งปฏิบัติมานานเพียงไร ก็ยิ่งเชื่ออย่างฝังใจถอนไม่ขึ้นเพียงนั้น และยิ่งได้ฟังคำที่ ท่านอาจารย์มั่นสั่งสอนอย่างถึงใจสมัยที่อยู่กับท่านด้วยแล้ว ความเชื่อมั่นก็ยิ่งฝังใจลงลึก จนกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจ

โดยท่านสอนว่า การดูกิเลสและแสวงธรรม ท่านทั้งหลายอย่ามองข้ามใจซึ่งเป็นที่อยู่ของกิเลสและเป็นที่อยู่แห่งธรรมทั้งหลาย กิเลสก็ดี ธรรมก็ดี มิได้อยู่กับกาลสถานที่ ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่อยู่ที่ใจ คือเกิดขึ้นที่ใจ เจริญขึ้นที่ใจ และดับลงที่ใจดวงรู้ ๆ นี้เท่านั้น การ แก่กิเลสที่อื่นและแสวงธรรมที่อื่นแม้จนวันตายก็ไม่พบสิ่งดังกล่าว ตายแล้วเกิดเล่าก็จะพบ แต่กิเลสที่เกิดจากใจซึ่งกำลังเสวยทุกข์เพราะมันนี้เท่านั้น แม้ธรรมถ้าแสวงหาที่ใจก็จะมิวัน พบโดยลำดับของความพยายาม สถานที่กาลเวลานั้นเป็นเพียงเครื่องส่งเสริมและเครื่องกีด ถ่างกิเลสและธรรมให้เจริญขึ้นและเสื่อมไปเท่านั้น เช่น รูปเสียงเป็นต้น เป็นเครื่องส่งเสริม กิเลสที่มีอยู่ในใจให้เจริญยิ่งขึ้น และการเข้าบำเพ็ญในป่าในเขา ก็เพื่อส่งเสริมธรรมที่มีอยู่ ในใจให้เจริญยิ่งขึ้นเท่านั้น

กิเลสแท้ธรรมแท้อยู่ที่ใจ ส่วนเครื่องส่งเสริมและกีดถ่างกิเลสและธรรมนั้น มีอยู่ ทั่วไปทั้งภายในภายนอก ฉะนั้นท่านจึงสอนให้หลบหลีกปลีกตัวจากสิ่งยั่วยวนกวนใจ อัน จะทำให้กิเลสที่มีอยู่ภายในกำเริบลำพอง มีรูปเสียง เป็นต้น และสอนให้เที่ยวอยู่ในที่วิเวก สงัดเพื่อกำจัดกิเลสชนิดต่าง ๆ ด้วยความเพียรได้ง่ายขึ้น อันเป็นการย่นวิญญะภายในใจให้ สั้นเข้า ด้วยเหตุนี้การแสวงหาที่อยู่อันเหมาะสมเพื่อความเพียร สำหรับนักบวชผู้หวังพ้น

ทุกข์ภายในใจ จึงเป็นความชอบยิ่งตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าผู้ทรงเห็นภัยประจักษ์ พระทัยประทานไว้เพื่อหมู่ชน เพราะการอยู่ในที่ธรรมดากับการอยู่ในที่แปลกๆ เปลี่ยวๆ ความรู้สึกในใจดวงเดียวนั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานที่ที่อยู่เสมอไม่แน่นอน ยิ่งพอทราบว่ามีอาการชินชาต่อสถานที่เท่านั้น ผู้เป็นนักสังเกตตัวเองจะทราบได้ทันที และรีบเปลี่ยนแปลงโยกย้ายสถานที่เพื่อความเหมาะสมไม่นั่งนอนใจ อันเป็นการเปิดโอกาสให้กิเลสสั่งสมกำลังเพื่อทำลายตนโดยไม่รู้สึกรู้หาย

การแก้เหตุการณ์ด้วยความไม่ประมาทได้ทันทั่วทั้งที่ กิเลสย่อมไม่มีโอกาสก่อตัวและสั่งสมกำลังขึ้นทำลายจิตและธรรม ซึ่งมีอยู่ภายในใจดวงเดียวกันได้ และมีทางก้าวหน้าไม่เสื่อมคลาย ผู้ปฏิบัติเพื่อความเห็นภัย ต้องเป็นผู้มีสติระลึกรู้อยู่กับใจตลอดเวลาไม่พลั้งเผลอได้เป็นการดี ความไม่พลั้งเผลอนั้นแล คือ ทำนบเครื่องป้องกันกิเลสต่างๆ ที่ยังไม่เกิด ไม่ให้มีโอกาสเกิดขึ้นได้ ที่มีอยู่ซึ่งยังแก้ไขไม่หมดก็ไม่กำเริบลำพอง และทำความพยายามกำจัดปิดเป่าด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ไม่ลดละทอดถอย สถานที่ใดจิตกลัวและมีสติระลึกรู้ตัวดี สถานที่นั้นคือป่าช้าเผาผลาญกิเลสทั้งมวลด้วยตปธรรมคือความเพียร มีสติปัญญาเป็นเครื่องมือเผาผลาญทำลาย

คำว่าฉานก็ดี สมาธิก็ดี ปัญญาก็ดี วิมุตติหลุดพ้นก็ดี และคำว่ากิเลสเสื่อมอำนาจก็ดี กิเลสตายไปโดยลำดับไม่กำหนดสถานที่เวลานาทีก็ดี หรือกิเลสตายไปจนหมดสิ้นภายในใจก็ดี จะปรากฏประจักษ์กับใจในสถานที่บำเพ็ญอันถูกต้องเหมาะสมของผู้มีความเพียรเป็นไปด้วยความรอบคอบนั้นแล ไม่มีที่อื่นเป็นที่เกิดและดับของกิเลสทั้งมวล โปรดทราบไว้อย่างถึงใจว่า ธรรมเจริญ ณ ที่ใด กิเลสย่อมเสื่อมและดับสูญไป ณ ที่นั้น คำว่า “ที่ใด” นักปฏิบัติทั้งหลายพึงทราบว่าเป็นที่ใจดวงเดียวเท่านั้น ฉะนั้นจงพากันทำหั่นฟันฝ่าฆ่ากิเลสด้วยความกล้าตายในสนามรบคือที่ใจ โดยอาศัยสถานที่เหมาะสมเป็นเครื่องหนุนกำลัง เพื่อชัยชนะเอาตัวรอดเป็นยอดคน ด้วยประโยคแห่งความเพียรของตนเถิด อย่าหันเหเรวว่ากิเลสกองทุกข์จะมีอยู่ในที่อื่นใด นอกจากมีอยู่ในใจดวงเดียวนี้นี้เท่านั้น

เท่าที่ปฏิบัติมาแต่ขั้นเริ่มแรก ซึ่งเป็นไปด้วยความตะเกียกตะกายและลุ่มๆ คลำๆ เพราะขาดครูอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนโดยถูกต้อง จนได้มาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนหมู่คณะ ก็มิได้เห็นกองทุกข์และความแปลกประหลาด พร้อมกับความอัศจรรย์เกินคาดทั้งหลายที่ไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อนแสดงขึ้น ณ ที่แห่งใดเลย นอกจากแสดงขึ้นที่ใจดวงเดียวซึ่งเป็นที่เกิดและสถิตอยู่แห่งธรรมและกิเลสทั้งหลายนี้เท่านั้น และมีทุกข์กับสมุทัยที่มีอยู่ในใจของเราของท่านแต่ละรายนี้เท่านั้น เป็นสิ่งที่มีอำนาจมากเหนือสิ่งใดๆ ในโลกทั้งสาม ที่สามารถ

ปิดกั้นทางเดินเพื่อมรรคผลนิพพานได้อย่างมิดชิด แม้เครื่องมือทำการขุดค้นบุกเบิกทุกข์ สมุทัย เพื่อมรรคผลนิพพานให้ปรากฏขึ้นอย่างเปิดเผย ก็ไม่มีอะไรในสามโลกที่สามารถยิ่งไปกว่านิโรธกับมรรคซึ่งมีอยู่ในใจดวงเดียวกันนี้ เรื่องมีอยู่เพียงเท่านี้

อย่าไปสนใจคิดถึงกาลสถานที่หรือบุคคลใดๆ ว่าเป็นภัยและเป็นคุณ ให้เสียเวลา และล่าช้าไปเปล่าโดยไม่เกิดประโยชน์อะไร ยิ่งกว่าการคิดเรื่องกิเลสกับธรรมซึ่งมีอยู่ที่ใจ จะผิดพระประสงค์ความมุ่งหมายของศาสดา ผู้ประทานธรรมสอนโลกด้วยความถูกต้อง แม่นยำตลอดมา นี่เป็นใจความโอวาทที่ท่านอาจารย์มั่นสั่งสอนอย่างถึงเหตุถึงผล สมัยอยู่กับท่านที่เชียงใหม่ จำได้อย่างฝังใจไม่เคยหลงลืมจนบัดนี้ ท่านว่า

บางครั้งหลวงปู่ขาวเกิดความสงสัย เรียนถามท่านอาจารย์มั่นท่านยังดุเอา โดยท่าน ว่าถามเอาความชอบใจของตน มิได้เล็งดูตามหลักธรรมคือความจริงควรจะเป็นอย่างไรบ้าง ความสงสัยที่เรียนถามนั้นมีว่า ในครั้งพุทธกาลตามประวัติว่า มีผู้สำเร็จมรรคผลนิพพาน มากและรวดเร็วกว่าสมัยนี้ ซึ่งไม่ค่อยมีท่านผู้ใดสำเร็จกัน แม้ไม่มากเหมือนครั้งโน้น หากมีการสำเร็จได้ก็รู้สึกจะช้ากว่ากันมาก ท่านย้อนถามทันทีว่า ท่านทราบได้อย่างไรว่าสมัยนี้ไม่ค่อยมีท่านผู้ใดสำเร็จมรรคผลกัน แม้สำเร็จได้ก็ช้ากว่ากันมากดังนี้ ท่านเรียนตอบท่านว่า ก็ไม่ค่อยได้ยินว่าใครสำเร็จเหมือนครั้งโน้น ซึ่งเขียนไว้ในตำราว่าสำเร็จกันครั้งละมาก ๆ แต่ ละครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรด ตลอดการบำเพ็ญโดยลำพังในที่ต่างๆ ก็ทราบ ว่าท่านสำเร็จโดยรวดเร็วและง่ายตายจริงๆ น่าเพลินใจด้วยผลที่ท่านได้รับ แต่มาสมัยทุกวันนี้ทำแทบล้มแทบตายก็ไม่ค่อยปรากฏผลเท่าที่ควรแก่เหตุบ้างเลย อันเป็นสาเหตุให้ผู้ บำเพ็ญท้อใจและอ่อนแอต่อความเพียร

ท่านอาจารย์มั่นถามท่านว่า ครั้งโน้นในตำราท่านแสดงไว้ด้วยหรือว่า ผู้บำเพ็ญล้วน เป็นผู้สำเร็จอย่างรวดเร็วและง่ายตายทันทีทุกรายไป หรือมีทั้งผู้ปฏิบัติลำบากทั้งรู้ได้ช้า ผู้ปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็ว ผู้ปฏิบัติสะดวกแต่รู้ได้ช้า และผู้ปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็ว อัน เป็นไปตามประเภทของบุคคลที่มีภูมิอุปนิสัยวาสนายิ่งหย่อนต่างกัน หลวงปู่ขาวเรียนตอบ ว่า มีแบ่งภาคไว้ต่างๆ กันเหมือนกัน มิได้มีแต่ผู้สำเร็จอย่างรวดเร็วและง่ายตายอย่างเดียว ส่วนผู้ปฏิบัติลำบากทั้งสำเร็จได้ช้า และปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็วก็มี แต่รู้สึกผิดกับสมัยทุกวันนี้อยู่มากแม้จะมีแบ่งประเภทบุคคลไว้ต่างกันเช่นเดียวกับสมัยนี้ ท่านอาจารย์อธิบายว่า ข้อนี้ขึ้นอยู่กับผู้แนะนำถูกต้องแม่นยำผิดกัน ตลอดอำนาจวาสนาระหว่างพระพุทธเจ้ากับ พระสาวกและพวกเราผิดกันอยู่มากจนเทียบกันไม่ได้ อีกประการหนึ่งเกี่ยวกับความสนใจ

ในธรรมต่างกันมาก สำหรับสมัยนี้กับสมัยพุทธกาล แม้พื้นเพนิสัยก็ผิดกันกับครั้งนั้นมาก เมื่ออะไร ๆ ก็ผิดกัน ผลจะให้เป็นเหมือนกันย่อมเป็นไปได้

เราไม่ต้องพูดเรื่องผู้อื่นสมัยอื่นให้เย็นเยื่อไปมาก แม้ตัวเราเองยังแสดงความหยาบกระตบกระเทือนตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่เป็นนักบวชและนักปฏิบัติซึ่งกำลังเข้าใจว่าตัวประกอบความเพียรอยู่เวลานั้น ด้วยวิธีเดินจงกรมอยู่บ้าง นั่งสมาธิภาวนาอยู่บ้าง แต่นั่นเป็นเพียงกิริยาแห่งความเพียรทางกาย ส่วนใจมิได้เป็นความเพียรไปตามกิริยาเลย มีแต่ความคิดสั่งสมกิเลสความกระเทือนใจอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เข้าใจว่าตนกำลังทำความเพียรด้วยวิธีนั้น ๆ ดังนั้นผลจึงเป็นความกระตบกระเทือนใจโดยไม่เลือกกาลสถานที่ แล้วก็มาเหมาเอาว่า ตนทำความเพียรรอดตายไม่ได้รับผลเท่าที่ควร ความจริงตนเดินจงกรมนั่งสมาธิสั่งสมยาพิษทำลายตนโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวต่างหาก มิได้ตรงความจริงตามหลักแห่งความเพียรเลย

ฉะนั้น ครั้งพุทธกาลที่ท่านทำความเพียรด้วยความจริงจิงหวังพ้นทุกข์จริง ๆ กับสมัยที่พวกเราทำเล่นราวเด็กกับตุ๊กตา จึงนำมาเทียบกันไม่ได้ ชื่นเทียบไปมากเท่าไร ยิ่งเป็นการขายกิเลสความไม่เป็นท่าของตัวมากเพียงนั้น ผมแม้เป็นคนในสมัยทำเล่น ๆ ลวง ๆ ตัวเองก็ไม่เห็นด้วยกับคำพูดดูถูกศาสนาและดูถูกตัวเองดังที่ท่านว่ามานั้น ถ้าท่านยังเห็นว่าตัวยังพอมีสารคุณอยู่บ้าง ท่านลองทำตามแบบที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้โดยถูกต้องดูซิ อย่าทำตามแบบที่กิเลสพาลลุกลากไปอยู่ทุกวี่ทุกวัน ทุกเวลา แม้ขณะกำลังเข้าใจว่าตนกำลังทำความเพียรอยู่ มรรคผลนิพพานที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เป็นสมบัติกลาง จะเป็นสมบัติอันพึงใจท่านในวันหนึ่งแน่นอน โดยไม่มีคำว่ายากลำบากและสำเร็จได้ช้ามาเป็นอุปสรรคได้เลย

ขนาดที่พวกเราทำความเพียรแบบกระตบกระเทือนจะหลุดออกจากกัน เพราะความขี้เกียจอ่อนแออยู่เวลานี้ ผมเข้าใจว่าเหมือนคนที่แสนโง่และขี้เกียจเอาสิ่งอันเล็ก ๆ เท่านั้นไปเงาะภูเขาทั้งลูก แต่หวังให้ภูเขานั้นทะลุในวันเวลาเดียว ซึ่งเป็นที่น่าหัวเราะของท่านผู้ฉลาดปราดเปรื่องด้วยปัญญาและมีความเพียรกล้าเป็นไหน ๆ พวกเราลองคิดดูประโยคแห่งความเพียรของท่านผู้เป็นศากยบุตรพุทธสาวกในครั้งพุทธกาลท่านทำกัน กับความเพียรของพวกเราที่ทำแบบเอาฝ่ามือไปแตะน้ำมหาสมุทร ซึ่งสุดท้ายน่าสมเพชเวทนาเหลือประมาณ แต่หวังพระนิพพานด้วยความเพียรเท่าฝ่ามือ นั้นลองคิดดูกิเลสท่วมมหาสมุทร แต่ความเพียรเท่าฝ่ามือ นั้นห่างไกลกันขนาดไหน คนสมัยฝ่ามือแตะมหาสมุทร ทำความเพียรเพียงเล็กน้อย แต่ความหมายมันปั่นมือว่าจะข้ามโลกสงสาร เมื่อไม่ได้ตามใจ

หวังก็หาเรื่องตำหนิศาสนาและกาลสถานที่ตลอดคนสมัยนั้นสมัยนี้ ไม่ละอายการประกาศความไม่เป็นท่าของตัวให้นักปราชญ์ท่านหัวเราะด้วยความอ่อนใจว่า เราเป็นผู้หมดความสามารถโดยประการทั้งปวง

การลงทุนแต่เพียงเล็กน้อยด้วยความเสียหายเร็วแรง แต่ต้องการผลกำไรล้นโลก ล้นสงสารนั้น เป็นทางเดินของโมฆบุรุษโมฆสตรีผู้เตรียมสร้างป่าช้าไว้เผาศพ และนอนจมอยู่ในกองทุกข์ไม่มีวันลดหย่อนผ่อนวิญญูว่าจะผ่านพ้นไปได้เมื่อไร คำถามของท่านที่ถามผมเป็นเชิงชมเชยศาสนธรรม ชมเชยกาลสถานที่และบุคคลในครั้งพุทธกาล แต่ตำหนิศาสนธรรม ตำหนิกาลสถานที่และบุคคลในสมัยนี้ จึงเป็นคำชมเชยและติเตียนของโมฆบุรุษโมฆสตรีที่ปิดกั้นทางเดินของตน จนหาทางเล็ดลอดปลอดภัยไปไม่ได้ และเป็นคำถามของคนสิ้นท่า เป็นคำถามของคนผู้ตัดหนามกั้นทางเดินของตัว มิได้เป็นคำถามเพื่อช่วยบุกเบิกทางเดินให้เตียนโล่งพอมีทางปลอดภัยโปร่งโล่งใจ เพราะความสนใจปลดปล่อยตนจากกิเลสด้วยสวากขาตธรรม อันเป็นมัชฌิมาที่เคยให้ความเสมอภาคแก่สัตว์โลก ผู้สนใจปฏิบัติตามโดยถูกต้องตลอดมาแต่อย่างใดเลย

ถ้าท่านจะมีสติปัญญาเปลื้องตนพอเป็นที่ชมเชยบ้าง แม้โดยการเทียบเคียงว่าโรคทุกชนิดไม่ว่าชนิดร้ายแรงหรือชนิดธรรมดา เมื่อสนใจรักษาและโรคถูกกัปปยา ย่อมมีทางสงบและหายได้ด้วยกัน แต่ถ้ามิได้สนใจรักษา โรคย่อมกำเริบและเป็นอันตรายได้ นอกจากโรคหวัดหรือโรคเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามผิวหนัง ซึ่งบางชนิดไม่รักษาก็มีทางหายได้ตามกาลของมัน โรคกิเลสซึ่งมิใช่โรคหิดโรคเหาโรคกลากโรคเกลื้อนพอจะหายไปเอง ต้องรักษาด้วยยา คือธรรมในทางความเพียร ตามแบบของศากยบุตรพุทธสาวกที่ท่านทำกัน จะเป็นกิเลสชนิดร้ายแรงหรือไม่เพียงไร ก็จำต้องสงบและหายได้ไม่มีทางสงสัย

ท่านคิดเพียงเท่านี้ผมก็พอเบาใจ และชมเชยว่าท่านก็เป็นผู้มีความคิดแยกคางบ้าง ผู้หนึ่งที่จะพอเชื่อความสามารถของตัวได้ว่า จะเป็นผู้ข้ามโลกสงสารได้ และเชื่อความสามารถของพระพุทธเจ้าและศาสนธรรม เป็นผู้ตรัสรู้ธรรมด้วยพระปรีชาสามารถทรงประกาศศาสนธรรมไว้โดยชอบ และเป็นนियานิกธรรมนำสัตว์ให้ข้ามพ้นได้จริง ไม่ตำหนิติเตียนตนว่ามีกิเลสหนา ทำให้รู้ธรรมได้ช้าโดยไม่สนใจแก้ไข ไม่ติเตียนพระพุทธเจ้าว่าทรงประกาศสอนธรรมไม่เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ติเตียนพระธรรมว่าไร้สมรรถภาพหรือเรียวแหลม ไม่สามารถแก้กิเลสของสัตว์ในสมัยนี้ได้เหมือนครั้งพุทธกาล

ท่านอาจารย์มั่นว่า ท่านมิได้ปฏิเสธเกี่ยวกับกิเลสของคนที่มีหนาบางต่างกัน และยอมรับว่าคนในพุทธสมัยมีความเบาบางมากกว่าสมัยปัจจุบัน แม้การอบรมสั่งสอนก็ง่าย

ผิดกับสมัยนี้อยู่มาก ประกอบกับผู้สั่งสอนในสมัยนั้น ก็เป็นผู้รู้ยังเห็นจริงเป็นส่วนมาก มีพระศาสดาเป็นพระประมุขประธานแห่งพระสาวกในการประกาศสอนธรรมแก่หมู่ชน การสอนจึงไม่ค่อยผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความจริง ทรงถอดออกมาจากพระทัยและใจที่บริสุทธิ์ล้วนๆ หยิบยื่นให้ผู้ฟังอย่างสดๆ ร้อนๆ ไม่มีธรรมแปลกปลอมเคลือบแฝงออกมาด้วยเลย ผู้ฟังก็เป็นผู้มุ่งต่อความจริงอย่างเต็มใจ ซึ่งเป็นความเหมาะสมทั้งสองฝ่าย ผลที่ปรากฏเป็นขั้น ๆ ตามความคาดหมายของผู้มุ่งความจริง

จึงไม่มีปัญหาที่ควรขัดแย้งได้ว่า สมัยนั้นคนสำเร็จมรรคผลกันทีละมากๆ จากการแสดงธรรมแต่ครั้งของพระศาสดาและพระสาวก ส่วนสมัยนี้ไม่ค่อยมีใครสำเร็จได้ คล้ายกับคนไม่ใช่คน ธรรมไม่ใช่ธรรม ผลจึงไม่มี ความจริงคนก็คือคน ธรรมก็คือธรรมอยู่นั่นเอง แต่คนไม่สนใจธรรม ธรรมก็เข้าไม่ถึงใจ จึงกลายเป็นว่าคนก็สักว่าคน ธรรมก็สักว่าธรรม ไม่อาจยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ แม้คนจะมีจำนวนมากและแสดงให้ฟังทั้งพระไตรปิฎก จึงเป็นเหมือนเทน้ำใส่หลังหมา มันสลัดออกเกลี้ยงไม่มีเหลือ ธรรมจึงไม่มีความหมายในใจของคน เหมือนน้ำไม่มีความหมายบนหลังหมาฉะนั้น

ท่านถามหลวงปู่ขาวว่า ท่านเล่าเวลานี้ใจเป็นเหมือนหลังหมาหรืออย่างไรกันแน่ จึงมัดดำหนิแต่ธรรมโดยถ่ายเดียวว่า ไม่ยังผลให้เกิดขึ้นแก่ตนเพื่อสำเร็จมรรคผลนิพพานง่าย ๆ เหมือนครึ่งพุทธกาล โดยไม่คำนึงใจตัวบ้าง ซึ่งกำลังสลัดปิดธรรมออกจากใจยิ่งกว่าหมาสลัดน้ำออกจากหลังของมัน ถ้าย้อนมาคิดถึงความบกพร่องของตนบ้าง ผมเข้าใจว่าธรรมจะมีที่ซึมซาบและสถิตอยู่ในใจได้บ้าง ไม่ไหลผ่านไปๆ ราวกับลำคลองไม่มีแอ่งเก็บน้ำดังที่เป็นอยู่เวลานี้ คนสมัยพุทธกาลมีกิเลสบางหรือหนา ก็เป็นคุณและโทษของคนสมัยนั้นโดยเฉพาะ มิได้มาทำความลำบากหนักใจให้แก่คนสมัยนี้ ซึ่งมีกิเลสชนิดใดก็ก่อความเดือดร้อนให้แก่กันเองแทบจะไม่มีโลกให้อยู่ ถ้าไม่สนใจแก้ไขพอให้โลกว้างจากการวางเพลิงเผากันบ้าง

การดำเนินชีวิตใครและสมัยใดก็ตาม ย่อมไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น ถ้าไม่สนใจดำเนินชีวิตตัวเองผู้กำลังก่อไฟเผาตัวและผู้อื่นให้เดือดร้อนอยู่เวลานี้ อันเป็นการพราดไฟราคะ โทสะ โมหะ ออกจากกันและกันที่เกี่ยวข้องกันอยู่ พอมีทางก้าวเดินเข้าสู่ความสงบสุขได้บ้าง ไม่ร้อนระอุด้วยไฟเหล่านี้จนเกินตัว สมกับโลกมนุษย์อันเป็นแดนของสัตว์ผู้ฉลาดกว่าสัตว์อื่น ๆ บรรดาที่อยู่ร่วมโลกกันดังนี้

ท่านว่า ท่านอาจารย์มั่นเช่นใหญ่เกี่ยวกับปัญหาโลกแตกของเราที่เรียนถาม แม้ไม่เรียนมากมายนัก แต่เวลาท่านหยิบยกออกมา คล้ายกับปัญหานี้เป็นเสี้ยนหนามแก่พระ

ศาสนาและท่านตลอดตัวเราเอง แบบจะเยียวยาไม่ได้ เรายุ่สึกเห็นโทษของตัวและเกิดความไม่สบายใจหลายวัน ทั้งที่ความจริงเราก็มิได้สงสัยว่า สมัยนี้จะมีผู้สามารถบรรลุธรรมได้ ท่านเลยสับเขกเอาเสีย นับว่าพอดีกับคนปากไวอยู่ไม่เป็นสุข แต่ก็ดีอย่างหนึ่งที่ได้ฟังธรรมท่านอย่างถึงใจ เท่าที่ผมเล่ามานี้ยังไม่ถึงเสียแห่งธรรมลึกซึ้งและเผ็ดร้อนที่ท่านแสดงนั้นเลย นั้นยิ่งลึกซึ้งและเผ็ดร้อนยิ่งกว่ามหาสมุทรสุดสาครและไฟในนรก แม้เรื่องผ่านไปแล้วท่านยังใส่ปัญหาผมอย่างเห็บแถมเรื่อยมา

บางครั้งยังยกปัญหานั้นมาประจานต่อหน้าที่ประชุมอีกด้วย ไม่ให้เสร็จสิ้นลงง่าย ๆ ว่ามิจฉาทิฐิบ้าง เทวทัตทำลายศาสนาบ้าง แหกไปหมดไม่มีชิ้นดีเลย จนทำให้หมู่เพื่อนสงสัยมาถามก็มี ว่าเป็นดังท่านว่าจริง ๆ หรือ ผมต้องได้ชี้แจงให้ท่านทราบว่ามีได้เป็นไปตามปัญหาที่เรียนถามท่าน เป็นแต่อุบายเพื่อฟังธรรมท่านเท่านั้น ปกติถ้าไม่มีอุบายแปลก ๆ ขึ้นเรียนถาม ท่านไม่เทศน์ให้ฟัง แต่การยกอุบายขึ้นเรียนถามนั้นผมเองก็เียงไปโดดไปคว้าเอาข้อมาให้ท่านตีหัวเอา แทนที่จะยกอุบายอันราบรื่นดึงามขึ้นเรียนถาม และฟังท่านอธิบายพอหอมปากหอมคอ

ตามปกติก็เป็นดังหลวงปู่ขาวเล่าให้ฟัง ถ้าไม่มีอะไรแปลก ๆ เรียนถามท่านก็พูดไปธรรมดา แม้เป็นธรรมก็เป็นไปอย่างเรียบ ๆ ไม่ค่อยถึงใจนัก เมื่อเรียนถามปัญหาชนิดแปลก ๆ รู้สึกท่านคึกคักและเนื้อธรรมที่แสดงออกเวลานั้นก็เหมาะกับความต้องการ ดังที่เคยเรียนแล้วในประวัติท่าน ความจริงท่านก็มีได้สงสัยหลวงปู่ขาวว่าเห็นผิดไปต่าง ๆ ดังที่ท่านดุด่าขู่เข็ญ แต่เป็นอุบายของท่านผู้ฉลาดในการแสดงธรรม ย่อมมีการพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงไปต่าง ๆ เพื่อปลุกประสาทผู้ฟัง ให้ได้ข้อคิดเป็นคติเตือนใจไปนาน ๆ บ้างไม่เช่นนั้นก็จะพากันนอนกอดความงมงายไม่สนใจคิดอะไรกันบ้างเลย และจะกลายเป็นกบเผือกอ้วนอยู่เปล่า ๆ พอถูกท่านสับเขกเสียบ้าง ดูเหมือนหูตึงตาสว่างขึ้นได้บ้าง

นิสัยพระธุดงค์กรรมฐานสายท่านอาจารย์มั่น ชอบขู่เข็ญสับเขกอยู่เสมอ จึงพอได้สติปัญญาขบคิดบ้าง ถ้าแสดงไปเรียบ ๆ ฟังไปเงียบ ๆ ไม่มีที่สะดุดจุดใจให้ตื่นเต็นตกใจและกลัวบ้าง ใจคอยแต่จะหลับใน ไม่ค่อยได้อุบายพอเป็นเครื่องส่งเสริมสติปัญญาบ้างเลย กิเลสชนิดต่าง ๆ ที่คอยจะแซงหน้าอยู่แล้ว มักได้โอกาสออกเฟ้นฟ่านก่อกวนและรังควานใจเพราะอุบายไม่ทันกับความฉลาดของมัน เมื่อได้รับอุบายแปลก ๆ จากท่านเพราะการเรียนถามปัญหาเป็นสาเหตุ สติปัญญาก็รู้สึกคึกคักแพรวพราวขึ้นบ้าง ดังนั้นที่หลวงปู่ขาวเรียนถามท่านอาจารย์มั่น แม้จะผิดบ้างถูกบ้าง จึงอยู่ในข่ายที่ควรได้รับประโยชน์จากปัญหาธรรมนั้น ๆ ตามสมควรดังที่เคยได้รับเสมอมา

ท่านว่าปีจำพรรษากับท่านอาจารย์มั่นปีแรกที่เชียงใหม่ เกิดความปีติยินดีอย่างบอกไม่ถูก สมที่พยายามติดตามท่านมาหลายปี แม้จะได้ฟังโอวาทท่านบ้างในที่ต่าง ๆ ก็เพียงชั่วระยะไม่จุใจ เดี่ยวก็ถูกท่านขับไล่หนีไปอยู่คนละทิศละทาง เมื่อสบโอกาสวาสนาช่วยได้จำพรรษากับท่านจริง ๆ ในพรรษานั้นจึงตั้งใจมาก และเร่งความเพียรใหญ่แทบไม่ได้หลับนอน บางคืนประกอบความเพียรตลอดรุ่ง คืบวันหนึ่งจิตสงบรวมลงอย่างเต็มที่ไปพักใหญ่จึงถอนขึ้นมา เกิดความอัศจรรย์ในความสว่างไสวของใจซึ่งไม่เคยเป็นถึงขนาดนั้นมาก่อน ทำให้เปลือยเปลือยในธรรมจนสว่างคาตาไม่ได้หลับนอนเลยในคืนวันนั้น

พอตื่นเช้าได้เวลาเข้าไปทำข้อวัตรปฏิบัติท่านอาจารย์มั่น และขนบบริขารท่านลงมาที่ฉัน พอท่านออกจากที่ภาวนา ตาท่านจับจ้องมองดูหลวงปู่ขาวจนผิดสังเกตุ ท่านเองรู้สึกกระดากอายและกลัวท่าน ว่าตนทำผิดอะไรหรืออย่างไร สักประเดี๋ยวท่านก็พูดออกมาว่าท่านขานนี้ภาวนาอย่างไร คืบนี้จิตจึงสว่างไสวมืดกับที่เคยเป็นมาทุก ๆ คืบ นับแต่มาอยู่กับผม ต้องอย่างนี้จึงสมกับผู้มาแสวงธรรม ที่นี้ท่านทราบหรือยังว่าธรรมอยู่ที่ไหน คืบนี้สว่างอยู่ที่ไหนละท่านขาว สว่างอยู่ที่ใจครับผม ท่านเรียนตอบทั้งกลัวทั้งอายแทบตัวสั่นที่ไม่เคยได้รับคำชมเชยแถมคำซักถามเช่นนั้น แต่ก่อนธรรมไปอยู่ที่ไหนเล่าท่านจึงไม่เห็นนั้นแลธรรมท่านจงทราบเสียแต่บัดนี้เป็นต้นไป ธรรมอยู่ที่ใจนั้นแล ต่อไปท่านจงรักษาระดับจิตระดับความเพียรไว้ให้ตื้อยาให้เสื่อมได้ นั้นแลคือฐานของจิต ฐานของธรรม ฐานของความเชื่อมั่นในธรรม และฐานแห่งมรรคผลนิพพานอยู่ที่นั่นแล จงมั่นใจและเข้มแข็งต่อความเพียรถ้าอยากพ้นทุกข์ การพ้นทุกข์ต้องพ้นที่นั่นแน่นอนไม่มีที่อื่นเป็นที่หลุดพ้นอย่าลุ่มลุ่มทำให้เสียเวลา เรามีใช้คนตาบอดพอจะลูบคลำ

คืบนี้ผมส่งกระแสจิตไปดูท่าน เห็นจิตสว่างไสวทั่วบริเวณ กำหนดจิตส่งกระแสไปทีไรเห็นเป็นอนายนั่นอยู่ตลอดจนสว่าง เพราะคืบนี้ผมมิได้พักนอนเลย เข้าสมาธิภาวนาไปบ้าง ต้อนรับแขกเทพบ้าง กำหนดจิตดูท่านบ้าง เรื่อยมาจนสว่างโดยไม่รู้สึกรู้สีก พอออกจากที่จึงต้องมาถามท่านเพราะอยากทราบเรื่องของหมู่คณะมานาน สบายไหม อัศจรรย์ไหม ที่นี้ท่านถาม ท่านเล่าว่าท่านนิ่งไม่กล้าเรียนตอบท่าน เพราะท่านดูตบตบอดเราจนหมดแล้วจะเรียนตอบเพื่อประโยชน์อะไร นับแต่วันนั้นมายังกลัวและระวังท่านมากขึ้น แม้แต่ก่อนก็เชื่อท่านว่ารู้จิตใจคนอย่างเต็มใจไม่มีทางสงสัยอยู่แล้ว ยิ่งมาโดนเข้าคืบนั้นก็ยิ่งเชื่อ ยิ่งกลัวท่านมากจนพูดไม่ถูก

นับแต่วันนั้นเป็นต้นมา ท่านตั้งหลักใจได้อย่างมั่นคงและเจริญยิ่งขึ้นโดยลำดับไม่มีเสื่อมถอยเลย ท่านอาจารย์มั่นก็จิตใจเราอยู่เสมอตลอดตัวไม่ได้ เป็นโดนท่านดูทันทีและดู

เร็วยิ่งกว่าแต่ก่อน การที่ท่านช่วยจี้ช่วยเตือนเรื่อยมานั้น ความจริงท่านช่วยรักษาจิตรักษาธรรมให้เรากลัวจะเสื่อมไปเสีย นับแต่นั้นมาก็ได้จำพรรษากับท่านเรื่อยมา พอออกพรรษาแล้วก็ออกเที่ยวบำเพ็ญในที่ต่างๆ ที่เห็นว่าสะดวกแก่ความเพียร ท่านอาจารย์เองก็ไปอีกทางหนึ่งโดยลำพัง ท่านไม่ชอบให้พระติดตาม ต่างองค์ต่างแยกกันไปตามอัธยาศัย เมื่อเกิดข้อข้องใจค่อยไปเรียนถามเพื่อท่านชี้แจงแก้ไขให้เป็นพักๆ ไป ความเพียรทางใจของหลวงปู่ขาวนับวันเจริญก้าวหน้า สติปัญญาค่อยแตกแขนงออกไปโดยสม่ำเสมอ จนกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจ อิริยาบถต่างๆ เป็นอยู่ด้วยความเพียร มีสติกับปัญญาเป็นเพื่อนสองในการประกอบความเพียร จิตใจรู้สึกอากาญชาญช้าย ไม่หวั่นเกรงต่ออารมณ์ที่เคยเป็นข้าศึก และแนใจต่อทางพ้นทุกข์ไม่สงสัยแม้ยังไม่หลุดพ้น

เวลาท่านไม่สบายอยู่ในป่าอยู่ในเขา ท่านไม่เคยสนใจกับทุกข์ยาอะไรเลย ยิ่งไปกว่าการระงับด้วยธรรมโอสธ ซึ่งได้ผลทั้งทางร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆ กัน และยึดเป็นหลักใจระลึกไว้ได้นานกว่าธรรมดา ท่านเคยระงับไข้ด้วยวิธีภาวนามาหลายครั้ง จนเป็นที่มั่นใจต่อการพิจารณาเวลาไม่สบาย เริ่มแต่จิตเป็นสมาธิคือมีความสงบเย็นใจ เวลาเป็นไข้ที่ไรท่านต้องตั้งหน้าสู้ตายกับการภาวนาด้วยความมั่นใจที่เคยเห็นผลประจักษ์มาแล้ว แรกๆ ได้อาศัยท่านอาจารย์มั่นคอยให้อุบายเสมอในเวลาเป็นไข้ โดยยกเรื่องท่านขึ้นเป็นพยานว่าท่านจะได้กำลังใจสำคัญๆ ที่ไร ต้องได้จากการเจ็บป่วยแทบทั้งสิ้น เจ็บหนัก ป่วยหนักเท่าไร สติปัญญายังหมุนตัวดีและรวดเร็วไปกับเหตุการณ์นั้นๆ ที่เกิดขึ้นในเวลาเจ็บป่วย โดยไม่ต้องถูกบังคับให้พิจารณา และไม่สนใจกับความตายหรือความทุกข์อะไรเลย นอกจากจะพยายามให้รู้ความจริงของทุกขเวทนาทั้งหลายที่เกิดขึ้น และโหมเข้ามาในเวลา นั้น ด้วยสติปัญญาที่เคยฝึกหัดอยู่เป็นประจำจนชำนาญ

บางครั้งท่านอาจารย์มั่นมาเตือนขณะเป็นไข้ เป็นเชิงปัญหาเหน็บๆ ว่า ท่านเคยคิดไหมว่าท่านเคยทุกข์ก่อนจะตาย ทุกข์มากยิ่งกว่าทุกข์ที่กำลังเป็นอยู่ขณะนี้ในภพชาติที่ผ่านมาๆ มา เพียงทุกข์ในเวลาเป็นไข้ธรรมดา ซึ่งโลกๆ เขามีได้เรียนธรรมเขายังพอดทนได้ บางรายเขายังมีสติดี มีมรรยาทงามกว่าพระเราเสียอีก คือเขาไม่แสดงอาการทรมานทรมาย กระสับกระส่ายร้องครางทั้งเนื้อทั้งตัวเหมือนพระบางองค์ที่แยๆ ซึ่งไม่น่าจะมีแฝงอยู่ในวงพุทธศาสนาเลย และไม่น่าจะมี เพราะจะทำศาสนาให้เปื้อนเปรอะไปด้วย แม้เจ็บมากทุกข์มากเขายังมีสติควบคุมมรรยาท ให้อยู่ในความพอดีงามตาได้อย่างน่าชม ผมเคยเห็นฆราวาสป่วยมาแล้ว โดยลูกๆ เขามานิมนต์ผมเข้าไปเยี่ยมพ่อเขาเวลาจนตัวจะไปไม่รอด

พ่อเขาอยากพบเห็นและกราบไหว้ในวาระสุดท้าย พ่อเป็นขวัญใจระลึกได้เวลาจะแตกดับจริง ๆ

ขณะที่เราเข้าถึงบ้าน พ่อเขาพอมองเห็นเรากำลังก้าวเข้าไปที่เตียงนอนเท่านั้น ทั้งที่กำลังป่วยหนัก ปกติลุกนั่งคนเดียวไม่ได้ต้องช่วยพยุงกัน แต่ขณะนั้นเขายังสามารถลุกปรวดพราดขึ้นคนเดียวได้ ด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสเต็มที่ ไม่มีอาการไข้และป่วยหนักใดๆ ปรากฏเหลืออยู่ พ่อให้ทราบได้ว่าเขาป่วยหนักเลย ทั้งกราบทั้งไหว้ด้วยความรื่นเริงบันเทิงในจิตใจและมรรยาทที่อ่อนน้อมสวยงาม จนใครๆ ในบ้านเกิดพิศวงงงกันไปตามๆ กันว่า เขาลุกขึ้นมาโดยลำพังคนเดียวได้อย่างไร เมื่อปกติแม้จะพลิกตัวเปลี่ยนการนอนท่าต่างๆ ก็ได้ช่วยกันอย่างเต็มไม้เต็มมือ เพราะความระมัดระวังกลัวจะถูกกระแทกกระเทือนมาก และอาจสลบหรือตายไปเสียในขณะนั้น แต่พ่อเห็นท่านเข้ามา กลับเป็นคนใหม่ขึ้นมาจากคนไข้ที่จวนจะตายอยู่แล้ว จึงอัศจรรย์ไม่เคยเห็นดังนี้

และชาวบ้านพูดกับผมว่า เขาตายไปหลังจากเวลาที่ผมออกมาไม่นานนักเลย ด้วยความมีสติตลอดเวลาสิ้นลมหายใจ และไปอย่างสงบประสพสุคติไม่ผิดพลาด ส่วนท่านเองไม่เห็นเป็นไข้หนักถึงขนาดนั้น ทำไมนอนใจไม่พิจารณา หรือมันหนักด้วยความอ่อนแอทับถมจิตใจ จึงทำให้ร่างกายอ่อนเปื่อยไปด้วย พระกรรมฐานถ้าขึ้นเป็นกันลักษณะนี้มากมาย ศาสนาต้องถูกตำหนิ กรรมฐานต้องล่มจมไม่มีใครสามารถทรงไว้ได้ เพราะมีแต่คนอ่อนแอ กรรมฐานอ่อนแอ คอยแต่ขึ้นเขียงให้กิเลสมันสับเอาอย่าเอา สติปัญญาพระพุทธเจ้าท่านมิได้ประทานไว้สำหรับคนขี้เกียจอ่อนแอ โดยนอนเฝ้านั่งเฝ้าไข้อยู่เฉยๆ ไม่คิดค้นพิจารณาด้วยธรรมดังกล่าวเลย การหายใจหรือการตายของผู้อ่อนแอไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย สู้หนูตายตัวเดียวก็ได้ ท่านอย่านำลัทธิและวิชาหมูนอนคอยเขียงอยู่เฉยๆ มาใช้ในวงศาสนาและวงพระกรรมฐาน ผมอายุขรราวสผู้เขาคือว่าพระ และอายุหนูตัวที่ตายแบบเรียบๆ ซึ่งดีกว่าพระที่เป็นไข้แล้วอ่อนแอ และตายไปด้วยความไม่มีสติปัญญารักษาตัว

ท่านลองพิจารณาดูซิว่า สัจธรรมมีทุกขสัจเป็นต้น ที่ปราชญ์ท่านว่าเป็นธรรมของจริงสุดส่วนนั้น จริงอย่างไรบ้าง และจริงอยู่ที่ไหนกันแน่ หรือจริงอยู่ที่ความประมาทอ่อนแอตั้งที่พากันเสริมสร้างอยู่เวลานี้ นั่นคือการเสริมสร้างสมุทัยทัพบทมจิตใจให้งอแงไม่ขึ้นต่างหาก มิได้เป็นทางมรรคเครื่องนำให้หลุดพ้นแต่อย่างใดเลย ผมที่กล้ายืนยันว่าเคยได้กำลังใจในเวลาป่วยหนักนั้น ผมพิจารณาทุกข์ที่เกิดกับตัว จนเห็นสถานที่เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปของมันอย่างชัดเจนด้วยสติปัญญาจริงๆ จิตที่รู้ความจริงของทุกข์แล้วก็สงบตัวลงไม่แสดงการส่ายส่ายแปรสภาพไปเป็นอื่น นอกจากดำรงตนอยู่ในความจริงและเป็นหนึ่ง

อยู่เพียงดวงเดียว ไม่มีอะไรมารบกวนลวนลามเท่านั้น ไม่เห็นความแปลกปลอมใดๆ เข้ามาเคลือบแฝงได้เลย ทุกขเวทนาก็ดับสนิทลงในเวลานั้น แม้ไม่ดับก็ไม่สามารถทับจิตใจเรา ได้ คงต่างอันต่างจริงอยู่เพียงเท่านั้น นี่แหละที่ว้าจรรย์ธรรมเป็นของจริงที่สุดส่วน จริงอย่างนี้เอง ท่าน คือท่านอยู่ที่จิตดวงมีสติปัญญารอบตัวเพราะการพิจารณา มิใช่เพราะอ่อนแอ เพราะนั่งทับนอนทับสติปัญญาเครื่องมือที่ทันกันกับการแกกเลสอยู่เฉยๆ

ผมจะเปรียบเทียบให้ท่านฟัง หินนั้นปาห้วคนก็แตก ทับห้วคนก็ตายได้ แต่นำมาทำประโยชน์ เช่นเป็นหินลับมีดหรืออะไรๆ ก็ได้ ตามแต่คนโง่จะนำมาทำลายสังหารตน หรือคนฉลาดจะนำมาทำเป็นหินลับมีดหรืออื่นๆ เพื่อประโยชน์แก่ตนตามต้องการ สติปัญญาก็เช่นกัน จะนำไปใช้ในทางผิดคิดไตร่ตรองในทางไม่ชอบ ฉลาดประกอบอาชีพในทางผิด เช่น ฉลาดหาอุบายฉกฉลักปล้นจี้เขา เร็วยิ่งกว่าลิงจนตามไม่ทัน ก็ย่อมเกิดโทษเพราะนำสติปัญญาไปใช้ในทางที่ผิด จะนำสติปัญญามาใช้เป็นการอาชีพในทางที่ถูก เช่น คิดปลูกบ้านสร้างเรือน เป็นช่างไม้ ช่างเขียน ช่างแกะสลักลายต่างๆ เป็นต้น หรือจะนำมาใช้แกกเลสตัดหัวเหี้ยมแน่นแก่นวัฏฏะ ที่พาให้เวียนเกิดเวียนตายอยู่ไม่หยุดจนหมดสิ้นไปจากใจ กลายเป็นความบริสุทธิ์ถึงวิมุตติพระนิพพานทั้งเป็น ในวันนี้เดือนนี้ปีนี้ชาตินี้ ก็ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์จะทำได้ ดังที่ท่านผู้ฉลาดทำได้กันมาแล้วแต่ต้นพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน คือวันนี้

ปัญญาย่อมอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้สนใจใคร่ครวญไม่มีทางสิ้นสุด เพราะสติกับปัญญาไม่เคยจนตรอกหลอกตัวเองแต่ไหนแต่ไรมา พอจะทำให้กลัวว่า ตนจะมีสติปัญญา มากเกินไป จะกลายเป็นคนดีชานผลาญธรรมประคองตัวไปไม่รอด และจอตดมในกลางคัน สติปัญญานี้ปราศรัยท่านชมว่า เป็นสิ่งที่เยี่ยมยอดอย่างออกหน้าออกตาแต่ดีก็ดำบรรพมาไม่เคยล้ำสมัย ท่านจึงควรคิดค้นสติปัญญาขึ้นมาเป็นเครื่องป้องกัน และทำลายข้าศึกอยู่ภายในให้สิ้นซากไป จะเห็นใจดวงประเสริฐว่ามีอยู่กับตัวแต่ไหนแต่ไรมา การสอนท่านด้วยธรรมเหล่านี้ ล้วนเป็นธรรมที่ผมเคยพิจารณาและได้ผลมาแล้ว มิได้สอนแบบสุมเตาเกาหาที่ค้นไม่ถูก แต่สอนตามวิธีที่เห็นที่เคยเป็นมาไม่สงสัย ใครที่อยากพ้นทุกข์แต่กลัวทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนไม่ยอมพิจารณา ผู้นั้นไม่มีวันพ้นทุกข์ไปได้ เพราะทางไปนิพพานต้องอาศัยทุกข์กับสมุทัยเป็นที่เหยียบย่างไปด้วยมรรคเครื่องดำเนิน

พระพุทธเจ้าและพระสาวกอรหันต์ทุกๆ พระองค์ ท่านสำเร็จมรรคผลนิพพานด้วยสังขธรรมสี่กัณฑ์ทั้งนั้น ไม่ยกเว้นแม้องค์เดียวว่าไม่ได้ผ่านสังขธรรมสี่โดยสมบูรณ์ ก็เวลานี้มีสังขะใดบ้างที่กำลังประกาศความจริงของตนอยู่ในภายในใจท่านอย่างเปิดเผย ท่านจงพิจารณาสังขะนั้นด้วยสติปัญญา ให้รู้แจ้งตามความจริงของสังขะนั้นๆ อย่างนั่งเฝ้านอนเฝ้ากันอยู่เฉยๆ จะกลายเป็นโมฆบุรุษในวงสังขธรรมซึ่งเคยเป็นของจริงมาตั้งแต่เดิม ถ้าพระธุดงค์

กรรมฐานเราไม่สามารถอาจรู้ความจริงที่ประกาศอยู่กับตนอย่างเปิดเผยได้ ก็ไม่มีใครจะสามารถอาจรู้ได้ เพราะวงพระกรรมฐานเป็นวงที่ใกล้ชิดสนิทกับสังฆธรรมอยู่มากกว่าวงอื่น ๆ ที่ควรจะรู้เห็นได้ก่อนใครหมด วงนอกจากนี้แม้จะมีสังฆธรรมประจำกายประจำใจด้วยกันก็จริง แต่ยังห่างเหินต่อการพิจารณาอันเป็นทางรู้แจ้งผิดกัน เนื่องจากเพศและโอกาสที่จะอำนวยต่างกัน เฉพาะพระอัฐงคกรรมฐานซึ่งพร้อมทุกอย่างแล้วในการดำเนินและเดินก้าวเข้าสู่ความจริงที่ประกาศอยู่กับตัวตลอดเวลา

ถ้าท่านเป็นเลือดนักรบ สมนามที่ศาสตราทรงขนานให้ว่า ศากยบุตรพุทธชินโรสจริง ๆ แล้ว ท่านจงพยายามพิจารณาให้รู้แจ้งสังขะ คือทุกขเวทนาที่กำลังประกาศตัวอยู่อย่างโจ่งแจ้งเปิดเผยในกายในใจท่านเวลานี้ อย่าปล่อยให้ทุกขเวทนาเหยียบย่ำทำลายและกาลเวลาผ่านไปเปล่า ขอให้ยึดความจริงจากทุกขเวทนาขึ้นสู่สติปัญญา และตีตราประกาศฝังใจลงอย่างแน่นหนาแต่บัดนี้เป็นต้นไปว่า ความจริงสี่อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้ตลอดมานั้น บัดนี้ทุกขสังขได้แจ้งประจักษ์กับสติปัญญาเราแล้วไม่มีทางสงสัย นอกจากจะพยายามเจริญให้ความจริงนั้น ๆ เจริญยิ่งขึ้นโดยลำดับ จนหายสงสัยโดยสิ้นเชิงเท่านั้น ถ้าท่านพยายามดังที่ผมสั่งสอนนี้ แม้ใช้ในกายท่านจะกำเริบรุนแรงเพียงไร ท่านเองจะเป็นเหมือนคนมิได้เป็นอะไร คือใจท่านมิได้ไหวหวั่นสั่นสะเทือนไปตามอาการแห่งความสุขความทุกข์ที่เกิดขึ้นในกายนั้นเลย มีแต่ความภาคภูมิใจที่สัมผัสสัมพันธ์กับความที่รับรู้แล้วเห็นแล้วโดยสม่ำเสมอ ไม่แสดงอาการลุ่ม ๆ ดอน ๆ เพราะใช้กำเริบหรือใช้สงบตัวลงแต่อย่างใด

นี่แลคือการเรียนธรรมเพื่อความจริง ปราชญ์ท่านเรียนกันอย่างไร ท่านมิได้ไปปรุงแต่งเวทนาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการ เช่นอยากให้เป็นอย่างนั้น อยากให้เป็นอย่างนี้ตามชอบใจ ซึ่งเป็นการสั่งสมสมุทัยให้กำเริบรุนแรงยิ่งขึ้น แทนที่จะเป็นไปตามใจชอบ ท่านจงจำให้ถึงใจ พิจารณาให้ถึงอรรถถึงธรรมคือความจริงที่มีอยู่กับท่านเอง ซึ่งเป็นฐานะที่ควรรู้ได้ด้วยตนเองแต่ละราย ๆ ผมเป็นเพียงผู้แนะนำอุปายให้เท่านั้น ส่วนความเก่งกาจอาจหาญ หรือความล้มเหลวใด ๆ นั้นขึ้นอยู่กับผู้พิจารณาโดยเฉพาะ ผู้อื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เอนะท่าน จงทำให้สมหน้าสมตาที่เป็นลูกศิษย์มีครูสั่งสอน อายนอนเป็นที่เช็ดเท้าให้กิเลสขึ้นย่ำยีตีแผ่ได้ จะแยะและเดือดร้อนในภายหลัง จะว่าผมไม่บอก

ท่านเล่าว่า พอท่านเทศน์ให้เราแบบพายุบุแคมอยู่พักใหญ่แล้วก็หนีไป เราเองรู้สึกตัวจะลอยเพราะความปิติยินดีและตื่นตันในโอวาทที่ฉลาดแหลมคม และออกมาจากความเมตตาท่านล้วน ๆ ไม่มีอะไรจะมีคุณค่าเสมอเหมือนได้ในเวลานั้น พอท่านไปแล้วเท่านั้น เราเองก็น้อมอุปายที่ท่านเมตตาสั่งสอน เข้าพิจารณาแก้ทุกขเวทนาที่กำลังแสดงตัวอยู่เต็มความสามารถ โดยไม่มีความย่อท้ออ่อนแอแต่อย่างใดเลย ขณะพิจารณาทุกขเวทนา

หลังจากท่านไปแล้ว ราวกับท่านนั่งคอยดูและคอยให้อุบายช่วยเราอยู่ตลอดเวลา ยิ่งทำให้มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับทุกข์มากขึ้น

ขณะพิจารณานั้นได้พยายามแยกทุกข์ออกเป็นชั้นๆ คือแยกกายและอาการต่างๆ ของกายออกเป็นชั้นหนึ่ง แยกสัญญาที่คอยมันหมายหลอกลวงเราออกเป็นชั้นหนึ่ง แยกสังขารคือความคิดปรุงต่างๆ ออกเป็นชั้นหนึ่ง และแยกจิตออกเป็นพิเศษส่วนหนึ่ง แล้วพิจารณาเทียบเคียงหาเหตุผลต้นปลายของตัวทุกข์ที่กำลังแสดงอยู่ในกายอย่างซุ่มนูน วุ่นวาย โดยมีได้มีกำหนดว่าทุกข์จะดับเราจะหาย หรือทุกข์จะกำเริบเราจะตาย แต่สิ่งที่หมายมั่นปั้นมือจะให้รู้ตามความมุ่งหมายเวลานั้น คือความจริงของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น

เฉพาะที่อยากรู้มากในเวลานั้น คือทุกข์สังข์ ว่าเป็นอะไรกันแน่ ทำไมจึงมีอำนาจมากสามารถทำจิตใจของสัตว์โลกให้สะเทือนหวั่นไหวได้ทุกตัวสัตว์ ไม่ยกเว้นว่าเป็นใครเอาเลย ทั้งเวลาทุกข์แสดงขึ้นธรรมดา เพราะความกระทบกระเทือนจากเหตุต่างๆ ทั้งแสดงขึ้นในวาระสุดท้ายตอนจะโยกย้ายภพภูมิไปสู่โลกใหม่ภูมิใหม่ สัตว์ทุกถ้วนหันารู้สึกหวั่นเกรงกันนักหนา ไม่มีรายใดหาญสู้หน้ากล้าเผชิญ นอกจากทนอยู่ด้วยความหมดหนทางเท่านั้น ถ้าสามารถหลบหลีกได้ก็น่าจะหลบไปอยู่คนละมุมโลก เพราะความกลัวทุกข์ตัวเดียวนี้เท่านั้น เราเองก็นับเข้าในจำนวนสัตว์โลกผู้ซี้ซลาดหวาดกลัวทุกข์ จะปฏิบัติตัวอย่างไรกับทุกข์ที่กำลังแสดงอยู่ นี้ จึงจะเป็นผู้องอาจกล้าหาญด้วยความจริงเป็นพยาน เอาละ เราต้องสู้กับทุกข์ด้วยสติปัญญาตามทางศาสนาและครูอาจารย์สั่งสอนไว้

เมื่อสักครู่ที่ท่านอาจารย์มั่นท่านก็ได้เมตตาสั่งสอนอย่างถึงใจไม่มีทางสงสัย ท่านสอนว่าให้สู้ด้วยสติปัญญา โดยแยกแยะชั้นนั้นๆ ออกดูอย่างชัดเจน ก็เวลานี้ทุกข์เวทนาเป็นชั้นอะไร เป็นรูป เป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาน และเป็นจิตได้ไหม? ถ้าเป็นไม่ได้ทำไมเราจึงเหมาเอาทุกขเวทนาว่าเป็นเรา เป็นเราทุกข์ เราจริงๆ คือทุกข์เวทนานี้ละ หรือ หรืออะไรกันแน่ ต้องให้ทราบความจริงกันในวันนี้ ถ้าเวทนาไม่ดับ และเราไม่รู้แจ้งทุกขเวทนาด้วยสติปัญญาอย่างจริงใจ แม้จะตายไปกับที่นั่งภาวนานี้เราก็ออม แต่จะไม่ยอมลุกจากที่ให้ทุกขเวทนาหัวเราะเย้ยหยันเป็นอันขาด

นับแต่ขณะนั้นสติปัญญาทำการแยกแยะทำหั่นกัน อย่างเอาเป็นเอาตายเข้าว่าระหว่างสงครามของจิตกับทุกขเวทนาต่อสู้กันอยู่เวลานั้นกินเวลาห้าชั่วโมง จึงได้รู้ความจริงจากชั้นตั้งแต่ชั้นนี้ได้ เฉพาะอย่างยิ่งรู้เวทนาชั้นอย่างชัดเจนด้วยปัญญา ทุกขเวทนาดับลงในทันทีที่พิจารณารอบตัวเต็มที ท่านว่าท่านได้เริ่มเชื่อสัจธรรมมี ทุกข์สังข์ เป็นต้น ว่าเป็นของจริงแต่บัดนั้นมาอย่างไม่หวั่นไหว แต่นั้นมาเวลาเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยต่างๆ ขึ้นมา ใจมีทางต่อสู้กันกับทุกขเวทนาเพื่อชนะทางสติปัญญาไม่อ่อนแอปกเปียก ใจมักได้กำลังในเวลาเจ็บป่วย เพราะเป็นเวลาเอาจริงเอาจริงเอาเป็นเอาตายกันจริงๆ ธรรมที่เคยถือเป็นเรื่องเล่น

โดยไม่รู้สึกตัวมาประจํานิสัยปุถุชนในเวลาธรรมดามิจนตรอก ก็แสดงความจริงให้เห็นชัด ในเวลานั้น ขณะพิจารณาทุกขเวทนารอบแล้วทุกข์ดับไป ใจก็รวมลงถึงฐานของสมาธิ หมด ปัญหาต่างๆ ทางกายทางใจไปพักหนึ่ง จนกว่าจิตถอนขึ้นมาซึ่งกินเวลาหลายชั่วโมง มีอะไร ค่อยพิจารณากันไปอีกด้วยความอาจหาญต่อความจริงที่เคยเห็นมาแล้ว

ท่านว่าเมื่อจิตรวมลงถึงฐานสมาธิเพราะอำนาจการพิจารณาแล้ว ไข้ได้หายไปแต่บัด นั้นไม่กลับมาเป็นอีกเลย จึงเป็นที่น่าประหลาดใจว่าเป็นไปได้อย่างไร ข้อนี้สำหรับผู้เขียน เชื่อทั้งร้อยไม่คัดค้าน เพราะเคยพิจารณาแบบเดียวกันนี้มาบ้างแล้ว ผลก็เป็นแบบเดียวกับ ที่ท่านพูดให้ฟังไม่มีผิดกันเลย จึงทำให้สันทิใจตลอดมาว่า ธรรมโอสถสามารถรักษาโรคได้ อย่างลึกลับ และประจักษ์กับท่านผู้ปฏิบัติที่มีนิสัยในทางนี้ โดยมากพระรุดงคกรรมฐาน ท่านชอบพิจารณาเยียวยาธาตุนั้นของท่าน เวลาเกิดโรคภัยไข้เจ็บอย่างเจ็บบๆ โดยลำพัง ไม่ค่อยระบายนให้ใครฟังง่าย ๆ นอกจากวงปฏิบัติด้วยกันและมีนิสัยคล้ายคลึงกัน ท่านจึง สนทนากันอย่างสนิใจ

ที่ว่าท่านบำบัดโรคด้วยวิธีภูวานั้น มิได้หมายความว่าบำบัดได้ทุกชนิดไป แม้ท่าน เองก็ไม่แน่ใจว่าโรคชนิดใดบำบัดได้ และโรคชนิดใดบำบัดไม่ได้ แต่ท่านไม่ประมาทใน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวท่าน ถึงร่างกายจะตายไปเพราะโรคในกาย แต่โรคในจิตคือกิเลส อาสวะต่างๆ ก็ต้องให้ตายไปด้วยอำนาจธรรมโอสถท่านบ้างเหมือนกัน ฉะนั้น การพิจารณา โรคต่างๆ ทั้งโรคในกายและโรคในใจท่าน จึงมิได้ลัดละทิ้งสองทาง โดยถือว่าเป็นกิจจำเป็น ระหว่างชั้นกับจิตจำต้องพิจารณาและรับผิดชอบกันจนวาระสุดท้าย

คราวท่านจำพรรษาที่วัดป่าบ้านโป่ง อ.สันมหาพล จ.เชียงใหม่ พรรษานั้นท่านเร่ง ความพากเพียรในท่าและอิริยาบถต่างๆ มากกว่าพรรษาก่อนๆ ซึ่งเคยเข้าใจว่ามีความ เพียรดี แต่พรรษานี้มีพิเศษไปกว่าพรรษาที่แล้วๆ มา โดยมีอิริยาบถ ๓ ด้วยการประกอบ ความเพียรถ่ายเดียว คือ ยืน เดิน นั่ง ทำความเพียรไม่ยอมนอน หากจะมีหลับบ้างก็ให้ หลับในทำนองทำสมาธิภาวนา ขณะที่ธาตุขันธ์เพียบเต็มก็ตามสภาพของมัน ที่ทนทานต่อ การไม่ยอมหลับเลยไปไม่ไหว ซึ่งเป็นเวลาที่สติอ่อนตัวลง แต่ไม่ยอมทอดธุระต่อการหลับ นอนดังที่เคยเป็นมาในอิริยาบถ ๔ ทั้งนี้เพราะเห็นผลประจักษ์ใจทั้งด้านสมาธิและด้าน ปัญญา ว่าใจมีความสงบแนบแน่น ปัญญามีความละเอียดแหลมคม และคล่องตัวกว่าความ เพียรที่ดำเนินไปตามปกติธรรมดา จึงทำให้มีกำลังใจในการระครองความเพียรในท่า อิริยาบถ ๓ ตลอดพรรษา โดยไม่ยอมเอนกายล้มตัวลงหลับนอนเลย

ถ้าจะพูดตามภาษานักต่อสู้เพื่อเอาแพ้เอาชนะกัน ระหว่างกิเลสตัวเห็นแก่เสื่อแก่ หมอน นอนทอดอาลัยตายอยากแบบคนสิ้นท่า ลำตัวยาวเหยียดเหมือนงู กับศรัทธาธรรม วิริยธรรม สติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม แล้วก็ว่า กิเลสตัวดึงดูดพระลงเสื่อลงหมอน

ต้องทนอดอาหาร (เมื่อพระอร่อยสำหรับกิเลส) ท้องแฟบไปสามเดือน พลธรรมทั้งห้า ดังกล่าวแล้วได้โอกาสก้าวเดินตามวิถีทางของศาสดา มองเห็นชัยชนะจากการต่อสู้ด้วยความเพียรในท่าอิริยาบถ ๓ ไม่ห่างไกลจากตัวเอง ราวกับจะได้จะถึงธรรมอยู่ทุกอิริยาบถ พอให้เกิดกำลังใจในความเพียรอยู่ตลอดเวลา ร่างกายก็เบา ใจก็เบา ด้วยธรรมประเภทต่าง ๆ ความเพียรก็เบาในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้กับกิเลส ไม่สะทกสะท้านต่อความทุกข์ความลำบากในการต่อสู้กับกิเลสที่เห็นว่าเป็นข้าศึกอย่างถึงใจ

ในคืนวันหนึ่งขณะนั่งสมาธิภาวนา จิตสงบลงอย่างละเอียดถึงฐานสมาธิและพักอยู่เป็นเวลานานพอสมควร แล้วถอยออกมาอยู่ชั้นอุปปจารสมาธิ จิตปรากฏนิมิตเป็นแผ่นดินไหวหมุนเป็นกงจักร จิตเพ่งพินิจเท่าไรนิมิตนั้นยิ่งหมุนเร็วราวกับฟ้าดินจะถล่มในขณะนั้น ในความรู้สึกปรากฏว่าตัวเหาะลอยไปตามแผ่นดิน โดยมีได้ก้าวเดินเลย ขณะที่ภายในนิมิตเหาะลอยอยู่นั้น คล้ายกับเหาะลอยไปมาอยู่บนทางจกรมที่เจ้าของเคยเดินในเวลาปกติ เหาะลอยไปมาอยู่หลายตลบจึงหยุด และปรากฏแสงสว่างขึ้นในขณะที่กายหยุดเหาะลอย แสงสว่างในนิมิตนั้นปรากฏว่ามาจากบนท้องฟ้าส่องสว่างเข้าในดวงใจท่าน ทำให้มองเห็นอวัยวะส่วนต่าง ๆ ภายในร่างกายได้อย่างชัดเจน และเพลินในการพิจารณาดูร่างกายส่วนต่าง ๆ ด้วยอุสุภกรรมฐานและไตรลักษณ์อยู่เป็นเวลานาน ใจมีความยิ้มแย้มแจ่มกระจ่างด้วยปัญญา ศรัทธา อุตสาหะอย่างแรงกล้า

อุปายต่าง ๆ อันเป็นเครื่องถอดถอนกิเลสประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยสมำเสมอ นับว่าในพรรษานั้นใจมีกำลังมาก รู้เห็นได้อย่างเด่นชัด ไม่มีความอับเฉาเศร้าใจเข้ารกบวนดังที่เคยเป็นบ่อยในกาลที่แล้ว ๆ มา มีแต่ความมั่นคงทางสมาธิ และความเยบคายและคล่องตัวทางสติปัญญาเป็นคู่มือแห่งความเพียรประจำใจ ในอิริยาบถต่าง ๆ ระหว่างจิตกับสติปัญญาเป็นคู่มือแห่งความเพียรประจำใจ ในอิริยาบถต่าง ๆ ระหว่างจิตกับสติปัญญา อันเป็นลักษณะความเพียรอัตโนมัติ เริ่มปรากฏตัวอย่างเด่นชัดภายในจิต อิริยาบถทั้งสี่เว้นแต่ขณะหลับ จิตอยู่ในท่าแห่งความเพียรโดยสมำเสมอ ไม่ถูกบังคับขู่เข็ญเหมือนแต่ก่อนซึ่งจำต้องบังคับถูกลอกกันเป็นประจำ ไม่นั่งกิเลสนำขึ้นเขียงชนิดตามยื้อแย่งไม่ทันเลย เพราะระยะนั้นกิเลสคล่องตัวรวดเร็วแหลมคมกว่าธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรมเป็นต้นเป็นไหน ๆ

ใครจึงไม่ควรรอดตัวว่าเก่งกล้าสามารถ ขนาดจิตที่อยู่เพียงสมาธิความสงบเท่านั้น แม้จิตสงบก็ยังคงอยู่ในอำนาจเพลงกล่อมของกิเลสให้ติดในสมาธิ ไม่สนใจออกพิจารณาทางด้านปัญญาอันเป็นอุปายถอดถอนมันออกจากใจจนได้ ต่อเมื่อปัญญาเคลื่อนย้ายออกทำงานการรบการต่อสู้กับกิเลสประเภทต่าง ๆ และได้ชัยชนะไปโดยลำดับไม่อับจนอย่างง่ายตายนั้นแล จึงจะเริ่มรู้เพลงกล่อมของกิเลสชนิดต่าง ๆ ได้โดยลำดับ ว่าไพเราะเพราะ

พริ้งอ้อยอิงน่าติดจมอยู่กับมันจริงๆ ดังนั้นสัตว์โลกจึงไม่เบื่อเพลงกล่อมชนิดต่างๆ ของกิเลสกัน แม้จะกล่อมซ้ำซากให้รักให้ชังให้เกลียดให้โกรธให้โลภมาก ให้อายากทิวโหยและเกิดความอิดโรยและทนทุกข์ทรมานมากน้อย ก็ร้อยก็พันก็หมื่นก็แสนก็ล้านและก็ล้านๆ ครั้ง ก็ไม่เคยเบื่อหน่ายอึดพอ และเห็นโทษแห่งเพลงกล่อมของมันบ้างเลย จะมีบ้างราวกับฟ้าแลบก็ตอนได้รับความทุกข์ทรมานมากจนตรอกชอกมุมจนหาทางออกไม่ได้จริงๆ นั่นแล จากนั้นก็ถูกกล่อมให้เคลิ้มหลับไปอีกไม่มีวันตื่นพอเห็นโทษของมันบ้างเลย

ความเพียรขั้นนี้เริ่มเป็นความเพียรรุกความเพียรรบ ความเพียรตีตลบหลายส้นหลายคม เพื่อเช่นฆ่ากิเลสไปโดยลำดับ ไม่อับเฉาเมามัวสุขกับกิเลสว่าเป็นมิตรเป็นสหายและมอบเป็นมอบตายกับมันเหมือนแต่ก่อนที่ธรรมมาวุธมีสติปัญญาเป็นต้น ยังไม่อาจหาญเกรียงไกร ระยะนี้ธรรมมาวุธทุกประเภททุกขนาดเริ่มเกรียงไกร ฉายแสงแพรวพราวออกมาแล้ว สนุกขุดค้นหยิบยกขึ้นห้าห้ากับกิเลสชนิดต่างๆ อย่างไม่อั้นไม่ออมแรง ความมุ่งมันต่อแดนพันทุกชั้นนับวันมีกำลังกล้า ถึงขนาดเร่งความเพียรชนิดกล้าเป็นกล้าตาย ใครดีใครอยู่ใครไม่ดีจึงบรรลัย ไม่มีคำว่าเสียดายป่าช้าการเกิดตาย ซึ่งเป็นชวากหนามที่กิเลสปักเสียบไว้ ใจดวงที่กิเลสเคยเป็นเจ้าอำนาจครอบครองมานานแสนนาน จะไม่ยอมปล่อยให้มันครอบครองอีกต่อไป ต้องเป็นวิสุทธิธรรมอันประเสริฐเลิศเลอเท่านั้นครอบครองใจที่จะยอมให้กิเลสวัฏจักรก็ครองใจ ธรรมก็ครองใจ แต่ถูกขับไล่ให้พ่ายแพ้แก่กิเลสอยู่รำไปดังที่เป็นมาแล้วนั้น จะไม่ยอมให้มันในใจดวงนี้ได้อีก อย่างไม่ต้องปราบวัฏจักรวัฏจิตให้บรรลัยลงจากใจ ภพนี้และในไม่ช้านี้ ด้วยธรรมาธุอันทันสมัยอย่างไม่สงสัย

พอออกพรรษาแล้วท่านก็ออกเที่ยวธุดงค์ธรรมฐานไปตามอธยาศัย ท่านเล่าว่าท่านไปพักอยู่หมู่บ้านป่าใน จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีกุฏิเล็กเพื่อบำเพ็ญภาวนาอยู่หลังหนึ่ง เพราะที่นั่นเคยเป็นที่พักบำเพ็ญของพระธุดงค์ธรรมฐานมาก่อน เห็นว่าสงบดีและห่างจากหมู่บ้านพอประมาณ ท่านจึงเข้าพักบำเพ็ญที่นั่น วันหนึ่งตอนกลางวันฝนตกหนักไม่อาจลงเดินจงกรมได้ ท่านจึงปิดประตูหน้าต่างฝาแฝด(ฝาขัดตะ) นั่งภาวนาอยู่ในกุฏิที่นั่นซึ่งมีพื้นสูงพอประมาณ ขณะที่นั่งพิจารณาธรรมทั้งหลายอยู่ ปรากฏเหมือนมีท่อไฟแทงขึ้นมาที่ก้นท่าน ร้อนแปลบๆ หยุดไปแล้วก็ร้อนขึ้นมาอีก ท่านจึงย้อนมาพิจารณาว่าคืออะไร

พอย้อนจิตมากำหนดจดจ่อเพื่อเอาเหตุเอาผลกับท่อไฟที่กำลังเผาที่ก้นท่านอยู่นั้น ก็ทราบว่าเป็นไฟราคะตัณหาแสดงขึ้นมาจากใต้ถุนกุฏิ มิได้แสดงขึ้นมาที่ใจตนเอง ท่านกำหนดพิจารณาทบทวนก็ทราบอยู่อย่างนั้น ว่าเป็นไฟราคะตัณหาแสดงขึ้นมาจากใต้ถุนกุฏิสำหรับในจิตท่านไม่มีไม่ปรากฏว่าจิตเป็นราคะตัณหาแต่อย่างใด ขณะที่ท่านกำลังขลุมนุ่นวุ่นวายอยู่กับการพิจารณาไฟชนิดนั้น ก็ไม่คิดสะดุดใจว่าไฟนี้มาจากอะไรที่ไหน เป็นเพียงรำพึงอยู่ภายในใจว่า ไฟราคะนี้มันติดตามเรามาได้อย่างไร เพราะเราได้มีความกำหนด

ยินดีกับหญิงชายใด ๆ ใจก็เป็นปกติไม่เกิดระคะ การไปบิณฑบาตในหมู่บ้านก็ไปด้วยความสำรวมระวังมีสติอยู่กับตัว ระวังสังเกตทุกแง่ทุกมุมบรรดาอารมณ์ที่เคยเป็นข้าศึกต่อจิตใจก็ไม่เห็นมีเรื่องระคะตันทนาเป็นอารมณ์แต่อย่างใด พอเรื่องไฟสงบไม่แสดงอีกท่านก็ล้มตาขึ้นจะออกจากการภาวนาหลังจากฝนหยุดแล้ว ก็พอดีมองเห็นด้านหลังผู้หญิงคนหนึ่งกำลังเดินออกไปจากใต้ถุนกุฏิ ทำให้ท่านนำเรื่องไฟที่เผาที่ท่านออกพาดพิงกับหญิงที่เพิ่งออกไปจากกุฏิท่าน หญิงคนนี้ก็คงคิดไม่ดีกับเรา เหตุการณ์จึงได้แสดงขึ้นทำนองนี้ ที่เราเองก็ไม่คาดไม่คิดว่าจะเป็นไปได้

ความจริงผู้หญิงคนนั้นอยู่ในวัยเบญจเพสยังไม่แก่อะไรเลย อาจจะเป็นสาวแก่หรือแม่เฒ่ามากกว่าหญิงที่มีสามี แกมาเที่ยวเก็บผักหักพินหาอยู่หากินก็ไม่อาจทราบได้ ในมือถือตะกร้าใบหนึ่ง ขณะที่แกมาถึงที่นั่นเกิดฝนตกหนักพอดี แกเลยรีบเข้ามาหลบฝนที่ใต้ถุนกุฏิหลวงปู่ จนฝนหยุดแล้วแกถึงได้ออกไปจากที่นั่น เวลาท่านมองออกไปตามช่องทางต่างซึ่งเป็นฝาขัดแตะต่าง ๆ จึงมองเห็นหญิงนั้นได้อย่างชัดเจน

ที่ท่านเล่าเรื่องนี้ให้พระเถรฟังตามโอกาสที่ควรนั้น ท่านมิได้เล่าด้วยการตำหนิติฉินนินทาหญิงนั้นแต่อย่างใด เป็นเพียงท่านยกหญิงนั้นขึ้นเป็นต้นเหตุ ให้ได้ทราบเรื่องกระแสภายในภายนอกของจิต ว่าเป็นสิ่งละเอียดมากเกินกว่าธรรมจากรู้จะเห็นได้ นอกจากการพิจารณาทางภาคปฏิบัติจิตตภาวนา จึงสามารถทราบได้เป็นขั้น ๆ ตอน ๆ ไป ท่านว่าตอนนั้นจิตท่านละเอียดมากพอสมควร สติปัญญาที่ดีและรวดเร็วต่อเหตุการณ์เหล่านี้ ไม่ชักช้าเหมือนขั้นเริ่มต้นฝึกหัด เช่น ขณะระคะภายในจิตตัวเองกระเพื่อมเย็บเท่านั้น สติก็ทัน แม้ปัญญาจะยังไม่สามารถตัดให้ขาดได้ในระยะนั้น แต่ต่อมาก็พ้อมมือของสติปัญญาที่ฝึกซ้อมตัวอยู่ตลอดเวลาไปไม่ได้ ต้องขาดสะบั้นไปจากใจอย่างประจักษ์

ท่านเล่าว่าตอนนั้นความเพียรท่านรู้สึกว่ามีแรงแกร่งมาก แม้เวลาทำวัตรเช้าและเย็นท่านก็ทำเพียงย่อ ๆ จิตใจรีบด่วนต่อความเพียรด้วยสติปัญญาอย่างมาก ส่วนการสวดมนต์สูตรต่างๆ ดังที่เคยสวดมาแต่เก่าก่อนท่านต้องงดทั้งสิ้น แรงทางด้านสติปัญญาอย่างเดียว เพื่อให้หลุดพ้นอย่างรวดเร็วทันกาลเวลา กลัวจะตายไปเสียก่อนยังไม่ถึงจุดที่หมายอันพึงใจได้แก่พระอรหัตตธรรม

พรรษาต่อมานี้ ไข้ก็หนัก ความเพียรก็เอาการ ไม่มีใครย่อหย่อนอ่อนข้อต่อใคร การไข้ก็ไข้ได้ตลอดพรรษา การพิจารณาทุกขเวทนากับกายอันเป็นเรือนรังของทุกข์ ก็ไม่ลดละทอดย ไข้หนัก ทุกข์มากเท่าไรยิ่งราวกับไสเชื้อเพลิงป้อนสติปัญญาให้แสดงลดคลายอย่างเต็มฝีมือ ใจถือเอาทุกขเวทนาที่เกิดจากไข้ และกายที่เกี่ยวข้องกันกับทุกข์เป็นเวที่ต่อสู้กับกิเลสชนิดไม่มีการให้น้ำในบางกาล ถ้าสติปัญญาจะมัวให้น้ำอยู่ ไข้ก็เอาตายและแพ้ราบคาบหล้า ต้องต่อสู้กันแบบสด ๆ ร้อน ๆ ไข้และทุกข์ไม่ผ่อนคลาย ความเพียรจะผ่อนคลายไม่ได้

ไม่ทันกัน ปราบกันไม่อยู่ ต้องเอาให้อยู่ในเงื้อมมือของความเพียร ขณะนั้นจะหลีกเลี่ยงไปไหนไม่ได้ ต้องสู้จนเห็นเหตุเห็นผลทำเดี๋ยวจึงจะมีชัย และภาคภูมิใจในความสามารถของตัวเอง

ในพรรษานี้ นับว่าหนักและหักโหมเอาการทั้งทางกายและทางจิต เพราะเป็นไข้มาลาเรียตลอดพรรษา ทุกข์ทางร่างกายจึงมาก ทางใจความเพียรก็หม่นตัวเป็นเกลียวไปตามไข้และทุกขเวทนา พอออกพรรษาไข้ก็ค่อยๆ หายไป องค์กรท่านเองก็ออกเที่ยววิเวกเปลี่ยนสถานที่ไปตามอธยาศัย ไม่เื่อยไยกับสิ่งใดนอกจากความเพียรอย่างเดียว ในระยะนั้นเป็นฤดูเก็บเกี่ยวข้าว

เย็นวันหนึ่งเมื่อปิดกวาดเสร็จ ท่านออกจากที่พักไปสร่งน้ำ ได้เห็นข้าวในไร่ชาวเขากำลังสุกเหลืองอร่าม ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาในขณะนั้นว่า ข้าวมันงอกขึ้นมาเพราะมีอะไรเป็นเชื้อพาให้เกิด ใจที่พาให้เกิดตายอยู่ไม่หยุดก็น่าจะมีอะไรเป็นเชื้ออยู่ภายในเช่นเดียวกับเมล็ดข้าว เชื้อนั้นถ้าไม่ถูกทำลายเสียที่ใจให้สิ้นไป จะต้องพาให้เกิดตายอยู่ไม่หยุด ก็อะไรเป็นเชื้อของใจเล่า ถ้าไม่ใช่กิเลสอวิชชาตัดหน้าอุปาทาน คิดทบทวนไปมาโดยถืออวิชชาเป็นเป้าหมายแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ พิจารณาย้อนหน้าถอยหลัง อนุโลมปฏิโลม ด้วยความสนใจอยากรู้ตัวจริงแห่งอวิชชา นับแต่หัวข้อจันดิกไม่ลดละการพิจารณาระหว่างอวิชชากับใจ จวนสว่างจึงตัดสินกันลงได้ด้วยปัญญา อวิชชาขาดกระเด็นออกจากใจไม่มีอะไรเหลือ

การพิจารณาข้าวก็มายุติกันที่ข้าวสุกหมดการงอกอีกต่อไป การพิจารณาจิตก็มายุติกันที่อวิชชาดับ กลายเป็นจิตสุกขึ้นมาเช่นเดียวกับข้าวสุก จิตหมดการก่อกำเนิดเกิดในภพต่างๆ อย่างประจักษ์ใจ สิ่งที่เหลือให้ชมอย่างสมใจ คือความบริสุทธิ์แห่งจิตล้วนๆ ในกระท่อมกลางเขา มีชาวป่าเป็นผู้อุปฐากดูแล ขณะที่จิตผ่านดงหนาป่ากิเลสวัฏฏ์ไปได้แล้ว เกิดความอัศจรรย์อยู่คนเดียวตอสว่าง พระอาทิตย์ก็เริ่มสว่างบนฟ้า ใจก็เริ่มสว่างจากอวิชชาขึ้นสู่ธรรมอัศจรรย์ ถึงวิมุตติหลุดพ้นในเวลาเดียวกันกับพระอาทิตย์อุทัย ช่างเป็นฤกษ์งามยามวิเศษเอาเสียจริง ๆ

พอฤกษ์งามยามมหาดุดมมงคลผ่านไปแล้ว ก็ได้เวลาออกบิณฑบาต ท่านเริ่มออกจากที่หมวมงคล มองดูกระท่อมเล็กที่ให้ความสุขความอัศจรรย์ และมองดูทิศทางต่างๆ ขณะนั้นปรากฏอะไรๆ ก็กลายเป็นมหาดุดมมงคลไปกับใจดวงอัศจรรย์โดยสิ้นเชิง ทั้งที่สิ่งทั้งหลายก็เป็นอยู่โดยธรรมดาของตนๆ นั้นแล ขณะไปบิณฑบาตใจก็อัมมธรรม มองเห็นชาวป่าชาวเขาที่เคยอุปฐากดูแลท่านมา ราวกับเป็นชาวฟ้ามาจากบนสวรรค์กันทั้งสิ้น จิตระลึกถึงบุญถึงคุณที่เขาเคยมีแก่ตนอย่างเหลือล้นพื้นที่จะพรรณนาคุณให้จับสิ้นลงได้ เกิดความเมตตาสงสารชาวป่าแดนสวรรค์เป็นประมาณ อดที่จะแผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศลแก่เขามีได้ตลอดสายทางที่ผ่านมาจนถึงบริเวณที่พักอันแสนสำราญ ขณะจัดอาหารทิพย์ของชาวเขาลง

ในบาตรใจก็อิมัธรรม ไม่คิดสัมผัสกับอาหารที่เคยดำรงและให้ความผาสุกแก่อัตภาพมาแต่
 อย่างไม่ แต่ก็นับไปตามธรรมเนียมที่ธาตุกับอาหารเคยอาศัยกันมา ท่านแล้วว่า นับแต่วัน
 เกิดมาก็เพิ่มมาเห็นชีวิตธาตุชั้นกับจิตใจปรองดองสดชื่นต่อกัน เหลือจะพรรณนาให้
 ถูกต้องกับความจริงได้ในเข้าวันนั้นเอง เป็นความอัศจรรย์และพิเศษผิดคาดพิศพิศหมาย และ
 กลายเป็นประวัติสำคัญของชีวิตอย่างประทับใจตลอดมา

นับแต่ขณะโลกธาตุไหวฟ้าดินถล่ม วัฏจักรภายในจิตจมหายไปแล้ว ธาตุชั้นและ
 จิตใจทุกส่วน ต่างอันต่างเป็นอิสระไปตามธรรมชาติของตน ไม่ถูกจับจองกดถ่วงจากฝ่ายใด
 อินทรีย์ห้า อายตนะหก ทำงานตามหน้าที่ของตนจนกว่าธาตุชั้นจะหาไม่ โดยไม่มีการ
 ทะเลาะวิวาทกระทบกระทั่งอื่นกันดังที่เคยเป็นมา (การทะเลาะทำนหมายถึงความไม่ลงรอย
 ระหว่างสิ่งภายในกับภายนอกสัมผัสกัน ทำให้เกิดความยินดียินร้ายกลายเป็นความสุขทุกข์
 ขึ้นมา และเกี่ยวโยงกันไปเหมือนลูกโซ่ไม่มีเวลาจบสิ้นลงได้) คดีต่างๆ ภายในจิตที่มีมาก
 และวุ่นวายยิ่งกว่าคดีใด ๆ ในโลก ได้ยุติลงอย่างราบคาบ

นับแต่ขณะกาลสติยุดิธรรมได้สร้างขึ้นภายในใจโดยสมบูรณ์แล้ว เรื่องก่อกวน
 ลวนลามต่างๆ ไม่มีประมาณ ซึ่งเคยยึดจิตเป็นสนามเต็นรำและทะเลาะวิวาทบาดหมางไม่มี
 เวลาสงบลงได้ เพราะอวิชชาตัณหาเป็นหัวหน้าบังการบัญชางานให้โกลาหลวุ่นวายร้อยแปด
 พันประการนั้น ได้สงบลงอย่างราบรื่นชื่นใจ กลายเป็นโลกร้างว่างเปล่าภายในจิต ที่ผลิต
 วิชารธรรมอันบวรขึ้นสวยเมืองจิตรราชแทนอธรรม กิจนอกการภายในได้เป็นไปโดยธรรม
 ความสม่ำเสมอ ไม่มีอริขาศึกศัตรุมาก่อกวนวุ่นวาย ตาเห็น หูได้ยิน จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส
 กายสัมผัสเย็นร้อนอ่อนแข็ง ใจรับทราบอารมณ์ต่างๆ เป็นไปโดยธรรมชาติ ไม่อาจเอื้อมป็น
 เกลียวยุแหย่แปรรูปคดีให้ผิดเป็นถูก ผูกเป็นแก้ แยะเป็นดี ผีเป็นคน พระเป็นเปรต เปรต
 กลับเป็นคนดี ดังที่เจ้าอธรรมมีอำนาจบัญชางานมาแต่เก่าก่อน นั่งอยู่สบาย แม้เป็นหรือ
 ตายก็มีความสุข นี่คือนานผู้รทุกข์นिरภัยแท้ ปราศจากเครื่องร้อยรัดโดยประการทั้งปวง
 ซึ่งเป็นคำท่านอุทานในใจท่านเวลานั้น

หลวงปู่ชาวก็น่าเป็นอีกองค์หนึ่งที่เป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่น ซึ่งเปลื้องทุกข์สิ้นภัย
 ออกจากใจได้ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ท่านแล้วว่าสถานที่บำเพ็ญจนถึงความสิ้นทุกข์ภายในก็ดี
 กระท่อมกุฎีเล็กๆ พอหมกตัวทำความเพียรและพักผ่อนกายก็ดี สถานที่เดินจงกรมก็ดี
 สถานที่นั่งสมาธิภาวนาในเวลากลางวันและกลางคืนก็ดี หมู่บ้านเป็นที่โคจรบิณฑบาตพอยัง
 อัตภาพให้เป็นไปในละแวกนั้นก็ดี รู้สึกเป็นที่ซาบซึ่งประทับใจผิดที่ทั้งหลายอย่างบอกไม่ถูก
 และฝังใจตลอดมาจนทุกวันนี้มิได้จัดจางวางเลือนไปเลย นับแต่ขณะที่วัฏจักรได้ถูกคว่ำลง
 จากใจเพราะความเพียรสังหารแล้ว สถานที่นั้นได้กลายเป็นที่บรมสุขในอิริยาบถทั้งหลาย

ตลอดมา เราได้เข้าเฝ้าพระศาสดาในสถานที่ตรัสรู้และที่ทรงบำเพ็ญเพียรในที่ต่าง ๆ โดยตลอดทั่วถึงฉะนั้น

หายสงสัยในพระพุทธเจ้า แม้ทรงปรินิพพานไปนานตามกาลของสมมุติ ประหนึ่งประทับอยู่บนดวงใจเราทุกขณะ มิได้ทรงจากไปตามกาลแห่งปรินิพพานเลย หายสงสัยในพระธรรมว่า มาก น้อย ลึก ตื้น หยาบ ละเอียด ที่ประทานไว้แก่มวลสัตว์ ปากฎว่าพระธรรมเหล่านั้นสถิตอยู่ในใจดวงเดียว และใจดวงเดียวบรรจุธรรมไว้อย่างพร้อมมูลไม่มีอะไรบกพร่อง หายสงสัยในพระสงฆ์สาวกองค์สุปฏิปันโน ผู้บริสุทธิ์ทั้งสามรัตนันนี้ ได้เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในใจ มีความเป็นอยู่ด้วยพุทธะ ธรรมะ และสังฆะ องค์บริสุทธิ์รวมกันเป็นธรรมแห่งเดียว มีความสบายหายห่วง

นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาไม่มีเครื่องกีดขวางใจ อยู่ในอิริยาบถใดก็เป็นตัวของตัวไปตามอิริยาบถนั้น ๆ ไม่มีสิ่งกีดขวางหรือแอบแทรกขอแบ่งกินแบ่งใช้เหมือนแต่ก่อนที่อยู่กับนักขาทานโดยไม่รู้สึกตัว เดี่ยวขอนั้น เดี่ยวขอนี้อยู่ทุกอิริยาบถ คำว่าขอนั้นขอนี้ นั้น ท่านหมายถึงกิเลสตัวบกพร่องขาดแคลนไม่มีเวลาอ้อมพอประจํานิสัยของมัน เมื่อมีอำนาจตั้งบ้านเรือนบนหัวใจคนและสัตว์แล้ว จึงต้องทำการบังคับหรือขอยุ่ไม่ถอย ซึ่งเป็นงานประจํานิสัยของมัน โดยขอให้คิดอย่างนั้น ขอให้พูดอย่างนี้ ขอให้ทำอย่างโน้นตามอำนาจของมันอยู่ไม่หยุด ถ้าไม่มีธรรมไว้ปิดกั้นความรั่วไหลจากการบังคับและการขอเอาอย่างต่อต้านของเหล่ากิเลส จึงมักแบ่งหรือเสียให้มันเอาไปกินจนหมดตัว ไม่มีความติดตัวพอเป็นเครื่องสืบภพต่อชาติเป็นคนดีมีศีลธรรมต่อไปได้

เกิดภพใดชาติใดก็ล้วนแต่เกิดผิดที่ผิดฐาน ไม่มีความสำราญบานใจได้บ้างพอควรแก่ภพกำเนิดที่อุตสาหกรรมเกิดกับเขาทั้งชาติ ที่ท่านเรียกว่าขาดทุนสูญทั้งดอคนั้น ก็คือผู้ประมาทนอนใจ แบ่งให้แต่กิเลสเป็นเจ้าบ้านครองจิตใจ ไม่มีการป้องกันฝ่าฝืนมันบ้างเลย มันจึงบังคับเอาแบ่งเอาจนไม่มีอะไรเหลือติดตัวดังกล่าวแล้ว ท่านผู้หมดหนี้สิ้นความพะรุงพะรังทางใจแล้ว จึงอยู่เป็นสุขทุก ๆ อิริยาบถในชั้นที่กำลังครองตัวอยู่ เมื่อถึงเวลาแล้วก็ปล่อยวางภาระในชั้นนี้ เหลือแต่ความบริสุทธิ์พุทธโธเป็นสมบัติทั้งดวงนั้นแล คือความสิ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงตลอดกาล ซึ่งเป็นความสิ้นอย่างอัศจรรย์ และเป็นกาลอันมีคุณค่ามหาศาล ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนในไตรภพ ผิดกับความเป็นของสมมุติทั้งหลายที่ต่างปรารถนาความเกิดเป็นส่วนมากและออกหน้าออกตา มิได้สนใจในทุกข์ที่จะติดตามมาพร้อมกับความเกิดนั้น ๆ บ้างเลย

ความจริงการเกิดกับความทุกข์นั้นแยกกันไม่ออก แม้ไม่มากก็จำต้องมีจนได้ นักปราชญ์ท่านจึงกลัวความเกิดมากกว่าความตาย ผิดกับพวกเราที่กลัวความตายซึ่งเป็นผลมากกว่ากลัวความเกิดที่เป็นต้นเหตุ อันเป็นความกลัวที่ฝืนคติธรรมดาอยู่มาก ทั้งนี้เพราะ

ไม่สนใจติดตามร่องรอยแห่งความจริง จึงฝันและเป็นทุกข์กันอยู่ตลอดมา ถ้าปราชญ์ท่านมีกิเลสประเภทพาคนให้หัวเราะเยาะกันแล้ว ท่านคงอดไม่ได้ อาจปล่อยออกมาอย่างเต็มที่ สมใจท่านที่ได้เห็นคนแทบทั่วโลก ตั้งหน้าตั้งตาฝันความจริงกันอย่างไม่มองหน้ามองหลัง เพื่อหาหลักฐานความจริงกันบ้างเลย แต่ท่านเป็นปราชญ์สมชื่อสมนาม จึงมิได้ทำแบบโลก ๆ ที่ทำกัน นอกจากท่านเมตตาตาสงสารและช่วยอนุเคราะห์สั่งสอน ส่วนที่สุตวิสัยก็ปล่อยไปด้วยความหมดหวังจะช่วยได้

หลวงปู่ขาวเป็นผู้ผ่านพ้นภัยพิบัติสารพัดที่เคยมีในสงสาร บัดนี้ท่านถึง สอุปาทิเสสนิพพาน ในสถานที่มีนามว่า “โรงขอด” แห่งอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในราวพรรษาที่ ๑๖ หรือ ๑๗ ผู้เขียนจำไม่ถนัด จำได้แต่เป็นฤดูเริ่มเก็บเกี่ยวตอนออกพรรษาแล้วใหม่ ๆ ท่านเล่าให้ฟังอย่างถึงใจในเวลาสนทนาธรรมกัน ซึ่งเริ่มแต่ ๒ ทุ่ม ถึง ๖ ทุ่มเศษ ไม่มีใครมาเกี่ยวข้องรบกวนให้เสียเวลาในขณะนั้น การสนทนาธรรมจึงเป็นไปด้วยความราบรื่นทั้งสองฝ่าย จนถึงจุดสุดท้ายแห่งธรรมซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติ โดยเริ่มสนทนาแต่ต้นจากแม่ ก. ไก่ ก. กา สระอะ สระอา คือ การฝึกหัดขั้นเริ่มแรกที่คละเคล้าไปด้วยทั้งความล้มลุกคลุกคลาน ทั้งความล้มเหลว ทั้งความดีความเลวสลับปนกันไป ทั้งความดีใจเสียใจอันเป็นผลมาจากความเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ของการปฏิบัติที่เพิ่งฝึกหัดในเบื้องต้น จนถึงสุดท้ายปลายแดนแห่งจิตแห่งธรรมของแต่ละฝ่าย

ผลแห่งการสนทนาจากท่านเป็นที่พอใจอย่างยิ่ง เมื่อได้โอกาสจึงได้อารานานำลงในปฏิปทาของพระอุดมกรรมฐานสายท่านอาจารย์มั่น เพื่อท่านผู้อ่านที่สนใจใคร่ธรรมจะได้นำมาพิจารณาไตร่ตรองและคัดเลือกเอาเท่าที่ควรแก่จริตนิสัยของตน ๆ ผลอันพึงหวังจากการเลือกเฟ้น คงเป็นความราบรื่นดีงามตามความพยายามของแต่ละท่าน เพราะหลวงปู่ขาวท่านเป็นพระที่พร้อมจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่โลกผู้เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ไม่มีความบกพร่องทั้งมารยาทการแสดงออกทางอาการ ทั้งความรู้ทางภายในที่ฝังเพชรน้ำหนึ่งไว้อย่างลึกลับยากจะค้นพบได้อย่างง่ายดาย ถ้าไม่รอดตายก็ไม่อาจรู้ได้ เฉพาะองค์ท่านผู้เขียนลอบขโมยถวายนามท่านว่า “เพชรน้ำหนึ่ง” ในวงกรรมฐานสายท่านอาจารย์มั่นมาเกือบ ๓๐ ปีแล้ว โดยไม่กระดากอายคนจะหาว่าบ้าเลย เพราะเกิดจากศรัทธาของตัวเอง

พ.ศ.๒๔๘๘-๒๔๘๙ พรรษานี้ท่านจำที่แม่หนองหาน อ. สันทราย จ.เชียงใหม่ ในพรรษาท่านเมตตาเทศนาอบรมสั่งสอนศรัทธาพอสมควร เพราะจิตท่านพันดวงหนาทิบ ออกสู่แดนเวียงกว้างขวางหาประมาณไม่ได้ จิตเป็นอวกาศจิต ธรรมเป็นอวกาศธรรมกลมกลืนเป็นอันเดียวกันโดยสมบูรณ์แล้ว ไม่มีอะไรมาก็ดขวางลงใจเหมือนแต่ก่อน อิริยาบถทั้งสี่เพื่อธาตุเพื่อขันธ์ เพื่อวิหารธรรมในทิฏฐธรรมของจิต เป็นความอยู่สบาย

พอออกพรรษาแล้ว ทำให้ท่านระลึกถึงความหลังก่อนที่จะออกแสวงธรรมเพื่อมรรคผลนิพพานด้วยรุดงคกรรมฐานอยู่เสมอ ความหลังปรากฏขึ้นเตือนใจอยู่บ่อยๆ ความเป็นปณิธานที่ตั้งไว้ตอนบวชที่แรกว่า จะออกแสวงธรรมเพื่อมรรคผลนิพพานถ่ายเดียว เมื่อถูกประชาชน ครูอาจารย์ทั้งหลายคัดค้านต้านทาน จึงได้ประกาศความจริงใจออกมาให้ทราบ ว่า เมื่อออกไปแล้วถ้ากระผมและอาตมาไม่รู้เห็นธรรม คือมรรคผลนิพพานเต็มดวงใจแล้ว จะไม่ยอมกลับมาให้ท่านทั้งหลายชี้หน้าตราความล้มเหลวใส่หน้าผากอย่างเด็ดขาด การกลับมาจึงมีธรรมดังกล่าวนี้เป็นเครื่องประกันตัว เต็มอยู่ภายในใจโดยถ่ายเดียว ขอให้ท่านทั้งหลายได้ทราบไว้แต่บัดนี้ นานไปจะหลงลืมไปเสีย เวลาเห็นหน้ากลับมา

เมื่อคิดตกลงใจเรียบร้อยแล้วจึงได้รำลาศรัทธาทั้งหลาย ซึ่งต่างมีความอาลัยเสียดาย ไม่อยากให้ท่านจากไป แต่ความจำเป็นจำใจบังคับตามกฎอนิจจัง ที่ต้องมีการพลัดพรากจากกันทั้งเป็นทั้งตาย จึงจำยอมไปตามกฎแห่งคติธรรมตา ท่านจึงมาชวนหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นเพื่อนเดินทางกลับอีสานด้วยกัน เพื่อเยี่ยมถิ่นฐานบ้านเดิมและวงศาคณาญาติ ที่ได้จากกันไปเป็นเวลา ๒๐ กว่าปี นับว่าเป็นเวลานานพอประมาณ หากชีวิตไม่ทนทานทั้งเขาทั้งเราก็คงอาจตายไปเสียก่อนไม่ได้พบเห็นกันอีก และเป็นโอกาสอันเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะได้ไปกราบเยี่ยมท่านหลวงปู่มั่น ฐริทัตตเถระในเวลาเดียวกัน ซึ่งระยะนั้นท่านกำลังพักจำพรรษาอยู่บ้านหนองผือ นาใน อ.พรรณานิคม จ. สกลนคร ซึ่งมีพระรุดงคกรรมฐานจำพรรษาและห้อมล้อมอยู่แถวบริเวณใกล้เคียงกับที่ท่านพักจำพรรษาอยู่เป็นจำนวนมาก

แต่หลวงปู่แหวนท่านบอกว่าท่านยังไม่กลับ ถ้ายังไม่บรรลุหรือหัดตามความมุ่งหวังอย่างเต็มหัวใจเสียเมื่อไร ต้องอยู่บำเพ็ญให้ถึงอรหัตตก่อน ถึงจะไปไหนมาไหนจากเชียงใหม่ ถ้าอยากไป ถ้าไม่อยากไปก็จะอยู่เชียงใหม่ต่อไปจนตาย ท่านเองถ้าได้บรรลุหรือหัดแล้ว จะนำธรรมไปแจกพระแจกชาวบ้านผมก็ขอโมทนา แต่อย่านำกิเลสหรือธรรมเมาไปแจกเขานะ เพราะกิเลสและธรรมเมามีเคลื่อนแผ่นดินถิ่นที่สัตว์โลกอยู่อาศัย ไม่เคยมีวันบกพร่องขาดแคลน มีธรรมเท่านั้นบกพร่องขาดแคลนในหัวใจสัตว์โลกทุกวันนี้ โลกจึงเดือดร้อนวุ่นวายหาความสงบสุขเย็นกายเย็นใจไม่ได้ ไปที่ไหนมีแต่คนบ่นว่าทุกข์ว่าลำบากยากเย็นซึ่งใจให้ฟัง แม้ในบ้านในเมืองที่นิยมกันว่าเจริญ ก็ไม่พ้นที่จะได้ยินคำบ่นทุกข์บ่นยากกัน เวลาท่านไปทางภาคอีสานจึงนิมนต์นำธรรมสมบูรณ์ ธรรมไม่บกพร่องขาดแคลน ธรรมสงบเย็นปากเย็นใจ ไม่บ่น ไม่เดือดร้อนนอนครางไปแจกเขาบ้าง เขาจะได้โมทนาในการไปเยี่ยมเยียนญาติของท่าน

ผมเวลานี้กำลังต่อสู้กับธรรมเมา ยังไม่สร้าง ยังไม่หายเมา นั่งอยู่ที่เมา ยืนอยู่ที่เมา เดินอยู่ที่เมา นอนอยู่ที่เมา นั่งสมาธิ เดินจงกรมภาวนาอยู่ที่เมา กิเลสตัวพาให้ประมาทหัวเมามันยังไม่ยอมลงจากบนบ่า บนหลัง บนคอ บนหัวใจ เคลื่อนไหวไปมาในที่ได้มีแต่ธรรม

เมมาเหล่านี้่อกทำงานเพ่นพ่านเต็มกาย เต็มวาจา เต็มหัวใจ เมื่อไรจะหายเมายังไม่รู้ได้ ท่านไปภาคอีสานนิมนต์นำ มพนิมมทโน ธรรมยังความเมมาให้สร้าง วัฏฏปุจเจโท ธรรม ตัตถวัจจิต ตณฺหุขโย ธรรมสิ้นตัณหา วิราโค ธรรมสิ้นราคะความกำหนัดยินดี นิโรโธ ธรรมดับกิเลสทั้งปวง นิพพานั ความดับสนิทแห่งกิเลสสมมุติทั้งหมด ไปแจกชาววัดและ ชาวบ้าน เขาจะได้ดีใจโมทนาสาธุการ สมกับท่านจากเขาไปนาน

นี่ท่านหลวงปู่แหวนสั่งหลวงปู่ขาว เวลาท่านหลวงปู่ขาวจะกลับไปทางภาคอีสาน สำหรับองค์หลวงปู่แหวนเองท่านไม่ไป ท่านจะอยู่บำเพ็ญให้ได้อรหัตเสียก่อน อยากไปไหน ท่านจึงจะไปหลังจากสมหวังตั้งใจหมายแล้ว ท่านจึงนิมนต์หลวงปู่ชอบ หลวงปู่บุตรไปด้วย ทั้งสามองค์เดินทางจากเชียงใหม่มุ่งหน้าไปภาคอีสาน และเดินทางไปกราบนมัสการหลวง มั่นที่วัดบ้านหนองผือ นาใน โดยพักค้างคืนหนึ่งคืนระหว่างทาง บำเพ็ญจิตบำเพ็ญธรรม เพื่อบูชาพระคุณหลวงปู่มั่นท่าน ขณะทำความเพียรก็รำพึงในใจว่า ป่านนี้หลวงปู่มั่น คงนั่ง ภาวนามองดูดับไตไส้พุงของเราทะลุรูโปร่งไปหมดแล้วก่อนที่จะเราจะไปถึงท่าน เครื่อง ในตัวในตัวเราคงไม่มีอะไรเหลือ ท่านหลวงปู่มั่นคงขี้ข้ายด้วยญาณท่านหมดแล้ว

เป็นที่น่าอัศจรรย์ที่เป็นความจริงตามที่คิดไว้ พอไปถึงท่านก็เทศนากันใหญ่เลยว่ ากลับแต่คนอื่นจะเห็นดับไตไส้พุงของตัว แต่ตัวเองไม่สนใจดูดับไตไส้พุงและจิตใจของตัวว่า มันมีอะไรอยู่ข้างในนั้น มัวเพลินดูเพลินฝันเพลิดคิดแต่ภายนอก ไม่สนใจจิตเข้าภายใน ภายใตจิตของตัวบ้าง จะหาความฉลาดรอบรู้มาจากไหนนักปฏิบัติเรา ผู้ปฏิบัติเพื่อรู้หลัก ความจริงต้องดูตัวดูใจอันเป็นมหาเหตุก่อเรื่องต่างๆ มากกว่าดูสิ่งภายนอกหรือสิ่งอื่นใด และแสดงวิธีรักษาปฏิบัติตัว ปฏิบัติใจ ด้วยความระมัดระวังในอิริยาบถต่างๆ ด้วยความมี สติและปัญญา ระลึกรู้ไตร่ตรองในเหตุการณ์ที่มาเกี่ยวข้องกับตน ด้วยความไม่ประมาทและ ชินชากับสิ่งใดในแดนสมมุติ ซึ่งล้วนเป็นแดนแห่งทุกข์และความเกิด-ตายของสัตว์โลกทั้ง มวล

เมื่อพักผ่อน พึงธรรมเครื่องรื่นเริงจากหลวงปู่มั่นพอสมควร จึงเข้ากราบลาหลวงปู่ มั่น ออกเที่ยววิเวกกรรมฐานแถวบริเวณใกล้เคียงหลวงปู่มั่นพักอยู่ เช่น บ้านโคกมะนาว บ้านกุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร บำเพ็ญเพียรอยู่แถวๆ นั้นเป็นเวลาหลายเดือน จึงเริ่ม พาพระเณรออกเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านเดิม

เมื่อท่านกลับไปถึงปีตุภูมิ คือสถานที่เกิดที่อยู่เดิมของท่าน ประชาชนญาติพี่น้องพอ ทราบว่าท่านกลับมาเยี่ยม ต่างก็พากันดีใจราวกับจะเหาะจะบินไปตามๆ กัน และพร้อมกัน อารธนาให้ท่านโปรดเมตตาจำพรรษาที่นั่น ท่านก็รับนิมนต์และสร้างที่พักขึ้นจำพรรษาที่ บ้านบ่อชะเนง ซึ่งเป็นบ้านของท่านเองหนึ่งพรรษา พอออกพรรษาแล้วก็ลาญาติโยมกลับมา จังหวัดสกลนครตามเดิม และท่องเที่ยวไปตามอำเภอต่างๆ ที่มีป่าเขาเหมาะกับการบำเพ็ญ

สมณธรรม เช่น เทียบตามชายเขาภูพาน ภูเหล็ก อ.สว่างแดนดินเป็นต้น จำพรรษาที่บ้านหนองหลวงบ้าง ที่ถ้ำเปิดบ้าง ที่บ้านหวายสะนอยบ้าง ที่บ้านชุมพลบ้าง ในเขตอำเภอสว่างแดนดิน จ.สกลนคร ตามอัยยาศัย มีพระเนตรติดตามพอประมาณ เพราะท่านห้ามไม่ให้ติดตามไปมาก ไม่สะดวกแก่การพักบำเพ็ญและการโคจรบิณฑบาต เนื่องจากท่านชอบไปพักตามหมู่บ้านเล็กๆ ราว ๕-๖-๗ หลังคาเรือนเท่านั้นเพราะสะดวกแก่สมณธรรม ไม่วุ่นวายด้วยฝูงชนพระเณรเข้าๆ ออกๆ ดั่งหมู่บ้านและวัดใหญ่ๆ ที่เคยผ่านมา

หลวงปู่ขาวท่านชอบรักษาไข้ด้วยธรรมโอสถตลอดมา ครั้งหนึ่งท่านพักอยู่ภูเขาแถบจังหวัดสกลนครซึ่งเป็นที่ชุกชุมด้วยไข้มาลาเรีย หลังจากฉันเสร็จวันนั้นก็เริ่มไข้จับสั่นขึ้นในทันทีทันใด ผ้าห่มก็ผืนก็มีแต่หนักตัวเปล่าๆ หาความอบอุ่นไม่มีเลย ท่านจึงสั่งให้งดการบำบัดหนาวทางภายนอก จะบำบัดทางภายในด้วยธรรมดังที่เคยได้ผลมาแล้ว และสั่งให้พระหลีกจากท่านไปให้หมด ให้รอจนกว่ามองเห็นบานประตูกระต๊อบกุฎีเล็กๆ เปิดเมื่อไรค่อยมาหาท่าน เมื่อพระไปกันหมดแล้ว ท่านก็เริ่มภาวนาพิจารณาทุกขเวทนาดังที่เคยพิจารณามา ทราบว่าเริ่มแต่แก่นาฬิกาคือสามโมงเช้า จนถึงบ่ายสามโมงจึงลงกันได้ ไข้ก็สร้างและหายไปแต่บัดนั้น จิตก็รวมลงถึงฐานและพักอยู่ราวสองชั่วโมงเศษ จนร่วมหกโมงเย็นจึงออกจากที่สมาธิภาวนา ด้วยความเบากายเบาใจไม่มีอะไรมารบกวนอีกเลย ไข้ก็หายขาด จิตก็ปราดเปรื่องลือเลื่องในองค์ท่าน และอยู่ด้วยวิหการธรรมเรื่อยมาจนปัจจุบัน

ท่านเป็นพระที่อาจหาญเฉียบขาดทางความเพียรมาก ยากจะหาผู้เสมอได้องค์หนึ่ง แม้อายุจะก้าวเข้าวัยชราภาพแล้ว แต่การทำความเพียรยังเก่งกล้าสามารถเสมอมามิได้ลดละ เดินจงกรมแต่ละครั้งตั้งท่าหกชั่วโมงจึงหยุดพัก แม้แต่พระหนุ่มๆ ยังสู้ท่านไม่ได้ นี่แลความเพียรของปราชญ์ท่านต่างกับพวกเรามาก ซึ่งคอยแต่จะคว้าหาหมอนเอาทำเดียว ประหนึ่งหมอนเป็นสิ่งประเสริฐเลิศกว่ามรรคผลนิพพานเป็นไหนๆ คิดดูแล้วน่าอัปอายตัวเองที่เก่งในทางไม่เป็นสาระ

การจำพรรษาบางปีท่านจำที่ภูเขาคู่เดียว โดยอาศัยชาวไร่เพียงสองสามครอบครัวเป็นที่โคจรบิณฑบาต ท่านว่าเป็นความผาสุกเย็นใจอย่างยิ่งในชีวิตของนักบวชเพื่อปฏิบัติธรรม วันคืนหนึ่งๆ เต็มไปด้วยความเพียร ไม่มีภารกิจการใดๆ เป็นเครื่องกังวล เวลาเป็นของตัว ความเพียรเป็นของตัวทุกๆ อิริยาบถ จิตใจกับธรรมเป็นของตัวในอิริยาบถทั้งปวง ไม่มีอะไรมาแบ่งสันปันส่วนพอให้เบาบางลงไปจากปกติเดิม วันคืนเดือนปีของนักบวชผู้มีราตรีเดียวไม่ยุ่งเกี่ยวกับอะไรนี้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากจนหาอะไรเทียบมิได้ ท่านว่าตอนท่านจำพรรษาองค์เดียวที่ภูเขาแห่งหนึ่งเขตจังหวัดสกลนครกับกาฬสินธุ์ต่อกัน ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านราวสามสี่ร้อยเส้น ที่นั่นมีสัตว์ป่าชุกชุมมาก เช่น เสือ ช้าง กระต๊ิง วัวแดง อีเก้ง หมูกวางต่างๆ เวลากลางคืนจะได้ยินเสียงสัตว์เหล่านี้ร้องกังวานป่า และเที่ยวหากินมาใกล้ๆ

บริเวณที่ท่านพักอยู่แทบทุกคืน บางครั้งแทบมองเห็นตัวมันเพราะมาใกล้ๆ ที่อยู่ท่านมาก ท่านเองรู้สึกเพลิดเพลินไปกับสัตว์เหล่านี้ด้วยความเมตตาสงสารเขา

ปีท่านเข้าไปจำพรรษาอยู่องค์เดียวในภูเขาภูนี้ แต่จำไม่แน่ว่าเป็นพ.ศ.เท่าไร จำได้แต่เพียงว่าท่านจำพรรษาที่นั่น หลังจากท่านอาจารย์มั่นมรณภาพแล้วไม่นานนัก ท่านว่าในพรรษานั้น เวลาทำสมาธิภาวนาปรากฏว่าท่านอาจารย์มั่นมาเยี่ยมและแสดงสัมโมทณียธรรมให้ฟังเสมอตลอดพรรษา การทำข้อวัตรในบริเวณถ้ำที่พักจำพรรษา ตลอดการจัดบริหารต่างๆ ไม่ถูกต้องประการใด ท่านได้ตักเตือนอยู่เสมอ พรรษานั้นจึงเป็นเหมือนอยู่กับองค์ท่านอาจารย์มั่นตลอดเวลา ท่านมาแสดงประเพณีของพระรุดงค์ผู้มุ่งต่อความหลุดพ้นให้ฟังว่า รุดงค์วัตรต่างๆ ควรรักษาให้ถูกต้องตามที่พระพุทธรองค์ประทานไว้ อย่าให้เคลื่อนคลาด และยก รุดงค์วัตรสมัยที่ท่านพาหมู่คณะปฏิบัติเวลามีชีวิตอยู่ขึ้นแสดงซ้ำอีก เพื่อความแน่ใจว่า ที่ผมพาหมู่คณะดำเนินตลอดวันสิ้นอายุของผม ก็เป็น รุดงค์วัตรที่แน่ใจอยู่แล้วไม่มีสงสัย จึงควรเป็นที่ลงใจและปฏิบัติตามด้วยความเอาใจใส่

และอย่าเพิ่งเข้าใจว่าศาสนาเป็นสมบัติของพระพุทธรเจ้า และเป็นสมบัติของพระสาวกองค์หนึ่งองค์ใด แต่เป็นสมบัติของผู้รักใคร่สนใจปฏิบัติทุกๆ คน ที่มุ่งประโยชน์จากศาสนา พระพุทธรเจ้าและพระสาวกทั้งหลายท่าน ไม่ทรงมีส่วนอะไรกับศาสนาที่ประทานไว้สำหรับโลกเลย อย่าไปเข้าใจว่าพระองค์และสาวกทั้งหลาย จะพลอยมีส่วนดีและมิว่าหมองไปด้วย จะปฏิบัติผิดหรือถูกประการใดก็เป็นเรื่องของเราเป็นรายๆ ไป มิได้เกี่ยวกับพระพุทธรเจ้าและสาวกทั้งหลาย ท่านมาปฏิบัติอยู่ที่นี้ก็เป็นความมุ่งหมายของท่านโดยเฉพาะ การปฏิบัติผิดหรือถูกจึงเป็นเรื่องของท่านเองโดยเฉพาะเช่นกัน ฉะนั้น จงทำความระมัดระวังการปฏิบัติเพื่อความอยู่สบายในทิฏฐธรรม ท่านเองก็กำลังจะเป็นอาจารย์ของคนจำนวนมาก จึงควรทำกรุขหมายที่ถูกต้องดีงามไว้ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่กุลบุตรสุดท้ายภายหลัง ผู้ดำเนินตามจะไม่ผิดพลาด

ความเป็นอาจารย์คนนั้นสำคัญมาก จึงควรพิจารณาด้วยดี อาจารย์ผิดเพียงคนเดียว อาจพาให้คนอื่น ๆ ผิดไปด้วยเป็นจำนวนมากมาย อาจารย์ทำถูกเพียงคนเดียว ก็สามารถนำผู้อื่นให้ถูกด้วยไม่มีประมาณเช่นเดียวกัน ท่านควรพิจารณาเกี่ยวกับความเป็นอาจารย์ของคนจำนวนมากให้รอบคอบ เพื่อคนอื่นจะมีทางเดินโดยสะดวกราบรื่นไม่ผิดพลาด เพราะความยึดเราเป็นอาจารย์สั่งสอน คำว่า “อาจารย์” ก็คือผู้ฝึกสอนหรืออบรมกิริยาความเคลื่อนไหวที่แสดงออกแต่ละอาการ ควรให้ผู้อาศัยยึดเป็นหลักดำเนินได้ ไม่เป็นกิริยาที่แสดงออกจากความผิดพลาด เพราะขาดการพิจารณาไตร่ตรองก่อนแสดงออกมา พระพุทธรเจ้าที่ว่าทรงเป็นศาสดาสอนโลกนั้น มิได้เป็นศาสดาเพียงเวลาแสดงธรรมให้พุทธบริษัทฟังเท่านั้น แต่ทรงเป็นศาสดาของโลกอยู่ทุกอิริยาบถ ทรงสี่หไสยาสน์คือนอนตะแคง

ข้างขวาก็ดี ประทับนั่งก็ดี ประทับยืนก็ดี เสด็จไปในที่ต่างๆ แม้ที่สุดเสด็จภายในวัดก็ดี ล้วนเป็นศาสดาประจำพระอาการอยู่ทุกๆ อิริยาบถ พระองค์ไม่ทรงทำให้ผิดพลาดจากความ เป็นศาสดาเลย ผู้มีสติปัญญาชอบวินิจฉัยไตร่ตรองอยู่แล้ว ย่อมยึดเป็นคติตัวอย่าง เครื่องพร่ำสอนตนได้ทุก ๆ พระอาการที่ทรงเคลื่อนไหว

อย่าเข้าใจว่าพระองค์จะทรงปล่อยปลงมรรยาทเหมือนโลกทั้งหลาย ที่ชอบทำกิริยาต่าง ๆ จากคน ๆ เดียวในสถานที่ต่าง ๆ อยู่ที่หนึ่งประพฤติตัวอย่างหนึ่ง ไปอยู่ที่หนึ่ง ประพฤติตัวอย่างหนึ่ง ไปอยู่ในที่อีกแห่งหนึ่ง แสดงกิริยาอาการอย่างหนึ่ง เป็นลักษณะเปรตผี ทั้งเป็นคนดีทั้งเป็นคนชั่วทั่วทุกทิศไม่มีประมาณ ให้พอยึดเป็นหลักได้ทั้งตัวเองและผู้อื่น ส่วนพระพุทธเจ้ามิได้เป็นอย่างไรโลกดังกล่าวมา แต่ทรงเป็นศาสดาอยู่ทุกพระอิริยาบถ ตลอดวันนิพพาน แต่ละพระอาการที่แสดงออกทรงมีศาสดาประจำมิได้บกพร่องเลย ใครจะยึดเป็นสรณะคือหลักพึ่งพิงเพื่อดำเนินตามเมื่อไรก็ได้เมื่อนั้น โดยไม่เลือกกว่าเป็นพระอิริยาบถหรือพระอาการใด จึงสมพระนามว่าเป็นศาสดาของโลกทั้งสาม

แม้ขณะจะเสด็จนิพพานก็ทรงสีหไสยาสน์นิพพาน มิได้นอนทิ้งเนื้อทิ้งตัวกลัวความตายร้ายมนต์บั่นเพื่อไปต่าง ๆ ดังที่โลกเป็นกันมาประจำแผ่นดิน แต่ทรงสีหไสยาสน์นิพพาน ส่วนพระทัยก็ทรงทำหน้าที่นิพพานอย่างองอาจกล้าหาญ รวากับจะทรงพระชนม์อยู่กับโลกตั้งกัปตั้งกัลป์ ความจริงคือทรงประกาศความเป็นศาสดาของโลกในวาระสุดท้าย ด้วยการเข้าฌานและนิโรธสมาบัติ ทรงถอยเข้าออกจนครบแก่กาลแล้ว จึงเสด็จปรินิพพานไปแบบศาสดาโดยสมบูรณ์ ไม่ทรงเยื่อใยกับสิ่งใดๆ ในสามภพ นั้นแลศาสดาของโลกทั้งสาม ท่านทรงทำตัวอย่างเป็นแบบฉบับของโลกตลอดมาแต่ขณะตรัสรู้จนวันเสด็จปรินิพพาน ไม่ทรงลดละพระอาการใดๆ จากความเป็นศาสดาให้เป็นกิริยาอย่างคนสามัญธรรมดาทำกัน ทรงปฏิบัติหน้าที่โดยสมบูรณ์จนวาระสุดท้าย จึงควรน้อมนำตัวอย่างของศาสดามาปฏิบัติดำเนิน แม้ไม่สมบูรณ์ตามแบบศาสดาทุกๆ กระเปียด แต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ของลูกศิษย์ที่มีครูสั่งสอนบ้าง ไม่เคว้งคว้างเหมือนเรือที่ลอยล้าอยู่กลางทะเลซึ่งมีพายุจัดไม่ได้ทอดสมอ

การปฏิบัติของนักบวชที่ไม่มีหลักยึดอย่างถูกต้องตายตัวนั้น ย่อมไม่มีจุดหมายว่าจะถึงฝั่งแห่งความปลอดภัย หรือจะเป็นอันตรายด้วยภัยต่างๆ ไม่มีอะไรเป็นเครื่องตัดสินได้ เช่นเดียวกับเรือไม่มีหางเสือบังคับ ย่อมไม่สามารถแล่นไปถึงที่หมายได้ และยังสามารถลอยไปตามกระแสน้ำและเป็นอันตรายได้อย่างง่ายดายตายฉะนั้น หลักธรรมวินัยมีจุดคงที่ตรึงเป็นต้นคือหางเสือของการปฏิบัติเพื่อให้ถึงที่ปลอดภัย จึงยึดให้มั่นคงอย่าโยกคลอนหวั่นไหว ผู้คอยดำเนินตามซึ่งมีจำนวนมากที่ยึดเราเป็นเยี่ยงอย่างจะเหลวไหลไปตาม จุดคงที่ตรึงคือปฏิบัติทางอันตรงแนวไปสู่จุดหมายโดยไม่มีปฏิบัติพาไต่เสมอเหมือน ขอแต่ผู้ปฏิบัติจงใช้

สติปัญญา ศรัทธา ความเพียรพยายามดำเนินตามเถิด ธรรมที่มุ่งหวังย่อมอยู่ในวิสัยของ
 รุดงค์ที่ประทานไว้ จะพาให้เข้าถึงอย่างไม่มีปัญหาแลอุปสรรคใด ๆ กีดขวางได้ เพราะรุดงค์
 วัตรเป็นทางเดียวที่พาให้พ้นทุกข์ไม่เป็นอย่างอื่น จึงไม่ควรทำความเคลือบแคลงสงสัย และ
 ธรรมนี้เป็นที่รวมปฏิบัติเครื่องดำเนินเข้าสู่ความดับทุกข์ทั้งหลายด้วย

พระที่มีความรักชอบในรุดงค์วัตร คือผู้มีความรักชอบและจงรักภักดีต่อพระศาสดา
 ผู้เป็นบรมครู พระผู้มีรุดงค์วัตรเป็นเครื่องดำเนิน คือผู้มีฝั่งมีฝามีศาสดาเป็นสรณะใน
 อริยาบถทั้งปวง อยู่ที่ใดไปที่ใดมีธรรมคอยคุ้มครองรักษาแทนศาสดา ไม่ว่าเหวไร่ร้อน
 คลอนแคลน มีหลักใจเป็นหลักธรรม มีหลักธรรมเป็นดวงใจ หายใจเข้าหายใจออกเป็น
 ธรรม และกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจ ผู้นี้คือผู้มีราตรีเดียวอยู่กับธรรมไม่
 หวั่นไหวเอนเอียง สำหรับท่านเองไม่มีอะไรวิตกกังวล แต่ผู้เกี่ยวเนื่องกับท่านมีมากมาย จึง
 ควรเป็นห่วงห่มุ่คณะและประชาชนที่คอยเดินตามหลังบ้าง เขาจะได้มีความอบอุ่นใน
 ปฏิปทาที่ยึดจากท่านไปเป็นเครื่องดำเนิน ว่าเป็นความถูกต้องแม่นยำไม่มีผิดพลาดดังนี้
 ท่านสอนผม

ท่านเล่าว่า เพียงนอนตื่นผิดเวลาบ้างเล็กน้อยท่านพระอาจารย์มั่นยังมาเตือนว่า อย่า
 เชื่อตัวเองยิ่งกว่าธรรมตัวเองคือวิญญูะ ธาตุชั้นธเป็นผลของวิญญูะมาตั้งเดิม ควรอนุโลมให้
 เขาเท่าที่อนุโลมได้ อย่าปล่อยตามชั้นจนเกินไป ผิดวิสัยของพระที่เป็นเพศไม่งนอนใจ
 การหลับนอนของนักปราชญ์ท่านเพียงเพื่อบรรเทาธาตุชั้นธไปชั่วระยะเท่านั้น ไม่ได้หวัง
 ความสุขความสำราญอะไรจากการระงับความอ่อนเพลียทางธาตุชั้นธนั้นเลย พระนอนตาม
 แบบพระจริง ๆ ต้องระวังตัวเพื่อจะตื่นเหมือนแม่เฝ้านอน ซึ่งมีสติระวังตัวดีกว่าปกติเวลา
 เทียวหากิน คำว่าจำวัด ก็คือความระวังตั้งสติหมายใจจะลุกตามเวลาที่กำหนดไว้ก่อน
 นอน มิได้นอนแบบขายทอดตลาดตั้งสินค้าที่หมดราคาแล้ว ตามแต่ลูกค้าจะให้ในราคา
 เท่าไรตามความพอใจของตน

พระที่นอนปล่อยตัวตามใจชอบ มิใช่พระศากยบุตรพุทธบริษัทผู้รักษาศาสนาให้
 เจริญในตนและผู้อื่น แต่เป็นพระประเภทขายทอดตลาดตามยถากรรมจะตีราคาเอาเอง
 การจำวัดของพระที่มีศีลวัตร ธรรมวัตร ต้องมีกำหนดกฎเกณฑ์บังคับตัวในเวลาก่อนหลับ
 และระวังตัวอยู่ตามวิสัยของพระผู้กำลังจำวัดคือหลับนอน พอรู้สึกตัวต้องรีบลุกขึ้นทันที ไม่
 ซ้ำซากอันเป็นลักษณะคนซี้เกียจนอนตื่นสาย และตายจมอยู่ในความประมาทไม่มีวันรู้สึกตัว
 การนอนแบบนี้เป็นลัทธิของสัตว์ตัวไม่มีความหมายในชีวิตของตัว และเป็นนิสัยของคน
 เกียจคร้านผลาญสมบัติไม่มีงอกเงยขึ้นมาได้ ไม่ใช่ทางของศาสนา จึงไม่ควรส่งเสริม จะ
 กลายเป็นกาฝากขึ้นมาในวงศาสนาและพระรุดงค์ทั้งหลายซึ่งเป็นเรื่องทำลายตัวเอง ตั้ง
 กาฝากทำลายต้นไม้ที่มันอาศัยนั้นแล

ท่านควรขบคิดคำว่าจำวัดกับคำว่า นอน ซึ่งเป็นคำทั่ว ๆ ไปเทียบกันดู จะเห็นว่าผิดกันและมีความหมายต่างกันอยู่มาก ระหว่างคำว่า จำวัดของพระศากยบุตร กับคำว่านอนของคนและสัตว์ทั่วไป ดังนั้นความรู้สึกของพระศากยบุตรที่จะปลงใจจำวัดแต่ละครั้ง จึงควรมีความสำคัญติดตัวในขณะนั้นและเวลาอื่น ๆ จะสมชื่อว่าเป็นผู้ประคองสติ ผู้มีปัญญาคิดอ่านไตร่ตรองในทุกกรณี ไม่สักว่าคิด สักว่าพูด สักว่าทำ สักว่านอน สักว่าตื่น สักว่าฉัน สักว่าอิม สักว่ายิม สักว่าเดิน สักว่านั่ง สักว่านอน สักว่าเป็นอาการปล่อยตัวเกินเพศเกินภูมิของพระศากยบุตรที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง

ในวงปฏิบัติโดยมากมักเข้าใจกันว่า พระพุทธเจ้าและสาวกอรหันต์ทั้งหลายนิพพานไปแล้ว สาบสูญไปแล้ว ไม่มีความหมายอะไรเกี่ยวกับท่านและตนเองเสียแล้ว ก็พระธรรมอันเป็นฝ่ายเหตุที่สอนกันให้ปฏิบัติอยู่เวลานี้ เป็นธรรมของท่านผู้ใดซัดคั้นขึ้นมาให้โลกได้เห็นและได้ปฏิบัติตามเล่า? และพระธรรมตั้งตัวอยู่ได้อย่างไร ทำไมจึงไม่สาบสูญไปด้วยเล่า? ความจริงพุทธะกับสังฆะก็คือใจดวงบริสุทธิ์ที่พ้นวิสัยแห่งความตายและความสาบสูญอยู่แล้วโดยธรรมชาติ จะให้ตายให้สาบสูญให้หมดความหมายไปได้อย่างไร เมื่อธรรมชาตินั้นมิได้เป็นไปกับสมมุติ มิได้อยู่ใต้อำนาจแห่งความตาย มิได้อยู่ใต้อำนาจแห่งความสาบสูญ มิได้อยู่ใต้อำนาจแห่งการหมดความหมายใด ๆ พุทธะจึงคือพุทธะอยู่โดยดี ธรรมะจึงคือธรรมะอยู่โดยดี และสังฆะจึงคือสังฆะอยู่โดยดี มิได้สิ้นสะเทือนไปกับความสำคัญใด ๆ แห่งสมมุติที่เสกสรรทำลายให้เป็นไปตามอำนาจของตน ฉะนั้นการปฏิบัติตัวด้วย ธรรมานุธรรมะ จึงเป็นเหมือนเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ตลอดเวลาที่มี ธรรมานุธรรมะ ภายในใจ เพราะการรู้พุทธะ ธรรมะ สังฆะ โดยหลักธรรมชาติจำต้องรู้ขั้นที่ใจซึ่งเป็นที่สุดแห่งธรรมอย่างเหมาะสมที่สุดส่วนไม่มีภาชนะไต่ถึงไปกว่าดังนี้

นี่เป็นโอวาทที่ท่านอาจารย์มั่นมาเตือนท่านในสมาธิภาวนา ในเวลาท่านเห็นว่าหลวงปู่ขาวอาจทำอะไรผิดพลาดไปบ้าง เช่นการปฏิบัติธุดงค์วัตรไม่ถูกไม่สนิทกับธรรมเป็นบางข้อหรือบางประการ และการจำวัดตื่นผิดเวลา ความจริงท่านว่า ท่านอาจารย์มั่นมิได้เตือนด้วยความมั่นใจว่า ท่านทำผิดโดยถ่ายเดียว แต่ท่านเตือนโดยเห็นว่า หลวงปู่ขาวจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับหมู่คณะทั้งพระเณรและประชาชนจำนวนมากในวาระต่อไป ท่านจึงเตือนไว้เพื่อหลวงปู่ขาวจะได้ตระหนักในข้อวัตรต่าง ๆ ต่อไปด้วยความเข้มแข็ง เพื่อถ่ายทอดแก่บรรดาประชาชนพระเณรที่มาอาศัยพึ่งร่มเงาจะได้ของดีไปประดับตัว ดังองค์ท่านอาจารย์มั่นเคยพาหมู่คณะดำเนินมาแล้ว

ท่านว่าการวางบริหาร เช่น บาดร กาน้ำ สบง จีวรหรือบริหารอื่นๆ ที่ใช้ในสำนักต้องวางหรือเก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ผ้าเช็ดเท้า เป็นต้น ถ้าเห็นไม่สะอาดควรแก่การใช้สอยต้องเก็บไปซักฟอกให้สะอาดจึงนำมาใช้อีก หลังจากใช้แล้วต้องพับเก็บไว้เป็นที่

เป็นฐานไม้ทิ้งระเกะระกะ ถ้าวันใดเกิดเพลิงขึ้นมาเพราะธูระอย่างอื่นมาแทรก พอตกกลางคืนเวลาทำสมาธิภาวนา จะปรากฏเห็นท่านอาจารย์มั่นมาเตือน และแสดงธรรมให้ฟังจนได้

ท่านพักอยู่ถ้ำดังกล่าวในพรรษานั้นเพียงองค์เดียว กลางคืนจะปรากฏท่านอาจารย์มั่นมาเยี่ยมเสมอโดยทางนิมิตภาวนา แม้กลางวันเจียบๆ เวลานั้นภาวนาในบางวันยังเห็นท่านมาเยี่ยมเช่นเดียวกับกลางคืน ท่านว่าท่านสนุกเรียนถามปัญหาต่างๆ กับท่านจนเป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้ง เพราะท่านอธิบายแก้ปัญหาค่อนข้างคล่องแคล่วว่องไวมาก และได้ความชัดเจนหายสงสัยทุกๆ ข้อไป ปัญหาบางอย่างเพียงแต่รำพึงสงสัยตามกำลังโดยมิได้นึกถึงท่านเลย พอตกกลางคืนเข้าที่ภาวนา ท่านก็มาอธิบายให้ฟังเสียแล้ว โดยยกข้อที่เราสงสัยขึ้นอธิบายให้เราฟังราวกับได้เรียนท่านไว้แล้ว ท่านว่าแปลกและอัศจรรย์มาก แต่พูดให้ใครฟังไม่ได้ เดียวเขาหาว่าเป็นกรรมฐานบ้า แต่ธรรมเครื่องแก้กิเลสชนิดต่างๆ โดยมาก ย่อมเกิดจากทางสมาธิภาวนาโดยลำพัง และเกิดจากทางนิมิต มีท่านอาจารย์มั่นเป็นต้นมาเตือนให้อุบาย และแสดงธรรมสั่งสอนโดยสม่ำเสมอ อันเป็นการส่งเสริมสติปัญญาให้คิดอ่านไตร่ตรองมิให้ประมาท

ท่านว่าพรรษาที่จำอยู่ในถ้ำแห่งดงหนาป่าเปลี่ยวนี้ ทำให้เกิดอุบายต่างๆ ที่แสดงขึ้นทั้งภายในภายนอกมากมายตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืน ผิดที่ทั้งหลายอยู่มาก เป็นผู้มึนราตรีเดียวด้วยความรื่นเริงอยู่กับธรรมในอิริยาบถต่างๆ ยืนเดินนั่งนอนเต็มไปด้วยธรรมปีติ ระหว่างสันติธรรมที่มีเป็นฐานเดิมประจำความบริสุทธิ์ และธรรมประเภทต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาสัมผัสกับใจ แล้วแสดงความหมายไปในแง่ต่างๆ กัน ทำให้กายและจิตชุ่มชื้นรื่นเริงเหมือนต้นไม้ที่ได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยปุ๋ยและน้ำ มีอากาศเป็นที่เหมาะสมคอยขจัดโลม ให้ลำต้นกิ่งก้านสาขาดอกใบของมันสดชื่นอยู่ตลอดเวลาจะนั้น

ท่านว่าคนเราเมื่อจิตมีราตรีเดียวกับธรรมความสงบร่มเย็น ไม่ว่าจะขุนหมู่มั่วสุมกับสิ่งใดแล้ว ก็มีความสุขอยู่ในโลกแห่งชั้นนี้เอง ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนหาความสุขในที่อื่นภพอื่น ซึ่งเป็นการวาดภาพลลอคตัวเองให้เกิดความทะเยอทะยาน เสริมตัณหาสมุทัยอันเป็นเชื้อแห่งทุกข์เข้ามาเผาผลาญตัวเอง ให้เกิดความทุกข์ลำบากไปเปล่าๆ เพราะความสุขที่รู้ได้เห็นอยู่เป็นอยู่กับใจนั้น เป็นความสุขที่พอกับตัวแล้ว โลกนี้ทั้งโลกและโลกอื่นๆ ไม่มีประมาณในสงสาร ราวกับไม่มีอยู่ สิ่งที่มีและเด่นชัดประจักษ์ก็คือใจกับธรรมที่ปรากฏครอบโลกธาตุไม่มีขอบเขตเหตุผลพอนำมาเทียบมาวัดได้ เพราะจิตกับอัจฉริยธรรมที่ครองกันอยู่มิใช่สมมุติ จึงไม่เป็นฐานะจะนำมาเทียบกัน

พอออกพรรษาแล้วคณะศรัทธาญาติโยมที่เคยอุปัฏฐากรักษาท่าน ก็พากันไปอาราธนานิมนต์ท่านลงมา และอาราธนาท่านให้โปรดเมตตาสั่งสอนตามหมู่บ้านแถบอำเภอ

สว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ท่านจำต้องลงมาตั้งที่อาลัยเสียดายสถานที่แห่งนั้น ไม่คิดจะจากไปไหนง่าย ๆ เมื่อลงมาอบรมสั่งสอนชาวบ้านพอสมควรแล้ว ได้โอกาสท่านก็ออกเที่ยวรุดตงกรรมฐานไปตามอัยาศัย โดยเข้าไปทางฝั่งแม่น้ำโขงของประเทศลาวบ้าง ข้ามมาฝั่งไทยเราบ้าง แล้วเที่ยวบำเพ็ญอยู่แถบอำเภอบึงกาฬ อำเภอโพนพิสัยซึ่งมีป่ามีเขามากที่นั่นเรียกว่าดงหม้อทอง และมีทำเลดีเหมาะกับการบำเพ็ญอยู่หลายแห่ง มีหมู่บ้านที่ไปตั้งใหม่อยู่ไม่กี่หลังคาเรือน เขาอาราธนาท่านให้อยู่จำพรรษาเพื่อโปรดเขา ซึ่งเป็นสถานที่สวกกับอัยาศัย ท่านจึงตกลงจำพรรษาที่นั่น

ตอนท่านพักบำเพ็ญธรรมอยู่ในภูเขาเขตอำเภอโพนพิสัยนั้น ท่านว่าท่านผลิตเพลลินรีนเริงไปกับสัตว์ป่าชนิดต่างๆ ด้วยความเมตตาเขามาก มีไก่ป่า ไก่ฟ้า นกนานาชนิด มีนกเงือก นกยูง เป็นต้น และเม่น อีเห็น อีแก้ง หมู กวาง ลิง ค่าง บ่าง ชะนี หมาป่า เสือโคร่ง เสือดาว ช้าง กระทิง วัวแดง ซึ่งแต่ละชนิดมีมากมายผิดกับที่ทั้งหลายเที่ยวมาเป็นฝูงๆ โขลงๆ ทั้งกลางวันกลางคืนจะได้ยินเสียงสัตว์เหล่านั้นส่งเสียงร้องลั่นสนั่นป่าตามวาระของเขาอยู่เสมอ บางวันเวลาออกไปบิณฑบาตก็ยังมีเสือโคร่งใหญ่เดินฉกหน้าท่านไปอย่างสวยงามน่าดูโดยไม่ห่างไกลท่านเลย ด้วยความมองอาจและสง่าผ่าเผยตามนิสัยของมัน

ท่านว่าขณะที่มันเดินฉกหน้าท่านไปซึ่งเป็นที่โล่งพอสมควร ดูการก้าวเดินของมันรู้สึกสวยงามมาก ขณะที่พบกันที่แรกมันชำเลื่องดูท่านนิดเดียวก็เดินต่อไป โดยไม่มองกลับมาดูท่านอีกเลย ดูลักษณะท่าทางมันก็ไม่กลัวท่านนัก แต่อาจจะวังตัวอยู่ในตามนิสัยของสัตว์ที่มีสติดีและมีความระวังตัวไม่ค่อยพลั้งเผลอให้กับอะไรง่าย ๆ เฉพาะท่านเองก็ไม่หนีกลัวมัน เพราะเคยได้เห็นมันมาบ้าง และเคยได้ยินเสียงมันอยู่เสมอจนชินชาไปเสียแล้วเวลาพักอยู่ในที่ต่างๆ เรื่อยมา ซึ่งโดยมากมักมีสัตว์พรรณนี้ประจำอยู่เสมอในที่บำเพ็ญนั้นๆ จึงไม่หนีกลัว

คืนวันหนึ่งท่านกำลังนั่งอบรมกรรมฐานแก่พระที่จำพรรษาด้วยกัน ราวสามสี่องค์ ท่านว่าได้ยินเสียงนักร้องโตะสามตัวลยพาดกลอนดั่งกระหิมๆ ขึ้นข้างๆ บริเวณที่พักแห่งละตัว จากนั้นก็ได้ยินเสียงคำรามขู่เข็ญกันบ้าง เสียงกัดกันบ้างแล้วก็เงียบหายไป เดียวก็ได้ยินเสียงขู่เข็ญและกัดกันขึ้นอีกข้างๆ ที่พักนั้นแล ที่แรกได้ยินเสียงมันเล่นและกัดกันอยู่ข้างนอกบริเวณที่พัก นี้กว่าจะพากันหนีไปที่อื่นหายเงียบไปแล้ว เพราะเสียงสงบเงียบไปพักหนึ่ง แต่ที่ไหนได้จากการหายเงียบไปได้พักหนึ่งเท่านั้น ประมาณสามทุ่มก็ชักชวนกันเข้ามาอยู่ที่ใต้ถุนบรรณศาลาเล็ก ๆ ที่พระกำลังนั่งสมาธิฟังการอบรมธรรมอยู่ ซึ่งสูงประมาณเมตรกว่านิดหน่อยเท่านั้น และส่งเสียงกระหิมคำรามและกัดกันอยู่ใต้ถุนศาลาเล็ก ๆ นั้น จนท่านต้องตะโกนบอกว่า เฮ้ย สามสหาย อย่าพากันส่งเสียงอ้ออึ้งนี้ซิ พระท่านกำลัง

เทศน์และฟังธรรมกัน เดี่ยวเป็นบาปตกรอกหลุมฉิบหายกันหมดนะ จะว่าไม่บอก เพราะ
 ที่นี้ไม่ใช่ที่เอ็ดตะโรโฮเฮกันนี่นา จงพากันไปเที่ยวร้องครางที่อื่น ที่นี้เป็นวัดของพระที่ท่าน
 ชอบความสงบ ไม่เหมือนพวกแก ไปเสีย พากันไปร้องที่อื่นตามสบาย ไม่มีใครไปยุ่งกับ
 พวกแกหรอก ที่นี้เป็นที่พระท่านอยู่บำเพ็ญธรรม ท่านจึงห้ามไปให้พวกแกส่งเสียงอ้ออึง
 นึก

พอได้ยินเสียงพระท่านร้องบอกก็พากันสงบอารมณ์ไปพักหนึ่ง แต่ยังพอได้ยินเสียง
 เกี้ยวพาราสีกันซุบซิบอ้อเบาๆ อยู่ใต้ถุนศาลา อันเป็นลักษณะบอกกันว่า พวกเราอย่าส่ง
 เสียงดังกันนักชิ พระท่านรำคาญและร้องบอกมานั้นโง่งง ทำเสียงเบาๆ หนอยเถอะเพื่อน
 เดี่ยวเป็นบาปชั้กลางขึ้นหัวนะ แล้วก็หยุดไปพักหนึ่ง ต่อไปก็มีเสียงครวญครางและกัดกัน
 ขึ้นอีก ไม่ยอมหนีไปที่อื่นตามคำท่านบอก และพากันเหมาใต้ถุนบรรณศาลาเป็นที่เล่นสนุก
 กันตั้งแต่หัวค่ำจนสองยาม พระที่นั่งทำสมาธิภาวนากันบนศาลาหลังจากฟังการอบรมธรรม
 แล้วก็ทำด้วยความไม่สนิทใจ เพราะกลัวเสือจะพากันโดดขึ้นมากวนด้วย เนื่องจาก
 ขณะนั้นเสือโคร่งใหญ่สามตัวก็ยังส่งเสียงขู่เชิญคำราม และกัดกันอยู่ใต้ถุนศาลานั้นด้วย
 จนถึงหกทุ่มจึงเลิกจากกันไป พระก็ลงไปที่พักของตน เสือกก็เข้าป่าไป

คืนนั้นเป็นความประหลาดเป็นพิเศษ นับแต่เที่ยวรุดงกรรมฐานมาหลายปีและเคย
 เที่ยวไปสถานที่ต่างๆ หลายแห่งหนตำบลหมู่บ้านและป่าเขาต่างๆ มากต่อมาก แต่ไม่เคยมี
 สัตว์เสือมาตีสนิทมิตรรักกับพระ รวากับเคยเป็นเพื่อนสนิทมิตรสหายผู้ฝากเป็นฝากตายกัน
 มานานเพิ่งมาพบในคืนวันนั้นเอง ตามปกติเสือเป็นสัตว์กลัวคนตามสัญชาตญาณ แม้จะ
 เป็นสัตว์ที่มีอำนาจทำให้คนขยาดครันคร้ามอยู่บ้างกว่าสัตว์อื่น ๆ แต่เสื่อย่อมกลัวและหลบ
 ซ่อนคนมากกว่าคนจะกลัวเสือและหาที่หลบซ่อน แต่เสือสามตัวนั้นนอกจากไม่กลัวคนแล้ว
 ยังพากันมาแอบยัดเอาใต้ถุนศาลาหลังเล็กที่พระยังซุ่มนุมนกันอยู่ข้างบนเป็นที่เล่นสนุก โดย
 ไม่คิดกลัวพระซึ่งเป็นคนเหมือนมนุษย์ทั้งหลายเลย จึงเป็นเรื่องอัศจรรย์ที่สัตว์ไม่เคยรู้เรื่อง
 กับศีลธรรมเหมือนมนุษย์ทั้งหลาย แต่กิริยาที่เขามาตีสนิทสนมกับพระนั้น รวากับเขาก็เป็น
 ผู้หนึ่งที่ทราบศีลธรรมดี และปฏิบัติศีลธรรมเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลายด้วย จึงไม่แสดง
 ทำทางให้พระท่านกลัว นอกจากเขาแสดงต่อพวกเขาเอง ซึ่งก็ทราบกิริยาทำทางของกัน
 และกันอยู่แล้วท่านว่า

ฟังท่านเล่าแล้วขลุ่ย กลัวบ่ได้อยู่คนเดียวทั้งที่เรื่องก็ผ่านไปนานแล้ว เรื่องของคน
 ไม่เป็นทำก็เป็นอย่างนี้เอง แม้ท่านแสดงเรื่องต่างๆ อันเป็นคติธรรมให้ฟังก็ตาม แต่คน
 ไม่เป็นทำย่อมไม่ยอมฟังเพื่อยึดเป็นคติได้เลย แต่จะดันไปเฉพาเส้นทางสายไม่เป็นทำของ
 ตนนั้นแล ดังผู้เขียนแสดงความกลัวที่น่าอัศจรรย์ต่อหน้าท่านในเวลาฟังคำบอกเล่านั้นแล
 นอกจากนั้นยังมาประกาศขายความซี้ซลาดของตัวในหนังสือ ให้ท่านผู้อ่านหัวเราะเข้าอีก

ซึ่งนับว่าเลวพอใช้ อ่านแล้วกรุณาระวังอย่าให้เรื่องทำนองนี้แทรกสิงเข้าไปสู่จิตใจได้ จะกลายเป็นคนซี้ซลาดไม่เป็นท่าไปอีกหลายคน

ท่านเล่าว่า คืบวันนั้นพระที่นั่งฟังการอบรมและทำสมาธิภาวนาต่อไปหลังจากการอบรมแล้ว ต่างมีความตื่นเต้นตกใจและตาตั้งหูกางไปตามๆ กัน ที่ได้ยินอาจารย์ใหญ่ทั้งสามตัวมาให้การอบรมช่วยท่านอาจารย์อยู่ที่ใต้ถุน ในลักษณะแผลงฤทธิ์เจือกับความสนุกของเขา ทำเอาพระนั่งภาวนากลั้วตัวแข็งไปตามๆ กัน จิตไม่อาจส่งไปนอกกลุ่มนอกทางได้ เพราะกลัวอาจารย์ใหญ่ทั้งสามจะพากันโดดขึ้นมาให้โอวาทบนศาลาเล็ก ด้วยท่าทางต่างๆ แต่ก็ดีและน่าชมสัตว์สามตัวที่ไม่แสดงโลดโผนเกินกว่าเหตุ อุตุริโดดขึ้นบนศาลาในเวลานั้น ยังรู้จักฐานะของตัวของท่านบ้าง ไม่ก้าวก่ายหน้าทีอันควรแก่ภาวะของตน แสดงเพียงเบาะๆ พอหอมปากหอมคอแล้วก็เลิกกรากันไป นับแต่วันนั้นผ่านไปแล้วก็ไม่เห็นเขากลับมาอีกเลย

ส่วนสถานที่และบริเวณที่พระอาศัยอยู่นั้น ก็คือทำเลเที่ยวของสัตว์จำพวกนี้และสัตว์อื่นๆ เราตีๆ นี้เอง ไม่เว้นแต่ละคืนต้องมีจำพวกใดจำพวกหนึ่งเข้ามาจนได้ เพราะที่นั่นเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าทุกจำพวก เนื่องจากป่าและเขาแถบนั้นกว้างขวางมาก คนเดินผ่านเป็นวันๆ ก็ไม่พ่น สัตว์ชนิดต่างๆ ดังที่เขียนผ่านมามีมาก พวกช้างเป็นโขลงๆ หมูป่าเป็นฝูงๆ ซึ่งแต่ละโขลงละฝูงมีจำนวนมากมายและไม่สู้จะกลัวผู้คนมากนัก ปีท่านจำพรรษาที่นั่น อุบายต่างๆ เกิดขึ้นโดยสม่าเสมอ และต้องคอยเตือนพระเสมอไม่ให้ประมาทในการรักษาธุดงค์วัตร เพราะอยู่ในท่ามกลางสิ่งทีควรระวังหลายอย่างต่างๆ กัน โดยอาศัยธุดงค์วัตรเป็นเส้นชีวิตจิตใจ มีธรรมวินัยเป็นที่ฝากเป็นฝากตาย ใจจึงอยู่เป็นสุขไม่หวาดเสียวสะดุ้งกลัวต่างๆ

การขบฉันก็น้อยเพียงเหยี่ยวยาธาตุนั้นไปวันๆ เท่านั้น เพราะศรัทธาญาติโยมมีน้อย และเป็นบ้านเพิ่งตั้งใหม่มีไม้ที่หลังคาเรือน ยังไม่เป็นหลักฐานมั่นคง และเป็นความมุ่งหมายของท่านผู้หนักแน่นในธรรมะ จึงพึงฝึกฝนอดทนเพื่อธรรมความอยู่สบายทางภายใน จึงไม่กังวลที่อยู่อาศัยอาหารบิณฑบาตให้มากไป อันจะเป็นอุปสรรคต่อความเพียร ยาแก้ไข้ก็ถือความอดทนต่อสู้ด้วยความเพียรทางสมาธิภาวนา โดยถือเอาสัตว์ป่าชนิดต่างๆ เป็นเพื่อนและสักขีพยานว่า เขาก็มิได้เกิดมากับทุกข์ยาชนิดต่างๆ และตลอดที่โรงพยาบาลมีหมอมและนางพยาบาลคอยรักษาผดุงครรภ์ แต่เขายังเป็นสัตว์ชนิดต่างๆ สืบต่อกันมาได้เต็มป่าเต็มเขา โดยไม่แสดงความโศกเศร้าเสียใจว่า ตนขาดการบำรุงรักษาด้วยหมอดด้วยยาและนางพยาบาลตลอดเครื่องบำรุงต่างๆ

ส่วนพระเป็นมนุษย์ชาติและเป็นศากยบุตรพุทธชาติ ศาสตราองค์คือพระนาม สะเทือนทั่วไตรภพว่า เป็นผู้ทรงเรียนจบคัมภีร์ไตรภูมิด้วยพระขันติ วิริยะ พระปัญญาปรีชา

สามารถในทุกทาง ไม่มีคำว่าจนตรอกอ่อนแอที่ถอย แต่พระเจ้าจะมาถอยหลังหลังน้ำตา เพราะความทุกข์ลำบากเพียงการเจ็บไข้ได้ป่วยอันเป็นของธรรมดาแห่งชั้นนี้ ก็ต้องเป็นผู้ขาดทุนลุ่มจม จะนำตนและศาสนาไปไม่ตลอด นอกจากต้องเป็นผู้อาจหาญอดทนต่อสภาพความมีความเป็น ความสัมผัสทั้งหลาย ด้วยสติปัญญาหยั่งทราบไปตามเหตุการณ์ที่มาเกี่ยวข้องเท่านั้น ไม่มีทางเพื่อเอาตัวรอดหวังรอดในที่ปลอดภัยได้

จิตเมื่อได้รับการอบรมในทางที่ถูกย่อมมีความรื่นเริงในธรรม พอใจประคองตนไปตามวิถีแห่งมรรคและผลไม่มีการปลีกแหวะ ไม่สร้างความอัปจนไว้ที่บั้นตนเอง ปฏิปทาก็สม่ำเสมอไม่ทอดย่นย่อใจว่า ตนขาดที่พึ่งทั้งภายในภายนอก มีใจกับธรรมเป็นเครื่องชโลมหล่อเลี้ยงให้เกิดความอบอุ่นเย็นใจ อยู่ที่ใดไปที่ใดก็เป็นสุขโตแบบลูกศิษย์ตถาคต ไม่แสดงความอดอยากขาดแคลนในทางใจ พระอริยสงฆ์ที่มุ่งต่อธรรมท่านไปและอยู่โดยอาการอย่างนี้ ท่านจึงอยู่ได้ไปได้ ย่อมอดยอมทนความลำบากทวิโหยได้อย่างสบายหายห่วงกับสิ่งทั้งปวง มีธรรมเป็นอารมณ์ของใจ

เรื่องสัตว์ต่างๆ ที่ชอบมาอาศัยพระ ท่านผู้อ่านกรุณาคิดว่าจะเป็นความจริงได้เพียงไรบ้าง แต่ก่อนคิดเรื่องสัตว์ป่ากรุณาคิดเรื่องสัตว์บ้านก่อน ที่ชอบเข้าไปอาศัยอยู่ในบ้านของท่านผู้มีเมตตาจิต และเข้าไปอาศัยวัดพออยู่รอดปลอดภัยไปในวันหนึ่ง ๆ สุนัขและนกเป็นต้นที่ชอบเข้าไปอาศัยวัดบางวัด จนแทบไม่มีที่และต้นไม้ให้สัตว์เหล่านี้อาศัย เพราะมีมากด้วยกัน อันดับต่อไปค่อยคิดไปถึงสัตว์ป่าชนิดต่างๆ ที่มักเข้าไปเที่ยวป่วนเปื้อนและอาศัยอยู่ตามสถานที่และวัดที่พระอริยสงฆ์ท่านพักอยู่ ดังที่เขียนผ่านมามากพอ ดูทั้งประวัติท่านอาจารย์มั่นและปฏิปทาพระอริยสงฆ์สายของท่านอาจารย์มั่น ซึ่งมีเรื่องสัตว์มาอาศัยพระลงแฝงมาเสมอๆ ตามประสบการณ์ที่ได้รับทราบมาเป็นความจริง

จึงเป็นเรื่องน่าคิดในแง่ธรรมอันเป็นหลักธรรมชาติให้ความร่มเย็น และเป็นธรรมแก่สัตว์โลกทุกชาติทุกภาษา โดยที่สัตว์ทุกๆ จำพวกไม่จำเป็นต้องทราบว่าเป็นธรรมคืออะไรก็ตาม แต่สิ่งที่แสดงออกให้สัตว์ยินดียินดีรับกันทั่วโลกไม่มีใครรังเกียจนั้น คือธรรมโดยธรรมชาติธรรมนั้นแสดงอาการความสุข ความร่มเย็น ความไว้วางใจ ความมีแก่ใจ ความเมตตา ความเอ็นดูสงสาร ความมาเถิดอยู่เถิดไม่เป็นภัยแน่นอน เป็นต้น การแสดงออกแห่งกระแสธรรมเพียงเท่านี้ สัตว์ทุกจำพวกชอบและยอมรับกันทันที โดยไม่ต้องมีโรงเรียนไว้สอนเขาเลย เพราะจิตใจกับกระแสธรรมเป็นของคู่ควรกันยิ่งกว่าอำนาจราชศักดิ์ใดๆ ซึ่งเป็นสิ่งปรุงแต่งและเสริมกันขึ้น ย่อมสลายไปตามเหตุการณ์ไม่แน่นอน ดังนั้นสัตว์แม้จะไม่เคยทราบว่าเป็นธรรมคืออะไรก็ตาม แต่สิ่งที่ชอบและยอมรับโดยธรรมชาติสัตว์ย่อมแสวงหาเอง ดังสุนัขเข้าไปอาศัยวัด สัตว์ป่าเข้าไปอาศัยพระอริยสงฆ์

เพราะธรรมคือความเย็น ความไว้วางใจเป็นต้นที่สัตว์เข้าใจว่ามีอยู่ในที่นั้น จึงเสาะแสวงหาไปตามประสา แม้แต่ผู้ไม่เคยสนใจกับธรรมเลยยังรู้จักสถานที่ที่ไม่มีภัยและชอบไปเที่ยวสนุกเฮฮาในที่เช่นนั้นแต่โบราณกาลมาถึงปัจจุบัน เพราะไปทำที่อื่นไม่ปลอดภัยเหมือนที่เช่นนั้น เพียงเท่านั้นก็พอทราบได้ว่า ธรรมและสถานที่ผู้บำเพ็ญธรรมเป็นที่ไว้วางใจแก่สัตว์และมนุษย์ทั่วไป จึงไม่ค่อยระแวงระวังกัน และบางรายบางพวกไม่ระวังเสียจนปล่อยตัวเลยเถิด โดยไม่คิดถึงหัวใจมนุษย์ด้วยกันและพระศาสนาซึ่งเป็นสมบัติของประเทศบ้างเลย แม้ผู้ปฏิบัติธรรมเหล่านั้นก็ย่อมทราบความดี ความชั่ว คนดีคนชั่ว สัตว์ดีสัตว์ชั่วได้เช่นมนุษย์ทั่วไป จึงควรคิดและเห็นใจผู้อื่นที่รักสงวนสมบัติของตนบ้าง ไม่ปล่อยรื้อยเปอร์เซ็นต์ไปเสียทีเดียวในที่ทุกสถาน ยังจะพอมิเซตแดนแห่งมนุษย์และสัตว์เป็นที่อยู่อาศัยคนละวรรคละตอนบ้าง ไม่คละเคล้ากันไปเสียหมด จนไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นใคร เพราะอะไร ๆ ก็แบบเดียวกันเสียสิ้น

หลวงปู่ขาวชอบเที่ยวหาที่วิเวกและเปลี่ยนที่ทำความเพียรอยู่เสมอ ปกติก็ชอบเที่ยวธุดงค์ไปตามป่าตามเขาอยู่แล้ว แล้วยังชอบเที่ยวเปลี่ยนที่ทำความเพียรอยู่เรื่อย ๆ เช่น ไปพักอยู่ที่นั่นเป็นปกติแล้ว แต่เวลาเข้าไปทำความเพียรกลับไปอยู่ที่หนึ่ง ตอนบ่าย ๆ หรือเย็นก็เปลี่ยนไปทำอีกแห่งหนึ่ง กลางคืนก็เที่ยวไปทำความเพียรอยู่อีกแห่งหนึ่งในแถบที่ทำงานพักอยู่นั้นแล เปลี่ยนทิศทางบ้าง ไปใกล้บ้าง ไกลบ้าง ไปอยู่ในถ้ำอื่นจากถ้ำเดิมบ้าง ขึ้นไปอยู่บนหลังเขาบ้าง ตามหินดานบ้าง ดึก ๆ จึงกลับมาที่พัก ท่านให้เหตุผลสำหรับนิสัยท่านว่า เวลากำลังขลุมนุ่นวนวายกับการแกกเกส การเปลี่ยนอุบายต่าง ๆ เช่นนั้น ปัญญามักเกิดขึ้นเสมอ ก็เลสตั้งตัวไม่ติดเพราะถูกอุบายของสติปัญญาตีต้อนในท่าต่าง ๆ ให้หลุดลอยไปเป็นพัก ๆ

ถ้าอยู่ในที่แห่งเดียวทำให้ชินต่อสถานที่ แต่กิเลสมิได้ชินกับเรา มันสั่งสมตัวขึ้นเสมอไม่ว่าเราจะชินกับอะไรหรือไม่ก็ตาม เราจำต้องพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงอุบายและสถานที่เพื่อปลุกสติปัญญาอยู่เสมอ ให้ทันกับกลมายาของกิเลสที่ปักหลักสั่งสมตัวเอง และต่อสู้กับเราไม่มีเวลาพักผ่อนตัวตลอดเวลา ถ้าเว้นบ้างก็เพียงเวลาหลับสนิทเท่านั้น นอกนั้นเป็นเวลาทำงานของมันเสียสิ้น ดังนั้นการทำความเพียรจะลดหย่อนอ่อนข้อและผัดเพี้ยนเลื่อนเวลาอยู่ จึงทำให้กิเลสตัวขยันหัวเราะเอา การเปลี่ยนสถานที่และอุบายอยู่เสมอ จึงพอมองเห็นความแพ้วความชนะกับกิเลสบ้าง ไม่ปล่อยให้มันรับเหมาเป็นเจ้าของแต่ผู้เดียวดังนี้ เหตุผลของท่านก็น่าฟังและเป็นคติได้ดี สำหรับผู้ไม่พอใจให้กิเลสขึ้นเหยียบย่ำทำลายเอาทุก ๆ กรณีที่จิตไหวตัว

ท่านชอบเที่ยวไปทางภูสิงห์ ภูว ภูลังกาและดงหม้อทอง เขตอำเภอลำปาง อำเภอน้ำพอง อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย และอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม แถบ

นั้นมีเขามาก เช่น ภูสิงห์ ภูวัวและภูลังกาซึ่งล้วนเป็นทำเลดี ๆ เหมาะแก่การบำเพ็ญธรรมอย่างยิ่ง แต่ห่างไกลหมู่บ้านมาก บิณฑบาตไม่ถึง ต้องมีคนผลัดเปลี่ยนกันขึ้นส่งอาหารที่ดังกล่าวเหล่านี้เป็นที่ชุมนุมของสัตว์ป่านานาชนิดมีเสือ ช้าง กระทิง วัวแดง เป็นต้น พอตกบ่า ๆ และเข็นจะได้ยินเสียงสัตว์เหล่านี้ร้องสนั่นหวั่นไหวไปทั่วทั้งป่า ผู้ไม่สละตายจริง ๆ ยากจะอยู่ได้ เพราะเสือชุมมากเป็นพิเศษและไม่ค่อยกลัวคนด้วย

บางคืนพระท่านเดินจงกรมทำความเพียรไปมาอยู่ มันยังแอบมาหมอบดูท่านได้โดยไม่กลัวท่านเลย แต่ไม่ทำอะไร มันอาจสงสัยแล้วแอบด้อมเข้ามาดูก็ได้ พอท่านได้ยินเสียงผิดสังเกตนึกประหลาดใจ ส่องไฟฉายไปดู ยังเห็นเสือโคร่งใหญ่โดดออกไปต่อหน้าต่อตาก็ยังมี แม้เช่นนั้นท่านก็ยังเดินจงกรมทำความเพียรต่อไปได้ ไม่คิดกลัวว่าเสือจะโดดมาคาบเอาไปกินเลย ทั้งนี้เพราะความเชื่อธรรมมากกว่าความกลัวเสือ จึงพอดทนทำความเพียรต่อไปได้ บางวันพอตักเย็นพระท่านก็ขึ้นบนไหล่เขา แล้วมองลงไปดูโขลงช้างใหญ่ซึ่งกำลังพากันออกเที่ยวตามหินดานอันกว้างยาวเป็นกิโล ๆ สามารถมองเห็นช้างทั้งโขลงได้อย่างชัดเจน ทั้งตัวเล็ก ๆ และตัวใหญ่ซึ่งกำลังเริ่มจะพากันออกเที่ยวหากิน ท่านว่าเวลาดูช้างทั้งโขลงใหญ่ ๆ ที่กำลังหยอกเล่นกันอย่างเพลิดเพลินเช่นนั้นทำให้เพลินดูมันจนจำไม่ว่าตัวก็มีเพราะสัตว์พรรคนี้ชอบหยอกเล่นกันเหมือนมนุษย์เรานี่เอง

หลวงปู่ขาวท่านมีความเด็ดเดี่ยวมากดังที่เขียนผ่านมาแล้ว การนั่งภาวนาตลอดสว่างท่านทำได้อย่างสบายไม่มีอะไรเป็นอุปสรรค ก็การนั่งภาวนาแต่หัวค่ำยันสว่างนั้นมีใช้เป็นงานเล็กน้อย ถ้าไม่เป็นผู้มีใจกล้าหาญกัณฑ์กัณฑ์เพชรจริง ๆ จะทำไม่ได้ จึงขอชมเชยอนุโมทนาท่านอย่างถึงใจ ดังนั้นท่านจึงสามารถเป็นอาจารย์สั่งสอนคณะสาธุศิษย์ให้ได้รับความร่มเย็นเรื่อยมาจนปัจจุบันนี้ ท่านเป็นที่แน่ใจในองค์ท่านเองร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นผู้สิ้นภพสิ้นชาติอย่างประจักษ์ใจทั้งที่ยังครองขันธอยู่ ปล่อยขันธเมื่อไรก็เป็น ปรม์ สุข ล้วน ๆ เมื่อนั้น หมดความรับผิตชอบกังวลโดยสิ้นเชิง

ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ หลวงปู่เที่ยววิเวกจากที่จำพรรษาปีที่แล้ว คือ วัดป่าแก้วชุมพล อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร มาทางอุดรธานี เที่ยววิเวกไปแถว อ.หนองบัวลำภู และวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นป่าเป็นเขาอันรกชัฏในสมัยนั้น ท่านเห็นว่าเหมาะกับอริยาศัยในการอยู่และบำเพ็ญสมณธรรม จึงพักบำเพ็ญอยู่ที่นั่นเรื่อยมาจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิตท่าน

ที่มีชื่อว่า “ถ้ำกลองเพล” ตั้งเดิมก่อนจะเป็นวัดถ้ำกลองเพลขึ้นให้ทราบกันทั่วไปอย่างกว้างขวางนั้น ในถ้ำนั้นเคยมีกลองเพลใหญ่อยู่ประจำถ้ำหนึ่งลูก มีขนาดใหญ่โตมาก ส่วนจะมีมาแต่สมัยใดนั้น ไม่มีใครทราบและบอกเล่ากันมาบ้างเลย คงจะมีมานานเป็นร้อยปีขึ้นไป จนกลองเพลนั้นมีความคร่ำคร่าผุพังแตกกระจายเป็นชิ้นใหญ่ชิ้นเล็กไปเอง โดยไม่มีใครทำลาย จำพวกนายพรานเที่ยวหาล่าเนื้อ เวลามาพักนอนในถ้ำยังได้เอาเศษไม้

ที่แตกกระจายออกจากกล่องเพลมาหุงต้มอาหารรับประทานกัน ชาวบ้านใกล้เคียง แลวนั้นจึงพากันให้ชื่อให้นามถ้ำนั้นว่าถ้ำกลองเพล ครั้นต่อมามีพระธุดงค์กรรมฐานไป เทียบบำเพ็ญธรรมและพักในถ้ำนั้นบ่อยๆ จนถ้ำนั้นกลายเป็นวัดคือที่อยู่ของพระขึ้นมา จึงพากันให้นามว่า “วัดถ้ำกลองเพล” เรื่อยมาจนปัจจุบันนี้

แต่ดั้งเดิมมาในถ้ำกลองเพลนี้มีพระพุทธรูปขนาดต่างๆ กันมากมาย ทั้งซ่อนไว้ในที่ลับตาคน ทั้งประดิษฐานไว้ในถ้ำอย่างเปิดเผย แต่ดั้งเดิมที่คนนำพระพุทธรูปมาประดิษฐานรวมไว้ในถ้ำนี้มีมากมายไม่อาจคณานับได้ แม้พระพุทธรูปทองคำ เงิน นาก ทองสัมฤทธิ์ก็มีไม่น้อย แต่ถูกมารศาสนาเอาไปกินกันเรียบวุธไม่มีเหลือมานานแล้ว เหลือแต่พระพุทธรูปธรรมดาดังที่เห็นกันอยู่นี้เท่านั้น

สิ่งที่ชาวพุทธเราควรทราบอย่างยิ่งคือ วัดเป็นสถานที่สำคัญในวงพุทธศาสนาและพุทธบริษัท ซึ่งน่าจะอดคิดเป็นสิริมงคลอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาภายในใจไม่ได้ ขณะที่เดินเข้าวัดหรือเดินผ่านวัด เพราะคำว่า “วัด” เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มาแต่โบราณกาล โดยไม่นิยมว่าเป็นวัดบ้านหรือวัดป่า เนื่องจากวัดเป็นที่รวมจิตใจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ตลอดเจตนาดีสูงส่งของพุทธบริษัทไม่มีประมาณไว้โดยไม่มีทางรั่วไหล แม้วัดจะชำรุดทรุดโทรมหรือสวยงามเพียงไร ใจท่านผู้นับถือพระพุทธศาสนาทุกๆ ไป ย่อมมีความเคารพอยู่อย่างสม่ำเสมอ ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธผู้ก้าวเข้าไปในวัดใด จะเป็นกรณีใดก็ตาม จึงควรระวังสำรวมอินทรีย์ด้วยดีให้อยู่ในความดีงามพอสมควร ตลอดการนั่งห่มต่างๆ ควรสนใจเป็นพิเศษ สมกับเราเป็นลูกชาวพุทธก้าวเข้าไปในสถานที่อันสูงศักดิ์ ที่ได้รับสถาปนายกย่องมาจากพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาแห่งโลกทั้งสาม

เฉพาะวัดป่าต่างๆ พระท่านเป็นเหมือนพระลิงพระค่าง ไม่ค่อยมีโอกาสสาสนาได้เห็นได้ชมบ้านเมืองที่เจริญแล้วด้วยวัตถุและวัฒนธรรมนำสมัย เมื่อเห็นท่านผู้น่ายุคแต่ตัวท่านสมัยเข้าไปในวัด ท่านรู้สึกหวาดเสียวใจพิกล คล้ายจะเวียนศีรษะและเป็นไข้ในเวลานั้น ทั้งนี้อาจเป็นความตื่นตกใจที่ไม่เคยพบเห็น เพราะความเป็นป่าก็สันนิษฐานยาก เพราะปกติท่านก็เป็นป่าอยู่แล้ว แต่พอมาเจอสิ่งแปลกตาละธรรมเนียมเข้า จึงแสดงความวิปริตจิตแปรปรวนชวนให้สลดสังเวชขึ้นมา โดยมากพระธุดงค์ป่าๆ ท่านพูดในทำนองเดียวกันซึ่งนำเห็นใจสงสาร แม้จะมีผู้อธิบายเรื่องความเจริญของบ้านเมือง ทั้งด้านวัตถุและวัฒนธรรมให้ท่านฟังว่า เป็นสิ่งเจริญทัดเทียมกันหมดเวลานี้ทั้งนอกและในประเทศ ทั้งในเมืองและบ้านนอก ทั้งวัดบ้านและวัดป่า ทั้งในที่ธรรมดาและในป่าในเขา แต่ท่านไม่ยอมเชื่อ มีแต่ความขยะแขยงและหวาดกลัวสลดสังเวชเอาทำเดียว จนผู้ชี้แจงให้ฟังหมดปัญญา ไม่มีทางทำให้ท่านหายตกใจหวาดเสียวได้ จึงนำสงสารที่ท่านเป็นป่าเถื่อนและห่างความเจริญเอาเสียจริงๆ

วัดหลวงปู่ท่านอยู่ในป่าในภูเขา เป็นทำเลบำเพ็ญภาวนาดีมาก เต็มไปด้วยหินผาป่าไม้น่ารื่นรมย์ ทราบว่าท่านพยายามหลบหลีกบรรดาสิ่งดังกล่าวนั้นมาก ถ้าจะว่าท่านเป็นป่าเถื่อนเหมือนพระธุดงค์ทั้งหลายก็ไม่อาจตำหนิได้ลงคอ เพราะท่านมีคุณธรรมสูงมาก พันทางที่น่าตำหนิเสียแล้วในความรู้สึกของผู้เขียน จึงเพียงสันนิษฐานว่าท่านอาจมีนิสัยระวางตัวกลัวภัยในป่าติดตัวมา แม้มีคุณธรรมสูงสุดแล้วก็ยังละนิสัยนั้นไม่ขาด อาจเป็นตามธรรมชาติที่ท่านแสดงไว้ว่านิสัยดั้งเดิมพระสาวกทั้งหลายละไม่ขาด นอกจากพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ทรงละพระนิสัยพร้อมกับवासนาได้โดยเด็ดขาดสิ้นเชิง

หลวงปู่ชาวนี้อาจมีคนเข้าไปพุกพ่วนไม่เข้าเรื่องเข้าราวมาก ๆ ท่านจะปลีกตัวหนีไปอยู่ตามป่าตามซอกหินบนภูเขาโน้น จนกว่าเรื่องสงบลง ตอนเย็น ๆ หรือค่ำมืดถึงจะกลับลงมาที่พัก เมื่อถูกถามว่าทำไมท่านจึงหลบหลีกปลีกตัวออกไปอยู่ในที่เช่นนั้นเล่า? ท่านก็ให้เหตุผลว่า ธรรมเรามีน้อยสู้กำลังของโลกที่เขี้ยวจัดไม่ไหว จำต้องหลบหลีกไป ซินอยู่ต่อไปธรรมต้องแตกทลาย ที่ไหนจะพอประคองตัวได้ก็ควรคิดเพื่อตัวเอง แม้ไม่มีवासนาพอจะเพื่อผู้อื่นได้ดังนี้

แต่เท่าที่ทราบมาท่านมีความเมตตาอนุเคราะห์ประชาชนอยู่มากตามปกตินิสัย ที่ท่านปลีกตัวหลบหลีกไปในบางกรณีนั้น น่าจะเหลืออดเหลือทนดังท่านว่า ที่ฝ่ายทำลายโดยไม่มีเจตนาหรือมีก็ไม่อาจทราบได้ ซึ่งมีจำนวนมากและโดนอยู่เสมอ แต่ฝ่ายพยายามประคองรักษาศีลธรรมความดีงามไว้มีจำนวนน้อย ด้านทานน้ำหนักรับไม่ไหว ก็จำต้องได้รับความลำบากเป็นธรรมดา ส่วนมากประชาชนเป็นฝ่ายสังเกตพระมากกว่าจะสังเกตตัวเอง เวลาเข้าไปในสถานที่ควรเคารพนับถือจึงมักสะดุดหุสะดุดตา น่าคิดสำหรับท่านผู้มีความสังเกตเกี่ยวกับการปล่อยตัวไม่สำรวมที่เคยเป็นนิสัยมา โดยมิได้สนใจว่าใครจะสังเกตหรือมีอะไรกับตนบ้าง จึงลำบาก

เรื่องคนหน้าด่านสันดานสัตว์

ตามธรรมดาพระพุทธรูปทั้งหมด ย่อมเป็นที่กราบไหว้บูชาของชาวพุทธทั่วดินแดนไทยและต่างประเทศ ไม่มีใครถือเป็นเรื่องเสียมียศจัญไรให้โทษให้ทุกข์แต่อย่างใด แม้จะเป็นคนตีคนชู้ขนาดไหน เมื่อมาเจอพระพุทธรูปเข้า จิตใจย่อมอ่อนโยนเคารพกราบไหว้บูชาไม่ถือเป็นเรื่องผิดแต่อย่างใด พระพุทธรูปที่อยู่ในถ้ำกลองเพลก็เช่นเดียวกัน พวกนายพรานที่มาพักค้างคืนที่ถ้ำนั้น ย่อมกราบไหว้บูชาและขอขมาลาโทษกัน บางรายที่พิสดารแปลกเพื่อนฝูงอยู่บ้าง แต่ไม่ถึงกับเป็นแบบมนุษย์สันดานสัตว์ดังที่เขียนไว้ข้างบนนั้น ยังอธิษฐานขอให้หลวงปู่พระพุทธรูปช่วยบันดาลให้สัตว์ให้เนื้อที่จะเป็นอาหาร เช่น อีเก้ง กวาง เป็น

ตัน จงเดินชมซานตาฟาตาฟางไม่มีสติสังระมัดระวังตัว เดินงุ่มง่ามตัวมเตี้ยมแบบสัตว์ตาย มาแถวบริเวณที่นายพรานจตจ้องคอยที่อยู่และยิงเอาๆ จนหาบหามไปไม่หวาดไหว โน่นเถิดตั้งนี้ก็มิ มนุษย์เรานั้นหลายแบบ

แต่นายพรานพิสดารที่กล่าวถึงข้างบนนี้ กลับคิดและทำแบบมนุษย์ทั้งหลายไม่คิดและทำกันเลย เขาชื่อนายพรานบุญหนา ที่พ่อแม่ญาติวงศ์ตั้งให้แต่วันเริ่มแรกเกิด (ที่ถูกเขาคอร์จะได้รับการเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่เขาทำในปัจจุบันว่า นายบาปหนา จะเหมาะดี) วันนั้นเขาไปเที่ยวล่าเนื้อที่ไหนๆ ไม่มีอะไรติดมือมาเลย จึงเข้ามาแหวะพักที่ถ้ำกลองเพลด้วยความอ่อนกายอ่อนใจ แม้แต่ก่อนๆ ที่เขามาเที่ยวล่าเนื้อแถวนั้น เขาก็เคยมาแหวะพักที่ถ้ำนั้นเหมือนกัน เป็นแต่เขาไม่คิดพิสดารเหมือนครั้งนี้ มาเที่ยวนี้บวกกับความเสียใจที่ไม่มีเนื้อชนิดใดผ่านสายตาและยังได้ติดมือมาบ้างเลย เขาจึงเริ่มแสดงความพิสดารขึ้นในท่ามกลางเพื่อนๆ นายพรานด้วยกัน

โดยไปจับเอาพระพุทธรูปที่ตั้งเรียงรายกันอยู่ในถ้ำ มาตั้งเป็นแถวยาวเหยียดหลายแถวด้วยกัน พร้อมกับพูดขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า วันนี้หาญเนื้อทั้งป่าก็ไม่ได้เนื้อสักตัวเดียวติดมือมา ต้องเป็นเพราะพระพุทธรูปเหล่านี้เอง ร้ายมนต์ไล่เนื้อให้หนีห่างไกลจากอันตราย คือนายพรานที่มาเที่ยวล่ายิงเขาตามบริเวณนี้ เราต้องเอาพระพุทธรูปเหล่านี้มายืนเป็นแถวเหมือนทหาร และฝึกหัดพระพุทธรูปเหล่านี้แบบทหารและสั่งสอนเสียบ้าง จะได้รู้กฎระเบียบของนายพราน พระเหล่านี้จึงจะเข็ดหลาบไม่ร้ายมนต์ไล่เนื้อให้หนีไกลอีกต่อไป ในมือถือไม้ค้อยตีค้อยหวดหลังพระพุทธรูปองค์ที่ไม่ทำตามคำสั่ง และทำการฝึกหัดพระพุทธรูปที่ตั้งเป็นแถวเรียงรายกันอยู่นั้นเช่นเดียวกับเขาฝึกหัดทหาร

ว่าขวหันบ้าง ช้ายหันบ้าง กลับหลังหันบ้าง หน้าเดินบ้าง พร้อมกับเอาไม้ที่ถืออยู่ในมือตีด้านหลังพระพุทธรูปบ้าง หวดลงด้านบนเศียรพระบ้าง หว่าไม่ทำตามคำสั่งของนายทหาร (คือนายพรานบักคนนั้น) พระพุทธรูปที่ถูกตีตกออกไปนอกแถวก็จับขึ้นมาตั้งในแถวแล้วสั่งประกาศว่า ขวหัน ช้ายหันไปเรื่อย หวดพระพุทธรูปตกกระจัดกระจาย และเที่ยวจับขึ้นมาไว้ในแถวแล้วสั่งงาน และหวดตะไปทำนองนั้น จนหมดฤทธิ์บ้าแล้วจึงหยุด

บรรดานายพรานที่ไปด้วยกัน ต่างก็ได้ห้ามปรามตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกที่เห็นอาการไม่ดีของเขาแสดงออก โดยให้เหตุผลต่างๆ ที่ไม่ควรทำต่อท่าน จะเป็นบาปหนักและตกนรกทั้งเป็นก็ได้ถ้าขึ้นทำ เพราะพระพุทธรูปแต่ละองค์นั้นคือองค์แทนพระพุทธเจ้า การทำลายพระพุทธรูป โลกถือว่าเป็นการทำลายพระพุทธเจ้าด้วย ซึ่งเป็นบาปหนักมากไม่ควรทำลายอย่างยิ่ง เนื่องจากพระพุทธเจ้าแลพระพุทธรูปคือหัวใจชาวพุทธ ทั้งมนุษย์ ทั้งเทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม ยมยักษ์ นาค ครุฑ เปรต ผีทั้งมวล แต่นายบาปหนาไม่ยอมฟัง

เสียง มีแต่จะทำและทำทำเดียว พวกนายพรานเมื่อเห็นว่าไม่ได้การจึงต่างคนต่างแผ่นหนีไปคนละทิศละทางและวิ่งกลับบ้าน เล่าเรื่องบ้านักบาปหนาของอิตาลันรคนคนเป็นให้ชาวบ้านฟัง ต่างเกิดความสลดสังเวชไปตามๆ กัน เพราะเป็นสิ่งไม่เคยมี เรื่องไม่เคยปรากฏ

ก่อนที่แกพูดว่าจะจับพระพุทธรูปมาตั้งเรียงแถวและฝึกวิชาทหารให้มัน ดูๆ แกก็มีสติดีอยู่เหมือนคนธรรมดาทั่วไป พูดอะไรก็รู้เรื่องกันอยู่ในขณะนั้น จะว่าแกเป็นบ้าก็ไม่สนิทใจ เป็นแต่มีอาการโทสะให้เห็นชัด อันเนื่องมาจากแกไม่ได้พบเนื้ออิงเนื้อและได้เนื้ออะไรในวันนั้น ดังที่แกพูดโมโหให้พระพุทธรูปว่า ร่ายมนต์ไล่เนื้อหนีไปทีอื่นๆ หมด แกจึงโกรธให้ท่านและจับมาทุบตีย่ำไปตามอารมณ์เท่านั้น ก็ไม่เห็นอารมณ์บ้างจริงๆ ในเวลานั้น

อันพระพุทธรูปทั้งหลายทั่วแดนไทยชาวพุทธเรา ใครก็ทราบอยู่แล้วอย่างเต็มใจว่าท่านมิใช่ทหาร ท่านมิใช่วัวควายพอจะจับท่านมาฝึกหัดแบบตำราตรวจทหารและจับมาใส่คราดใส่ไถใส่ล้อใส่เกวียน ทำไมแกจึงกล้าไปจับท่านมาทำอย่างนั้นได้ลงคอ ถ้าไม่ใช่บ้าจนเกินข้ามนุษย์ในโลกเรา นี่ก็น่าคิดถ้าจะคิด ถ้าไม่คิดก็เบาสมองไม่เป็นบ้าอีกแห่งหนึ่งไปตามแกผู้เปิดทางบ้าไว้ให้คนดีพลอยเป็นบ้าย่อยๆ ไปด้วย

เมื่อหมดฤทธิ์บ้านรกแตกแล้ว เวลาแกกลับไปถึงบ้าน แกก็เป็นคนดีมีสติอยู่เหมือนคนธรรมดา เป็นแต่อาการจุนเฉียวยังมีอยู่ในอาการของแก ขณะนั้นใครๆ ก็ไม่กล้าทักทายไต่ถามแกเลย เพราะต่างก็ทราบการกระทำอันเลวทรามจนหาที่เปรียบเทียบกับของแกไม่ได้อยู่แล้ว ต่างคนจึงเก็บตัวสงบอาการแสดงออกใดๆ ทั้งสิ้นกระทั่งคนในบ้านแกเองเป็นเพียงคอยสังเกตความเคลื่อนไหวไปมาของแกอยู่เท่านั้น แกเองก็มีอาการเคร่งขรึมไม่พูดอะไร ซึ่งเป็นเรื่องน่ากลัวไม่น่าไว้วางใจอยู่แล้ว จึงไม่มีใครกล้าแสดงกิริยาอาการใดๆ ให้แสงหูแสงตาและแสงใจแก

เป็นที่น่าประหลาดและอัศจรรย์

พอตกกลางคืนมาได้ยินเสียงแกพูดแก่บ่นว่าคั่นตามร่างกาย ในลักษณะของคนมีสติทั่วๆ ไป คนในครอบครัวได้โอกาสก็มาไต่ถามเรื่องราวกับแก แกก็เปิดอวัยวะส่วนต่างๆ ให้ดูพร้อมกับบอกว่า เจ็บปวดแสบร้อนและคันมากจนแทบทนไม่ไหว อยากร้องครางให้คนมาช่วย ขณะที่แกเปิดร่างกายส่วนต่างๆ ให้ดูทั้งในและนอกร่มผ้า ปรากฏว่าเป็นผื่นและพองไปทั้งตัวและเป็นขึ้นมาอย่างรวดเร็วผิดธรรมดา ทั้งการเจ็บปวดแสบร้อนก็ตามๆ กัน

มาอย่างรวดเร็วเช่นกันจนทนไม่ไหว แกร้งให้คนช่วยและร้องไห้ราวกับเด็ก ๆ ในเวลานั้น จนเรื่องกระเทือนไปทั่วทั้งหมู่บ้าน

ต่างคนซึ่งคอยฟังคอยทราบเหตุการณ์อันลามกจากเปเรตของแก ที่ทำต่อพระพุทธรูป อยู่แล้ว ต่างก็วิ่งกระหืดกระหอบมาในทันทีทันใด และเห็นเหตุการณ์อย่างประจักษ์ตา ประจักษ์ใจ แต่ยังไม่มีการกล่าวหาความจริงที่แกทำต่อพระพุทธรูปออกมาอย่างเปิดเผย เกรงว่าจะเกิดเรื่องราวใหญ่โตเพิ่มขึ้นอีกในเวลานั้น เป็นเพียงคนแก่ผู้ฉลาดซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน หาอุบายพูดเปรียบเปรยให้แกฟังโดยทำนอง เรื่องพรรคน้ำมันไม่ใช่เรื่องธรรมดาที่เคยเป็น ๆ กันแต่น่าจะเป็นเรื่องเคราะห์เข็ญเวรภัยเรื่องอุบัติเหตุมากกว่า ขอให้แกคิดทบทวนดูว่าในระหว่างนี้ได้ทำอะไรที่ไม่ดีไม่งามมาบ้าง ลองคิดทบทวนดูบางทีอาจมีได้ ดูเหตุการณ์ที่กำลังเป็นอยู่เวลานี้มันผิดธรรมดาสามัญอยู่มาก

การคันการเจ็บปวดแสบร้อนในร่างกายใคร ๆ ก็เคยเห็นเคยเป็น แต่ไม่เป็นอย่างผิดสังเกตมากดังที่แกกำลังเป็นอยู่เวลานี้ นี้ดูร่างกายทุกส่วนมันลุกกลามไปอย่างรวดเร็วเหมือนไฟลามทุ่งยังงไฟพิกล ร่างกายก็เป็นผื่นและพองขึ้น ๆ รวดเร็วผิดธรรมดา มันน่าจะมีอะไรบันดาลให้เป็นไป ไม่ใช่ธรรมดาพาให้เป็นไป ถ้าพูดตามภาษาชาวบ้านก็ว่ากรรมบันดาลกรรมพาให้เป็นไปนั่นเอง ลองพิจารณาทบทวนดูความเคลื่อนไหวไปมาและการกระทำของตนดูให้ดี คนเราย่อมมีความพลั้งเผลอและหลวมตัวได้เป็นธรรมดา ถ้ามองไปพลาญพยาบาลรักษากันไปพลาญ ดูอาการดีและชั่วของคนเจ็บไปพลาญ ถ้ามืดมิด ๆ เคียง ๆ ไปพลาญ ถ้ามืดมิดเดียวไปพลาญ ผลัดเปลี่ยนกันถามทีละคน ๆ ไปพลาญ เว้นแต่พวกนายพรานที่เห็นเหตุการณ์ของแกไม่ยอมมาเยี่ยมบ้านแกเลยก็มี เพราะสะเทือนใจจากการกระทำไม่ดีของแกเป็นอย่างมากเกินกว่าจะมาไต่ถาม อันเป็นการประจานหน้าแก่ต่อธารกำนัล แม้นายพรานที่มาก็ต้อม ๆ มอง ๆ ไม่ยอมให้แกเห็นหน้าเลย กลัวจะเกิดเรื่องราวไม่ดีขึ้นอีก

เมื่อเล่าเรื่องดีเรื่องชั่วต่าง ๆ และซักไปถามมาหลายครั้งหลายหนจากหลายผู้หลายคน ด้วยอาการเลียบ ๆ เคียง ๆ ทางบุญทางบาป ตลอดจนรกสวรรค์ไม่หยุดหย่อน ทำให้แกระลึกได้ดี-ชั่ว-บุญ-บาปได้ และพูดให้คนทั้งหลายฟัง ตามเหตุการณ์ที่แกไปทำกับพระพุทธรูปในถ้ำกลองเพลมา ด้วยความมีสติตั้งระลึกบุญบาปเหมือนคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ไม่มีวิกลจริตผิดธรรมดาแฝงออกมาแต่อย่างใดเลย

เมื่อเห็นเป็นช่องโอกาสอันดี คนแก่ที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน และเป็นที่เคารพนับถือของตัวเอง ก็พูดเป็นเชิงตักใจกลัวบาปและตกรกทั้งเป็นให้แกฟังโดยประการต่าง ๆ เช่นพูดว่าพระพุทธรูปทั้งหลายเป็นองค์แทนพระศาสดาองค์บรมครูของโลก และเป็นจุดรวมแห่งดวงใจชาวพุทธทั้งหลายทั่วดินแดน ที่มีพระพุทธศาสนาประดิษฐานอยู่ ตลอดจนเทวดา เทวดา อินทร์ พรหม ยม ยักษ์ นาค ครุฑ เปเรต ผี ไม่มีประมาณ

ล้วนเคารพนับถือและรักสงวนกันมาก พร้อมทั้งการอารักขาไม่ให้ใครมาแตะต้องทำลายสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นได้ พระพุทธรูปแต่ละองค์นั้นมีเทวดา นาค ครุฑ ทั้งหลายรักษาท่านอยู่เป็นประจำ ใครจะไปทำสู่มีสู่หม่าไม่ได้ จะถูกเทวดาที่อารักขาทั้งหลายทำโทษเอาด้วยวิธีการต่างๆ ตามแต่ฤทธาศักดานุภาพของเทวดานั้นๆ จะแสดงตามความเห็นควรของตน และตามกรรมหนักเบาของผู้ไปรุกรานนั้นๆ

ถ้าเป็นดังที่แก่เล่ามานี้ ตัวพ่อเองและชาวพุทธทั้งหลายก็ไม่อาจสงสัย ที่ร่างกายของแก่กำลังเป็นไฟเผาทั้งตัวอยู่เวลานี้ ต้องเป็นเพราะแกคิดไม่ดีทำไม่ดีต่อพระพุทธรูปเหล่านั้นแน่นอน เขาละไม่เป็นไร เมื่อทราบต้นสายปลายเหตุแจ่มแจ้งอย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่ควรแก้ไขและบรรเทาเหตุการณ์นี้ให้เบาบางและหายไปได้ไม่สุดวิสัย พ่อจะพาลูกขอมาโทษต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ท่านให้อดโทษแก่หลานได้หายจากโรคอุบาทว์ในไม่ช้านี้ แม้วินัยพรานบุญหนา (บาปหนา) นั้นก็เชื่อตามคำที่คนแก่ชี้แจงให้ฟังทุกอย่างไม่ขัดขืนและยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าตาสดชื่นขึ้นในเวลาสั้นอย่างเห็นได้ชัดในสายตาคนทั่วไป

ปัญหาที่ยังไม่ลงกันได้สนิทในเวลาสั้นมีอยู่ว่า คนป่วยแสดงความตั้งใจจะไปขอขมาโทษต่อพระพุทธรูปที่ถ้ำกลองเพลในเวลานั้นว่า จนใจจะทำอย่างไรเวลานี้กำลังเจ็บมากคันมาก ออกร้อนมากอยู่ ยังไม่สามารถไปได้จะให้ทำอย่างไร คนแก่พูดพลบโยนในทันทีทันใดว่า ไม่เป็นไรแม้จะยังไปไม่ได้ในเวลาสั้น พวกเราก็สามารถขอขมาโทษท่านได้อย่างไม่มีปัญหา คือพวกเราเชิญพระพุทธรูปซึ่งเป็นองค์แทนของพระพุทธเจ้า มาตั้งประดิษฐานไว้ตรงหน้านี้ แล้วหาดอกไม้รูปเทียนมากกราบขอโทษท่านที่นี่ก่อน เมื่อหายจากป่วยแล้วค่อยไปคารวะท่านที่ถ้ำกลองเพลทีหลัง ผลยังได้พอๆ กันไม่ต้องเสียใจว่า แล้วก็สั่งให้คนเชิญพระพุทธรูปมาตั้งประดิษฐานไว้ตรงหน้าคนเจ็บ แล้วนำคนป่วยกล่าวคำขอขมาโทษพระพุทธรูปนั้น เสร็จลงด้วยความเบากายโล่งใจทั้งสองฝ่าย งานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยทุกอย่างท่ามกลางหมู่ชนจำนวนเป็นร้อยๆ ซึ่งล้วนเป็นไทยมุงแตกตื่นแห่แหกันมาดูเหตุการณ์ในเวลาสั้นราวกับฟ้าดินถล่มและเป็นประวัตินิการณ

นำอัศจรรย์ บาบมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี ได้แสดงขึ้นอย่างเห็นประจักษ์ตาประจักษ์ใจแก่คนทั้งหลายที่ทราบเหตุการณ์ของนายพรานบุญหนาได้ดี โรคพิสดารเกินคนของนายพรานบุญหนาได้เริ่มสงบลงโดยลำดับ นับแต่การเห็นโทษและขอขมาพระพุทธรูปผ่านไปแล้ว และหายป่วยอย่างสนิทในเวลาอันรวดเร็วผิดธรรมดา นายพรานได้รับการชุบชีวิตใหม่หลังจากได้เจอและต่อกรกับอาจารย์ชั้นเยี่ยม คือพระพุทธรูปที่ถ้ำกลองเพลมาแล้ว เขาเช็ดหลาบคาบหญ้า ปฏิญาณตนต่อหน้าพระพุทธรูปว่า จะไม่ล่วงเกินท่านด้วยกิริยา

อาการใด ๆ อีกเป็นอันขาดตลอดวันตาย เพราะได้ประจักษ์กับตัวเองชนิดไม่มีวันหลงลืมแล้ว

พอเรื่องผ่านไปไม่กี่วัน โรคหายเป็นปกติแล้ว เขาก็เตรียมดอกไม้ธูปเทียนไปขอขมาโทษพระพุทธรูปที่ถ้ำกลองเพล ซึ่งเขาเคยถือว่าท่านเป็นทหารฝึกหัดของเขา กราบแล้วกราบเล่าพร้อมกับคำขอขมาลาโทษและคำอธิษฐาน จะไม่เป็นคนสันดานหยาบช้ำลามกดังที่เคยเป็นมาแล้วอีกต่อไป แม้ที่เคยเป็นนายพราน ก็จะหยุดอย่างเด็ดขาดตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจนกระทั่งวันตาย ด้วยความถึงใจว่า บาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วไม่สงสัย เรื่องของนายพรานจึงจบลง

ดังนั้นคำว่า กิเลส ตัวเศร้าหมองมีตนที่จอมปราชญ์ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นทรงตำหนิสาปแช่งมาตลอดกาลนั้น มันเป็นภัยต่อหัวใจของสัตว์โลกอย่างแท้จริงดังที่ทรงตำหนิ เพราะเป็นตัวปฏิเสธลบล้างธรรมที่แสดงไว้ตามความสัจความจริงว่าไม่จริง ว่าไม่มี ไม่เป็นมาตลอด ไม่เคยยอมรับความจริงทั้งหลายแม้บ่อยพอให้ได้ชมบ้างว่า เอ้อ กิเลสก็มีธรรมและให้ความเป็นธรรมแก่สัตว์โลกที่มันครอบครองเหมือนกัน เช่น ยอมรับว่า บาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี เป็นต้น แม้จะปฏิเสธว่านิพพานไม่มีก็ตาม ก็ยังนับว่ากิเลสยังมีส่วนดีและเป็นพยานแห่งธรรมที่แสดงไว้ ไม่ปฏิเสธลบล้างเสียจนหมดสิ้น สัตว์โลกที่อยู่ใต้อำนาจของมัน ยังมีช่องทางได้เชื่อบุญเชื่อบาป เชื่อนรกเชื่อสวรรค์ และพยายามละบาปบำเพ็ญบุญเพื่อไปสวรรค์กันบ้าง ไม่จมอยู่ในความมืดบอดและกองทุกข์น้อยใหญ่ เพราะกลหลอกลวงและการปิดบังของมันโดยถ่ายเดียว

แต่ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วไม่ว่าชนิดใด มันเป็นโคตรแช่ของจอมหลอกลวงตมต้นสัตว์โลกให้มีมืดมิดปิดทวาร และนอนจมอยู่ใต้อำนาจของมันทั้งสิ้น ดังนายพรานบุญหนา (นายพรานบาปหนา) เป็นตัวอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ในสมัยปัจจุบัน ซึ่งถูกกิเลสขโมยก่อไฟไว้แล้วก็มาหลอกให้นายพรานเข้ากองไฟด้วยความคึกคะนอง จับพระพุทธรูปอันเป็นสิ่งวิเศษศักดิ์สิทธิ์โดยธรรม มาฝึกทหารและเขียนตีด้วยประการต่างๆ จนกระทั่งเจอดีคือร่างกายเกิดพุพองหนองไหลขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ ต่อหน้าต่อตา จะเป็นแหล่งจะตายแหล่งเตรียมลงนรกทั้งเป็นทั้งตายขณะนั้น จึงมีเทวบุตรมาโปรดให้เห็นโทษแห่งการกระทำของตน และได้กลับตัวมาทางธรรม ยอมรับความจริงว่า บาปมี บุญมี จึงรอดพ้นภัยพิบัติไปในเวลานั้น ไม่ถูกกิเลสตัวพาให้มีมืดบอดลากลงนรกทั้งเป็นเสียทีเดียว ชนิดจมไปเลยไม่มีวันไผ่

เราชาวพุทธทั้งหลายจึงควรพิจารณาไตร่ตรองด้วยดี ในหลักความจริงแห่งธรรมที่จอมปราชญ์แสดงไว้ และความจอมปลอมของกิเลสที่คอยกระซิบหลอกลวงอยู่ภายในใจตลอดเวลา อย่าเห็นแก่ได้แก่กินแก่คดแก่โกง อย่าเห็นแก่ตัวจัด อันเป็นสายทางให้ลบล้างทำลายทรัพย์สินสมบัติและจิตใจผู้อื่นซึ่งเป็นเรื่องก่อไฟนรกเผาตัวทั้งมวล ธรรมของปราชญ์

ท่านสอนให้กลัวในสิ่งที่ควรกลัวโดยธรรม เช่นบาปเป็นต้น และสอนให้กลัวในสิ่งที่ควรกลัว เช่นบุญเป็นต้น ซึ่งเป็นคำสั่งสอนที่ถูกต้องต่อความจริงโดยถ่ายเดียว ไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนเลื่อนลอยเหมือนกลวงของกิเลสทุกประเภท ใครเชื่อมั่นจนทั้งสิ้น ไม่มีคำว่าพินว่าพู่เหมือนความเชื่อธรรม

คำว่ากิเลสๆ ปราชนผู้ทั้งหลายชยะแยงกันทั้งนั้น ไม่มีท่านผู้ใดรักสนิทติดจมกับมัน นอกจากผู้เชื่อกิเลสกลวงของกิเลสที่เสียมสอนให้เกลียดธรรมและลบล้างธรรม ผลก็คือไฟเผาตัวเท่านั้น ส่วนกิเลสตัวหลอกลวงมันไม่ยอมมารับเคราะห์กรรมกับพวกเรา นอกจากหลอกให้จมรำไปเท่านั้น จึงกรุณาพิจารณาด้วยดีสมกับเราเป็นมนุษย์ผู้ฉลาดและเป็นชาวพุทธเป็นบุตรธิดาของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมปราชนฉลาดแหลมคมเหนือกิเลสทุกประเภทไม่ยอมหลงกลใด ๆ ของมันเลย

พวกเราชาวพุทธ จงพยายามเดินตามครูด้วยความระมัดระวังทุกด้านทุกอาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมผัสกับตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อาย่ายอมให้กิเลสจับโยนลงเหวหลงบ่อได้ จะเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ทั้งคน ของดีไม่ได้ชม ปล่อยตัวให้ล่มจมไปทั้งชาติ ไม่สมควรอย่างยิ่งกับเราทั้งหลายที่มีธรรมตะโกนช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ตามครูอาจารย์ตามสถานที่ต่าง ๆ และตามคัมภีร์ที่ท่านจารึกไว้ไม่อดไม่อันไม่ตีบไม่ตัน ท้นกับกิเลสตลอดไป ไม่มีคำว่าธรรมคือความจนตรอกจนมุม ธรรมหมุนได้รอบตัวรอบด้าน ต้านทานได้ทุกแง่ทุกมุมที่นำมาใช้มาช่วยตัวเอง

จงอย่าเกรงธรรมที่นำไปสู่ทางดี แต่จงกลัวกิเลสที่จะนำไปสู่ทางชั่วมั่วกับกองทุกข์ สุขไม่มีวันเจอ แบบคนหมดหวังทั้งที่ยังมีชีวิตลมหายใจอยู่ ไม่สมควรแก่เราอย่างยิ่ง จงอย่านิ่งนอนใจ อย่าเห็นภัยว่าเป็นคุณ อย่าเห็นบุญว่าเป็นบาป จงเช็ดหลาบกับความชั่ว แลกองทุกข์ทั้งมวลเสียแต่บัดนี้ จะเป็นคนดี สุขโตเป็นที่ไปไม่สงสัยในตัวเราเอง สมกับธรรมท่านสอนไว้ว่า พระธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมไม่ให้ตกไปในที่ชั่วดังนี้

นับแต่เรื่องนายพรานบุญหนากระฉ่อนออกสู่ประชาชน ทั้งบริเวณใกล้เคียงและกว้างขวางได้ทราบทั่วถึงกันแล้วต่างก็กลัวกัน ไม่กล้ามาทำบุญบูยาเหมือนแต่ก่อน บริเวณถ้ำและแถบนั้นจึงเป็นสถานที่สังตวิเวก ควรแก่การบำเพ็ญสมณธรรมของพระอริยสงฆ์ทั้งหลาย เพราะชาวบ้านแถบนั้นถือเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไม่กล้าไปทำอะไรตามใจชอบตั้งแต่ก่อน

หลวงปู่ขาวท่านพาคณะลูกศิษย์ไปเที่ยวอริยสงฆ์ธรรมฐาน และพักบำเพ็ญเพียรที่ถ้ำกลองเพลนั้น เห็นว่าที่นั่นสะดวกสบายทางร่างกายและจิตใจ ตลอดการบำเพ็ญสมณธรรมก็อำนวยความสะดวกในความละเอียดแยกกายดี ท่านจึงปลงใจอยู่สถานที่นั้นเรื่อยมาจนถึงวาระ

สุดท้ายแห่งชั้นนี้ ท่านได้ปลดปล่อยธาตุขันธ์ลงที่วัดถ้ำกลองเพลตามวัน เดือน ปี ดังที่ทราบกัน

เวลาท่านครองชั้นและปกครองพระเณรอยู่วัดถ้ำกลองเพล ท่านเมตตาให้โอวาทแก่พระเณรเถรซีโดยสม่ำเสมอไม่ลดละปล่อยวางเรื่อยมา ธรรมที่ท่านมักยกขึ้นแสดงในชั้นเริ่มต้นแห่งการอบรมเสมอ นั่น คือ จตุปาริสุทธิศีล คือ

๑. อินทริยสังวรศีล ได้แก่การสำรวมระวังอินทริย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้เกิดความยินดียินร้าย เกิดความรักความชัง ความเกลียด ความโกรธ ความโลภ ออยากได้ในสิ่งสัมผัสนั้น ๆ ไม่อึดพ้อ เพราะอายตนะภายใน ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กับอายตนะภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องถูกต้องสัมผัสและธรรมารมณ์ จากสิ่งที่มาสัมผัสนั้น ๆ เพราะอายตนะภายในและอายตนะภายนอกดังกล่าวนี้เป็นคู่ปรับกันที่จะยังเรื่องต่างๆ เข้าสู่ใจได้อย่างง่ายดายแต่แก้ไขถอดถอนยาก ขณะที่ทั้งสองอายตนะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดเข้าสัมผัสกัน ท่านจึงสอนให้ระมัดระวังอยู่ตลอดเวลาสำหรับนักบวชผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์โดยประการทั้งปวง ไม่ปล่อยให้อายตนะภายในมีตา เป็นต้น สัมผัสกับอายตนะภายนอกมีรูป เป็นต้น ด้วยความไม่มีสติประจำใจ

ผู้ตั้งใจสำรวมระวังตามที่ท่านสอนไว้ ชื่อว่าผู้บำเพ็ญตนเพื่อชำระกิเลสโดยลำดับและไม่ชักช้าต่อทางดำเนิน จะถึงฝั่งแห่งความปลอดภัยไม่เนิ่นนาน เท่าที่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายไปไม่ตลอด มักจอตดมมทุกข์ไปเสีย ปล่อยให้ภัยกษัยกษณิ คว่าไปกินเสียในระหว่างทาง (ระหว่างที่ปฏิบัติธรรมอยู่) ก็เพราะขาดความสำรวมระวังหรือไม่สนใจระวัง สติปัญญาที่มีน้อย แต่ชอบสนุกก่อนห้ามและออกสู่สังคมยักษ์ (สนามแห่งอารมณ์อันเป็นภัยร้ายแปดพันเก้า นับไม่จบ) การสำรวมระวังก็แจ้ง สติปัญญาหายเข้าป่าไปหมด ปล่อยให้คนเก่งสู้เสือมือเปล่า สุดท้ายก็ขึ้นเขียงให้กิเลสราคะตัณหาสับยาเป็นอาหารของมโนอย่างเอร็ดอร่อย สิ่งเด่นในตัวก็มีแต่ “สิ้นท่า”

ดังนั้นการสำรวมในอินทริย์ ๖ จึงเป็นงานจำเป็นของนักบวชนักปฏิบัติอยู่มาก ผู้เคยปฏิบัติงานนี้ก็รู้เองโดยไม่มีใครบอก ไม่มีงานใดๆ หนักเทียบเท่าเสมอได้ หนักก็หนัก ลำบากก็ลำบาก เพราะตั้งทำสำรวมระวังใจอันเป็นตัวการใหญ่อยู่ตลอดเวลาในอิริยาบถต่างๆ ทั้งตั้งทำสู้อุตถกถนอกิเลสที่เป็นลูกศรแทงอยู่ภายใน ทั้งตั้งทำต่อสู้อิเลสซึ่งกำลังหลั่งไหลมาทางอายตนะภายใน ๖ ทั้งตั้งทำชำระถอดถอนกิเลสที่มีอยู่กับใจซึ่งกำลังก่อเรื่องวุ่นวายอยู่ภายใน ไม่มีงานใดหนักมากกว่างานฆ่ากิเลสงานชำระกิเลส งานถอดถอนกิเลสตัวเป็นพิษเป็นไฟที่เผาไหม้คุกรุ่นอยู่ภายในใจตลอดเวลา นี้ ปราชญ์ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นท่านถือเป็นการงานระดับไตรภพ ใครเรียนจบคนนั้นวิเศษ โดยไม่ต้องหา

ใครมาเสกสรรปั้นยอว่าดีว่าวิเศษ แต่ดีเอง วิเศษเองโดยหลักธรรมชาติของธรรมที่ผู้เข้าถึง พึงทราบเองโดยสันติภูมิโก ไม่สงสัยไม่เป็นอื่น

งานล้ารวมอินทรีย์นี้ ครั้งพุทธกาลยังนำมาเป็นคู่แข่งกันได้ ทั้งนี้เพราะใครรักษา อายุตนะใดก็ยากราวกับไม่มีอายุตนะใดและใคร รักษายากลำบากเท่าอายุตนะที่ตนรักษา อยู่ เช่น ปัญจภิกขุ ภิกขุ ๕ รูป ต่างรักษาคนละอายุตนะ รูปหนึ่งรักษาตาเกี่ยวกับเวลาเห็น รูปโดยเฉพา องค์หนึ่งรักษาหู เกี่ยวกับเวลาฟังเสียงโดยเฉพา องค์หนึ่งรักษาจมูก เกี่ยวกับเวลาดมกลิ่นโดยเฉพา องค์หนึ่งรักษาลิ้นเกี่ยวกับเวลาลิ้มรสโดยเฉพา องค์หนึ่ง รักษากายเกี่ยวกับเวลาถูกต้องสัมผัสกับสิ่งเย็นร้อนอ่อนแข็งต่างๆ โดยเฉพาะๆ ไม่ทั่วไป กับอายุตนะทั้งหลาย เวลามาสนทนากัน ต่างก็คุยอวดว่าอายุตนะที่ตนกำลังรักษาอยู่นั้น ยากลำบากกว่าการรักษาอายุตนะอื่นๆ จนเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น เพราะไม่มีใคร ยอมรับของใครว่ายากเหมือนอายุตนะที่ตนรักษาอยู่ และไม่ยอมให้ความเสมอภาคในการ รักษาอายุตนะของกันและกัน

จนพระพุทธเจ้าทรงตัดสินให้และประทานพระโอวาทว่า ไม่ว่าอายุตนะใดมันรักษา ยากด้วยกันนั้นแหละ เพราะตาก็อยากเห็นรูปสวยๆ งามๆ ที่พึงตาพึงใจ หูก็อยากฟัง เสียงอันไพเราะเพราะเพราะพรึง จมูกก็อยากสูดดมกลิ่นที่หอมหวานชวนให้รื่นเริง ลิ้นก็อยากลิ้ม รสอันโอชา กายก็อยากสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งสัมผัสอันอ่อนนุ่มนวล ชวนให้เพลิดเพลิน ตลอดเวลาไม่มีความอึดพอ ทั้งนี้เพราะใจเป็นสำคัญของอายุตนะนั้นๆ ใจเป็นตัวคึกตัว คะนองอยู่ตลอดเวลาไม่สนใจมองความผิด-ถูก ชั่ว-ดีประการใด ขอให้ได้อย่างใจที่อยาก ที่ต้องการก็เป็นพอ จึงทำให้อายุตนะทั้งหลาย คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นกัณฑ์ หมุนไปตามอารมณ์ใจ (อารมณ์กิเลสบีบบังคับใจให้ดิ้นรน)

การรักษาแต่ละอายุตนะ ต้องรักษาใจไปในขณะเดียวกัน เพราะใจเป็นตัวการให้ ออยากเห็น ออยากได้ยิน ออยากสูดกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส ไม่มีเวลาสิ้นสุดยุติ ใจเป็นตัวอยาก ตัวหิวโหย ตัวเสาะแสวง ใจจึงใช้เครื่องมือ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นทางเดิน ออกหาอารมณ์ต่างๆ (หาอาหารแต่ส่วนมากเป็นยาพิษ) จำต้องรักษาใจด้วยสติ พินิจ พิจารณาด้วยปัญญา อย่าให้ออกแฟนพ่านเกี่ยวเกาะในสิ่งเป็นภัย ใช้สติควบคุม ใช้ปัญญา พิจารณาไตร่ตรองอารมณ์ที่เกิดจากการสัมผัส รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ให้รู้ เห็นตามความจริงของสิ่งนั้นๆ ใจจะไม่ไปยินดียินร้าย รัก ชัง เกลียด โกรธ ใจจะย่อน เข้าสู่ความสงบเย็น ไม่เป็นภาระกังวลกับสิ่งใด ๆ ภายนอก เมื่อจิตอึดมั่นในความสงบแล้ว ก็ออกพิจารณา อายุตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือของ ใจเท่านั้น และพิจารณาอารมณ์กับใจที่กลมกลืนกันอยู่อย่างแนบสนิทราวกับเป็นอัน เดียวกัน

การพิจารณาร่างกายตามแต่ถนัดทางอสุภะอสุภัง หรือ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา แยกเป็นธาตุเป็นชั้นธตามความสะดวกและถนัดใจ การพิจารณาอารมณ์ของใจในเบื้องต้น มักประสานกับสิ่งภายนอก เช่น รูปเป็นต้น แยกแยะตลบทบพจนเข้าใจทั้งอารมณ์ว่าเป็นสิ่งที่แฝงหรือแทรกซึมมิใช่อันเดียวกันกับใจ พิจารณาจนเป็นที่เข้าใจในงานของตนโดยถ้อยอายตนะภายนอกกับอายตนะภายในเป็นที่ทำงานทางสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ไม่ลดละทอดถอย เมื่อพิจารณาจบแล้ว ส่วนที่ปลอมจะหลุดลอยออกไปจากใจ ส่วนที่จริงจะเป็นคู่เคียงของใจ และสนับสนุนใจให้ดำเนินงานด้วยความสะดวกคล่องตัวต่อไป จนถึงจุดหมายปลายทาง ไม่มีอะไรมาเป็นอุปสรรคได้

เมื่อประธานพระโอรุทเกี่ยวกับการรักษาอายตนะสิ้นสุดลง พระทั้งห้าองค์นั้นได้สำเร็จจอร์ตภูมิต่อพระพักตร์ของพระศาสดา สิ้นภาระกังวลกับการระวังรักษาอินทรีย์แบบนักโทษในเรือนจำแต่บัดนั้น พร้อมทั้งการยุติข้อทะเลาะวิวาทกัน ดังนั้นการรักษาคอินทรีย์เกี่ยวกับอายตนะ ๖ จึงเป็นสิ่งที่รักษายากมากเสมอกัน ไม่มีอะไรยิ่งหย่อนกว่ากัน เพราะเป็นทางผลัดกันของกิเลสตัวมหาอำนาจด้วยกัน กิเลสออกทางใดถ้าไม่มีสติระวังตั้งตัว มีปัญญาถ่วงถ่วงด้วยดีแล้ว ต้องล้มทั้งหงายกันทั้งนั้น ไม่มีใครกล้ามาคุดว่าเก่งกล้าสามารถและบริสุทธิ์พุทธะได้ เพราะการปล่อยตัว ปล่อยใจเลย

ดังนั้น จตุปาริสุทธิศีล จึงเป็นธรรมจำเป็นและสำคัญมากในวงชาวพุทธและนักปฏิบัติ สำหรับผู้เขียนแล้วไม่อาจเอื้อมกับกิเลสทุกชนิดทั้งที่ไม่มีธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือต่อสู้กับมัน หาญสู้ก็จบไม่มีทางชนะมันได้เลย เพราะท่านผู้หลุดพ้นจากกิเลสเป็นบุคคลวิเศษขึ้นมาให้โลกกราบไหว้บูชาเป็นขวัญตาขวัญใจอยู่เวลานี้ ล้วนเป็นผู้เหนียวแน่นแก่นนักรบ จบพรหมจรรย์ด้วยธรรมเหล่านี้ทั้งนั้น

๒. ปาฏิโมกขสังวรศีล สำรวมระวังพร้อมกับการรักษาตนด้วยศีลในพระปาฏิโมกข์ไม่ล่วงเกินฝ่าฝืนสิกขาบทน้อยใหญ่ อันเป็นมรรยาบทและทางดำเนินอันดีงามของนักบวชศีลในพระปาฏิโมกข์มี ๒๒๗ ข้อ อนุบัญญัติที่ทรงบัญญัติในลำดับต่อๆ มามีมาก ถ้าเทียบแล้ว ที่มาในพระปาฏิโมกข์มีเพียงนิดเดียว ที่มานอกปาฏิโมกข์มีมากมายหลายร้อยหลายพันข้อ ผู้เป็นลูกศิษย์ที่ดีเดินตามครูคือศาสดา ย่อมเคารพในศีลอันเป็นฝ่ายพระวินัยซึ่งเป็นองค์แทนศาสดา

๓. อาชีวปาริสุทธิศีล เลี้ยงชีพแบบพระ แบบลูกศิษย์พระตถาคต เช่น เทียวบิณฑบาตด้วยกำลังปลีแข้งมาบริโภคน้ำมัน ไม่แสวงหาด้วยกลมารยาปลิ้นปล้อนหลอกลวงปัจจัยสี่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ผู้ให้ก็ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผู้รับก็รับด้วยความบริสุทธิ์ในการแสวงหา และการรับไม่มีเล่ห์กลแฝงอยู่แบบโลกที่เป็นกัน แสวงหาแบบพระ ฉันทแบบพระ อยู่แบบพระ ใช้สอยปัจจัยสี่แบบพระล้วนๆ ไม่ฟุ้งเพื่อเห่อคะนอง ตั้งอยู่ในธรรม

สันโดษ มักน้อย อันเป็นพื้นฐานของความเป็นอยู่และการดำเนินของพระผู้มีอาชีวนิพพาน
ศีลเป็นเครื่องประดับเพศ จะอดหรืออิมกึ่งงามในเพศ ไม่ข้ามเขตข้ามแดนแห่งความ
สวยงามของพระ ธรรมข้อนี้เป็นเครื่องประดับปากประดับท้องและประดับเพศของพระให้
สวยงามไม่มีวันจืดจางตลอดอาสน

๔. ปัจจัยสันนิสิตศีล สำรวมระวังเพื่อความบริสุทธิ์ในปัจจัยสี่ที่ตนอาศัย ไมโลเลใน
อาหารปัจจัยต่างๆ อันเป็นทางไหลมาแห่งมลทินความไม่ดีทั้งหลาย ปัจจัยเครื่องอาศัยของ
สมณะนั้นมี ๔ คือ จีวรเครื่องนุ่งห่มตามเพศของพระ มีขนาดความสั้นยาวพอดีกับเจ้าตัวผู้
ครอง สีย้อมด้วยน้ำฝาด ที่ท่านเรียกว่า ผ้ากาสาวะ ผ้าที่ย้อมด้วยน้ำฝาด ที่ต้องมีประจำ
องค์พระขาดไม่ได้มีอยู่ ๓ ผืน คือ จีวร สังฆาฏิ อันตราวาสก-ผ้าห่ม นอกนั้นก็ผ้าอังสะ
ผ้าอาบน้ำฝน และผ้าบริขารเครื่องใช้สอยเล็กๆ น้อยๆ บิณฑบาต คือก้อนข้าว คือ
อาหารพื้นทีโลกอาศัยรับประทานกันเป็นอาชีพนตลอดมา อาหารหวานคาวที่ไม่ผิดพระวินัย
จัดเข้าในบิณฑบาตด้วยกัน ที่พระผู้บวชแล้วต้องอาศัยเช่นโลกทั่วไป

เสนาสนะ ที่อยู่อาศัยหลับนอนและบำเพ็ญสมณธรรมตามอิริยาบถอัยาศัยของผู้ไม่
เคลื่อนกล่นวุ่นวาย เช่น รุกขมูลร่มไม้ ตามถ้ำ เจ้ามผา ในป่า ในเขา หลังเขา ไหล่เขา
ชายเขา ป่าช้า ป่าชฎและกระต๊อบเล็กๆ พอหมกตัวหลับนอนและบำเพ็ญธรรมในวันคืน
หนึ่งๆ เหล่านี้ท่านเรียกว่า เสนาสนะ คือที่อยู่อาศัยอันเหมาะสมสำหรับพระผู้บวชและ
ปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อมรรคผลนิพพาน เพื่อความหลุดพ้นจริง ๆ เสนาสนะเหล่านี้
เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการอยู่บำเพ็ญได้เป็นอย่างดี ถ้านำออกประกวดตั้งโลกเขา
ประกวดวัดตฤต่างๆ กัน โดยพระพุทธรเจ้าทรงนำออกประกวดด้วยพระองค์เอง มีใช้คลัง
กิเลสนำออกประกวด ก็น่าจะได้คะแนนนำตามหลักศาสนธรรม มีน่าเป็นชนิดทรูๆ หราๆ
แน่นหนามั่นคงสวยงาม หลายชั้นหลายเชิงหลายห้องหลายหับราคาแพงๆ จะเป็นคะแนน
นำ เสนาสนะที่เป็นคะแนนนำในครั้งพุทธกาลท่านนิยมและสนใจกันมาอย่างนั้น นับแต่
พระบรมศาสดาเป็นลำดับมาถึงสาวกทั้งหลาย มิได้ก้าวก่ายกันถึงกับประกาศไว้ในธรรม
ทั้งหลายอย่างเปิดเผย กุสบุตรทั้งหลายได้อ่านได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามสืบทอดกัน
มาจนถึงสมัยปัจจุบันนี้

ส่วนมากต่อมาก สรรณะของโลกชาวพุทธเรา ท่านมักอุปบัติขึ้นตามเสนาสนะอันอุดม
สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ ที่ส่งเสริมอรรถธรรมโดยถ่ายเดียวดังกล่าวนี้นั้น แทบทั้งนั้น เพราะเป็น
สถานที่ให้ความสะดวกแก่การอยู่ การบำเพ็ญ การพักผ่อนหลับนอนตามอัยาศัยของผู้เห็น
ภัยในวัฏสงสารด้วยใจจริง พุทธะ ธรรมะ สังฆะ มักเกิดขึ้นในที่เหล่านั้นและเกิดได้ง่ายกว่า
ที่เคลื่อนกล่นวุ่นวาย ซึ่งร้อยทั้งร้อยมักเป็นที่เพาะและบำรุงส่งเสริมกิเลสวัฏฏ์ เพื่อ

กรรมวิญญู วิปากวิญญู เป็นกงล้อกงจักรหมุนไปเวียนมาเป็นวงกลมหาทางออกไม่ได้ ราวกับมดแดงได้ขบดั่งจะนั้น

สรุปความแล้ว เสนาสนะตั้งที่ธรรมแสดงไว้แล้วมี รุกขมูลเสนาสน์ เป็นต้น เหล่านั้นแลเป็นเสนาสนะที่ทันสมัยและหนุนความเพียรเพื่อขับไล่กิเลส ให้จันทรอกจันมุข และพังทลายออกจากใจได้ไม่เนิ่นนาน ดังนั้นผู้ที่เริ่มบวชใหม่ พระอุปัชฌาย์จำต้องบอกสอนเสนาสนะที่เหมาะสมทันสมัยให้ทุก ๆ รูปเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ไม่มีคำว่า รุกขมูลเสนาสน์ จะล้าสมัย ถ้าไม่ใช่ตัวผู้บวชถูกกิเลสจุกจุกบิบบังคับให้ล้าสมัยในธรรมเหล่านี้เสียเอง จึงไม่มีที่คัดค้านสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วได้เรื่อยมา เพราะผู้มุ่งรู้เห็นธรรมภายในใจด้วยการปฏิบัติจิตตภาวนาตามทางศาสดาทรงดำเนินและสอนไว้ กับความรักชอบ รุกขมูล รมไม้ ในถ้ำ เงื่อมผา ป่าช้า ป่าชฎ ย่อมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะเป็นสถานที่เหมาะสมและสนับสนุนทางความเพียรได้ดีกว่าที่ทั้งหลาย แม้โลกนิยมว่า ดีมีราคามาก เช่น ที่ย่านชุมนุมชน ที่สร้างตลาดร้านค้า ทำเลดี ๆ ราคาแพง ๆ

เนื่องจากธรรมและผู้แสวงธรรมไม่เหมือนโลกแม้อยู่ด้วยกัน เพราะความรู้ความเห็น ความคิดอ่านไตร่ตรองต่างกัน การอยู่และการเสาะแสวงจึงต่างกัน ฉะนั้น สถานที่ธรรมนิยมดังกล่าวจึงเป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับการบำเพ็ญธรรมอยู่โดยสม่าเสมอ ไม่มีคำว่า ครีล้าสมัย แต่เป็นชัยสมรภูมิที่ทันกับการต่อกรกับกิเลสประเภทต่าง ๆ เสมอไปตราบเท่าฟ้าดินสลาย (ศาสนธรรมหมดจากความนับถือของหมู่ชน) นั้นแล

คิลานเภสัช คือยาแก้โรคร้ายต่าง ๆ ที่ควรนำมาเยียวรักษาเช่นโลกทั้งหลาย เพราะธาตุชั้นธของนักบวชกับธาตุชั้นธของโลกทั่วไปย่อมเหมือน ๆ กันในความเป็นอยู่และการรักษาด้วยอาหารและหยูกยาต่าง ๆ แต่ครั้งพุทธกาลรัฐีจะมีหยูกยาน้อยผิดกับสมัยนี้ อยู่มาก แม้โรคก็น่าจะไม่พิสดารเหนือเมฆดังสมัยนี้ เพราะยังขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมตลอดเครื่องส่งเสริมอยู่บ้าง ในอนุศาสน์จึงมีเพียงฉันทาตองด้วยน้ำปัสสาวะหรือสมุนไพบบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มากจนกลายเป็นสินค้าล้นตลาดดังสมัยปัจจุบันนี้ สมัยนี้คนก็มาก โรคก็มาก หมอกก็มาก ยาก็มาก คนล้มตายเพราะโรคชนิดต่าง ๆ ที่ยาและหมอตตามไม่ทันก็มาก สมัยก่อน ๆ คนมีน้อย โรคน้อย หยูกยาก็มีน้อย การตายเพราะโรคพิสดารเกินคาดก็มีน้อย ใคร ๆ จึงไม่กระตือรือร้นกับหยูกยาและหมอเหมือนสมัยปัจจุบัน

พระครั้งพุทธกาลตามตำราที่จารึกไว้ ท่านไม่ค่อยแสดงความกังวลและหนักใจกับโรคร้ายไข้เจ็บอะไรมากนัก คำว่านายาติดตัวนั้นน่าจะไม่มี ถ้าจะมีก็เพียงมะขามป้อม สมอ เพื่อแก้ความอ่อนเพลียเป็นบางเวลาของธาตุชั้นธเท่านั้น แต่สิ่งที่ท่านถือเป็นข้อหนักแน่นกว่าสิ่งใดนั้น น่าจะได้แก่มรรคผลนิพพาน จิตท่านหมุนไปทางด้านอรรธด้านธรรมเพื่อความหลุดพ้นมากกว่าจะหมุนมาหาความกลัวโรคร้ายไข้เจ็บ ความล้มความตายและหยูกยา

ความกลัวตายมีน้อย แต่ความกลัวจะไม่หลุดพ้นจากกิเลสแกลงทุกขนั้นมามาก วันคืน และอิริยาบถหนึ่ง ๆ จิตท่านหมุ่นอยู่กับธรรมทั้งหลาย คือ ศรัทธาธรรม วิริยธรรม สติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม ตลอดเวลา

หากเกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ขึ้นมา ท่านมักพิจารณาลงในสังขารธรรม กลายเป็นเรื่องเยี่ยวยาทั้งโรค ฆ่าทั้งกิเลสไปในขณะเดียวกัน ไม่อ่อนเปียกเรียกหาและหอมมาเป็นคู่ชีวิต จิตใจคู่พึงเป็นพึ่งตายจนเกินกว่าความพอดีของพระผู้เชื่อธรรม เชื่อกรรมและเชื่อสังขารธรรม ซึ่งเป็นของจริงอันตายตัว เวลาปกติท่านก็สงบงามตา เวลาเจ็บไข้ได้ทุกข์ท่านก็ไม่แสดงอาการทรมานทรมายระส่ำระสายทั้งเนื้อทั้งตัว ทั้งกิริยามรรยาทอันดีงามของสมณะ มีสติประกอบด้วยไม่วอกแวกเหวี่ยงเหวียง ไม่ลืมนิรมลสัมมธรรมประจำใจ

แม้พระรัตนตรัยในสมัยปัจจุบัน ท่านก็ปฏิบัติต่อตัวท่านเองในเวลาเจ็บไข้ได้ทุกข์ต่าง ๆ เช่นเดียวกับพระที่กล่าวมาในครั้งพุทธกาล ท่านไม่วิตกกังวลกับไข้ว่าจะหายหรือไม่หาย จะเป็นหรือจะตาย มากไปกว่าการพิจารณาเป็นสังขารธรรม เพื่อรู้เท่าทันกายและทุกขเวทนา สัญญา สังขารอันเป็นเครื่องหลอกจิตในเวลานั้น ซึ่งเป็นการทำลายกิเลสไปในขณะเดียวกัน การที่โรคจะหายหรือไม่นั้น ท่านมอบไว้กับความจริงของโรคของทุกข์ที่ปรากฏอยู่ในเวลานั้น แต่กลมารยาของใจอันถูกผลักดันออกมาจากกำลังของกิเลสนั้น ท่านถือเป็นเรื่องสำคัญมาก สติปัญญาต้องจดจ่อต่อเนื่องกันกับทุกข์กับกายและกับใจที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อความรู้แจ้งเห็นชัดตามความจริงที่มีอยู่ แสดงอยู่ด้วยปัญญา และปล่อยวางกันตามลำดับที่สติปัญญาหยั่งทราบความจริง

การรักษาด้วยยาท่านก็รักษา การรักษาด้วยธรรมโอสถท่านก็รักษา ซึ่งเป็นการเข่นฆ่ากิเลสไปในขณะเดียวกัน ท่านไม่นั่งนอนเฝ้าทุกข์ให้หายด้วยยาอย่างเดียวด้วยใจอ่อนเปียกเรียกหาแต่คนมาช่วยแบบนั้น แต่ท่านเรียกหา ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา มาช่วยบำบัดรักษาไข้และฆ่ากิเลสด้วยในประโยคแห่งความเพียรอันเดียวกัน ผลที่ได้รับโรคที่ทราบว่าเป็นโรค เกิดในกายแต่ไม่อาจเสียดแทงจิตใจท่านได้ ใจก็อาจหาญเชื่อต่อสังขารธรรมประจักษ์ตัว สติปัญญาที่คล่องตัวไม่กลัวทุกข์ ไม่กลัวตาย อยู่อย่างสบายหายห่วง นี่คือการรักษาโรคด้วยธรรมโอสถของพระรัตนตรัยในสมัยปัจจุบัน ซึ่งท่านทำกันเป็นประจำในวงสังขารธรรม

(จบจดอุปาริสุทธิศีล)

หลวงปู่ขาวท่านมีลูกศิษย์มากมาย ทั้งพระเถระและฆราวาสจากภาคต่าง ๆ ของเมืองไทย มาศึกษาอบรมศีลธรรมกับท่านเสมอมิได้ขาด แต่เมื่อชราภาพลงท่านพยายามรักษาความสงบเฉพาะองค์ท่านมากกว่าปกติที่เคยเป็นมา เพื่อวิบากขั้นธจะได้อิสสร่วมกันไป

เท่าที่ควร และเพื่อทำประโยชน์แก่โลกที่ควรได้รับซึ่งมีอยู่มากมาย ปกติหลังจากฉันเสร็จแล้วท่านเริ่มเข้าทางจงกรมทำความเพียรราวหนึ่งถึงสองชั่วโมง แล้วออกจากทางจงกรมเข้าห้องพักและทำภวานาต่อไปจนถึงบ่ายสองโมง ถ้าไม่มีธุระอื่นๆ ก็เข้าทางจงกรมทำความเพียรต่อไปจนถึงเวลาปิดกวาดลานวัดท่านถึงจะออกมาจากที่ทำความเพียร หลังจากสร้งน้ำเสร็จก็เข้าทางจงกรมและเดินจงกรมทำความเพียรต่อไปถึงสี่หรือห้าทุ่มจึงหยุด แล้วเข้าที่สวดมนต์ภวานาต่อไป จนถึงเวลาจำวัดแล้วพักผ่อนร่างกาย ราวสามนาฬิกา คือเก้าทุ่มเป็นเวลาตื่นจากจำวัด และทำความเพียรต่อไปจนถึงเวลาโคจรบิณฑบาต จึงออกบิณฑบาตมาฉันเพื่อบำบัดกายตามวิบากที่ยังครองอยู่

นี่เป็นกิจวัตรประจำวันที่ท่านจำต้องทำมิให้ขาดได้ นอกจากมีธุระจำเป็นอย่างอื่น เช่น ถูกนิมนต์ไปในที่ต่างๆ ก็มีขาดไปบ้าง ท่านผู้มีคุณธรรมสูงขนาดนี้แล้ว ท่านไม่หวังความสุขรื่นเริงจากอะไรยิ่งกว่าความสุขรื่นเริงในธรรมภายในใจโดยเฉพาะ ท่านมีความเป็นอยู่อันสมบูรณ์ด้วยธรรมภายใน อยู่ในท่าอิริยาบถใดใจก็มีความสุขเสมอตัว ไม่เจริญขึ้นและเสื่อมลง อันเป็นลักษณะของโลกที่มีความเจริญกับความเสื่อมเป็นของคู่กัน ทั้งนี้เพราะท่านมีใจดวงเดียวที่บริสุทธิ์ที่สุดส่วน มีธรรมแห่งเดียวเป็นเอกภาพ ไม่มีสองกับอะไร พอจะเป็นคู่แข่งดีแข่งเด่น จึงเป็นความสงบสุขที่หาอะไรเปรียบมิได้

จิตที่มีความบริสุทธิ์เต็มภูมิ เป็นจิตที่มีความสงบสุขอย่างพอตัว ไม่ต้องการอะไรมาเพิ่มเติมส่งเสริมให้เป็นความกระเพื่อมกังวลเปล่าๆ ไม่เกิดประโยชน์แก่จิตดวงนั้นเลย แม้แต่น้อย ท่านที่ครองจิตดวงนี้จึงชอบอยู่คนเดียวไม่ชอบความเคลื่อนไหวกลั่นวุ่นวาย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องรบกวนความสงบสุขในหลักธรรมชาติ ที่เป็นอยู่อย่างพอตัว ให้กระเพื่อมรับทราบทางทวารต่างๆ ท่านจึงชอบหลับเริ้นอยู่ตามอริยาบถซึ่งเป็นการเหมาะแก่จริตนิสัยที่สุด แต่ผู้ไม่เข้าใจตามความจริงของท่านก็มักคิดไปต่างๆ ว่าท่านไม่ต้อนรับแขกบ้าง ท่านรังเกียจผู้คนบ้าง ท่านหลบหลีกเอาตัวรอดแต่ผู้เดียว ไม่สนใจอบรมสั่งสอนประชาชนบ้าง ความจริงก็เป็นดังที่เรียนมานั่นเอง

การอบรมสั่งสอนคนจะหาใครที่อบรมด้วยความบริสุทธิ์ใจ และเต็มไปด้วยความเมตตา ไม่สนใจกับอามิสหรือสิ่งตอบแทนใดๆ เหมือนท่านรู้สึกละอายใจมาก เพราะการอบรมสั่งสอนคนทุกชั้นทุกเพศทุกวัย ท่านสอนด้วยความรู้จริงเห็นจริงจริงๆ และมุ่งประโยชน์แก่ผู้รับด้วยความเมตตาหาที่ตำหนิไม่ได้ นอกจากที่ไปรบกวนท่านแบบนอกถ่วงนอกทางจึงไม่อาจต้อนรับและสั่งสอนได้ทุกสายไป เพราะสุคติวิสัยของพระจะทำไปนอกถ่วงนอกทางตามคำขอร้องเสียทุกอย่างของผู้ไม่มีขอบเขตความพอดี ท่านเองก็พลอยได้รับความลำบากและเสียหายไปด้วยที่น่าสงสาร

เวลาท่านยังมีชีวิตอยู่ได้ให้ความเมตตาอบอุ้มแก่พระเณรจำนวนมาก ตลอดประชาชนในภาคต่างๆ แห่งประเทศไทย พวกเราไปกราบไหว้บูชาฟังการอบรมกับท่านเสมอมิได้ขาด ทางวัดเห็นความลำบากในองค์ท่านเพราะเข้าวัยชราแล้ว จำต้องจัดให้มีกาลเวลาที่ควรเข้ากราบเยี่ยมรับการอบรม และเวลาพักผ่อนพอสมควรเพื่อทำประโยชน์แก่โลกไปนาน ไม่หักขาดสะบั้นลงในระหว่างที่อายุยังไม่ถึงกาลที่ควรจะเป็น

โดยมากการต้อนรับขับสู้กันระหว่างพระผู้เป็นครูอาจารย์ กับประชาชนจำนวนมากที่มาจากที่ต่างๆ ประกอบนานาจิตตังด้วยแล้ว พระอาจารย์องค์นั้นๆ มักจะเป็นฝ่ายบอบช้ำอยู่เสมอทุกเวลาเวลาที่ที่มีผู้ไปเกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนมากก็หวังให้ได้อย่างใจของตัว ไม่คำนึงถึงความลำบากและหน้าที่การงานของท่านที่ทำประจำวันเวลาบ้างเลย จึงมักถูกรบกวนยิ่งกว่าน้ำบึงน้ำบ่อเสียอีก หากไม่สนใจหวังบ้างก็ทำให้เกิดความขุ่นมัวภายในว่า ท่านรังเกียจถือตัวไม่ให้การต้อนรับขับสู้ สมกับเพศที่บวชมาเพื่อชำระกิเลสประเภทถือตัวและขัดใจคน

นอกจากนั้นก็ตั้งข้อรังเกียจขึ้นภายในและระบายออกในที่ต่างๆ อันเป็นทางให้เกิดความเสื่อมเสียตามๆ กันมาไม่มีสิ้นสุด พระที่ควรเคารพเลื่อมใสและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน ก็อาจกลายเป็นพระที่มีคติติดตัวโดยไม่มีศาลไต่กลางตัดสินลงได้ ความจริงพระบวชมาก็เพื่อทำประโยชน์แก่ตนและแก่โลกเต็มความสามารถไม่นั่งนอนใจ เวลาหนึ่งทำงานอย่างหนึ่ง อีกเวลาหนึ่งทำงานอย่างหนึ่ง ไม่ค่อยมีเวลาว่างในวันคืนหนึ่งๆ ทั้งจะเจียดเวลาไว้สำหรับโลก ทั้งจะเจียดไว้สำหรับพระเณรในปกครองและทั่วไปที่มาเกี่ยวข้อง ทั้งจะเจียดไว้สำหรับธาตุขันธ์และจิตใจให้จริงไปนานเพื่อทำประโยชน์แก่โลกสืบไป วันคืนหนึ่งๆ ภายกับใจหมუნตัวเป็นกงจักร ไม่มีเวลาพักผ่อนหย่อนกายหย่อนใจบ้างเลย

คิดดูแล้วแม้แต่เครื่องใช้สอยต่างๆ เช่นรถยนต์เป็นต้น ยังมีเวลาพักผ่อนหรือเข้าโรงซ่อมแก้ไขส่วนบกพร่องให้สมบูรณ์เพื่อทำประโยชน์ต่อไป ไม่เช่นนั้นก็ฉิบหายบรรลัยไปในไม่ช้า พระก็มีใช้พระอิฐพระปูนที่ต้องถูกโยนขึ้นบนตึกนั้นร้านนี้ เพื่อการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนต่างๆ สุดแต่ชายช่างเห็นสมควรจะโยนขึ้น ณ ที่แห่งใด เมื่อเป็นเช่นนี้จำต้องมีเมื่อยทิวอ่อนเพลียและมีการพักผ่อนหย่อนภาวะที่ตึงเครียดมาตลอดเวลา พอได้มีเวลาเบากายสบายจิตบ้าง

โดยมากญาติโยมเข้าหาพระ มักจะนำนิสัยและอารมณ์ตามชอบใจเข้าไปทับถมรบกวนพระให้ท่านอนุโลมทำตาม โดยมีได้คิดคำนึงว่าผิดหรือถูกประการใด เพราะนิสัยเดิมมิได้เคยสนใจในเหตุผลผิดถูกดีชั่วเท่าที่ควรมาก่อน เมื่อเกิดความต้องการประสงค์ในแง่ใดและจะให้ท่านช่วยเหลือในแง่ใด จึงไม่ค่อยคิดนึกว่าพระกับฆราวาสมีจารีตประเพณีต่างกัน คือพระท่านมีหลักธรรมวินัยเป็นเครื่องประพฤติดำเนิน จารีตประเพณีของพระก็

คือพระธรรมวินัยเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งจำต้องคำนึงความผิดถูกชั่วดีอยู่ตลอดเวลา ว่าสิ่งนี้ควรหรือไม่ควรเป็นต้น

ส่วนฆราวาสไม่ค่อยมีธรรมวินัยประจำตัวเป็นหลักปฏิบัติ โดยมากจึงมักถือความชอบเป็นความประพฤติ เมื่อนำเข้าไปเกี่ยวข้องกับพระ ฝ่ายพระจึงมักถูกรบกวนและทำลายโดยไม่มีเจตนา หรือถูกทำลายทางอ้อมอยู่เสมอ เช่นไปขอให้ท่านบอกเบอร์ซึ่งเป็น การขัดต่อพระธรรมวินัยของพระ ไปขอให้ท่านทำเสน่ห์ยาแฝดอันเป็นการทำให้หญิงกับชายรักชอบกัน ไปขอให้ท่านบอกฤกษ์ยามดีเพื่อโชคลาภร่ำรวย หรือเพื่ออะไรร้อยแปดพรรณนาไม่จบ ให้ท่านดูดวงชะตาราசி ทำนายทายทัก ให้ท่านบอกคาถาอาคมเพื่ออยู่ยงคงกระพันชาตรี ยิงฟันไม่ออก แทะไม่เข้า ทูบตีไม่แตก ไปขอให้ท่านรดน้ำมนต์เพื่อสะเดาะเคราะห์เชิญเวรภัยร้ายตีต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งเป็นการขัดต่อจารีตประเพณีคือพระธรรมวินัยของพระที่จะอนุโลมได้ ยิ่งครูอาจารย์ที่ประชาชนเคารพนับถือ ก็ยิ่งได้รับความกระทบกระเทือนด้วยเรื่องดังกล่าวและเรื่องอื่นๆ ในทำนองเดียวกันมากมาย จนไม่อาจพรรณนาได้ในวันหนึ่งๆ

เฉพาะพระธุดงค์ที่ท่านมุ่งอรรถมุ่งธรรมมุ่งความหลุดพ้น ในสายท่านอาจารย์มั่น ท่านมิได้สนใจกับสิ่งพรรณานี้ ท่านถือว่าเป็นข้าศึกต่อการดำเนินโดยชอบธรรม และเป็นการส่งเสริมคนให้หลงผิดมากขึ้น นักเข้าอาจเป็นการทำลายพระและพระศาสนาอย่างออกหน้าออกตาก็คงได้ เช่น เขาให้นามว่าพระบัตริพระเบอร์ ศาสนาบัตรเบอร์ พระเสน่ห์ยาแฝด ศาสนาเสน่ห์ยาแฝด เป็นต้น ซึ่งทำให้พระและศานนามัวหมองและเสื่อมคุณภาพลงโดยลำดับอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ที่ผลนั้นสืบเนื่องมาจากการกระทำดังกล่าว

การกล่าวทั้งนี้มิได้คิดตำหนิท่านสาธุชนทั่วๆ ไป และมีได้คิดตำหนิท่านผู้เข้าหาพระโดยชอบธรรม เป็นเพียงเรียนเผด็จเพื่อทราบวิธีปฏิบัติต่อกัน ระหว่างพระกับประชาชนซึ่งแยกกันไม่ออกแต่ไหนแต่ไรมา จะได้ปฏิบัติต่อกันโดยสะดวกราบรื่น สมกับต่างฝ่ายต่างหวังดีและพึงเป็นพึ่งตายกันตลอดมา และต่างฝ่ายต่างหวังเชิดชูพระศาสนาด้วยกัน

ปีพรรษาที่ ๔๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๐ หลวงปู่ป่วยหนัก

เริ่มแต่วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๑๐ หลวงปู่เริ่มป่วย ขึ้นเริ่มแรกก็เป็นไข้หวัด แต่อาการของหวัดนั้นผันแปรไปในแง่ต่างๆ ที่จะยังโรคอื่นๆ ให้แทรกซ้อนและกำเริบรุนแรงไปตามๆ กัน นักเข้าจนฉันไม่ได้ เริ่มแรกเป็นไข้หวัดใหญ่ที่ยังไม่แปรเป็นโรคอื่นๆ หลายชนิดในธาตุชั้นนั้น ท่านยังอุตสาห์ลงไปฉันจึงหันร่วมพระเณรในวัดที่หน้าถ้ำกลองเพลได้ตามปกติ ในสายตาคนภายนอกก็อาจคิดว่าท่านมิได้เป็นอะไร นอกจากโรคชรา

ประจำคนแก่อย่างเดียวเท่านั้น แต่เพราะโรคกำเริบแปรเป็นอย่างอื่นไปไม่มีสิ้นสุด กำลังธาตุขันธ์ก็ทรุดลงทุกวันเวลา จนไม่สามารถไปฉันทร่วมหมู่คณะที่ถ้าได้ ท่านยังยอมอดยอมทนและฝืนฉันทแม้จะได้เล็กๆ น้อยๆ ที่กุฎของท่านเอง จนฉันทไม่ได้ กำลังอ่อนลงอย่างเห็นได้ชัด การพลิกแพลงอวัยวะจำต้องมีพระเถระคอยดูแลอุปฐากตลอดเวลา

ข่าวคราวความไม่สบายของหลวงปู่กระจายไปถึงไหน คลื่นมนุษย์ ประชาชน พระเถระ มาถึงนั้นอย่างรวดเร็ว เพราะต่างคนต่างมีจิตใจใฝ่ฝืนยึดมั่นในองค์ท่านเป็นที่ฝากเป็นฝากตายภายในใจอย่างแนบสนิทอยู่แล้ว เมื่อทราบข่าวว่าท่านไม่สบายก็จำต้องสะเทือนใจอย่างหนัก รวากับฟ้าดินถล่ม ชั่วหัวใจจะขาดหายไปจากร่างในเวลานั้นจนได้ นับแต่ข่าวนั้นผ่านเข้าความรู้สึก ต่างก็หลั่งไหลมาทุกทิศทุกทาง ทั้งประชาชนทั้งพระเถระจากทิศต่างๆ ทั้งใกล้และไกลต่างหลั่งไหลมาเยี่ยมอาการของท่าน ด้วยความกระหายอยากพบอยากเห็นอยากกราบไหว้บูชาเป็นขวัญตาขวัญใจในขณะที่เข้ามากราบไหว้ท่าน

วัดถ้ำกลองเพลในช่วงที่ท่านป่วยนั้น จึงเป็นเหมือนมิงานในวัด แออัดไปด้วยผู้คนหญิงชาย พระเถระแลฆราวาสที่มาจากที่ต่างๆ จนทางวัดไม่อาจรับรองได้ทั่วถึง ทั้งที่พักหลับนอน อาหารการบริโภค ต่างให้ช่วยตัวเองบ้าง ช่วยกันเองบ้างในเวลาขาดแคลนจำเป็น เพราะวัดก็เป็นสถานที่อยู่ของนักบวชผู้ขอทานชาวบ้านมาฉันท มิใช่สถานที่อยู่ของมหาเศรษฐีซึ่งต่างก็ทราบกันอยู่แล้ว แต่ก็ดีอย่างหนึ่งที่วัดถ้ำกลองเพล มีบริเวณอันกว้างขวางและเต็มไปด้วยป่าด้วยเขา ร่มไม้ เงื่อมผาต่างๆ การพักอยู่หลับนอนจึงสะดวกโดยยึดเอาป่าเขาร่มไม้ในบริเวณวัด เป็นที่พักผ่อนหลับนอนเลยที่เดียวอย่างสบายหายห่วง เป็นความสะดวกทั้งพระเถระและประชาชนจำนวนมาก ที่มาพักเยี่ยมอาการท่านชั่วคราว

เฉพาะอาหารการบิณฑบาตสำหรับพระเถระและประชาชน แทนที่จะอดอยากขาดแคลนเพราะคนมากด้วยกัน แต่ก็มีอุดมสมบูรณ์แต่ต้นชนปลายที่ท่านป่วย ซึ่งเป็นเวลา ๔ เดือนกว่าไม่บกพร่องขาดเขินเลย นับว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ในบุญวาสนาบารมีของหลวงปู่ท่านคุ้มครอง แม้ผู้คนพระเถระจำนวนมากที่มาละเล้ากัน ก็เป็นประหนึ่งลูกของพ่อแม่เดียวกันหรือเป็นเหมือนอวัยวะอันเดียวกัน อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ไม่มีอธิกรณ์หรือเรื่องราวใดๆ เกิดขึ้นเลย ต่างมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส พบปะทักทายกันอย่างนุ่มนวลอ่อนหวาน รวากับเคยพบเห็นและสนิทสนมกันมาเป็นเวลานานปี เริ่มแรกที่ท่านป่วยทางวัดและครูอาจารย์ทั้งหลายปรึกษากันไว้เกี่ยวกับผู้คนพระเถระมากมาย อาจเกิดความไม่สงบขึ้นได้ พร้อมกับความเข้มงวดกวดขันพระเถระที่ก้าวเข้ามาในวัด เพื่อรักษาความสงบในหมู่คณะที่เข้าเกี่ยวข้องกันไว้ไม่ประมาท เรื่องราวก็ผ่านไปด้วยความสงบราบรื่นดั่งตามทุกประการ นำอนุโมทนาอย่างยิ่ง ไม่น่าจะหลงลืมได้ล่องคือนในชีวิตของผู้เขียนและท่านผู้เคยได้พบเห็นเหตุการณ์นี้ด้วยกัน

หลวงปู่ฉันไม่ได้และทรุดลงโดยลำดับ ประชาชนพระเถรยิ่งหลั่งไหลมาทุกทิศทุกทาง ระยะเวลาที่ท่านป่วยนับแต่เริ่มต้นป่วยหนัก ผู้เขียน (หลวงตาบัว) ก็มาอยู่กับท่านเป็นประจำ หลายวันจะกลับไปค้างวัดสักคืนสองคืนก็ต้องรีบกลับมา ทั้งนี้เพราะเป็นห่วงท่านมากและเพื่อความสงบเรียบร้อยในด้านอื่นๆ แต่ก็เดชะบารมีของหลวงปู่ท่านคุ้มครองรักษา สถานการณ์ทุกด้านสงบเรียบร้อยดี สำหรับอาการของท่านเมื่อขบขันอะไรไม่ได้ ธาตุชั้นธัญก็ยิ่งทรุดลงอย่างเห็นได้ชัดในสายตาทั่วๆ ไป

เมื่อเรียนถามถึงความเป็นอยู่และการจากไป ท่านให้เหตุผลอย่างจับใจไพเราะมากว่า จะมีอะไรในธาตุชั้นธัญนี้ จะไปเมื่อไรก็ได้วิตถุวิจารณ์อาลัยเสียตายมันนี่ เพราะก็เห็นแต่ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันเป็นส่วนผสมของธาตุรวมตัวกันอยู่เท่านั้น ถ้าผู้รู้คือใจไปปราศเสียเมื่อไร เมื่อนั้นมันก็กระจายลงไปสู่ธาตุเดิมของตนทันทีไม่รอฟังเสียงใครๆ ทั้งสิ้นเลยแหละ ถ้าไม่คิดเกี่ยวข้องกับหมู่คณะและประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียรวมอยู่ด้วยแล้ว แม้ชั้นธัญจะแตกไปเดี๋ยวนี้ก็ให้แตกไป เรายังหมดความรู้ความรับผิดชอบลงทันที ไม่มีภาระใดต้องแบกหามอีกแล้ว คำว่า อนาลโย ที่เป็นฉายาของเรามาแต่วันเริ่มบวช จะได้เป็นความจริงตัวจริงขึ้นมาอย่างสมบูรณ์

เวลานี้ที่อนาลโยของเรายังไม่สมบูรณ์ ก็เพราะชั้นธมมุตติชั้นปัญจกขอแบ่งไว้ ต้องรับผิดชอบเขาทุกด้านทุกทาง คือต้องพาอยู่ พากิน พาหลับ พานอน พาขับ พาถ่าย พาเปลี่ยนอิริยาบถท่านั้นท่านี่ไม่ได้หยุดหย่อนผ่อนคลายบ้างเลย ราวกับพัดลมหมุนตัวๆ อยู่ท่านองนั้น ชั้นชื่อว่าสมมุติๆ มันมีความสงบนิ่งอยู่เป็นปกติสุขได้เมื่อไร ต้องหมุนของมันอยู่ท่านองนั้น ข้างนอกก็หมุน ข้างในก็หมุน แม้ชั้นธทำให้ในร่างกายของเรานี้ก็หมุน มันอยู่สงบสุขไม่ได้ จะไปหวังเอาความสุขความสบายจากมันซึ่งเป็นตัวหมุนตัวๆ อยู่นี้ได้ อย่างไร ถ้าใครจะหวังเอาความสุขความสบายจากชั้นธอันเป็นบ่อแห่งความทุกข์ความกังวลนี้ ผู้นั้นก็คือผู้พลาดหวังตลอดไป จะไม่มีชั้นธใดมาสนองตอบความสมหวังนั้นเลย

ผมเองก็ครองชั้นธนี้แบกชั้นธนี้มาร่วมเข้าแปดสิบปีแล้ว ก็ไม่เห็นได้สิ่งพึงใจสนองตอบจากชั้นธอันนี้ ที่เด่นๆ ก็มีแต่ทุกข์เท่านั้น ทั้งทุกข์ย่อยทุกข์ใหญ่แสดงอยู่ตลอดเวลาที่ว่าได้ ไม่เคยเห็นความสงบสุขของชั้นธปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนบ้างเลย เวลาปกติไม่เจ็บไข้ได้ป่วยก็แสดงทุกข์ประจำชั้นธขึ้นมาอยู่那儿แล เช่น เจ็บนั้นปวดนี้ตามอวัยวะน้อยใหญ่ ไม่เห็นแสดงความสุขให้เห็นนี่นา ที่ว่ากันว่าสุข ๆ นั้นก็เสกสรรเอาเฉยๆ ด้วยความติดปากติดใจในสุขต่างหาก ความจริงแล้วร่างกายส่วนต่างๆ ไม่เคยแสดงความสุขอย่างเด่นชัดให้เห็น เหมือนแสดงความทุกข์ให้แบกหาม ซึ่งแต่ละครั้งแทบสลบไสลและตายได้ถ้าทุกข์นั้นไม่หยุดการแสดงตัว ใครๆ อย่าไปหลงหลงแล้งในชั้นธว่าจะ

เอาสุขมาแจกแบ่งพอให้ตีใจบ้าง นอกจากทุกข์ร้อยแปดคณนาไม่จบสิ้นเท่านั้นที่มันมาท่วม ให้แบกให้หามเรื่อยมา

ผมเองก็ยอมรับว่าแบกชั้นธัมเป็นกองทุกข์นี้มาแปดสิบปีนี่เอง ยังจะให้ทนแบกไปถึงไหนกันอีก พุดจบประโยคแล้วท่านยิ้มนิดๆ ราวกับท่านยิ้มเยาะเย้ยกิเลสและวิบากของกิเลสคือชั้นที่ท่านกำลังครองอยู่ จะให้ผมแบกกองพินกองไฟไปหาอะไร โดยเข้าใจว่าชั้นนี้ จะเอาของอัศจรรย์มาหยิบยื่นให้ ผมไม่สงสัยในชั้นนี้ทั้งที่กำลังครองตัวอยู่และสลายจากกันไป ผมเป็นผม ชั้นนี้เป็นชั้น จะให้คว้ายึดมาบวกกันหาอะไร การปล่อยชั้นโดยสิ้นเชิงเท่านั้น อนาลโย จึงสมบูรณ์แบบ

การเมตตาสงสารหมู่เพื่อนและประชาชนนั้น ยอมรับว่าเต็มดวงใจไม่มีบกพร่อง การฝันอยู่ทั้งที่รู้ว่าชั้นนี้เป็นทุกข์ก็ฝันอยู่ เพราะความเล็งประโยชน์แก่ผู้ควรได้รับซึ่งมีอยู่จำนวนมากต่อมากนั้นแล ลำพังตัวผมเองพร้อมเสมอที่จะปล่อย ภารา หเว ปญจกขุณา ที่เคยเป็นบ่อแห่งน้ำตาของสัตว์โลกและของเราผู้เคยหึงหวงมัน เวลานี้เราไม่ห้วงไม่หวง และพร้อมที่จะปล่อยวางลงตามธาตุเดิมของเขา ไม่ขัดไม่ขืนไม่ฝืนความจริง เนื่องจากเคยฝันมาแล้ว เจอแต่ทุกข์จนเข็ดหลาบอย่างถึงใจ มาบัดนี้จึงไม่ฝัน ปล่อยตามคติธรรมตา ซึ่งเป็นทางเดินของธรรมคือความจริงอันตายตัว

ท่านผู้เคยรับผิดชอบกอบกู้ตัวเองมาโดยหลักธรรมชาติ ไม่มีใครบอกไม่มีใครบังคับ แต่ความจำเป็นหากบังคับตัวเองให้จำต้องรับผิดชอบในตัวเองด้วยกันทุกตัวสัตว์ จงอย่าประมาท และจงถือจิตเป็นรากฐานสำคัญพาดำเนินทั้งการอาชีพและการบำเพ็ญความดีทั้งหลาย ตลอดความประพฤติอัธยาศัยการแสดงออกทุกอาการ จงแสดงออกด้วยการรับผิดชอบต่อตัวเอง โดยทำความรู้สึกตัวอยู่เสมอว่า เราเป็นผู้ทำดีทำชั่ว เราเป็นผู้แสดงออกด้วยอาการต่างๆ ซึ่งมีเจ้าของเป็นผู้รับผิดชอบ คือเราเองเป็นผู้คอยรับผลดี-ชั่วของงานนั้นๆ ผลงานนั้นๆ ไม่สูญหายไปไหน จะไหลเข้าสู่ต้นเหตุคือเราซึ่งเป็นผู้ทำ ผู้แสดงออก

คำว่าเราอันเป็นหลักใหญ่ในตัวคนก็คือใจ ใจเป็นของไม่ตายและไม่เคยตายมาแต่กาลไหนๆ นอกจากกระเหเร่ร่อนไปเกิดในกำเนิดดี-ชั่วต่างๆ ตามอำนาจของวิบากกรรมดีชั่วที่ตนทำไว้พาให้เป็นไปเท่านั้น ยิ่งคำว่าตายแล้วสูญ นั้นไม่มีในใจดวงใดๆ เลยทั้งใจสัตว์ใจบุคคล แม้ใจพระพุทธเจ้าและใจพระอรหันต์ผู้สิ้นกิเลสตัวพาให้เกิด-ตายแล้วก็ไม่สูญ แต่ไม่เที่ยวแสวงหาที่เกิดต่อไปเหมือนใจที่มีกิเลสเป็นเชื้อพาให้เกิด-ตายเท่านั้น เพราะใจนั้นเป็นใจ อนุภาทิเสสนิพพานของผู้สิ้นกิเลสโดยสมบูรณ์แล้ว

อันคำว่า ตายแล้วสูญก็ดี คำว่าบาปไม่มีก็ดี คำว่าบุญไม่มีก็ดี คำว่านรกไม่มีก็ดี คำว่าสวรรค์ไม่มีก็ดี คำว่านิพพานไม่มีก็ดี เหล่านี้เป็นหลักวิชาในคัมภีร์ของกิเลสตัวครองไตรภพ มันเรียนจบวิชาเหล่านี้แล้วจึงครองหัวใจสัตว์โลก แม้มันจะโขกจะสับสัตว์โลกลง

หนักเบาอย่างน้อยเพียงไรก็ได้ไม่หวาดหวั่นพรึ่นพริ้ง และสะทกสะท้านต่อผู้ใดว่าจะมาหาญสู้กับมัน เพราะวิชามันดี ทันสมัย สัตว์โลกยอมรับอย่างหมอบราบไม่กล้าฝ่าฝืน ร้อยทั้งร้อย วิชาทุกแขนงจากคัมภีร์กิเลสที่เสียมสอนไว้ ต้องเป็นวิชาลบล้างความจริงของธรรมที่แสดงไว้ทั้งสิ้น เช่น ความจริงแห่งธรรมแสดงไว้ว่า ตายแล้วเกิด วิชาจากคัมภีร์ของกิเลสต้องสอนกลับกันว่า ตายแล้วสูญ เช่น ธรรมว่า บาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี นิพพานมี วิชาของกิเลสจะปฏิเสธหรือลบล้างทันทีว่า บาปไม่มี บุญไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี นิพพานไม่มี ดังนี้ ทุกคัมภีร์ไม่ก้าวก่ายกัน

ดังนั้นพวกเราชาวพุทธจำต้องได้พิจารณาเลือกเฟ้นด้วยความละเอียดถี่ถ้วน ไม่งั้นต้องโดนคัมภีร์ของกิเลสจุดลากลงเหวลงบ่อ ลงนรกอเวจี เพราะความหลงเชื่อกลมมันชนิดไม่มีใครช่วยได้ เพราะสายเกินแก้เสียแล้ว การแก้หรือการชำระล้างกิเลสและคัมภีร์ของกิเลสที่ฝังจมอยู่ภายในใจเรา จึงควรแก้ควรล้างด้วยคัมภีร์พุทธธรรมเสียแต่บัดนี้ที่ยังมีชีวิต และเป็นกาลอันควรอยู่ ตายแล้วหมดโอกาสจะทำได้ นอกจากเสวยผลดี-ชั่วที่ตนเคยทำไว้เมื่อคราวเป็นมนุษย์เท่านั้น

คำว่า อตตาทิ อตตโน นาโถ นั้นท่านสอนให้ฟังตัวเอง ไม่ให้หวังพึ่งใครในภพกำเนิดใดทั้งสิ้น ท่านสอนให้ทำความดีเพื่อตัวเองเสียแต่บัดนี้จะอบอุ่นภายในใจทั้งยังมีชีวิตอยู่และเวลาตายไป เนื่องจากความมีคุณธรรมคุ้มครองป้องกันตัว ผิดกับผู้ไม่มีบุญมีธรรมอยู่มากซึ่งไปถือกำเนิดเกิด ณ ที่ใดก็มีแต่กำเนิดที่เกิดที่อยู่อันเป็นพินเป็นไฟไปตาม ๆ กันหมด ขึ้นชื่อว่ากิเลสตัวเป็นมารของธรรมแล้ว ต้องเป็นมารของสัตว์โลกไม่มีทางสงสัย การแสดงออกของมันมีแต่การหลอกลวงสัตว์โลกให้เข้าสู่หลุมถ่านเพลิงคือกองทุกข์ ไม่มีประมาณโดยถ่ายเดียว หากที่พอเชื่อถือและยึดเป็นที่อาศัยชั่วคราวก็ไม่ได้ ผลเต็มไปด้วยพินด้วยไฟทุกกิ่งทุกแขนง ไม่มีเกาะมีดอนพอให้หายใจด้วยมันได้

ปราชญ์ท่านจึงดำหนิตีเตียนมาตลอดทุกยุคทุกสมัย ไม่เคยยกยอบ้างเลยว่า กิเลสก็ทำให้โลภมึนเย็น กิเลสก็เป็นธรรมให้ความเสมอภาคยุติธรรมแก่โลกเป็นต้น นอกจากกลหลอกลวงเต็มตัวของมันมาทุกยุคทุกสมัย ไม่เคยทิ้งลวดลายแห่งการปลิ้นปล้อนหลอกลวงสัตว์โลกผู้โง่เขลาที่น่าสงสารบ้างเลย สำหรับธรรมมีแต่ความอ่อนโยนเมตตาสงสารกรุณาช่วยให้สัตว์โลกพ้นจากความโง่เขลาเบาปัญญา ให้พ้นจากความทุกข์ทรมานต่างๆ พยุ่งส่งเสริมให้บรรเทาเบาบางจากทุกข์ ให้มีความสุขโดยถ่ายเดียว ระหว่างกิเลสกับธรรมต่างกันมากจนหาส่วนเทียบกันไม่ได้ เดินสวนทางกันร้อยเปอร์เซ็นต์ กิเลสหลอกลวงสัตว์ผูกมัดสัตว์ให้จมอยู่ในวัฏทุกข์โดยถ่ายเดียว ส่วนธรรมพยุ่งส่งเสริมสัตว์ รื้อขนสัตว์ให้ขึ้นจากวัฏทุกข์โดยลำดับ จนถึงวิมุตติหลุดพ้นไปได้โดยสิ้นเชิง ฉะนั้น ระหว่างกิเลสกับธรรมจึงต่างกันมากดังที่กล่าวมาดังนี้

หลวงตาบัว ผู้เขียนกราบเรียนถามความรู้สึกของท่านที่มีต่อชั้นเวลานั้น ท่านเทศน์เสียยกใหญ่ราวกับไม่มีโรคภัยไข้เจ็บอ่อนเพลียในธาตุชั้นบ้างเลย พุดจนผู้ฟังสะดุ้งไปตามๆ กัน ทั้งลุ่มเสียง ทั้งกิริยาการแสดงออก ทั้งความเข้มข้นแห่งธรรมที่หลั่งไหลออกมาจากใจที่บริสุทธิ์ของท่านเวลานั้น ซึ่งไม่มีใครคาดฝันว่าท่านจะสามารถฝืนชั้นแสดงได้อย่างถึงพริกถึงขิงถึงกิเลสถึงธรรมขนาดนั้น ผู้ฟังทั้งหลายต่างยิ้มแย้มแจ่มใสหูตาสว่างไปตามๆ กันในขณะนั้น

ผู้เขียนมีนิสัยไม่พอดี จึงมักไม่มีความอุ่มพวยในธรรมที่ท่านเมตตาอธิบายให้ฟัง ยังอยากฟังให้ยิ่งขึ้นไป แล้วสอดแนบปัญหาธรรมแถมพกถวายท่านตอนท้าย ต่อไปนี้ครูบาอาจารย์จะนับวันหายวันหายคืนไปโดยลำดับ และหายขาดเป็นปกติในธาตุชั้นนี้อาจสงสัยเลย เพราะธรรมที่ครูบาอาจารย์โปรดเมตตาครั้งนี้ เป็นธรรมประเภทเผาเกลี้ยงเตียนโล่งโรคในชั้น โรคต้องแตกกระจายไปหมด ไม่มีโรคชนิดใดจะหาญสู้ธรรมประเภทเผาเกลี้ยงนี้ได้ แม้แต่กิเลสที่เหนียวแน่นกว่าโรคชนิดต่างๆ มันยังต้องพินาศไป เพราะธรรมประเภทนี้สังหารทำลาย

ท่านตอบอย่างน่าฟังและฝังใจไม่มีวันลืมว่า ชั้นนี้เป็นชั้น โรคเป็นโรค กิเลสเป็นกิเลส ธรรมเป็นธรรม มันคนละอย่าง หยูกยาควรแก่การรักษาโรคปราบโรค ธรรมควรแก่การแก้กิเลสปราบกิเลส จะนำมาปราบโรคบางชนิดมันไม่เหมาะสมกัน โรคที่ควรจะหายด้วยธรรมก็มี ที่ไม่อาจหายได้ด้วยธรรมก็มี ผู้ปฏิบัติควรทำความเข้าใจเอาไว้ อย่าให้ความรู้ ความเชื่อ การกระทำเลยเถิดแห่งธรรมคือความพอดี การแสดงวันนี้เราแสดงเป็นธรรมล้วนๆ เพื่อความรื่นเริงในธรรมทั้งหลาย และเพื่อถอดถอนกิเลสในขณะที่ฟัง มิได้เกี่ยวกับชั้นจะหาย โรคจะพินาศดังที่เข้าใจนั้น ชั้นจะหายหรือจะตายไม่สำคัญ แต่สำคัญที่ให้กิเลสตายจากใจเพราะธรรมที่แสดงนี้เผาผลาญ นั่นเป็นความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับพวกเรานักปฏิบัติธรรม

ดังนั้นจงพากันพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาในธรรมที่กล่าวมา จะเป็นกำลังใจและส่งเสริมอุปนิสัยดีปัญญาถอดถอนกิเลสภายในออกได้เป็นวรรคเป็นตอน ครั้งพุทธกาลท่านฟังธรรมด้วย โอปนยิโก น้อมธรรมเข้าสู่ตนโดยลำดับที่ได้ยินได้ฟัง ไม่ยอมให้ธรรมนั้นรั่วไหลหลุดลอยผ่านหูผ่านใจไปเปล่าๆ ดังพวกเราส่วนมากฟังกัน ผลคือการแก้การถอดถอนกิเลสในขณะที่ฟังจึงไม่ค่อยปรากฏเท่าที่ควร ดีไม่ดีคอยสังสมกิเลสในขณะที่ฟังยังมีตาชดขึ้น เพียงแต่ไม่สนใจคิดกันจึงไม่ทราบได้ว่า ตนฟังเพื่อธรรมหรือฟังเพื่อกิเลสพอกพูนตัวหัวเราะธรรม

พระพุทธเจ้าแลสาวกท่านเทศน์ เทศน์จากธรรมของจริงภายในพระทัยและใจล้วนๆ มิได้เทศน์จากความจำของสัญญาดังพวกเราเทศน์ ปฏิปทาเครื่องดำเนินทุก

ประเภท ทั้งหยาบ ทั้งกลาง ทั้งละเอียด ท่านบำเพ็ญมาอย่างเต็มกำลังและรู้อย่างเต็ม ฤทธิ์และเต็มหัวใจ ทั้งฝ่ายมรรคเป็นชั้น ๆ ทั้งฝ่ายผลเป็นภูมิ ๆ นับแต่ภูมิต่ำจนถึงภูมิ อันสูงสุดวิมุตติหลุดพ้น ท่านจึงเทศน์อย่างไม่อึดไม่อื่น มีแต่ธรรมบริสุทธิ์ล้วน ๆ หลั่งไหล ออกมาจากกระแสน้ำใจกลมกลืนกันออกมากับกระแสเสียง ผู้ฟังด้วยความสนใจมุ่งต่อ ความจริงล้วน ๆ จึงสามารถตัดดวงเอาธรรมของจริงขึ้นมาอย่างเต็มหัวใจ ไม่ขาดทุนสูญ ดอกจากการฟังธรรมแต่ละครั้ง ๆ

กิเลสจะเป็นประเภทใดก็ตาม แม้ฝังลึกลงชั่วหัวใจ เมื่อสติปัญญาธรรมเป็นต้นเขย่า ก่อกรวนลวนลามอยู่ไม่หยุดยั้ง กิเลสย่อมโยกคลอนถูกถอนขึ้นมาทีละชั้นละอัน สุดท้ายใจ ก็เป็นเรือนร้างว่างเปล่าจากกิเลสทั้งปวง กลายเป็นใจที่สมบูรณ์ด้วยธรรมขึ้นมาอย่างไม่คาด ฝัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ จงพากันตั้งใจฟัง ตั้งใจปฏิบัติภาวนาให้ถึงใจทุกอย่าง ความ จริงใจต่อธรรมเข้าถึงไหน ความโยกคลอนถอนตัวของกิเลสจะกระเทือนถึงนั้นโดยไม่ต้อง สงสัย ทั้งครั้งนี้และครั้งพุทธกาล ผู้ปฏิบัติจริงสามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้เท่าเทียม กัน สมกับธรรมเป็นหลักธรรมชาติคงเส้นคงวา มัชฌิมาปฏิปทาเป็นธรรมเหมาะสมกับการ ฆ่ากิเลสให้หลุดลอยจากใจมาแล้วทุกยุคทุกสมัย ไม่มีอะไรยิ่งใหญ่ไปกว่า จงระวังกิเลส อย่างเดียวที่เป็นคู่แข่งธรรม อย่าให้มันปั่นขึ้นบนหัวได้จะถ่างรดลงทันที จงระวังให้ดี เอา ละพูดพอเป็นคติเตือนใจท่านผู้มีความจงรักภักดีต่อครูอาจารย์ อุทิศสำมาเยี่ยมเยียนตาม จาริตประเพณีของคนผู้เคารพนับถือกัน

อาการป่วยท่านค้อยทุเลาและหายเป็นปกติในที่สุด

นับแต่ท่านเริ่มป่วยดังที่เขียนผ่านมาแล้ว เป็นเวลา ๔ เดือนกว่า บรรดานายแพทย์ ผู้พยาบาลรักษา มี ศ.จ.นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ เป็นต้น ตลอดจนนายแพทย์และพยาบาล ทางโรงพยาบาลอุดรธานี ต่างท่านมิได้นิ่งนอนใจ ช่วยกันพยาบาลรักษาท่านสุดกำลัง ความสามารถเรื่อยมาแต่เริ่มแรกป่วย จนอาการกลับดีขึ้นเพราะคณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ พยาบาลรักษา และค้อยดีขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นปกติได้ นับว่าหลวงปู่ท่านซุบชีวิตใหม่ เป็น ผู้ใหม่ขึ้นมาในหลวงปู่องค์เก่า ต้องขอภัยท่านผู้อ่านมาก ๆ ด้วยที่เรียนเล่าประวัติการป่วย ของหลวงปู่ขาวเพียงย่อ ๆ ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยตามความเป็นมา ทั้งนี้เพราะหลวงตา ผู้เขียนก็แก่มาแล้ว สุขภาพไม่อำนวย งานก็ยุ่งและสับสนราวกับตามรอยโคในคอกนั้น แล จึงหวังได้รับภัยจากท่านผู้อ่านด้วยดี

(ตอนป่วยปี ๑๐ จบแค่นี้)

ที่แปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือเวลาท่านนึกถึงอะไร สิ่งนั้นมักจะมาตามความรำพึงนึกคิดท่านเสมอ เช่น นึกถึงช่างว่าหายหน้าไปไหนเป็นปีๆ แล้วไม่เห็นผ่านมาทางนี้บ้างเลย หรือถูกนายพรานยิงตายเสียแล้ว พอตกลงกลางคืนดึกๆ ช่างตัวนั้นก็มาหาจริงๆ และเดินตรงเข้ามายังกุฏิที่ท่านพักอยู่ มายืนลูบคลำสิ่งต่างๆ ในบริเวณกุฏิท่านพอให้ทราบว่าเขามาหา แล้วก็กลับเข้าป่าเข้าเขา และหายเงียบไปเลยไม่กลับมาอีก เวลารำพึงนึกถึงเสื่อกี้อีกเหมือนกัน ว่าเสื่อกี้อันเคยเดินผ่านมาที่นี้บ่อยๆ บัดนี้หายหน้าไปไหนนานแล้วไม่เห็นมาอีก หรือถูกเขาม้าตายกันหมดแล้ว เพียงนึกถึงเสื่อกี้อันกลางวัน แต่พอตกลงกลางคืนเสื่อกี้อันมาเที่ยวเล่นผ่านภายในวัดและบริเวณที่ท่านพักอยู่จริงๆ พอเป็นนิมิตให้ท่านทราบว่าเขาอยู่ยังไม่ตายดังที่วิตกกังวล แล้วก็หนีไปไม่มาซ้ำๆ ซากๆ อีกเลย

ท่านเล่าว่าตอนนึกถึงสัตว์ต่างๆ รู้สึกแปลกอยู่มากผิดธรรมดาพอนึกถึงที่ไร ถึงสัตว์ชนิดไร สัตว์ชนิดนั้นมักจะมาหาท่านแทบทุกครั้งทีนึกถึงเขา คล้ายกับมีอะไรไปบอกข่าวให้สัตว์นั้นๆ ทราบและให้มาหาท่าน พระวิเศษทางภายในอย่างท่านคงมีเทพาอารักษ์คอยให้อารักขาและคอยอำนวยความสะดวกตามความคิดเห็นต่างๆ อยู่เสมอ พอคิดอะไรขึ้นมา จึงมักมีเครื่องสนองตอบทางความคิดเสมอมา ถ้าไม่มีทำไมจะมีอะไรมาหาท่านตรงตามความคิดเสียทุกครั้งเช่นนั้น

อย่างเราๆ ท่านๆ คิดคนละก็ร้อยก็พันเรื่อง และก็ร้อยก็พันหน ก็ไม่เห็นมีอะไรมาตอบสนองความนึกคิดความต้องการบ้างเลย พอให้ทราบที่เราที่มีอะไรดี ๆ พอตัวผู้หนึ่ง ที่ควรได้รับความเทิดทูนอย่างท่าน นอกจากคิดลมๆ แล้งๆ ไปพอให้กวนใจได้รับความลำบากทรมานเปล่าๆ เท่านั้น ไม่เห็นมีอะไรพอเป็นขึ้นดีแฝงมาบ้างเลย จึงน่าอัศจรรย์ ความคิดของตัวที่ชนแต่กองทุกข์มาให้ วันละก็ร้อยก็พันเรื่อง จนสมองที่อึดอัดกำลังที่จะทำงานต่อไป

ปฏิบัติภาครดำเนินของหลวงปู่ทั้งสมัยยังหนุ่มและชราภาพ

หลวงปู่ชาวท่านมีนิสัยใจเด็ดเดี่ยว ความเพียรกล้าทั้งสามอิริยาบถ คือเดินจงกรมก็เก่ง เดินแต่ฉับเสร็จแล้วถึงเที่ยง เข้าพักร่างกายพอบรรเทาขันธ์ แล้วเข้านั่งสมาธิพอประมาณราว ๑-๒ ชั่วโมง จากนั้นก็เข้าสู่ทางจงกรมทำความเพียรละหรือถอดถอนกิเลสประเภทต่างๆ ที่เคยฝังจมอยู่ภายในใจสัตว์โลกไม่เคยบกบางเหมือนสิ่งอื่น ๆ ก็ชั่วโมงท่านไม่ค่อยกำหนด จนถึงเวลาปิดกวาดบริเวณที่อยู่ของพระองค์เดียวที่ไม่ชอบกั้วลกับสิ่งใดผู้ใด ท่านจึงออกมาปิดกวาดสร้งน้ำ นั่งรำพึงไตร่ตรองอรรถธรรมในแง่ต่างๆ ตามอัธยาศัย หลังจากนั้นส่วนมากท่านมักเข้าทางจงกรมมากกว่าการเข้านั่งสมาธิภาวนา ท่าน

เดินจงกรมแต่ละครั้งราว ๓-๔-๕ ชั่วโมง บางครั้งถึง ๖ ชั่วโมง จึงจะเข้าที่พักซึ่งส่วนมากมักเป็นเพิงบัง เป็นปะรำเล็กๆ บ้างในหน้าแล้งฝนไม่ตก ถ้าหน้าฝนก็อยู่กุฏิซึ่งเป็นกระต๊อบพอมกตัวอยู่ใต้ไม้หุหราน่าอยู่อะไรเลย ยังนำสังเวชต์ด้วยซ้ำในสายตาของผู้เคยอยู่ด้วยความปรนเปรอหุหรานามาก่อน

เริ่มไหว้พระสวดมนต์ก่อนนั่งสมาธิภาวนา ท่านชอบสวดมนต์นานด้วย กว่าจะหยุดเวลาเป็นชั่วโมงๆ หลังจากไหว้พระสวดมนต์ก็เข้าที่ทำสมาธิภาวนาต่อไปเป็นหลาย ๆ ชั่วโมงกว่าจะพักผ่อนหลับนอน การเดินจงกรมของท่านก็นาน การนั่งภาวนาก็นานเป็นเวลาหลาย ๆ ชั่วโมง การย่นก็นาน เมื่อถึงวาระที่ควรย่นรำพึงอรรถธรรมภายในใจด้วยปัญญา ท่านย่นได้เป็นชั่วโมงๆ เช่นกัน จนกว่าจะหมดปัญหาจากข้อธรรมที่รำพึงไตร่ตรองนั้นๆ ท่านจึงก้าวเดินจงกรมในท่าเดิมต่อไป การนั่งสมาธิภาวนา ท่านนั่งจนตลอดรุ่งได้ในบางคืน ท่านเคยนั่งตลอดรุ่งอยู่บ่อยๆ สมัยยังหนุ่มอยู่บ้าง แต่ไม่ถึงกับหนุ่มพืดังพระเถรหนุ่มทั้งหลาย เพราะตอนท่านออกบวชอายุท่านก็ได้สามสิบกว่าปีแล้ว ท่านเป็นนักรบหนักต่อสู้ในทางธรรมจริง ๆ

ท่านเคยเทศน์ให้พระเถรฟังอย่างเด็ดๆ ก็มีในบางโอกาสว่า ท่านทั้งหลายทราบไหมว่า สกูลของกิเลสที่ครองอำนาจบนหัวใจสัตว์โลกในไตรภพมานาน จนประมาณกาลเวลาของมันไม่ได้ นั่น เป็นสกูลที่เหนียวหนืดดับแข็งมาก มีกำลังมากฉลาดแหลมคมมากยิ่งขึ้นกว่าน้ำซับน้ำซิมเป็นไหนๆ กลमारยามาก ร้อยสันพันคม คว่ากินหงายกินปลิ้นปล้อน หลอกหลวงสัตว์โลก ไม่อาจพรรณนาวิชาการและสวดลายของมันให้จับสิ้นลงได้ เนื่องจากมันมีมากยิ่งขึ้นกว่าท้องฟ้ามหาสมุทรสุดสาครเป็นไหนๆ ในสามแดนโลกธาตุนี้อยู่ในข่ายแห่งวิชาและอำนาจของมันครอบงำทั้งสิ้น ไม่มีช่องว่างแม้เม็ดทรายหนึ่งที่วิชากลอุบายอันแยบคายของมัน จะไม่เข้าไปเคลือบแฝงหรือซึ่มซาบอยู่

หากเป็นตุ่มก็เต็มตุ่มล้นตุ่ม เป็นยุงก็เต็มยุง เป็นฉางก็เต็มฉาง เป็นบ้านก็เต็มบ้าน เป็นเมืองก็เต็มเมือง เป็นโลกก็เต็มโลก เป็นท้องฟ้ามหาสมุทรก็เต็มท้องฟ้ามหาสมุทร เป็นโลกธาตุก็เต็มโลกธาตุ ไม่มีว่างเว้นจากมันคือสกูลกิเลสที่ทรงพลังมหาศาลจะไม่ตกข่ายครอบไว้ ทั้งสามโลกธาตุนี้คืออาณาจักรและขอบข่ายแห่งอำนาจของสกูลกิเลสทั้งหมด และแน่นหนามันคงมาก ยากที่สัตว์ทั้งหลายจะเล็ดลอดหรือทำลายออกมาได้ นอกจากพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์เท่านั้น ถ้าท่านทั้งหลายยังไม่ทราบวิชาร้ายมนต์กล่อมสัตว์โลกของมันก็ขอนิมนัตทราบแต่ขณะนี้ จะได้มีสติตื่นตัวตื่นใจไม่นิ่งนอนดังที่เป็นมาและเป็นอยู่เวลานี้

การพูดสกุณกิเลสให้ท่านทั้งหลายฟังนี้ ผมพูดออกมาจากความที่เคยเคียดแค้นต่อมันตามระยะเวลาและกำลังแห่งความเพียรที่เคยต่อสู้ทำหั้นกับมัน ชั้นเริ่มแรกมีแต่แพ้มันอย่างหลุดลุ่ย หมดทางต่อสู้เป็นพักๆ พิตใหม่สู้ใหม่ สู้ใหม่เป็นพักๆ และแพ้มันแบบล้มลุกคลุกคลานเป็นตอนๆ พอโงหัวขึ้นได้บ้างก็สู้ใหม่ๆ ด้วยใจของนักต่อสู้ โดยยึดเอาตายกับชัยชนะมันเป็นเดิมพัน สู้ไม่ถอย นั่งอยู่ที่สู้ คือก็เพียร เดินอยู่ที่สู้ ยืนอยู่ที่เพียรนอนอยู่ถ้ายังไม่หลับก็สู้ ในท่าต่างๆ เป็นท่าต่อสู้ทั้งนั้น แม้จะแพ้แล้วแพ้แล้วก็ยังไม่ถอย เพราะยังไม่ถึงจุดที่ตั้งเอาไว้ตั้งเดิมคือตายและชนะอย่างเด็ดขาดเท่านั้น จึงเป็นจุดที่ยุติการต่อสู้ เมื่อสู้ไม่ถอย เพียรไม่ถอย กำลังและความคล่องตัวแห่งสติปัญญาที่ค่อยๆ ขยับตัวขึ้นมา ใจที่เคยคึกคะนองเหมือนม้าตัวผาดโผนก็ค่อยสงบลงได้

ใจที่เคยเรียนเคยจำได้แต่ชื่อแต่นามว่าสมาธิฯ ความสงบมันคงก็ค่อยปรากฏเป็นสมาธิ ความสงบมันคงขึ้นมาในตัวเองให้ได้เห็นได้ชม จนประจักษ์กับตัวเองว่า อ้อ คำว่าสมาธิฯ ที่ท่านจารึกไว้ในตำรานั้น ความจริง ความมี ความเป็น ความปรากฏแห่งสมาธิแท้นั้น ปรากฏขึ้นที่ใจนี้เองหรือ เออ บัดนี้เราหายสงสัยเรื่องสมาธิในตำราแล้ว เพราะได้มาปรากฏองค์สมาธิอยู่กับใจของเราเองเวลานี้ ใจสงบ ใจสว่าง โล่งภายในใจที่เคยอัดอั้นตีบตันและปิดทางตัวเองมานานแสนนาน เริ่มลืมตาอ้าปากพูดจาปราศรัยกับเพื่อนฝูงได้ด้วย ความโล่งใจแนใจและมั่นใจต่อมรรคผลนิพพานว่า จะไม่ตายเสียก่อนจะได้ชม แม้เพียงขั้นสมาธิความสงบก็นับว่าพอกินพอใช้ไม่ผิดเคือง สำหรับฐานะเราคนจนมาตลอดภพชาติต่างๆ

ต้นทุนแห่งอัสสัมบัติคือสายทางแห่งมรรคผลนิพพาน ที่เรามั่นใจว่าจะต้องถึงในวันเวลาข้างหน้า คือ สมาธิสมบัติ ความสงบเย็นใจ เราได้เป็นต้นทุนประจักษ์แล้วเวลานี้ เรามีหวังในธรรมสมบัติขั้นสูงส่งขึ้นไปโดยลำดับ ด้วยความพากเพียรที่เป็นมาและเป็นอยู่ อธิบาทสี่นี้เริ่มปรากฏขึ้นมาบ้างแล้ว คือ ฉันทะ พอใจทั้งการบำเพ็ญเพียรภาวนา พอใจทั้งผลที่ปรากฏกับใจขึ้นมาเรื่อยๆ ไม่ขาดวรรคขาดตอนราวกับน้ำซับน้ำซึม จิตใจชุ่มเย็นโดยสม่ำเสมอในอิริยาบถต่างๆ วิริยะ เพียรไม่ถอยทุกอิริยาบถ เป็นไปด้วยความเพียรปราบภิเลสถอนกิเลสสกุลมทิมา

จิตตะ มีความฝึกใฝ่ใคร่ต่อการบำรุงรักษาใจเพื่อธรรมรสอันโอชา พยายามระวังรักษาไม่ให้รสอันเป็นพิษภัยแทรกสิงใจ วิมังสา พิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองมองหาเหตุหาผลที่มาจากเกี่ยวข้องกับใจด้วยความไม่ประมาท พยายามฝึกจิตที่เคยโง่เพราะความปิดบังของกิเลสให้คลี่คลายขยายตัวขั้นสู่ธรรม คือความฉลาดของสติปัญญา ใจไม่อับเฉาเหมามัวเหมือนแต่ก่อน อธิบาททั้งสี่นับวันมีกำลังเข้มแข็งขึ้นตามๆ กัน ทั้งฉันทะ ทั้งวิริยะ ทั้ง

จิตตะและวิมมังสาธรรม กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีกำลังกล้าพร้อมเผชิญหน้า
กิเลสโดยไม่เลือกกาลสถานที่และเหตุการณ์ใด มีจิตมุ่งมั่นจะหันແທກกันโดยถ่ายเดียว

เมื่อสมาธิปรากฏเป็นปากเป็นทางพอตั้งตัวได้แล้ว ก็เร่งทางปัญญาออกพิจารณา
ธรรมทั้งหลายทั้งภายในภายนอกประสานกัน รวมลงในไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนต
ตา อิทธิบาททั้งสี่จึงเริ่มประสานงานกันอย่างสนิทติดพัน จนกลายเป็นอิทธิบาทอัตโนมัติไป
ตามสติปัญญาที่พาให้เป็นไป นับแต่บัดนั้นแล จะเรียกว่าเข้าสู่สงครามกับกิเลสชนิดต่าง ๆ
แบบตะลุมบอนก็ไม่ผิด เพราะความรู้สึกนึกคิดที่หนักไปในธรรมวิมุตติ นับวันเวลามีกำลัง
และสะกิดใจไม่หยุดหย่อน ในลักษณะสู้ไม่ถอย เอาให้หลุดพ้นโดยถ่ายเดียว แม้จะตายก็
ขอให้ตายในสนามรบ คือตายในวงความเพียรทำต่อสู้อย่างเดียว หากยังไม่ตายก็เอาให้
กิเลสหมอบราบและตายเกลื่อนให้เห็นประจักษ์ใจ ทูกระยะแห่งการต่อสู้ด้วยสติปัญญา ซึ่ง
เป็นธรรมาวุธอันทันสมัย

ปฏิบัติที่ผาดโผนมากและเห็นผลประจักษ์

การทำ ความพากเพียรในขั้นเริ่มแรกและต่อมาจนจิตสงบลงเป็นสมาธิได้ แม้จะ
เป็นความเพียรผาดโผนด้วยการเอาชีวิตเข้าประกันก็ตาม แต่การเพียรการต่อสู้ในระยะนี้
เป็นการต่อสู้ที่บอบช้ำมาก แต่ผลปรากฏมีน้อยไม่สมดุลกัน ทั้งนี้เพราะยังไม่รู้วิธีการต่อสู้
และพากเพียรเท่าที่ควร แต่นักปฏิบัติธรรมทั้งหลายจำต้องยอมรับยอมโดนความบอบช้ำ
ไปก่อน เพื่อทราบเหตุผลจากประสบการณ์ที่เคยผ่านมา แล้วปรับตัวปรับความเพียรให้
เหมาะสมยิ่งขึ้นในอันดับต่อไป สำหรับผมเองเคยเป็นดังที่กล่าวมานี้ (หลวงปู่พุด) กว่าที่จะ
จับหลักเกณฑ์ได้ก็เกือบเป็นเกือบตาย

เมื่อการปฏิบัติทางด้านปัญญาแยกแยะร่างกายส่วนต่าง ๆ ออกคลี่คลายดูด้วย
ปัญญา จนปรากฏชัดทั้งอสุภะอสุภัง ทั้ง ทุกขัง อนิจจัง อนตตาในร่างกายโดยลำดับแล้ว
นั้นแลความเพียรจึงนับวันผาดโผนโจนทะยาน ทั้งประโยคพยายาม ทั้งสติปัญญาที่ก้าว
ออกสู่งานในวงกรรมฐานห้า มีเกสา โลมา เป็นต้น ตลอดสภาวะธรรมทั่ว ๆ ไป ด้วย
ความเพลิดเพลिनในการพิจารณา และความเห็นตามเป็นจริงในสกลกายส่วนต่าง ๆ จน
ตลอดทั่วถึง ประสานกับสภาวะธรรมภาวนาออกซึ่งมีอยู่ทั่วไปว่ามีลักษณะอย่างเดียวกัน หาย
สงสัยและปล่อยวางไปโดยลำดับ

สติปัญญาขั้นพิจารณารูปขันธ์นี้ผาดโผนมาก ผิดธรรมดาของความเพียรภาคทั่ว ๆ
ไป แต่ก็เหมาะสมกับงานซึ่งเป็นงานหยาบ ที่จำต้องใช้สติปัญญาอันผาดโผนไปตาม ๆ กัน
เช่นเดียวกับท่อนไม้ซึ่งอยู่ในขั้นที่ควรถากอย่างหนักมือ ก็จำต้องทำเช่นนั้น สติปัญญาที่ทำ

การพิจารณาร่างกายซึ่งเป็นชั้นหยาบ ก็จำต้องดำเนินไปตามความเหมาะสมของงาน เมื่อสติปัญญารู้เท่าและปล่อยวางขั้นนี้แล้ว ก็ลดการพิจารณาแบบนั้นลงไปเอง เช่นเดียวกับไม้ซึ่งนายช่างตัดแปลงลงถึงขั้นที่ควรลดจากการถากการฟืนอย่างหนักมือแล้ว ก็ลดไปเอง โดยไม่ต้องมีใครมาบอกจะนั้น

ส่วนนามชั้น ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณนั้น เป็นชั้นละเอียด การพิจารณาทางด้านปัญญาก็ละเอียดไปตาม ๆ กัน สติปัญญาที่พิจารณาขั้นนี้ย่อมเป็นไปอย่างละเอียดสุขุมราวกับน้ำซับน้ำซึมนั่นแล แต่การพิจารณาขั้นนี้ พิจารณาลงในไตรลักษณ์ล้วน ๆ จะเป็นไตรลักษณ์ใดก็ได้ตามแต่ความถนัดของการพิจารณา ไม่มีคำว่าอสุภะ อสุภะเหมือนพิจารณาร่างกายอันเป็นชั้นหยาบ การพิจารณาขั้นนี้ จะพิจารณาขั้นใดก็ได้ตามแต่ถนัด เช่น ทุกขเวทนาชั้น เป็นต้น ประสานกันกับกายกับจิตกับทุกขเวทนา

โดยพิจารณาแยกแยะเทียบเคียง รูป ลักษณะ อากาโร ความรู้สึก ว่าอะไรเป็นอะไร ทั้งสามอย่างนี้เป็นอันเดียวกันหรือเป็นคนละอย่าง แยกแยะดูให้ชัดเจนด้วยปัญญาจริง ๆ อย่าสักแต่พิจารณาพอฟ่าน ๆ ไป นั่นเป็นลักษณะของกิเลสทำงาน เอาความซึ้งใจอ่อนแอมาทับเราต่างหาก ซึ่งมีใช้ทางเดินของธรรมคือสติปัญญาอย่างแท้จริงดำเนิน จะไม่เห็นความจริงแต่อย่างใด ต้องพิจารณาแบบสติธรรม ปัญญาธรรม จนเป็นที่เข้าใจตามความจริงอย่างถึงใจทุกส่วน

อันความอยากหายจากทุกขเวทนานั้น อย่าอยาก ๆ อยากให้หายเท่าไร ยิ่งเพิ่มสมุทัยตัวผลิตทุกซ์มากขึ้นเท่านั้น แต่ให้อยากรู้หรือเห็นความจริงของทุกขเวทนาที่แสดงอยู่กับกายกับใจเท่านั้น นั่นคือความอยากอันเป็นมรรคทางเหี้ยมขม่ากิเลส ซึ่งจะทำให้เกิดผลคือการเห็นแจ้งตามความจริงของกาย เวทนา จิต ที่กำลังพิจารณาอยู่ในขณะนั้น ความอยากรู้จริงเห็นจริงนี้มีมากเท่าไร ความเพียรพยายามทุกด้านยิ่งมีกำลังมากเท่านั้น ฉะนั้น จงสนใจเฉพาะความอยากรู้จริงเห็นจริงประเภทนี้โดยเฉพาะ และผลึกความอยากให้ทุกซ์หายออกจากวงพิจารณาในเวลานั้นทันที ๆ อย่าให้โผล่หน้าขึ้นมากัดขวางได้ จะมาทำลายความอยากประเภทมรรคเพื่อผลให้จมหายไปโดยไม่รู้ตัว สิ่งที่ต้องการจะไม่เจอ แต่จะไปเจอแต่ความกลัวตาย ความอ่อนเปียกเรียกหาคนอื่นมาช่วยเหลือ ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสสมุทัยทั้งมวลเข้าทำงานในวงความเพียร จึงรีบเตือนนักปฏิบัติจิตตภาวนาไว้เกรงจะเสียทำให้มัน เพราะกิเลสมีกรวดเร็วมากกว่าธรรมจะตามรู้ตามเห็นทันมัน

นักปฏิบัติจิตตภาวนาเท่านั้น จะรู้มารยาของกิเลสประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวมาได้ตีประจักษ์ใจและขับไล่ให้สิ้นซากไปได้ไม่สงสัย

การพิจารณาทุกขเวทนาในชั้นนี้มีรูปชั้นเป็นสำคัญ จงอย่าคำนึงความเจ็บปวดรวดร้าวจะหาย ตัวจะเป็นจะตาย ยิ่งกว่าความอยากรู้หรือเห็นความจริงจากกาย จากเวทนา

จากจิต ซึ่งพร้อมจะแสดงความจริงให้นักปฏิบัติผู้แก่กล้าหน้าหน้ากรบเพื่อเรียนจบอริยสัจ
รู้ประจักษ์ด้วยสติปัญญาอันคมกล้าของตนอยู่แล้ว อันความกลัวเป็นกลัวตาย ความอยาก
ให้ทุกข์หายในเวลานั้น นั่นคือแม่ทัพใหญ่ของสกุลกิเลส จะคอยทำลายบัลลังก์แห่งความ
เพียรทุกด้านให้ล้มละลายแบบไม่เป็นท่า จงพากันทราบไว้ทุกๆ องค์อย่าหลงกลมันซึ่งดัก
รออยู่ปากคอก จะออกกีดขวางด้านทานทางเดินของธรรมอยู่ตลอดเวลาที่ได้ช่องได้โอกาส

กรุณาทราบไว้ด้วยว่า กิเลสทุกประเภท ไม่เผอเรออ่อนแอต่อแท้เหลวไหลเช่ซ่า
เชอะชะเหมือนนักปฏิบัติภาวนาแต่กิริยา ส่วนใจปล่อยให้กิเลสจูดลากไปถลึงหุงต้มกิน
เลี้ยงกันอย่างเอร็ดอร่อยพุงมันนะ ดังนั้นในเวลาที่เขาเข้าเข้าเข้าระหว่างทุกขเวทนากล้า
กับสติปัญญาพิจารณาแยกแยะกันเพื่อหาความจริง จงขยับสติปัญญาเพื่อต่อຍเพื่อสู้ทำ
เดียว คือสติปัญญาหมุนตัวเข้าสู่จุดที่ทุกขเวทนากล้าสาหัส ปรากฏอยู่ในวงของกาย สติจด
จ่อ ปัญญาคลี่คลายเวทนา กาย ใจ ที่กำลังคลุกเคล้ากันอยู่ ว่าทั้งสามนี้เป็นอันเดียวกันหรือ
เป็นคนละอัน แยกแยะดูให้ละเอียดถี่ถ้วน ย้อนหน้าย้อนหลังตลบทบทวนในระหว่างกาย
เวทนา จิต ด้วยสติปัญญา

อย่าสนใจกับเรื่องทุกข์จะหายและการจะเป็นจะตาย ตลอดสถานที่เวล่ำเวลาใดๆ
ทั้งสิ้นในขณะนั้น จงสนใจแต่การพิจารณาเพื่อความรู้แจ้งในกาย ในเวทนา ในจิตอย่าง
เดียว สติปัญญาจงให้เป็นปัจจุบันจดจ่อต่องานอย่างใกล้ชิดติดพัน อย่าหันเห อย่า
คาดคะเน อย่าดันอย่าเดา ทั้งสมุทัย-ทุกข์ ทั้งมรรค-นิโรธ ว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ควร
จะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะทั้งนี้ล้วนเปิดช่องให้สมุทัยทำงานของมันในวงความเพียร
และเพิ่มโทษเพิ่มทุกข์ให้แก่เราถ่ายเดียว ผู้ปฏิบัติจงระวังให้มาก เพราะเป็นกิเลสโดยแท้ที่
ต้องระวังตั้งตัวอยู่เสมอไม่เผอเรอให้มัน

ขณะเดียวกันก็ตั้งทำพิจารณาดังกล่าวแล้ว จงพิจารณาแบบตะลุมบอนใครดีใครอยู่
เป็นคู่เคียงของสังขาร วิมุตติธรรม ใครไม่ตีงฟังไป แต่อย่าให้เราผู้ทรงความเพียรพังก
แล้วกัน ต้องสู้เพื่อให้กิเลสพังทำเดียว ทำอื่นไม่ถูก ไม่เหมาะสำหรับนักปฏิบัติผู้เป็นเหมือน
นักรบในสงครามเพื่อชัยชนะโดยถ่ายเดียว

การพิจารณาทุกขเวทนาในกายประสานกันกับจิต แยกแยะทั้งสามอย่างนี้ออกสู่
ความจริงด้วยปัญญาไม่หยุดยั้ง ย่อมจะทราบความจริงของกาย ของเวทนา ของจิตได้อย่าง
ชัดเจนหายสงสัย และได้ชัยชนะเป็นพักๆ ตอนๆ ได้ความอาจหาญในทุกขเวทนา ตลอด
ความล้มความตายก็กลายเป็นความจริงขึ้นมาเช่นเดียวกับกาย เวทนา จิต และหายจาก
ความกลัวตายดังที่กิเลสเคยหลอกมาเป็นประจำ พอความจริงเข้าถึงกันแล้ว ต่างอันก็ต่าง
จริง กายก็จริงตามสภาพของกาย เวทนาจึงจริงตามสภาพของเวทนา จิตก็จริงตามสภาพ

ของจิต ต่างอันต่างจริงแล้วไม่กระทบกระเทือนกัน แม้ความตายก็เป็นสัจธรรมความจริงอันหนึ่ง จะตื่นให้กิเลสหัวเราะทำไม

เมื่อสติปัญญาพิจารณาไม่ถอยจนทราบความจริงของกาย เวทนา จิต ประจักษ์ใจแล้ว ๑.ทุกขเวทนาดับวูบลงในขณะนั้น ๒.แม้ทุกขเวทนาไม่ดับก็ไม่ประสานกันกับจิตดังที่เคยเป็นมา ๓.จิตสงบตัวอย่างละเอียดลออและอัศจรรย์เกินคาด ๔.จิตที่สงบตัวนั้นปรากฏสักแต่ว่ารู้และอัศจรรย์เท่านั้น ไม่มีอะไรเกี่ยวข้อง ๕.ขณะจิตสงบเต็มที่ กายหมดไปจากความรู้สึกโดยสิ้นเชิง ๖.ถ้าจิตพิจารณารอบตัวและตัดขาดจากเวทนาแล้ว แต่ไม่รวมลงเป็นเอกเทศ เป็นเพียงรู้ๆ อยู่ด้วยความรอบตัว ร่างกายก็สักแต่ปรากฏว่ามี แต่ไม่ประสานกันกับจิต นี่คือผลแห่งการพิจารณาด้วยอุบายวิธีที่กล่าวมาเป็นดังนี้ในวงปฏิบัติ ถ้าอยากรู้ อยากเห็นอยากชม จงปฏิบัติตามวิธีที่กล่าวมา ที่เคยได้อ่านในหนังสือซึ่งท่านอธิบายไว้ จะมาปรากฏที่ใจของเราเองโดยไม่อาจสงสัย นี่คือวิธีการพิจารณาทุกขเวทนาเวลาเกิดขึ้นกับร่างกาย จงพิจารณาอย่างนี้ จะรู้อย่างนี้ จะเห็นอย่างนี้ไม่เป็นอื่น

ในนามชั้นหรือนามธรรมทั้งสามคือ สัญญา สังขารและวิญญาณ เวลาพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับกายเหมือนกันในบางกรณี ข้อนี้ยกให้เป็นข้อคิดข้อพิจารณาของผู้ปฏิบัติ จะพึงรู้และปฏิบัติต่อตัวเองตามเหตุการณ์ที่เกิดกับตน เพราะนามชั้นทั้งสามนี้ ท่านพิจารณาเป็นการเป็นงานอย่างแท้จริง หลังจากจิตรู้เท่าปล่อยวางรูปชั้นนี้เรียบร้อยแล้ว เมื่อจิตยังไม่ปล่อยรูปชั้นนี้ การพิจารณาจำต้องประสานถึงรูปชั้นอย่างแยกไม่ออก แต่ทั้งนี้เป็นหน้าที่และเป็นกิจจำเป็นของนักปฏิบัติจิตตภาวนาโดยเฉพาะเป็นรายๆ ไป หากรู้กับตัวเองว่าจะควรพิจารณาทั่วไปกับชั้นทั้งหลาย หรือจะพิจารณาชั้นใดในกาลเช่นไรโดยเฉพาะ ผู้ปฏิบัติจิตตภาวนาเท่านั้น จะเข้าใจในการพิจารณาชั้นนี้ทำให้เหมาะสมกับการปล่อยวางเป็นวรรคเป็นตอนไป

การพิจารณาอย่างกว้างขวางก็ในวงรูปชั้นนี้เท่านั้น รูปชั้นนี้พิสดารอยู่มาก การพิจารณาจึงไม่ขึ้นอยู่กับผู้ใด สุดแต่ถนัดต่อการพิจารณา จะแยกแยะร่างกายส่วนต่างๆ ออกเป็นชั้นเป็นอันจากคำว่าสัตว์ว่าบุคคลก็ได้ จะพิจารณาเป็นนอสุภะสิ่งปฏิกูลโสโครกหมดทั้งร่างก็ได้ จะพิจารณาไปทางไตรลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสามไตรลักษณ์ก็ได้ จนจิตมีความชำนาญทั้งภาคอสุภะและภาคไตรลักษณ์ จนหาที่ติดที่ข้องไม่ได้แล้วก็ปล่อยวางไปเอง

เมื่อจิตปล่อยวางรูปชั้นแล้ว จิตจะหมุนเข้าสู่นามชั้นทั้งสาม คือ สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างเต็มสติปัญญาที่มีอยู่ต่อไป ไม่มีคำว่าท้อถอยลดละเลย สติปัญญาจะหมุนตัวไปเองโดยไม่ถูกบังคับใดๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นขั้นสติปัญญาคล่องตัวแล้ว เรื่องสติปัญญาคล่องตัวนี้ เริ่มเป็นมาแต่ขั้นพิจารณาอสุภะในรูปชั้นนี้คล่องตัวอยู่แล้วจนถึงขั้นปล่อยวาง

เมื่อก้าวเข้าสู่ สัญญา สังขาร วิญญาณ จึงคล่องตัวต่อการพิจารณาทุกแง่ทุกมุม ไม่มีคำว่าอึดอัดเหนียวหนายดั่งที่เคยเป็นมา นอกจากต้องร้องเอาไว้เมื่อเห็นว่าจะเพลินต่อการพิจารณาจนเกินไปไม่ยอมพักตัวในเรื่องคือสมาธิ ที่เคยเห็นในตำราว่ามหาสติ มหาปัญญานั้นจะปรากฏกับสติปัญญาของผู้ปฏิบัติ ที่หมุนตัวไปกับการพิจารณาไม่หยุดหย่อนผ่อนคลายในการทำงานไปเอง ไม่ต้องถามใคร

นับแต่ขั้นรู้เห็นอสุภะเด่นชัดด้วยการพิจารณาเรื่อยมา ความขี้เกียจ ความท้อแท้ อ่อนแอ ความอิดหนาระอาใจหายหน้าไปหมด ไม่ปรากฏในจิตดวงนั้นเลย ด้วยเหตุนี้แลจึงทำให้รู้ประจักษ์ใจว่า อันความขี้เกียจไม่เอาไหนเป็นต้น มันเป็นสกุลกิเลสทั้งหมด เป็นตัวมัดแข้งมัดขามัดจิตมัดใจสัตว์โลกไว้ ให้ก้าวสู่ความตั้งงามไม่ออก พอถูกตปธรรม มีสติปัญญาเป็นต้นเผาผลาญให้พินาศไปแล้ว สิ่งเหล่านี้ไม่มีในจิตใจเลย มีแต่ความเข้มข้นแห่งความเพียรทุกๆ อิริยาบถเว้นแต่หลับเท่านั้น นอกนั้นเป็นท่าแห่งความเพียรทั้งสิ้น กิเลสเหล่านั้นไม่กล้ามาขัดขวางแม้จะยังมีอยู่ภายในใจก็ตาม เพราะนับวันจะ กุสลา มันอยู่แล้วอย่างมั่นคง เพราะฉะนั้นการพิจารณานามชั้นทั้งสามของท่านผู้มีสติปัญญาอันเกรียงไกรมาแต่รูปชั้นแล้ว จึงคล่องตัวรวดเร็ว ไม่มีสติปัญญาใดในโลกสมมุติจะรวดเร็วเทียมเท่าได้

จิตที่ปล่อยรูปชั้นแล้ว ยังต้องฝึกซ้อมสติปัญญาจากความคิดปรุงภาพแห่งชั้นนี้ให้ปรากฏขึ้นแล้วดับไป ปรากฏขึ้นแล้วดับไปๆ จนรูปชั้นที่ปรากฏขึ้นจากความปรุงดับอย่างรวดเร็วราวกับฟ้าแลบ จากนั้นก็เป็นจิตว่างจากรูป จากวัตถุต่างๆ ทั้งภายในภายนอก หหมดความสนใจพิจารณาต่อไปอีก มีแต่หมุนเข้าสู่นามธรรมทั้งสามอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสามโดยถ่ายเดียว โดยถือจิตเป็นเป้าหมายแห่งการพิจารณา เนื่องจากอาการทั้งสามนี้ปรากฏขึ้นจากจิตและดับไปที่จิต สังเกตสอดรู้อาการเหล่านี้ขณะเกิดและดับ เมื่อสติปัญญา รู้เท่าทัน สัญญาก็ดี สังขารก็ดี วิญญาณก็ดี จะมีเพียงปรากฏขึ้นแล้วดับไปๆ ไม่สืบต่อกับอะไร

จิตชั้นพิจารณานามธรรมนี้ เป็นจิตว่างจากสิ่งภายนอกทั้งปวง แต่ยังไม่ว่างจากจิตและนามธรรมทั้งสามนี้ จึงต้องพิจารณาจุดนี้โดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ช้ำๆ ซากๆ จนจิตพอกับชั้นและหยั่งเข้าสู่จิตล้วนๆ อันเป็นเรื่อรังของอวิชาโดยเฉพาะพิจารณากันในจุดนั้นก็บ้นามชั้นประสานกัน จนสติปัญญาเห็นความเหลวไหลหลอกลวงของนามชั้นพร้อมทั้งจิตอวิชาประจักษ์ใจแล้ว อวิชาภายในใจก็พังทลายหายซากลงไป ในขณะที่นั้นด้วยสติปัญญาที่ทันสมัย

อวิชาอันเป็นกิเลสโดยตรงนั้นดับ ส่วนชั้นอันเป็นเครื่องมือของกิเลสอวิชานั้นไม่ดับไม่หายซากไปกับอวิชา แต่กลับมาเป็นเครื่องมือของจิตบริสุทธิ์และเป็นชั้นล้วนๆ

ไม่มีกิเลสเข้าครองอำนาจเหมือนแต่ก่อน เพราะจิตบริสุทธิ์ธรรมบริสุทธิ์นั้นไม่บีบบังคับ
 ชั้นเหมือนกิเลส และไม่ยึดเหมือนกิเลส เพียงอาศัยชั้นเป็นเครื่องมือด้วยความยุติธรรม
 เท่านั้น นี่คือการล้างป่าช้าความเกิด-ตายให้สิ้นซากไปจากใจ ปราชญ์ท่านล้างอย่างนี้แล
 จงพากันจำไว้ให้ถึงใจและนำไปปฏิบัติให้ถึงธรรม จะเข้าถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลายในขณะที่
 จิตเข้าถึงธรรมบริสุทธิ์เต็มดวงนั้นแล หายสงสัยในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์โดย
 ประการทั้งปวง

สงครามระหว่างกิเลสกับธรรมต่อสู้กัน ภายในวงความเพียรของนักปฏิบัติจิตต
 ภาวนา โดยยึดใจเป็นเวทีสนามรบ มาจบมายุติกันที่ใจดวงบริสุทธิ์หลังจากกิเลสสิ้นซากไป
 หมดแล้ว ปัญหาทั้งมวลมาหมดกันที่นี้แล ดังนั้นจึงขอนิมนต์พระลูกพระหลานทั้งหลาย รู้
 เนื้อรู้ตัวด้วยธรรมกระเทือนโลก ที่ปลุกสัตว์ทั้งหลายให้ตื่นจากความหลับของกิเลสแต่บัดนี้
 ที่กำลังมีครูอาจารย์สั่งสอนอยู่ จะไม่เสียที่ให้กิเลสชนิดต่างๆ อยู่ร่ำไปดังที่เคยเป็นมา ซึ่ง
 นำทุเรศเอาหนักหนา ในสายตาของนักปราชญ์ผู้ฉลาดแหลมคมเห็นกิเลสโดยประการทั้ง
 ปวงแล้ว

พวกเราที่ถูกกิเลสกล่อมใจให้หลับทั้งที่ตื่นอยู่ มักเห็นซี้ดีกว่าไส้ เห็นภัยว่าเป็นคุณ
 เห็นบุญว่าเป็นบาป เห็นหามเห็นหามอันเป็นภาระหนักว่า เป็นเครื่องประดับตกแต่งที่
 สวยงามอร่ามตาแซมชื่นใจ ทำอะไรที่เป็นสารคุณจึงมักทำแบบสุกเอาเผากิน แบบขอไปทีๆ
 ผลจึงลุ่มๆ ดอนๆ หากความสม่ำเสมอและหลักเกณฑ์ไม่ได้ ราวกับไม้ปักกองซี้ควาย คอย
 แต่จะหล่มก้มกราบ หากความเป็นตัวของตัวไม่ได้ มีแต่ความไร้สาระเต็มตัวเต็มใจ กิริยา
 ใดๆ แสดงออกมีแต่กิริยาอาการทำลายตัวเอง

ทั้งนี้เพราะความเคยชินของนิสัยที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากเจ้าของ ในทางที่ถูกที่ดี
 เท่าที่ควร พระทั้งองค์ คนทั้งคนจึงกลายเป็นเศษพระเศษคนไปได้ และเคลื่อนกล่นอยู่ใน
 ท่ามกลางแห่งคนดีซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าประเภทเศษเดน ระหว่างแห่งพระดี พระแท้ ด้วย
 สุปฏิบัติ คนดี คนแท้ ด้วยทาน ศีล ภาวนา สัมมาคารวะ กับพระเศษ พระเดน คน
 เศษ คนเดน เราจะสมัครทางไหน จงรีบตัดสินใจจากการพิจารณาด้วยดีเสียแต่บัดนี้ เวลา
 ตายแล้ว ความดีงามที่พึงหวังมิได้ขึ้นอยู่กับผ้าเหลืองที่ห่มคลุม และการนิมนต์พระมา กุ
 สลา มาติกา บังสุกุลอะไรนะ แต่มันขึ้นอยู่กับตัวเราฝึกเราให้มี กุสลาธรรม คือความฉลาด
 เปลื้องตนจากสิ่งไม่ดีทั้งหลายขณะที่มีชีวิตอยู่ต่างหาก จะว่าผมไม่บอกไม่เตือน

นี่คือคำบอกคำเตือนท่านทั้งหลายโดยแท้จริงอย่างถึงใจเรื่อยมา ไม่มีเพียงครั้งนี้หน
 เดียว จงจดจำให้ถึงใจและปฏิบัติตามตลอดไป ด้วย อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ พยายาม
 ทำตนให้เป็นเนื้อเป็นหนังของตนด้วยธรรมเครื่องดำเนินและส่องทาง จะไม่เป็นพระศรี

ณครี พระล้าสมัย ณครล้าสมัย คนครี คนล้าสมัยต่อความตึงามและมรรคผลนิพพาน
ที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้อย่างสด ๆ ร้อน ๆ ด้วยพระเมตตาสุดส่วนไม่มีใครเสมอเหมือน

ผมเองก็นับวันแก่ลง การแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนก็ไม่สะดวก พระณครีนับวัน
หลังไหลมามากเพื่อรับการอบรมสั่งสอน ขณะมาอยู่และศึกษาอบรมก็ตั้งใจจริง อย่างนำ
ความเหลาะ ๆ แหละ ๆ มาสังหารตนและทำลายเพื่อนฝูงผู้ตั้งใจปฏิบัติธรรม จะเสียไปทั้ง
เราและผู้อื่น ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วไม่ไว้หน้าใคร มันทำลายทั้งสิ้น คำว่าพระ ๆ ณคร ๆ หรือ
ความเข้าใจว่าเราเป็นพระเป็นณครนั้น ฟังทราบว่ากิเลสคือกิเลสที่เคยเป็นข้าศึกต่อเราเต็ม
ตัวไม่กลัวใคร อย่าเข้าใจว่ามันจะมาถวายเป็นลูกศิษย์กันกุฎิ ถวายการอุปฐากรักษา
เพื่อเป็นความสะดวกปลอดภัยไร้สิ่งรบกวนในการประกอบความพากเพียรของพระ ที่ตน
เข้าใจว่าเป็นอาจารย์ของมันเลย

จงทราบว่าแม้เราบวชเป็นพระเป็นณครแล้ว แต่กิเลสมันก็คือกิเลสอย่างเต็มตัวและ
ขึ้นอยู่กับหัวคน หัวพระหัวณครเรื่อยมาแต่ก่อนบวชจนบัดนี้ไม่ยอมลงเลย ฉะนั้นมันจึงไม่
กลัวพระกลัวณครและกลัวคนกลัวสัตว์โลกใด ๆ ทั้งสิ้น แต่มันเป็นนายและเป็นข้าศึกของคน
ของสัตว์ของพระณครเรื่อยมาและยังจะเรื่อยไป ถ้าไม่รีบกำจัดมันเสียแต่บัดนี้ให้ฉิบหายสิ้น
ซากไปจากใจ

การเทศน์วันนี้ก็เทศน์อย่างหมดไส้หมดพุง ไม่มีอะไรหลงเหลือตกค้างอยู่ภายใน
ใจเลย ทั้งเหตุคือปฏิบัติเครื่องดำเนิน เผ็ดร้อนหนักเบาประการใดที่เคยต่อสู้กับกิเลสมา
ทั้งผลที่ปรากฏขึ้นจากการปฏิบัติมากน้อยหยาบละเอียด ก็ได้ขุดคุ้ยมาแสดงให้ฟังอย่าง
หมดเปลือกหมดไส้หมดพุง ไม่มีลี้ลับปิดบังไว้แม้แต่น้อย ดังนั้นจงนำอุบายวิธีเหล่านี้ไป
ฝึกหัดตัดสันดานกิเลสตัวร้ายกาจแสนพยศของแต่ละท่าน อย่างเต็มกำลังความสามารถ
แต่ระวังอย่าให้กิเลสฝึกหัดตัดสันดานเอาเสียอย่างหมอบราบแทนที่จะตัดมันก็แล้วกัน ข้อ
นี้ผมกลัวนักกลัวหนา ไม่อยากเห็นไม่อยากจะยิน เพราะผมเองเคยโดนมันตัดสันดาน
มาแล้ว จึงเป็นบทเรียนอย่างดีที่อดจะนำมาเตือนท่านทั้งหลายไม่ได้ ขอจบเสียที จงพา
กันสวัสดีมีชัยทั่วหน้ากัน

จบเทศน์เท่านี้

คำถามคำตอบปัญหาธรรมของหลวงปู่

การเทศนาสั่งสอนประชาชนพระเถรท่านก็สอนมามากต่อมาก การโต้ตอบปัญหาข้อข้องใจที่มีผู้มาถาม ท่านก็ตอบเพื่อความเข้าใจแก่ประชาชนพระเถรมามากต่อมาก เช่นเดียวกัน อันดับต่อไปนี่จึงขอนำปัญหาคำถามคำตอบของท่านมาลงในที่นี้พอประมาณโปรดอ่านด้วยความพิจารณาหาสาระซึ่งอาจจะเกิดประโยชน์เท่าที่ควร

ถาม หลวงปู่ครับ ขอประทานโอกาสถามปัญหาปู่พอหายกังวลบ้าง ฟังเทศน์ปู่ก็ฟังมากพอควร แต่ยังไม่เคยถามปัญหาข้อข้องใจใด ๆ กับหลวงปู่บ้างเลย จึงขอกราบเรียนถามบ้างว่า ได้ทราบจากเขาเล่าให้ฟังว่า หลวงปู่เคยสร้างวาสนาบารมีมามากใช้ไหมปู่

ตอบ จะว่าใช้ก็ใช่ ถ้าจะไม่หาแง่หาเรื่องราวว่าปู่เคยมีนะ ส่วนมากโลกมักแสหาโทษมากกว่าหาคุณธรรมที่ควรหากัน ปู่จึงไม่อยากจะคิดและพูดในเรื่องทำนองนี้กลัวคนเป็นโทษแทนที่จะเป็นคุณ

หลานถามเพื่อเข้าใจระดับใจจริง ๆ ปู่ กรุณาโปรดสัตว์ผู้ยากจนเกิด

ถ้าอย่างนั้นก็เชิญถามมา จะเล่าให้ฟังเท่าที่พอเล่าได้

ถาม ดังที่กราบเรียนถามแล้วว่า ได้ทราบมาว่าปู่เคยสร้างวาสนาบารมีมามากใช้ไหม

ตอบ ใช่ เชื่อแน่ว่าได้สร้างมามากพอควร ทางโลกเคยเป็นเศรษฐีกุมพิมามากต่อมากตลอดเคยเป็นพระราชามหากษัตริย์ก็เคยเป็นมาหลายชาติ จนไม่อาจพรรณนาให้จบสิ้นในความเป็นมาของตนได้ ฉะนั้น การท่องเที่ยวในวัฏสงสารเกี่ยวกับการเกิดการตายปู่จึงไม่สงสัย และเมื่อเต็มประดา จึงได้ออกบวชเพื่อแสวงหาความพ้นจากการเกิด—ตาย อันเปรียบเหมือนเรือนจำขังสัตว์ผู้ต้องโทษ

ถาม แต่ในชาติปัจจุบันนี้ ทำไมปู่จึงมาเกิดในสกุลชวานา ที่โลกปัจจุบันถือกันว่าเป็นสกุลต่ำต้อยด้อยศักดิ์ศรี ทั้งหน้าที่การงานตลอดผลรายได้ก็ต่ำต้อยน้อยหน้าไม่ทัดเทียมเขา ไม่สมกับเป็นสกุลที่เลี้ยงหนุนคนทั้งแผ่นดินให้มีชีวิตลมหายใจอยู่ได้ตลอดมาบ้างเลย ทำไมปู่จึงไม่ไปเกิดในสกุลพ่อค้ามหาเศรษฐีมีเงินมาก ๆ และไปเกิดในสกุลเจ้านายผู้สูงศักดิ์ ทรงอำนาจวาสนา วาจาสิทธิ์ขาด คนขยาดกันทั่วดินแดนเล่าปู่

ตอบ อันสกุลที่ต่ำสูงหรือต่า่นั้น บรรดาสัตว์โลกผู้อยู่ใต้อำนาจกฎแห่งกรรม ย่อมมีทางเกิดได้ด้วยกัน อย่าว่าแต่ปู่คนเดียวเลย แม้แต่ภพชาติสูงต่า่นั้นเป็นสายทางเดินของสัตว์โลกผู้มีกรรม จำต้องเดินต้องผ่านเหมือนกันหมด คนมีวาสนามากก็ผ่าน คนมีวาสนาน้อยก็ผ่านภพกำเนิดสกุลต่าง ๆ ดังกล่าวมา เช่นหลานเป็นพระเจ้าฟ้าเจ้าคุณ มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ หลานจากที่นี่ไปกรุงเทพฯ ด้วยเท้าก็ดี ด้วยรถยนต์ไฟก็ดี ด้วยเรือเหาะเรือบิน

ก็ดี หลานจำต้องผ่านดินฟ้าอากาศเย็นร้อนอ่อนแข็งที่สูงๆ ต่ำ ๆ ซึ่งมีอยู่ตามรายทางเรื่อยไป จนถึงจุดที่หมายคือกรุงเทพฯ โดยไม่อาจสงสัย

การเกิดในสกุลสูงๆ ต่ำๆ ตลอดภพชาติต่างๆ กันนั้น สัตว์โลกเกิดตามวาระกรรมของตนมาถึง แม้จะทรงบุญหนักศักดิ์ใหญ่ แต่เมื่อถึงวาระกรรมของตนที่ควรจะเสวยอย่างไร ก็จำต้องเสวยตามรายทางคือภพชาตินั้น ๆ เท่าที่ปู่มาเกิดในสกุลชวานา ปู่ก็ไม่เสียอกเสียใจ ไม่น้อยเนื้อต่ำใจ เพราะปู่ถือว่าปู่มาเกิดตามวาระกรรมของปู่เอง ปู่จึงไม่ตำหนิตีเตียนบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ตลอดญาติมิตรพี่น้องที่เกิดร่วมและใกล้ชิดสนิทกันวามาให้โทษปู่ มันเป็นกรรมของใครของเราตั้งธรรมท่านสอนไว้ไม่มีผิด ไม่มีที่คัดค้าน ปู่ยอมรับธรรมท่านอย่างซึ้งใจไม่มีวันถอนเลย

(มีคนแทรกถามในเวลาเดียวกันอีกเยอะแยะ แต่จะไม่ขอแยกบุคคล)

ถาม ปู่ ก็โลกเขาว่าสกุลชวานาเป็นสกุลต่ำนี้ หลานถึงไม่ อยากให้ปู่มาเกิด อยากให้ปู่เกิดในสกุลสูง ๆ กว่านี้ หลาน ๆ จะได้ภูมิใจ

ตอบ ภูมิใจบ้าง บอๆ อะไร สกุลชวานานั้นมันต่ำต้อยที่ตรงไหน คนทั้งโลกได้อาศัยข้าวในท้องนา ของชวานาตลอดมา จึงพุงชีวิตร่างกายมารอดมิใช่หรือ ที่ถูกตามความจริงควรชมเชยว่า สกุลชวานาคือสกุลเลี้ยงโลก คือสกุลพ่อสกุลแม่ของมนุษย์ทั้งโลก ด้วยความเป็นคนกตัญญูรู้บุญรู้คุณของสิ่งเลี้ยงดูของผู้เลี้ยงดู แล้วสกุลชวานานั้นต่ำที่ตรงไหนลองวามาซิ งานในโลกนี้ งานอะไรจะทุกข์ลำบากยิ่งกว่างานทำนา คราด ไถ ตกกล้า ปักดำ เก็บเกี่ยว รักษาหน้าด้วยการเปิดน้ำปิดน้ำ ทำคลองส่งน้ำ ไม่ได้หลับตื่นลิ้มตาตลอดฤดูกาลทำนา นับแต่เริ่มลงคราดไถจนถึงตีถึงฟาดนวด ตลอดขนขึ้นใส่ยุ้งใส่ฉางอันเป็นวาระสุดท้ายแห่งมหันตทุกข์ของสกุลชวานา ใครจะอดจะทน ขยันหมั่นเพียร บึกบึนยิ่งกว่าชาวไร่ชวานา ชาวสวนเล่า

งานใดที่ดีเด่นพอจะนำมาคุยอวดงานทำนา ทำไร่ ทำสวน การเพาะปลูกต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นงานที่ต้องใช้ความอดความทนความบึกบึนกว่างานใด ๆ ของโลกมนุษย์ หิวก็ยอมทน กระทบก็ยอมทน ทุกข์ขนาดไหนก็ยอมอดยอมทน หลังสู้ฟ้า สู้ฝน หน้าสู้ลม สู้โคลน ทนร้อนทนหนาวทนแดดทนฝนชนิดตกนรกทั้งเป็น กว่าจะได้ข้าวเปลือกเผือกมันมาเลี้ยงคนทั้งโลก ร่างกายแทบบรลัย จิตใจเหี่ยวห่อชนิดพูดไม่ออกบอกไม่ถูกทั้งสิ้น แล้วจะไปชมใครผู้ใดว่าเก่งกว่าพวกชาวไร่ชวานาเหล่านี้ จะควรตำหนิว่าชวานาเป็นสกุลต่ำที่ตรงไหน ถ้าตำหนิว่าเขาต่ำจริง เราคนสกุลสูงและสูง ๆ ก็อย่ากินข้าวและเผือกมันของเขาสิ มันจะเสียเกียรติของคนลิ้มตนเย่อหยิ่ง ปล่อยให้ตายเสียจะได้ไม่หนักโลกของชวานาที่หิวข้าวมาให้กิน กินแล้วไม่รู้จักบุญคุณ ยกย่องส่งเสริมกัน นี่คือนมนุษย์ประเภทลิ้มตัวมัวความ

เยื่อหุ้มจงหองลำพองตน อย่าถือมาเป็นอารมณ์ให้หนักใจ จงถือท่านผู้ดีมาเป็นคติตัวอย่าง จะไม่เสียทางเดินเพื่อความเป็นคนดีของโลกที่ยังต้องการคนดีอยู่มากมาย ถ้ามีแต่คนประเภทลืมหิวสุ่มกับสิ่งทำลายสังคม โลกต้องโกลาหลวุ่นวายและฉิบหายวายปวงได้ไม่สงสัย

ถาม เท่าที่ปู่มาเกิดในสกุลชวานาในชาตินี้ ปู่พอใจอยู่หรือ มองๆ ดูปู่แล้ว ไม่เห็นทะเลาะทะเลาะกับอะไรนี้ มากราบเมื่อไร ฟังปู่เทศน์โปรดที่ไรเห็นมีแต่ความยิ้มแย้มแจ่มใส เมตตาสงสารลูกหลานตลอด จึงคิดในใจอยากทราบบ้างว่า ปู่ยังอยากเกิดในสกุลสูงกว่าสกุลชวานาอยู่หรือเปล่า

ตอบ คราวเป็นฆราวาสมันก็คิดบ้า ๆ เหมือนโลกต้นลมเขาเหมือนกัน ว่าตนเป็นลูกชวานา วาสนาน้อย คิดอยากเป็นเจ้าของเป็นนายกับเขาเหมือนกัน อย่างน้อยได้เป็นครูสอนนักเรียนก็ยังดี แต่เราคนจนหาเลี้ยงแม่เลี้ยงน้อง พอรู้สึกตัวว่ามีฐานะยากจนไม่มีเวลาเรียน และไม่มีทุนเรียนหนังสือตั้งนี้แล้วก็หยุดคิด หยุดกังวลใจกับเรื่องนี้ พอมาบวชปฏิบัติธรรมไปเรื่อย ๆ ความรู้สึกกับธรรมเริ่มซึมซาบเข้าถึงกันวันละเล็กละน้อย ความที่เคยคิดว่าตนเป็นคนอาภัพวาสนาเป็นลูกชวานาก็ค่อย ๆ หายไป ๆ จนกลายเป็นความรู้สึกว่า จะเกิดในสกุลใดก็คือสกุลมนุษย์ ที่ต้องตะเกียกตะกายหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เพื่อความอยู่รอดเหมือน ๆ กันไปเรื่อย ๆ トラบเท่าทุกวันนี่ซึ่งแก่มากแล้ว มันเลยมีความรู้สึกไปคนละโลก และรู้สึกไปในแง่ที่โลกเขาไม่ค่อยคิดหรือไม่คิดกันเสียแล้วทุกวันนี้

ถาม คิดอย่างไรละปู่ คณะหลานอยากฟัง ปู่เมตตาด้วย

ตอบ เพียงแต่ธาตุขันธ์ซึ่งรับผิตชอบมาแต่วันเกิด รู้เพียงสภาวะเรื่อยมาแต่ต้นภพชาติ พอมาถึงเดี๋ยวนี้มันก็รับผิตชอบกันไม่ได้อยู่แล้ว ว่าไม่ให้หกให้ล้ม มันก็หกก็ล้มก็ชดก็เซก็หกคะเมนเทนเทให้เห็นอยู่ตลอดเวลาต่อหน้าต่อตา ต้องเป็นภาระของคนอื่นช่วยดูแลรักษาตลอดอิริยาบถ จนถึงวันสุดท้ายคือแตกสลายของขันธ์นี้ แล้วจะให้ปู่ทะเลาะทะเลาะเหาะเหินเดินเมฆไปยินดีอยากได้สมบัติเงินทองสวรรค์วิมานที่ไหนอีก ซึ่งล้วนแต่เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนตตา จะพังทลายด้วยกันทั้งสิ้น ที่ไหนไม่อยู่ใต้อำนาจของกฎ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา นี้ ปู่ต้องการและยินดีกับที่นั่นเท่านั้นทุกวันนี้

ถาม ที่ไม่อยู่ใต้อำนาจของกฎ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา นั้น มันคือที่ไหนละปู่ หลานก็อยากไปเหมือนกันนี่

ตอบ เพียงแต่บอกให้หัวพระสวดมนต์ภาวนาบ้าง อย่างน้อยเวลาจะหลับนอนยังพากันขี้เกียจ ก็ที่นั่น ที่ไม่มีกฎ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เข้าไปยึดครองนั้น ไม่ใช่ที่เป็นที่บรรจุคนขี้เกียจ พระณเรณสี คหบดี ขี้เกียจนี้ ถ้าหลานๆ ยังขี้ขี้เกียจหัวพระสวดมนต์ ให้

ทานรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนาอยู่ ก็จะไปเกิดเรื่องกับสถานที่และผู้คนในที่นั้นเข้าอีกก็ จะยุ่งกันใหญ่ ฉะนั้น จงพากันพยายามปรับตัวปรับใจให้เข้าสู่ศีลสุธรรม ขจัดความซี้เกียจ ซี้คร้านออกโดยลำดับก่อน ค่อยพิจารณากันใหม่ในขั้นต่อไป

ถาม คำว่า ที่นั้น ปู่ไม่เห็นบอกหลาน เห็นบอกแต่จะไปทะเลาะกับที่และคนในที่นั้นอย่าง เดียว ส่วนที่นั้นคือที่เช่นไรปู่ยังไม่บอกนี่ หลานกำลังกระหายอยากฟังโปรดด้วยปู่

ตอบ คือ พระนิพพานอย่างไรล่ะหลาน ไม่มีสกุลใดเลิศประเสริฐกว่าสกุลคือพระนิพพาน นี้ ปู่จึงต้องการสกุลนี้อย่างหนักเรื่อยมา แต่ตอนนี้ชั้นปู่แก่มากแล้ว ใจปู่ก็คงจะแก่ชราเช่น ชั้นชักร่มมั่ง ใจจึงหมดความอยากความต้องการใดๆ ทั้งสิ้น รวมทั้งที่ที่เคยต้องการมาๆ นี้ด้วย ทุกวันนี้ปู่ไม่อยากจะอะไร ยังมีชีวิตอยู่ปู่ก็ไม่อยาก ตายไปเสียปู่ก็ไม่อยาก ไปนิพพาน เสียปู่ก็ไม่อยาก ใจมันหมดความอยากใดๆ เสียแต่ยังไม่ได้กินได้ดื่มแล้วเวลานี้ จะว่าลูก หรือผิตปู่ก็พูดตามความจริงให้หลาน ๆ ฟัง จงพากันฟังและพิจารณาด้วยดีนะ

ปรากฏว่าหลาน ๆ ของปู่เจียบเจียบไปตาม ๆ กัน ดูอาการอายุปู่มาก ไม่คิดว่าจะได้ ยืนคำนี้ขึ้นมา อายุที่ถามท่านแบบเด็ก ๆ เกินไป ปู่เห็นท่าไม่สนิทใจ จึงหาอุบายพูดเสียบ ๆ เคียง ๆ ไปทางอื่นเสียบ้างเพื่อเปลี่ยนรสเปลี่ยนชาติ แล้วหลาน ๆ ก็วกกลับไปสกุลชวานา ของปู่อีกเพราะยังไม่หายข้องใจ ที่ปู่เคยเป็นคนทุกข์ลำบากมาแต่เป็นฆราวาส ไม่น่าจะเป็น ผู้ทรงศีลทรงธรรมอันล้ำเลิศอย่างนี้ แต่ทำไมปู่จึงเลิศประเสริฐ เป็นที่เคารพเลื่อมใสของ ปวงชนมากมายนัก

ถาม ถ้าอย่างนั้น คำว่าสกุลสูงหรือต่ำก็ไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคกับนิสัยวาสนาบารมีของ มนุษย์และสัตว์ทั่วไตรภพใช่ใหม่ม้า

ตอบ ใช่ คนเป็นคน สัตว์เป็นสัตว์ คนดีเป็นคนดี คนชั่วเป็นคนชั่ว คนบุญเป็นคนบุญ คน บาบเป็นคนบาบ หากสลับปนระคนกันในหมู่มนุษย์และสัตว์ทั่วไตรภพมาดั้งเดิม ไม่มีใคร หรือสิ่งใดลบล้างได้ เพราะนั่นเป็นกฎแห่งกรรมประจำสัตว์โลกมาดั้งเดิม ท่านจึงสอนไม่ให้ ประมาทกันและกัน เพราะคำว่ากรรม เป็นสิ่งละเอียดสุขุมมากเกินกว่าสติปัญญาธรรมตา และความรู้อาจารย์ของสามัญชนทั่ว ๆ ไปจะพิสูจน์ให้ถูกต้องหรือตรงตามความจริงแห่งกรรม นั้น ๆ ได้ เรื่องเหล่านี้ลึกลับมากสำหรับสามัญชนทั่ว ๆ ไป

มีพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์เท่านั้น สามารถพิสูจน์สาเหตุแห่งกรรมและผลกรรม นั้น ๆ ได้ ดังพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์แสดงไว้เป็นแบบเดียวกันอย่างตายตัวตามหลัก ความจริงว่า บาบมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี นิพพานมี นานแสนนานก็ล้าก็ปนกับล้าก็กลับ เรียงตามลำดับของพระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้แต่ละพระองค์เรื่อยมา จนถึงพระพุทธเจ้าสมณ โคดมองค์ปัจจุบันของชาวพุทธเรา สัตว์โลกก็ยังไม่มียายโดยยอมรับว่ามีว่าเป็นตามนั้น ด้วย การรู้การเห็นประจักษ์ตน ทั้งนี้เพราะถูกกิเลสตัวมืดมืดปิดทวาร มันปิดหูปิดตาปิดใจไว้

อย่างมิดชิด เหมือนคนตาบอดหูหนวก ไม่สามารถสัมผัสรับรู้สิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายด้วยตาด้วยหูที่บอดหนวกของตนได้ นอกจากโดนเอา ๆ แล้วลูบคลำไปตามประสาของคนตาบอด ไม่มีอะไรรู้และแยกคายไปกว่านั้น

ตั้งคนตาบอดโดนต้นไม้หรือต้นเสา หัวตอ เป็นต้น เจ็บไปเปล่า ๆ ไม่มีทางมองเห็นและเข็ดหลาบได้ ต่อไปก็โดนอีกเจ็บอีกอยู่รำไป เพราะตาไม่เห็นจะเอาอะไรมาแก้ไขการโดนนั้นว่าจะไม่ให้โดนอีกในกาลต่อไป สัตว์โลกโดนทุกข์ โดนบาปกรรมทั้งหลายที่ตนเข้าใจว่าไม่มีก็เช่นเดียวกัน ทั้ง ๆ โดนทุกข์ก็มองไม่เห็นทุกข์และบาปที่โดนว่ามาจากสาเหตุอันใด เพราะไม่มีปัญญาธรรมมาแก้ไขให้เห็นและหลุดไปได้ จำต้องยอมรับทุกข์กันอยู่รำไป **ถาม** ถ้าอย่างนั้นที่เขาว่าบาปไม่มี บุญไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี ตายแล้วสูญ สัตว์ตายแล้วไม่ได้เกิดอีกต่อไป นั่นก็เพราะกิเลสปิดตาปิดใจเขาละชิปู้ เขาจึงพูดปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่เหล่านั้นซึ่งพระพุทธเจ้าองค์เอกตรัสไว้ได้ลงคอ

ตอบ ใช้ ถูกกิเลสปิด ธรรมท่านมิได้ปิด ท่านเปิดเผยทุกสิ่งทุกอย่างตามความมีความเป็นท่านไม่ลบล้าง ท่านยอมรับสิ่งมีอยู่ทุกสิ่งทุกอย่างโดยตลอดทั่วถึงมาตามหลักแห่ง สวากขาตธรรม ที่ว่าตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ ไม่มีอะไรเป็นปัญหา ที่ทำให้มีให้เกิดปัญหานั้นคือกิเลสทั้งสิ้นต่างหากเป็นตัวสร้างปัญหาใส่หัวใจสัตว์โลก หลานจงเข้าใจเสียแต่บัดนี้ จะได้หมดปัญหาที่กิเลสเสี้ยมสอนให้คิดให้ว่า ว่าธรรมเป็นผู้สร้างปัญหา ธรรมสร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ธรรมเป็นผู้สร้างทุกข์บนหัวใจสัตว์โลก ความจริงแล้วมันคือกิเลสตัวแสนปลิ้นปล้อน หลอกหลวงและตมตุนตัวฉกาจฉกรรจ์ต่างหาก เป็นตัวสร้างปัญหาให้ยุ่งเหยิงวุ่นวายไม่มีจบ มีล้นลงได้จากหัวใจสัตว์โลก หมดปัญหานี้สร้างปัญหานั้นขึ้นมา หมดทุกข์นั้นแล้ว สร้างทุกข์นี้ขึ้นมา ไม่มีคำว่าหยุดหย่อนผ่อนตัวและพักงานของกิเลส จอมปราชญ์ผู้เห็นเล่ห์เหลี่ยมกลมารยาของมันจึงกำจัดให้หมดสิ้นไปจากใจ และดำเนินประจักษ์มันให้โลกได้ทราบและตื่นตัวตื่นใจแก้ไขด้านทานความเลวร้ายของมันเรื่อยมา จนถึงจอมปราชญ์องค์ปัจจุบันคือสมณโคดมของชาวพุทธเรา

ปุ่ถาม คณะหลาน ๆ ยังชอบกินเหล้ากันอยู่หรือทุกวันนี้

ตอบ กินอยู่บ้างเป็นบางครั้งบางคราวปุ่ แต่ไม่กินมากและไม่กินตลอดไป กินเพียงเพื่อสมัครสมานใจของหมู่เพื่อนและสังคมนั้น ไม่ถึงกับติดมันปุ่

ปุ่ถาม ปู่ขอลาหลานที่เป็นกันเองบ้าง คงไม่โมโหให้ปู่กระมัง

ถามเลยปุ่ พวกหลานไม่นึกโมโหให้ปู่แหละ นอกจากอาจนึกขบขันและละอายตัวเองในบางตอนที่ถูกปู่สับเขกเอาบ้างในฐานะปู่กับหลาน

ปุ้จะขอลถามเล็กน้อยเท่านั้นว่า เด็ก ๆ เขาไม่กินเหล้า ผู้หญิงที่รักศักดิ์ศรีของกุลสตรีตามหลักประเพณีประจำเมืองไทยเรา เธอไม่คิดอุตรีกินเหล้ากันเหมือนผู้หญิงจรวดสมัยปัจจุบันนี้ และคนที่เขาไม่กินเหล้าที่กล่าวมาเหล่านี้ หลาน ๆ ยอมรับว่าเขาเป็นคนดีน่ารัก น่าเอ็นดู น่านับถือ น่าเคารพไหม

ตอบ ยอมรับทั้ง ๓-๔ กระทงเลยป้ แต่ที่น่าหมั่นไส้ผู้หญิงที่ชอบอุตรีเป็นนักเลงโตชอบกินเหล้า เอาเหล้าประดับเกียรติ ชอบหารบเร้าเข้าเหย้าผู้ชายอันเป็นการขายหน้าสกุล รวากับสุนัขหน้าเดือน ๑๑-๑๒ (ทางภาคอีสานว่า สุนัขเดือน ๙ ซึ่งเป็นหน้าสุนัขคระนอง) หมดขงอายุไร้คุณค่า ไม่น่ารักไม่น่าเอ็นดูบ้างเลย นอกจากชวนมั่นไส้และทุเรศ

เอาละป้ไม่ตำหนิผู้หญิงฝ่ายเดียว เพราะผู้ชายก็มีใช้เทวบุตรอุตตะมาจากไหน ผู้ชายก็เป็นคน ๆ หนึ่งเช่นเดียวกับผู้หญิงนั่นแล ผู้ชายผิดไม่ดีที่ตรงไหน ปู้ขอพูด ถ้าหลาน ๆ ไม่มโหนะ ผู้ชายก็น่าหมั่นไส้ถ้าจะหมั่นนะ แต่ป้ไม่หมั่นนอกจากสงสารที่เห็นผิดไป

พูดเลยป้ หลาน ๆ บอกป้แล้วว่าจะไม่มโห นอกจากนิกเสียว ๆ เพราะกลัวโดนแผลเป็นเข้าเท่านั้น

ปุ้ถาม หลาน ๆ เคยเห็นพ่อแม่ของเด็กทั้งแผ่นดินนำสุราบาร์เบียร์ เครื่องดื่ม ของมีนเมา มารอกปากลูก ๆ ป้อนลูกที่เริ่มเกิดใหม่ไหม

ไม่เคยเห็นเลยป้

เมื่อไม่เคยเห็น ลูก ๆ ก็ควรยอมรับว่าท่านเป็นพ่อแม่ที่ดีและฉลาด ของคนของเด็กร้อยเปอร์เซ็นต์โดยแท้ ไม่กล้านำสิ่งไม่ดี สิ่งจะทำให้เสียเด็กเสียคนเข้ามากล้ากรายลูก ๆ เลย ส่วนพวกเราที่เจริญเติบโตมาแล้ว ไปเที่ยวเสาะแสวงหากินหาดื่มเครื่องดื่มของมีนเมาซึ่งทำลายจิตใจธาตุขันธ์และคุณค่าของมนุษย์ ตลอดหน้าที่การงานให้ด้อยลงและเสียไป จนกลายเป็นคนไร้ค่าไม่น่านับถือและปรารณาของสุภาพชนทั่วไปนั้น เป็นคนที่น่าตำหนิทีเดียว วัยป้เปลี่ยนมานานและมากจนแก่ขนาดนี้แล้ว แต่ใจยังไม่เคยเปลี่ยนจากการตำหนิคนซี้เหล้าเมาสุรา คนสูบฝิ่นกินกัญชยาเสพติดเลย ยังคงตำหนิอยู่อย่างเดิม หลานจึงควรระลึกคำพูดของป้ไว้ภายในใจและพากันนำไปปฏิบัติตามบ้าง หลานจะเป็นคนเต็มตัวโดยหลักธรรมชาติ ไม่ต้องมีอะไรมาเสกสรรให้ดีเพราะสิ่งนั้น ให้ดีเพราะสิ่งนี้ ดังเขาเสกสรรกันเกลื่อนแผ่นดิน

เช่นเสกสรรปั้นยอว่า คนกินเหล้ามันกล้าหาญดีไม่กลัวใครทั้ง ๆ ที่เคยซี้ตลาดหวาดกลัวเป็นนิสัยมาแต่กำเนิด นั่นถ้าเป็นหมาก็เป็นหมาที่ไม่รู้จักเสื่อ มันจะต้องตายเพราะเสื่อกินหัวมัน ถ้าเป็นคนก็เป็นคนที่ไม่รู้จักตะบอง ปีน มีด คนนั้นจะต้องตายเพราะ

ตะบองเพราะอาวุธโดยแท้ไม่สงสัย คนเมาเหล้าล้าหาญก็เป็นคนประเภทหาไม่รู้จักเสือนั้นแล จึงควรฟังคำสอนของปู่บ้าง การฟังความอยากความทะเยอทะยานไม่มีขอบเขตของตน ก็เคยฟังและทำตามมันมามากต่อมากแล้ว ผลดีไม่เห็นมี นอกจากผลชั่วติดตัวและนำตำหนิอยู่ตลอดไป แม้ตายไปแล้วยังไม่มีใครชดช้อยขึ้นมาชมเลย

ถาม กินเหล้ามันเป็นบาปหรือปู่ ปู่จึงไม่อยากให้หลานกินกัน กลัวหลานจะเป็นหาไม่รู้จักเสือนั้นหรือ

ตอบ การกินเหล้าหรือของมีเมาตลอดสิ่งเสพยาติดและเสียคนนั้น มันจะเป็นบุญพาคคนให้ดีและพาไปสวรรค์นิพพานอย่างไรกัน นอกจากเป็นบาปหยาบหนาไฟนรกมาเผาตนและครอบครัวตลอดผู้เกี่ยวข้องโดยลำดับเท่านั้น ยังจะพากันนึกและรอคอยให้สุรายาเมาพาเป็นคนดีและพาไปสวรรค์นิพพานอยู่หรือ จอมปราชญ์ทั้งหลายท่านตำหนิเป็นเสียงเดียวกันมาแต่กาลไหนๆ ว่า การกินเหล้าเป็นบาป การกินเหล้าเป็นบาป ไม่มีชั้นดีที่น่าชมเชยบ้างเลยเท่านั้น ฉะนั้น หลานจงพากันเข้าใจตามที่ปู่อธิบายให้ฟังด้วยความเมตตาสงสารนี้ หลานๆ ฟังเสียงใครๆ ก็ฟังมามากต่อมากและทำตามเขาจนเสียคน บางรายจนเป็นเศษมนุษย์หมดคุณค่าสาระโดยประการทั้งปวงไปเลยก็มี แต่บัดนี้ต่อไปจงพากันใช้ความพินิจพิจารณาฟังเสียงปู่ และนำไปเทียบเคียงกับคำพูดทั้งหลายที่เคยได้ยินได้ฟังมา จะมีแง่ผิดถูกหนักเบาต่างกันอย่างไรบ้าง แล้วเลือกเฟ้นนำไปปฏิบัติ เพราะลมปากของปู่เป็นเสียงของกระแสน้ำที่ออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า ผิดกับลมปากที่กิเลสราคะตัณหาผลิตหรือปรุงให้กินให้พูดออกมาอยู่มาก ทั้งมีเหตุมีผลผิดกันราวฟ้ากับดิน

ถาม ทำไมปู่ สมัยนี้คนจึงชอบเอาเหล้าประดับเกียรติในสังคมน้อยใหญ่ แม้สังคมเด็กก็มีเหล้าออกเป็นเจ้าหน้าเจ้าตาไม่มีเว้นไปเสียแล้ว เด็กกินแล้วเมาทะเลาะและตีกันอีกก็กินตำตามาแล้วนำทุเรศจริง ๆ แล้วก็อดคิดถึงผู้ใหญ่ทั้งหลายและผู้ปกครองบ้านเมืองไม่ได้ ว่ากินเหล้ากันเพื่อประโยชน์อะไรและปกครองแบบไหนกัน บ้านเมืองจึงเต็มไปด้วยสิ่งเลวร้ายคนเลวร้ายเกลื่อนกลาดระบัดไปทุกแห่งทุกหนไม่ว่าบ้านนอกในเมือง ผู้ใหญ่ผู้น้อยปัญญาชนและคนโง่เขลา มันพอ ๆ กันเวลานี้

ตอบ การกินเหล้ามันทำให้คนลืมความทุกข์ ความจน ความโง่ ความมีหนี้สินพะรุงพะรังและภาระต่างๆ ได้บ้างในขณะที่เมาสุรา ซึ่งกำลังหน้าหนาหน้าชาหมดความอาย จึงแสดงกิริยาและคำพูดขวางโลกออกมา ในท่ามกลางฝูงชนทุกชั้นได้อย่างเต็มกิริยาและเต็มปากไม่กระดากอาย กลับเรื่องปกติที่เคยมีในตัว เช่น เคยเห็นคนทุกข์เป็นต้น มาเป็นคนมีสุข เป็นคนมั่งมี เป็นคนฉลาดรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง มีทุกสิ่งทุกอย่างที่โลกรู้และมีกัน วาดลวดลาย

ออกมาอย่างเต็มตัวไม่กลัวใครจะตำหนิติเตียนและทำลายเพราะไม่มีสติ ความจริงแล้วก็คือการระบายทุกข์ของคนเมานั่นแล ด้วยเหตุเหล่านี้เป็นส่วนมากทำให้คนชอบดื่มสุรา

ส่วนผลที่เกิดจากการดื่มสุราอย่างแท้จริงนั้น ยังมองไม่เห็นสำหรับคนตาฝ้าฟางดังปู้นี้ ถ้าจะหาทางออกกว่าดื่มสุราแล้วทานอาหารได้ดี ทานได้มาก ร่างกายมีกำลังอย่างนี้ คำตอบก็จะตามมาว่า ใครจะเป็นนักกินและกินไม่เลือก กินไม่อัดไม่อั้น กินไม่หยุดไม่ถอย กินได้ทุกอย่างทุกอย่าง กินได้ทุกเวลาทุกที่ กินจู้ ๆ จู้ ๆ กินทั้งกลางวันกลางคืน ปากทำงาน เคี้ยวกลืนไม่มีว่างยิ่งกว่ามนุษย์ จนเงินเกลี้ยงกระเป๋าเพราะกินไม่มีประมาณความพอดีเข้าไปแอบซ่อนได้ ไม่จำต้องเที่ยวหาอาหารมาบำรุงธาตุ มีสุราเป็นต้นมาบำรุงบำเรอมัน เพราะความกินของมนุษย์เป็นน้ำล้นฝั่งอยู่แล้ว นี่หากถามมาปู้ก็ตอบไปตามประสาพระแก้ว ร่างกายแม้จะเอาอะไรในแดนโลกธาตุมาบำรุงมันก็ไม่เหลือวแล มีแต่แย่งทำเดียว

ถาม ทำไมปู้พูดเรื่องคนเมาสุราได้อย่างน่าขบขันน่าหัวเราะจริง ๆ ทั้งที่ปู้ไม่ใช่คอสุรามาก่อน ปู้นี้ทั้งน่ารัก ทั้งน่ารักพลี้อมใส่มากทีเดียว หลาน ๆ รักปู้มาก

ตอบ ปู้ก็รักเมตตาลูกหลานเหมือนกัน จึงได้พูดในฐานะลูกหลานสู่กันฟังนี้แหละ อย่าว่าแต่ปู้ที่ไม่ใช่คอสุราที่พูดเรื่องสุราและคนเมาสุราได้เลยหลาน คนทั้งบ้านทั้งเมืองกระทั่งเด็ก ๆ ที่เขาไม่ดื่มสุรา เขาก็พูดเรื่องโทษของสุราและโทษของคนเมาสุราได้ เพราะเรื่องพรรคนั้นมันที่มहुแห่งตาทำลายจิตใจคนอยู่ทุกแห่งทุกหนและทุกเวลา ใคร ๆ ก็พบก็โดนอยู่ทั่วไป เป็นแต่เขาไม่พูดเท่านั้นเอง เพราะเอือมระอาที่จะพูดให้เสียน้ำลายเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์ นอกจากผลเสียจะตามมาจากพวกกินยาพิษไม่เบื่อนี้เท่านั้น ใคร ๆ จึงเก็บไว้ภายในแบบรู้กันเองโดยไม่ต้องแจกแจง

ถาม คนมีอำนาจกับคนมีวาสนานี้ต่างกันหรือเหมือนกันปู้ เราทั้งหลายเคยได้ยินจนชินหูชินใจว่าคนมีอำนาจ คนมีวาสนา หรือคนมีอำนาจวาสนา แต่ไม่ทราบว่ามีควมลึกตื้นหนาบางกว่ากันอย่างไรบ้าง กราบขอความเมตตาปู้อธิบายให้หลาน ๆ ฟังบ้างพอเข้าใจและเป็นแนวทางความคิดและการปฏิบัติต่อไป

ตอบ คำว่าอำนาจตามหลักธรรมแล้ว เป็นกึ่งกันออกมาจากวาสนา คนมีวาสนาบารมีมักเป็นคนมีความดีความดี ได้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าเป็นนายมียศสูงส่งตามลำดับ และมีอำนาจสั่งการสั่งงานได้ตามหน้าที่และกฎข้อบังคับกฎหมายบ้านเมือง นี่ท่านว่าคนมีอำนาจวาสนาตามจารีตประเพณีของปราชญ์ที่ท่านดำเนินและทรงกันมา ผู้อยู่ที่บังคับบัญชา อยู่ใ้ได้รับเงาวาสนาบารมีก็ร่มเย็นทั่วหน้ากัน คนที่มีอำนาจวาสนาตามหลักธรรม ตัวเองก็สงบชุ่มเย็น กิริยาอาการที่แสดงออกมีสง่าราศี ไม่อาภัพอับเฉา ผู้น้อยก็เคารพรักทั้งต่อหน้าลับ

หลัง ไม่พากันตั้งข้อรังเกียจเด็ดจันท์และซุบซิบๆ กัน ประชาชนคนธรรมดาตามมองเห็นก็ เย็นตาเย็นใจ อยากเข้าใกล้ชิดสนิทสนม ไม่เป็นแบบสุภาพชนเจตคนขึ้นมา

หลานๆ จงสร้างตัวเพื่อเป็นมิตรเป็นมงคลแก่ตัวและผู้อื่น ด้วยการวางตัวประพฤติ ตนในทางที่ถูกที่ควร อย่าแสวงหาความดีความเด่นด้วยการเหยียบย่ำทำลายหัวใจคน เพราะความประพฤตินั้นๆ มันเป็นผลร้ายแก่ตนแทนที่จะเป็นผลดีไปตามความเห่อความ คึกคะนองไม่เข้าเรื่องเข้าราวของใจ คนเราเสียคนมามากต่อมากจนไม่อาจนับพรรณนาได้ เพราะความสำคัญตนและทำตนแบบนี้ คำว่า ความดี คนดี ธรรมเครื่องประดับโลกให้มีความสงบรรมเย็น ปราชญ์ผู้ทรงธรรมและพาดำเนินในทางที่ดีมีอยู่ประจำโลกไม่เคยขาดสูญ และไม่เคยล้าสมัย สิ่งเหล่านี้และท่านเหล่านี้แลพยุลงโลกให้พอดูได้พอดูอยู่กันได้เรื่อยมา มิใช่สิ่งชั่วคนชั่วเป็นผู้พยุลงโลกให้รุ่มเย็น นอกจากทำลายโดยถ่ายเดียว หลานๆ อย่าพากัน สงสัยและตื่นตามโลกตื้นหาตามีตบอด สุกเอาเผากิน จะลุ่มจมไปกับเขาจะว่าปู่ไม่บอกไม่ เตือน สงสารกลัวไฟเหล่านี้จะลุกลามไปมาก จะไม่มีคนดีพยุในบ้านเมือง จึงได้เตือนได้สอน ไว้พอเป็นเบรคห้ามล้อบ้าง จะไม่พากันเหยียบแต่คันเร่งเพื่อลงคลองถ่ายเดียว

เครื่องดองของมีนเมา ยาเสพติดทุกประเภท การพนันขันต่อทุกอย่าง นั่นคือ เพชฌฆาตสังหารทรัพย์สมบัติและมนุษย์ให้เสียไปโดยถ่ายเดียว อย่าพากันสนิทเข้าใกล้ชิด ติดพันกับมันเป็นอันตราย ปูขอห้าม ปูสงสารที่เห็นมนุษย์ตายทั้งเป็น เหม็นทั้งที่ยังไม่ตาย มามากต่อมากแล้ว เพราะสิ่งดังกล่าวสังหารทำลาย ปูเกิดมานาน ๘๐ กว่าปีแล้ว ทราบ เรื่องเหล่านี้ได้ดีพอ จึงกล้าพูดให้ใครต่อใครและหลานๆ ฟังอย่างไม่สะทกสะท้านว่าจะผิด ไป

คนที่มากราบเรียนถามปัญหาหลวงปู่มีมากทั้งหญิงและชาย พระณเร ข้าราชการชั้น และแผนกต่างๆ ส่วนมากเขามักเรียนท่านว่า หลวงปู่ หรือปู่ ตามความถนัดใจ จึงกรุณา ทราบตามนี้ว่า ไม่ใช่คนเดียวจำพวกเดียวถาม มีหลายคนหลายคณะด้วยกัน และถาม ตอบเรื่อยมาจนถึงวาระสุดท้าย ปัญหาจึงมีแปลกๆ ต่างๆ กันไปตามทรรศนะของแต่ละ รายๆ

ถาม ปู่ครับ คนสมัยนี้ไม่ว่าเด็กและผู้ใหญ่ การเก็บรักษาและการใช้จ่ายไปตามความ จำเป็นที่เรียกว่าเหตุผลพาให้เก็บให้จ่าย รู้สึกว่ามีน้อยเต็มที จะมีก็จำพวกคนเฒ่าคนแก่ที่ คนสมัยปัจจุบันตำหนิวาหวัโบราณเท่านั้น ชอบเก็บรักษา ไม่ค่อยจ่ายกับอะไรอย่างง่ายตาย แต่คนสมัยนี้การเก็บรักษามีน้อยมาก แต่การจ่ายรู้สึกมากจนกลายเป็นความสุรุ่ยสุร่าย ไม่นำพากับสมบัติสิ่งของมากกว่าความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม การเที่ยวก็เก่ง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็น ความหายนะมักสนใจ ใฝ่ใจ ชอบทำในสิ่งนั้นๆ จนเป็นนิสัย ดูว่าถ้าไม่ได้ทำอยู่ไม่ได้ ดิ้น

รจนกระวนกระวายราวกับจะเป็นจะตายจริงๆ ถ้าได้ทำตามชอบใจแล้วดูว่าสนุกรื่นเริง เหมือนกับสิ่งนั้นเป็นสิริมงคลเสียจริงๆ ทั้งที่สิ่งนั้นเป็นสิ่งไม่ดี จะพาให้เสียสมบัติเงินทอง และเสียผู้เสียคน ปู่มีความเห็นอย่างไรขอนิมนต์โปรดลูกหลานด้วย เผื่อว่าจะมีทางเยียวยา ได้ ไม่ลุ่มจมฉิบหายไปตามๆ กันทั้งเขาทั้งเรา

ตอบ การเก็บรักษานั้นมันมาทีหลังถ้าจะมา นอกจากจะไม่มีทางโผล่หัวขึ้นมาได้ เพราะความอยากมันล้นฝั่งอยู่แล้ว ส่วนมากความอยากจับจ่ายมันมาก่อนเสมอ เพราะความอยากอันเป็นตัวยักษ์มันอัดแน่นอยู่ในใจของสัตว์ไม่มีเวลาบกบางอยู่แล้ว คอยเสาะแสวงหาแต่สิ่งจะมาสนองตลอดเวลาอยู่แล้ว ความสนใจในการเก็บรักษาและการจับจ่ายตามความจำเป็นจึงเกิดได้ยาก และไม่มีทางเกิดได้ถ้าไม่มีธรรมเข้าช่วยหักห้ามความอยากต่างๆ เช่น อยากกิน อยากใช้ อยากประดับตกแต่งร้อยแปดอันหาประมาณไม่ได้ ด้วยมตฺตณฺณุตตา สทา สาธุ ความรู้จักประมาณ ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จแล้ว ดังนั้นคนมีธรรมประดับตัว กับคนไม่มีธรรมและไม่สนใจในธรรมเลย ความเป็นอยู่ ความประพฤติหน้าที่การงาน อธิยาศัยใจคอ ตลอดความสงบสุขภายในตนและครอบครัว อันเกิดจากการจับจ่ายและการเก็บรักษา เกิดจากความประพฤติกการกระทำจึงต่างกันมาก

ธรรมท่านจึงสอนให้นำธรรม มีความสันโดษยินดีในสมบัติที่มีอยู่ของตนโดยเฉพาะ ไม่ลุ่มลุ่ม ความรู้จักประมาณในการกิน การใช้ การประพฤติดัว ตลอดการงานด้านต่างๆ เข้ามาดัดแปลงแก้ไขสิ่งที่ตนเห็นว่าไม่ดีและบกพร่อง และบำรุงส่งเสริมสิ่งที่ดีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น ไม่ปล่อยตัวไปตามความอยาก ที่คอยฉุดคอยลากให้ลงทางฝ่ายต่ำอยู่ตลอดเวลา เพราะผู้มีธรรมในใจก็เท่ากับรถมีเบรกห้ามล้อ ไม่เตลิดเปิดเปิงลงคลองลงเหว ลงบ่อลุ่มจมไปทำเดี๋ยว ยังมีธรรมคอยสะกิดและยับยั้งตนไว้ได้ ไม่พังทลายไม่เป็นท่าไปกับสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายถ่ายเดียว

ธรรมต่างหากพาคนให้ดีมีความสุขโดยทั่วกัน สำหรับผู้มีธรรมปฏิบัติตามธรรม ได้มากน้อย ความอยากความทะเยอทะยานด้วยอำนาจกิเลสราคะตัณหา มิได้พาคนให้ดี มิได้ทำคนให้ดีมีความสุขเจริญรุ่งเรืองและครองความสุขแต่อย่างใด ตรงข้ามมันทำคนให้เป็นเจ้าทุกข์และเสียคนมามากต่อมากจนประมาณไม่ได้แล้ว จึงควรตื่นตัวในความผิดและโทษทัณฑ์ที่เคยได้รับจากกิเลสชักจูงและพาให้ทำ ใจเป็นผู้รับผิดชอบในตัวเอง สติปัญญาเป็นผู้รับผิดชอบในดวงใจ การกระทำอะไรจึงควรนำสติธรรม ปัญญาธรรมมาใช้กับจิตผู้ดำเนินงานอยู่เสมอไม่มีวัน งานนั้นจะเป็นไปเพื่อความราบรื่นดีงาม ไม่ค่อยผิดพลาดหรือไม่ผิดพลาด ถ้ามีธรรมสองประการนี้กำกับใจและกำกับงาน ส่วนมากที่ทำตัวผิดพลาดและผิดพลาดจนเลยขอบเขตแก้ไข ก็เพราะทำตามความอยากของกิเลสตัณหาตัว

พาให้ตาฝ้าฟางเสียมากต่อมาก เวลาผิดและได้รับทุกข์ทัณฑ์ต่าง ๆ แล้วยังมักไปโทษให้ผู้อื่น และโทษให้ดินฟ้าอากาศเพื่อเป็นการออกตัว ทั้งที่มีช่องทางออกอันชอบธรรมเลย การยอมรับผิดและแก้ตัวในทางที่ถูกที่ดีต่างหาก เป็นทางให้คนอื่นเห็นใจสงสาร และเป็นทางบรรเทาทุกข์ ทางพ้นจากความผิดและโทษทัณฑ์ต่าง ๆ ได้

หลาน ๆ ควรทราบไว้ด้วยว่า เรื่องเหล่านี้มันเป็นไปตามคราวตามสมัย คือสมัยนี้ โลกเจริญทางด้านวัตถุและอารมณ์เครื่องอำนวยความสะดวกใจที่ชอบสะอาดอยู่แล้วจึงเข้ากันได้ อย่างสนิทติดใจไม่มีวันอึดพ้อ โลกเจริญนั้นติดกันกับธรรมเจริญ โลกเจริญคนมีความทุกข์มากไปตามความเจริญของโลก คำว่าโลกเจริญกับกิเลสเครื่องก่อทุกข์เจริญ มันกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฉะนั้นโลกเจริญมากเพียงไรคนจึงได้รับทุกข์มากเพียงนั้น คำว่า กิเลส ๆ นั้นคือสิ่งสกปรกกรงูรังและกตถ่วงบีบบังคับจิตใจสัตว์โลก การบีบบังคับให้สัตว์โลกแสดงออกทางทวารหรือการกระทำต่าง ๆ ตลอดผลผลิต จึงเป็นทุกข์แก่สัตว์โลกอย่างแยกไม่ออก ส่วนมากถ้าโลกเจริญ ธรรมมักเสื่อม หรือธรรมเสื่อมจากจิตใจคน ความประพฤติการแสดงออกเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ต่อความถูกต้องดีงาม ผิดกับธรรมเจริญในใจคน อยู่มาก คำว่าธรรมเจริญนั้นมิได้หมายถึงการศึกษาเล่าเรียน การท่องบ่นจดจำธรรมได้มาก แม้จำได้กระทั่งพระไตรปิฎกก็ไม่พ้นที่กิเลสจะยึดอำนาจ นำความรู้ที่นั้น ๆ มาเป็นเครื่องมือ แสวงผลประโยชน์เพื่อมันจนได้ ถ้าไม่มีภาคปฏิบัติธรรมตามที่ศึกษาจดจำมาเคลือบแฝง อยู่และเป็นคู่เคียงกันไป

คำว่า ธรรมเจริญนั้น เจริญที่ใจของผู้ประพฤติธรรม ใจมี หิริโอตตปเป สะดุ้งกลัว ต่อบาปกรรมอันลามก ไม่ชินชา ไม่สนิทติดใจในบาปว่าจะพาให้ตีวิเศษวิโสใด ๆ ความประพฤติการกระทำมีขอบเขตเหตุผลในสิ่งที่ควรหรือไม่ควร ใจมีความเมตตาสงสาร เพื่อนมนุษย์และสัตว์ด้วยกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยาม ไม่กดขี่ข่มเหง ไม่เอาไรต์เอาเปรียบ ไม่คดโกงริตไถ รู้ใจท่านใจเรา สมบัติท่านสมบัติเรา ไม่ล่วงล้ำล้ำกรายสมบัติและจิตใจของกันและกัน การงานเพื่อตนและส่วนรวมก็สะอาดสุจริต ผลเกิดขึ้นก็สมบูรณ์ไม่รั่วไหลแตก ซึม ปฏิบัติได้เพียงที่กล่าวมาก็เรียกว่าธรรมเจริญในหมู่ชน สังคมย่อมสงบเย็นทั้งส่วนใหญ่ ส่วนย่อย เมื่อต่างคนต่างสนใจบำรุงรักษาปฏิบัติธรรมขึ้นที่ใจ ไม่ปล่อยปละละเลยดังที่เป็น และเห็น ๆ กันอยู่

คำว่า โลกเจริญตามความนิยมนั้น มันเจริญด้วยความโลภ ความอยากได้ไม่มีอึดพ้อ เหมือนไฟได้เชื้อ ซึ่งสุดท้ายก็เผาตัวเองนั่นแหละก่อนอื่น เจริญด้วยความโกรธผูกอาฆาต มาตราภัยหมายจองเวร เจริญด้วยราคะตัดทอนความคึกคะนองน้ำล้นฝั่ง ไม่มีความพอดีเป็น

ฝั่งเป็นฝาปิดกันไว้บ้างเลย เจริญด้วยความลุ่มหลง อันเป็นรากฐานแห่งความประมาทไม่มี ประมาทว่าจะรู้สึกตัวเมื่อไร

คำว่า ธรรมเจริญตามความนิยมและยอมรับของปราชญ์นั้น หมายถึงความเจริญ ทางใจ ใจมีความยุติธรรมทั้งแก่ตนและผู้อื่นสัตว์อื่นไม่ลำเอียง อันเป็นการบิดเบือนความ จริง ผู้มีธรรมเจริญภายในใจย่อมสงบเย็น มีฝั่งมีฝา มีกฎเกณฑ์ด้วยความประพฤติการ แสดงออก ไม่ผาดโผนโจนทะยาน ไม่สังหารผู้อื่นอย่างเลือดเย็น เพราะการแสวงผลรายได้ ของตน คำว่าโลกเจริญกับธรรมเจริญมีเหตุและผลต่างกันดังกล่าวมา จงพากันนำไป พิจารณาและปฏิบัติตาม ผลดีจะเป็นความสุขความเจริญแก่ตัวเอง ปุณีย์แก่มาแล้ว ไม่หวัง ความเสื่อมและความเจริญในด้านใด มากกว่าการประคองชั้นร้อถึงวันตายเท่านั้น

ถาม ก่อนปุ่จะได้มาบวชในพระพุทธศาสนา ปู่คิดอยากจะบวชเองโดยนิตยชอบ หรือมี เหตุอันใดบังคับให้ปู่ต้องบวช

ตอบ การคิดอยากบวชและการคิดจะบวชนั้น เคยมีในใจของปู่อยู่แล้ว แต่ไม่รุนแรงถึง ขนาดจะออกบวชในระยะนั้นได้ ปู่ก็อยู่ไปสร้างโลกไปเหมือนโลกอยู่กัน

ถาม เหตุที่ปู่จะได้บวชจริงเป็นอย่างไร เล่าให้พวกลูกหลานฟังพอเป็นคติบ้าง บางทีอาจ ได้เดินตามหลังปู่ก็เป็นได้ เพราะโลกนี้มัน อนิจจัง ไม่แน่นอนเสมอไป

ตอบ มันเรื่องน่าอัศจรรย์ ปู่ไม่อยากจะเล่า ถ้าไม่ขายหน้าเขาก็อาจขายหน้าตัวเอง แม้เราจะ เป็นคนดีตามจารีตประเพณีของโลกอยู่ก็ไม่น่าจะพินมลทินโทษไปได้ ปู่จึงไม่อยากจะเล่า ดีไม่ ดีกับลูกหลานที่กำลังนั่งฟังการสนทนากันอยู่เวลานี้ อาจเกิดความรู้สึกสลดสังเวชใจขึ้นก็ได้ และอาจคิดว่าปู่จนตรอกจึงออกบวช มิได้ออกบวชด้วยความสมัครใจมาแต่ต้น ผลจากการ ฟังก็จะไม่เป็นมงคลแก่ลูกหลาน อย่าให้ปู่เล่าเลย

ถาม โปรตเถิดปู่ พระขนาดปู่ไม่มีใครกล้าตำหนิได้ลงคอแหละ จะดีหรือชั่ว ปู่ก็แหวก วายผ่านมาแล้ว ปู่พ้นภัยไปหมดแล้วจึงไม่มีที่นำตำหนิ นอกจากฟังเป็นนิทานปู่กับหลาน เท่านั้น จึงขอนิมนต์ปู่โปรดลูกหลานบ้างเถิด

ตอบ ปู่จะพูดตรงไปตรงมาและสรุปความย่อๆ เลยนะหลาน เดิมปู่เป็นคนขยันขันแข็ง รับผิดชอบครอบครัวอย่างจริงจัง แต่การทำมาหาเลี้ยงครอบครัวไม่ค่อยสมบูรณ์เท่าที่ อยากให้เป็น ขาดๆ เชนๆ ซึ่งทำให้ปู่คิดสงสารครอบครัวอยู่ไม่วาย จึงคิดและตัดสินใจลง ไปรับจ้างทำนาทางภาคกลาง พอได้เงินแล้วก็กลับมาบ้าน แต่เจ้ากรรมมาเจอเมียมีชู้ ตอนนีปู่เกือบเสียคนไปทั้งคนอย่างไม่คาดฝัน

ถาม เสียคนอย่างไรปู่

ตอบ ก็มาเจอเมียกำลังเรีกรักหักสวาทอยู่กับชายชู้อย่างตำตาละซิหลาน ใครจะทนได้ ปู่ จึงเกือบเสียคนไป คือขณะนั้นเองขณะที่ปู่แอบต้อมมาดูตามคำบอกเล่าของชาวบ้านเวลา เจียบ ๆ ดึกสงัด พร้อมกับดาบอันคมกริบอยู่ในมือ เจ็ดเจ็ดดาบสุดแรงเกิด จะฟาดฟันลง ให้ขาดสะบั้นไปทั้งเมียทั้งชายชู้ แต่เพ็ญชายชู้มองเห็นก่อน ยกมือขึ้นไหว้ปู่จนตัวสั่นเทา ๆ ขอชีวิตชีวาไว้ พร้อมทั้งยอมสารภาพความผิดที่ทำลงไปทุกอย่าง ขณะจิตสะดุดขึ้นเตือนว่า เขายอมแล้ว อย่าทำ ๆ จะเป็นความเสียหายเพิ่มเข้าอีกโดยไม่มีผลดีอะไรเกิดขึ้นเลย ประกอบกับใจเกิดความสงสารชายชู้ผู้กลัวตายสุดขีด ใจเลยอ่อนลง แล้วเรียกร้องให้ ชาวบ้านมาดูเหตุการณ์ในขณะนั้น จนหายสงสัยในข้อเท็จจริงทั่วหน้ากันแล้ว ประชุมญาติ และผู้ใหญ่บ้านจะเอาเรื่องอย่างหนัก ชายชู้ยอมรับทุกอย่าง จึงปรับไหมด้วยเงินจำนวน... พร้อมกับประกาศยกเมียให้ชายชู้ขึ้นอย่างเปิดเผยในชุมชน ตัดกรรมตัดเวรหายห่วงไป เสียที

หลังจากนั้นมีแต่ความสลดสังเวชใจเป็นกำลัง คิดเรื่องอะไรในโลกไม่มีความลงใจ ติดใจที่จะทำที่จะอยู่แบบโลกเขาอยู่กันต่อไป ใจหมุนไปทางบวชเพื่อหนีโลกอันโสมมนี้ให้ พ้นมันโดยถ่ายเดียว อย่างอื่นใจไม่ยอมรับเลย มีการออกบวชหนีโลกเพื่อความพ้นทุกข์ไป นิพพานตามเสด็จพระพุทธเจ้า พระสาวกท่านอย่างเดียวกันนั้น เป็นที่ลงใจและสมัครใจ อย่างเต็มที่ไม่มีอะไรมาขัดแย้ง ปู่จึงได้มาบวชและปฏิบัติธรรมอย่างถึงใจเรื่อยมาจน ปัจจุบันนี้ นี่แลสาเหตุที่จะให้ปู่ออกบวชอย่างรวดเร็ว เพราะความสังเวชเบื่อหน่าย ประทับใจปู่จริง และตอนนี้แลเป็นตอนที่ปู่บวชด้วยศรัทธาความอยากบวชจริง ไม่มีอะไร จะห้ามไว้ได้ เนื่องจากความเบื่อหน่ายในเหตุการณ์ที่ประสบมา และคิดกว้างขวางเท่าไรก็ ยิ่งเกิดความเบื่อหน่ายมากขึ้น ถึงกับต้องบวชตั้งใจหมาย

ถาม แล้วหญิงคนนั้นเธอยู่กับผัวใหม่หรือปู่

ตอบ มันจะอยู่กับเทวดาตนไหน ปู่ก็ไม่คิดกับมันให้สิ้นเปลืองความคิดเลยละหลาน ปู่ กระเทือนใจกับมันเต็มประดา ยังเสียนยาแดงเท่านั้นที่มันจะตายกับผัวใหม่มันนะ นับว่าบุญ มันบุญปู่ที่ไม่ได้สร้างกรรมหนักต่อกัน

ฉะนั้นหลาน ๆ จึงจำไว้เป็นคติจนวันตายจากกันกับผัวกับเมียของตนนะ อย่าทำลาย จิตใจกันด้วยความลามกจกเปรตนี้เป็นอันขาด แม้จะทุกข์เพราะอะไรก็ยอมทุกข์เถอะหลาน แต่อย่าไปเสียดทุกข์กับมหันตทุกข์นี้เป็นอันขาด ปู่ขอห้าม อย่าพากันฝันเด็ดขาดจนวันตาย จากกันระหว่างผัวเมีย ที่ธรรมท่านกล่าวไว้ว่า กาเมสุ มิจฉาจาร นั้นเป็นบาปหนัก ปู่เชื่อ ประจักษ์ใจปู่เอง เพราะมหันตทุกข์จริง ๆ ฝ่ายที่ทำลายจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่งนั้นแลเป็นผู้ทำ กรรมหนักที่สุดไม่มีอะไรรับไว้ได้ จะว่ากรรมหม้อนรกแตกก็ไม่ผิด ปู่เชื่อธรรมข้อ กาเมสุ

มิจอาจารย์ อย่างถึงใจแต่บัดนั้นมา จึงรีบบอกลูก ๆ หลาน ๆ อย่าพากันคิดคะนองหาญทำเป็นอันขาด จงสุขจงทุกข์ เป็นและตายไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจงรักภักดีต่อกัน จนถึงวันอวสานต่อกันเถิด ซื่อว่าฝากเป็นฝากตายต่อกันโดยธรรมแท้ ที่เล่าให้หลาน ๆ ฟังก็เพื่อเป็นคติเตือนใจเท่านั้น ไม่งั้นปู่จะเล่าให้เสียน้ำลายทำไม

ถาม นำสลดใจมากฟังเรื่องปู่แล้ว แต่ทำไมโลกปัจจุบันจึงชอบทำลายจิตใจกันด้วยศีลธรรมข้อ กามเมสุ มิจอาจารย์ เอานักหนาเล่าปู่

ตอบ คาถาไฟในโลกันตนรกมันกล่อมได้สนิท โลกปัจจุบันจึงเคลิ้มหลับไปตามคาถาไฟนั้นโดยไม่คิดจะตื่นกันบ้างเลย ฉะนั้นคำว่าโลกเจริญกับไฟนรกเจริญในผู้นั้น จึงมาพร้อม ๆ กัน และคำว่าธรรมเจริญกับสวรรค์นิพพานเจริญในผู้นั้น จึงมาในขณะเดียวกัน ผู้ใดเชื่อธรรมผู้นั้นจะเจริญสมหวัง ผู้ใดเชื่อกิเลสตัณหาผู้นั้นจะนับวันล่มจมไปเรื่อย ๆ จนจมมิดในที่สุด ไม่มีใครและอะไรช่วยได้ ทั้งนี้เพราะพระพุทธรเจ้าทุก ๆ พระองค์ไม่เคยโกหกโลก ก็พระเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกเต็มพระทัย จะเอาอะไรมาโกหกหลอกลวงสัตว์โลกเล่า นอกจากกิเลสซึ่งไม่เคยสงสารปรานีใครเท่านั้น มันจึงสนุกหลอกลวงสัตว์โลกให้ล่มจมเรื่อยมาไม่เคยนำความจริงมาสอนโลกเลย

ถาม การบวชในศาสนายากลำบากไหมปู่

ตอบ ถ้าบวชตามแบบพระพุทธรเจ้าแลสาวกท่านก็ยากลำบาก ปู่อยากพูดเต็มปากว่าไม่มีอะไรยากลำบากเกินงานของพระเลย

ถาม ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ทั้งที่โลกเขามาพบกันคุยกันถึงเรื่องงานการต่าง ๆ ของโลก ใครพูดออกมาก็น่าฟังพอ ๆ กัน ว่ายากกว่าลำบาก ไม่มีแม่ผู้เดียวว่าง่ายว่าสบายเลย แต่แล้วงานของพระเป็นงานอะไรกัน จึงยากลำบากจนไม่มีอะไรเทียบเล่าล่ะปู่

ตอบ งานบวชที่ทำตามศาสนธรรมของพระพุทธรเจ้า เป็นงานทวนกระแสของโลกที่กิเลสวิภูวนบงการอยู่รอบจิตรอบทิศรอบด้าน ไม่มีช่องว่างพอหายใจได้สะดวกต่อการบำเพ็ญบ้างเลย เป็นงานทวนกระแสความตึงตูดของกิเลสในโลกทั้งมวล จึงเป็นงานยากลำบากมาก เหมือนกลิ้งครกขึ้นภูเขานั้นแล ลำบากขนาดไหนคิดดูก็พอรู้ได้ ไม่จำเป็นต้องบอกต้องแจ้ง

ถาม ก็เห็นพระท่านบวชอยู่ตามวัด ท่านสบายดี ไม่ต้องวิ่งเต้นชวนชวหาอะไร ถึงเวลาญาติโยมก็นำมาถวาย ฉันทิมแล้ว อยากหลับนอนวันยังค่ำและตลอดรุ่งก็ยังได้ เพราะไม่มีใครไปรบกวนท่าน เนื่องจากเขาเคารพนับถือนี้ปู่

ตอบ ถ้าจะบวชมาเรียนเพียงวิชา “กินแล้วนอน” อย่างเดียวมันก็สบายในขณะนอนหลับอยู่ แต่พอตื่นนอนขึ้นมาละซิ ใจมันตื่นรณกวัดแกว่ง เพราะกิเลสราคะตัณหาได้รับอาหาร

จากการกินมากนอนมากพอตัวแล้วรบกวนใจ การนอนมากมันเป็นเครื่องเสริมธรรมให้เจริญรุ่งเรืองภายในใจเมื่อไร นอกจากมันเสริมกิเลสราคะตัณหาให้มีกำลังกล้า พาวิงพาเหาะพาบินไปทั่วโลกดินแดนเพื่อหาตัวเมียอย่างเดียว แบบหมุนตัวเป็นกงจักร อะไรห้ามไม่ยอมอยู่เท่านั้น มันจะเป็นสุขสบายเป็นสวรรค์วิมานเพราะการกินมากนอนมากอะไรกันอย่าพากันคิดผิดจากคลองธรรมไปซีหลาน การมองกันแบบนี้มันมองด้วยสายตาโลก สายตาก็เลส มิใช่มองด้วยสายตารธรรมเพื่อฆ่ากิเลสนี้

ถาม จะคิดจะทำอย่างไรไป จึงจะถูกต้องตามคลองอรรถคลองธรรมของพระพุทธองค์
ตอบ ต้องคิดตั้งที่ปูปอกละชีว่า การออกบวชเพื่อปฏิบัติธรรมโดยชอบ ก็คือการออกสู่แนวรบกับกิเลสเพื่อชัยชนะข้าศึกศัตรูหมู่มกิเลสมาร อันเป็นหมู่มารและเสนามาร ซึ่งต้องรบต้องทำหั่นกันเต็มฝีมือและกำลังวังชา สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรที่มีอยู่ ไม่มีคำว่าอ้อมแรง ไครอ้อมแรงทำเหาะๆ แหะๆ คนนั้นต้องแพ้อย่างหมอบราบคาบหญ้าไม่สงสัย การเข้าสู่แนวรบ ทางโลกเขาถือว่าเป็นความสุขสบายหรือ ไม่มีใครถือว่าเป็นความสุข ความสบาย เพราะจะไปฆ่าฟันรันแทงกับข้าศึกจนเห็นดำเห็นแดง เห็นเป็นเห็นตาย เห็นแพ้เห็นชนะกัน จะไปเอาความสุขมาจากอะไรที่ไหนกัน ก็คนฆ่ากันนี้ มีแต่ความวิตกกังวล ความกลัวเป็นกลัวตายเต็มหัวใจนั้นแล แล้วจะเอาความสุขสบายมาจากไหนกัน

การบวชเพื่อบำเพ็ญธรรมความดีงาม และเพื่อรื้อถอนกิเลสเชื้อวิภูวน ชนกองทุกข์ออกจากใจ ก็คือการเข้าสู่สงครามระหว่างกิเลสกับธรรม โดยถือเอาภพเอาใจเราเป็นเวทีเป็นสนามรบ ต่อสู้กับกิเลสประเภทต่างๆ ด้วยวิธีเดินจงกรมรบ ยืนรบ นั่งสมาธิภาวนารบ นอนภาวนารบ ด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรไม่ลดละทอดถอย ทุกอาการของจิตที่เคลื่อนไหว มันเป็นเรื่องของกิเลสมีราคะตัณหาเป็นต้นไหวตัวเพื่อทำลายเราทั้งสิ้น เมื่อข้าศึกประจัญหน้าอยู่ทุกอิริยาบถและทุกอาการที่เคลื่อนไหวของจิตเช่นนี้ นักบวชคือนักรบ ศิษย์ตถาคต รูปใด องค์ใด จะยอมตัวล้มนอนคอยให้กิเลสสับย่ำย่ำเป็นอาหารอันร่อยกินเลี้ยงกันเล่า นักบวชลูกศิษย์ตถาคตต้องเตรียมลวดลายคอยรับคอยรบข้าศึกด้วยความเพียร มีสติปัญญาเป็นอาวุธ มีศรัทธา ความเพียรเป็นเครื่องหนุนอยู่ตลอดแนวรบ

คืออิริยาบถต่างๆ ไม่เผลอตัว ทั้งตั้งรับ ทั้งรุก ทั้งบุก ทั้งทำลายข้าศึกไม่ให้เข้าใกล้ขีดตัวได้จะเป็นภัยแก่ตัวเอง แล้วอาการของนักบวชลูกศิษย์ตถาคตที่กล่าวมาเหล่านี้เป็นอาการแห่งผู้ที่อยู่สบายด้วยการบวชอะไรกัน นอกจากกองทุกข์ล้วนๆ ด้วยงานคือการรบฟันกับกิเลสประเภทต่างๆ เพื่อชัยชนะอย่างยอดเยี่ยมและอยู่เป็นบรมสุข หลังจากทำชัยได้โดยเด็ดขาดไม่มีขึ้นต่อโดยประการทั้งปวงแล้ว บวชแบบนี้ต้องทุกข์ลำบากด้วยกัน นอกจากบวชแบบหมุนขึ้นเขียงให้กิเลสสับย่ำนั้น อาจสบายอยู่บนเขียงขณะที่มีดหั่นยังไม่

มาถึงหลัทธิ แต่พอมีดหันมาถึงแล้ว หลานคิดเอาเองก็แล้วกัน ปู่มันแก่แล้วอธิบายไม่ได้ ละเอียดลออนักแหละ

ถาม โอโฮ การบวชนั้นมันยากลำบากถึงขนาดนี้เชียวหรือปู่ หลานๆ นี้กว่าบวชแล้วสบาย นับว่าคิดผิดไปมากและนาน เพิ่งจะรู้เรื่องของการบวชว่ายากลำบากวันนี้องค์ ต้องขอโทษปู่ มากๆ ที่ได้ละลาบละล้วงปู่โดยไม่รู้สึกรู้สึ

ตอบ ปู่นี้มันชีวิตเดนตายจากการบวช แล้วปฏิบัติธรรมมาโดยลำดับนับแต่ชั้นเริ่มแรก บวชเรื่อยมา ที่พอลืมหูลืมตาอ้าปากพูดได้บ้างก็ตอนแก่แล้วนี่แล จะเพราะกิเลสมันแก่ไปด้วยสังขารเราหรือว่ามันตายไปหมดทั้งโคตรทั้งแซ่ของมันแล้ว ปู่ก็เข็ดหลาบและเบื่อจะตามหามันอีก เพราะเคยเป็นคู่เดือดคู่แค้นกันมาแต่วันเริ่มออกบวชจนถึงวัยแก่อยู่แล้ว มัน เป็นของดิบตีวิเศษวิโสอะไรกว่าธรรมของพระพุทธเจ้า เราพอจะตามหามันให้เพิ่มความ เคียดแค้นเข้าไปอีก แม้ไม่ตามหามัน แต่บังเอิญเดินทางมาเจอหน้ากันเข้า กลด มุ้ง บาตร ที่สะพายและแบกอยู่บนบ่าปูอย่างหนักอึ้งนั้น ปู่ยังจะลืมนึกว่ามีบริวารอยู่บนบ่าไป โดด เข้าพัดกับกิเลสตกเวทีให้บุญมันด้วย กุสลา ธมฺมา อย่างหายห่วงแล้ว จึงจะย้อนมามองดู บ่า บริวารขึ้นไหนตกไปที่ใดขณะที่พาดพันกับกิเลสอยู่นั้น จึงจะไปเที่ยวหาเก็บเอามา พุด ถึงกิเลสเมื่อไร ใจปู่มันเป็นบ้าหน้าันกรบขึ้นมาทันที เพราะความเคียดแค้นที่มันจับหัวปู่ใส่ เข่ากองทุกชั้นน้อยใหญ่และใสให้ไปเกิดที่นั่นที่นี้ ให้ตกนรกหมกไหม้ ใช้ภพใช้ชาติไม่มีวัน จบสิ้นลงได้แต่ไหนแต่ไรมา จนนับภพนับชาติของตัวเพียงคนเดียวไม่จบได้ เนื่องจากมี มากต่อมากไม่มีอะไรมากเท่าเลย

ถาม การเกิดตายของคนของสัตว์มีมากขนาดนั้นเชียวหรือปู่

ตอบ ทำไมจะไม่มากเล่า ก็กิเลสมันทำนาบนหัวคนหัวสัตว์มีหน้าแล้งหน้าฝนเมื่อไร มัน ทำของมันอยู่ตลอดเวลาสถานที่เรื่อยมา และยังจะเรื่อยไปไม่มีสิ้นสุดยุติถ้าไม่ลากคอมันมา ลงหัวใจมาเผาด้วย ตปธรรม ให้ແหลกแตกกระจายเป็นผุยผงไปเสียเมื่อไร จะต้องถูกมัน จับมัดจำจงเข้าสู่ภพน้อยภพใหญ่อยู่ดูรานั้น ไม่มีอะไรมาหนีอำนาจเหนื้อมันได้ นอกจาก ธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างเดียว

ถาม ปู่เคยเกิดมากี่ชาติกว่าจะถึงชาติปัจจุบันนี้

ตอบ ก็บอกแล้วว่านับไม่ได้ จะมาถามก็ภพที่ชาติอะไรกันอีก ไม่มีอะไรมากยิ่งขึ้นกว่าภพ ชาติของสัตว์ร้ายหนึ่งๆ ที่ตายเก่าตายใหม่ ถ้าวรวมกันเข้าโลกมนุษย์มองเห็นแล้วดับแตก ดี ฝ่อ ขาหัก ริ่งเตลิดเปิดเปิงเอาตัวรอด เพราะความกลัวซากผีที่ตายเก่าใหม่เคลื่อนแผ่นดิน ถิ่นอาศัยตลอดแดนโลกธาตุ ไม่มีที่ที่จะจรดลงกระทั่งปลายเข็มจะว่าไง ยังไม่เชื่อความจริงที่ พระพุทธเจ้าแสดงไว้อยู่หรือ แล้วจะเชื่อใครที่ตีเลิศกว่านี้ ถ้าเชื่อกิเลสตั้งที่เคยเป็นมาก็ต้อง

จมลงไปในนภพชาติของตนไม่จบอีกนั่นแล ความจริงเป็นอย่างนี้ ปู่เชื่ออย่างไม่มีเงื่อนไข ใครจะว่าโง่ก็ว่าไป แต่ปู่ไม่ยอมแก้ไขใจแบบนี้ได้เด็ดขาด จะยอมโง่แบบนี้ตลอดไป

ถาม จะทำอย่างไรจึงจะพ้นจากการนับชาติไม่จบสิ้นเล่าปู่

ตอบ ก็ต้องทำความดีมีการบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ซึ่งเป็นเหมือนดาบอันคมกล้าตัดกิเลสตัดหนา ตัดภาพ ตัดชาติให้เบาบางและสิ้นเข้ามา เมื่อบำเพ็ญอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่ลดละปล่อยวาง ความดีเหล่านี้ย่อมจะมีกำลังกล้าขึ้นโดยลำดับ และตัดกิเลสตัดภพชาติให้สิ้นเข้ามาจนถึงภพชาติปัจจุบันและรู้เท่าทัน พร้อมทั้งตัดกิเลสอันเป็นเชื้อแห่งภพที่ฝังอยู่ภายในใจ ให้ขาดกระเด็นออกเป็นผุยผงไม่มีขึ้นต่อกันกับใจอีกเลย แล้วภพชาติจะเรียกโคตรแช่ที่ไหนจะมาพาให้เกิดแก่เจ็บตาย เพื่อหาบหมากองทุกข์น้อยใหญ่อีกต่อไปเล่า ถ้าหลงใจได้บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้ว เมื่อใจได้ถึงขั้นนี้แล้วกิเลสอย่างไรก็เรียกไม่กลับแน่นอน ปู่กับกิเลสมันเคยพืดกันมาอย่างโชกโชนถึงขนาดใครตีใครอยู่ ใครไม่เก่งจงบรรลัย สุดท้ายกิเลสบรรลัย พระพุทธเจ้าบรมศาสดาของพวกเราเพียงสลบเท่านั้น สำหรับปู่เองเมื่อลมหายใจสิ้นเมื่อไร ไม่อยู่ ปู่ต้องไป ชี้แจงแบกหามธาตุชั้นธัมมนี้เต็มประดาแล้ว

ถาม ปู่จะกลับมาเกิดให้ลูกหลานได้กราบไหว้อีกหรือเปล่า

ตอบ ฟังธรรมนั้น ฟังให้ดี ฟังเพื่อสติปัญญา อย่าฟังเพื่อกิเลสหัวเราะ ปู่โง่ ๆ ยังอดขันไม่ได้ จะสอนอย่างไรสอนโลกจึงจะเข้าใจ ฟังไปเท่าไร ๆ ก็ไม่พ้นกิเลสมากอบโกยผลร้ายได้ไปกินหมด มีแต่ตัวเปล่า กิเลสมันฉลาดดังที่เห็น ๆ อยู่นี้แล แต่มันทำสัตว์ให้โง่ไม่มีอะไรเกินมัน

ถาม คนส่วนมากสงสัยเรื่องบุญ—บาป นรก สวรรค์ นิพพาน ว่าจะมีจริงดังธรรมท่านสอนไว้หรือไม่หนอ พระพุทธเจ้าผู้สอนธรรมเหล่านี้ ก็เข้าสู่นิพพานไปนานสองพันกว่าปีแล้ว พระราชาของพระองค์จะยังศักดิ์สิทธิ์อยู่หรือไม่หนอ ดังนี้มีมากในชาวพุทธเราเองนี้แล สงสัยและพูดกันอยู่ทั่วไป

ตอบ ข้อนี้ก็น่าเห็นใจ เมื่อไม่รู้ไม่เห็นประจักษ์กับตัวเองตามที่ท่านบอกไว้ก็อดสงสัยไม่ได้ เป็นธรรมดาของคนมีกิเลสตัวมีตมิตปิดทวาร แต่อย่างไรก็ตามถ้าสนใจในเหตุผลธรรมดาธรรมอยู่แล้ว ก็มีทางจะรู้จะเห็นและเชื่อได้ไม่สุดวิสัย ข้อสำคัญเราเป็นลูกชาวพุทธที่ทรงประกาศสอนธรรมไว้ด้วยความถูกต้องแม่นยำตามหลักแห่งสวากขาตธรรม ที่ตรัสไว้ชอบแล้วทุกแห่งทุกมุมไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงแม้แต่น้อย จึงควรยกศาสดาเป็นหลักใจไว้ จะดีกว่ายกความสงสัยไว้ทำลายใจ ส่วนความเข้าใจว่า บาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพานไม่มี นั้นเป็นเรื่องของกิเลสปิดตาใจไว้ไม่ยอมให้สัตว์โลกได้เห็นสิ่งมีอยู่นั้น ๆ ตามความเป็นจริงของสิ่งที่มีที่เป็น ไม่ใช่ดินฟ้าอากาศมาปิด เรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพาน เหล่านี้ แม้พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ตลอดพระสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ก็ไม่มีพระองค์ใด องค์ใด เคยรู้เคยเห็นมาก่อนที่ธรรมยังไม่เข้าสู่พระทัยและสรีระใจ ต้องปฏิบัติลุ่มๆ คลำๆ กำดำกำขาวไปก่อน

ตั้งพระพุทธเจ้าของเราที่เคยทราบในพระประวัติว่า ทรงบำเพ็ญทดลองหลายวิธี จึงทรงพบเงื่อนไขแห่งความถูกต้องอันเป็นสายทางที่จะให้ตรัสรู้ธรรม วิธีนั้นคือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าออก โดยมีพระสติปัญญาสังเกตในวิธีการที่ทรงบำเพ็ญ จนปรากฏผลเป็นความสงบเย็นและแน่วพระทัยว่าถูกต้อง ปฐมยามก็ทรงบรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติถอยหลัง ที่ไม่เคยบรรลุมาก่อนได้ประจักษ์พระทัยหายสงสัยโดยไม่มีใครบอกเล่า มัชฌิมยามก็ทรงบรรลุปุจฺจุปปาตญาณ ทรงรู้ความจืดและความเกิดของสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณได้โดยไม่มีใครบอกเล่า พอปัจฉิมยามก็ทรงบรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ญาณความรู้แจ้งความสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลสทั้งหมด ไม่มีหลงเหลือในพระทัยเลย พร้อมด้วย วิชชา ๓ อภิญญา ๖ เป็นต้น ทะลุถึงโลกวิทู รู้แจ้งโลกในและโลกนอกตลอดทั่วถึง หายสงสัยโดยประการทั้งปวงสิ่งใดมีทั้งดีและชั่ว ตลอดจนธรรมอันประเสริฐเลิศเลอเหนือโลกสงสารก็ทรงรู้เห็นและยอมรับว่ามีว่าเป็นไม่ทรงลบล้าง และทรงปฏิบัติตามสิ่งที่มีที่เป็นนั้นๆ ตามที่ทรงเห็นควรว่าจะควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ อย่างไรบ้าง และทรงสั่งสอนมวลสัตว์ด้วยวิธีการที่ทรงปฏิบัติและทรงรู้ทรงเห็นมา เป็นศาสนธรรมที่คงเส้นคงวาด้วยความถูกต้องแม่นยำมาตลอดปัจจุบันคือวันนี้

เพราะความจริงไม่ขึ้นอยู่กับกาลสถานที่ ไม่เกี่ยวกับการยังทรงพระชนม์อยู่และปรินิพพานของพระพุทธเจ้าแลสาวกทั้งหลาย แต่ขึ้นอยู่กับความจริงที่เคยมีเคยเป็นอย่างไร ก็มีอยู่เป็นอยู่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าแลสาวกทั้งหลายได้ทรงปฏิบัติและรู้เห็นบาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพาน มาแล้วอย่างเต็มพระทัย จึงทรงนำความจริงนั้นๆ มาประกาศธรรมสอนโลก และทรงเป็นศาสดาเต็มองค์ รู้เห็นธรรมเต็มพระทัย มิได้มีอะไรปลอมแปลงแฝงอยู่ในพระทัยบ้างเลยแม้หย่อม ด้งนั้นสิ่งที่รู้ที่เห็นและที่สั่งสอนจึงเป็นของจริงเต็มส่วนควรแก่การปฏิบัติตามด้วยความหายสงสัยกังวลอย่างยิ่ง ถ้างงพระพุทธเจ้าเป็นที่ลงใจเชื่อไม่ได้แล้วจะไปเชื่อใครได้ในไตรภพ คนๆ นั้นก็นับว่าหมดหวังและหมดทางเยียวยารักษา ถ้าเป็นโรคก็สุดวิสัย คอยแต่ลมหายใจเท่านั้น ถ้างงเตรียมที่บเตรียมโลงก็ควรแล้ว เตี้ยวงจะเนาเฟะเต็มบ้าน ที่กล่าวมาเหล่านี้คือข้อยืนยันของพระพุทธเจ้าที่เป็นศาสดาและนำธรรมมาสอนโลก

ส่วนกิเลสตัวพาสัตว์โลกให้สวมน่วนตาตามองอะไรเป็นหลังหนีไปทั้งตัวนั้น มันมีคุณสมบัติอะไรสัตว์โลกจึงเชื่อมั่นเอานักหนา ถึงกับไม่ยอมรับความจริงอะไรจากธรรมบ้างเลย กิเลสหมดทั้งโคตรแซ่พ่อแม่ลูกเต้าเหล่าหลานเหลนของมันมีกิเลสตัวใด โคตรแซ่ใดบ้างอุดริเกิดไปเห็น สวรรค์ นิพพาน แม้เพียงขณะสายฟ้าแลบ พอจะมีแก่ใจมาบอก

และชักชวนสัตว์โลกไปสวรรค์ นิพพาน กันบ้าง มีแต่মনหลอกมันตมต้นสัตว์โลก จุดลาก สัตว์โลกให้ไปตกนรกทั้งเป็นทั้งตายเรื่อยมาแต่ต้นกำเนิดของมันโน้น ทั้งที่มันปฏิเสธว่า นรกไม่มี แต่แล้วก็มีมันนั่นแลจับสัตว์โยนลงหม้อนรกทั้งเป็นทั้งตาย ด้วยความใจดำน้ำ โสโครกที่สุด ไม่มีอะไรจะเป็นจอมหลอกหลวงสัตว์โลกอย่างแยบยลยิ่งกว่ากิเลสชนิดต่างๆ

ความมุ่งหมายของกิเลสเป็นอย่างนี้ คือถ้ามันจะบอกสัตว์โลกตามความจริงว่า บาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพาน มี สัตว์โลกก็จะตะเกียกตะกายละบาปบำเพ็ญบุญ เพื่อหลีกนรก ไปสวรรค์ นิพพานจากมันเสียหมด มันก็จะขาดผลรายได้จากสัตว์โลกอย่างพินาศขาดสูญ ฉะนั้นมันจึงปิดหูปิดตาปิดใจสัตว์โลกไว้อย่างมิดตัวไม่ให้มองเห็นบาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพานนั้นได้เลย มันปิดไว้หมด ดังนั้นแม้สิ่งเหล่านี้จะตั้งขวางหน้าอยู่ก็ตาม สัตว์โลกจึง ไม่มีทางรู้เห็นได้ เช่นเดียวกับคนที่ถูกมัดตาไว้อย่างมิดชิด แม้จะนำวัตถุหรือสีแสงต่างๆ มาวางขวางหน้าไว้ก็ไม่สามารถมองเห็นได้ ฉะนั้น กิเลสมันผูกมัดตาใจของสัตว์โลกไว้ก็ เช่นเดียวกัน

ดังนั้นชาวพุทธเราจึงพยายามแก้สิ่งมัดตาของมันออก ด้วยการปฏิบัติจิตตภาวนา เป็นสำคัญ ให้สติปัญญาเกิดภายในใจ จะพึงมานหรือกำแพงแห่งความมืดบอดที่มันปิดไว้ ออกได้โดยลำดับจนหมดสิ้นไป มองเห็น บาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพานอย่างทะลุปรุ โปร่งประจักษ์ใจหายสงสัย โดยไม่ต้องมีใครมาบอกแหละ หลังจากนั้นยังจะได้เห็นกล หลอกหลวงของกิเลส วิชาตมต้นของกิเลส ได้อย่างชัดเจนหายสงสัย พึงชิวหลานๆ อยาก ฟัง ปูพุดให้ฟังอย่างเปิดใจ ใครจะว่าบ้า ปูก็ไม่โกรธให้เขา เพราะทราบแล้วว่าเขาคณนั้น คือเครื่องมือทำลายของกิเลส ที่มันพาทำลายศาสนธรรมและทำลายจิตใจสัตว์โลกมา มากต่อมากแล้ว ปูจึงไม่หลงกลมัน ไม่ตื่นมัน

แม้มันจะยกมาทั้งโคตรแซมมาด่าปู ปูก็ไม่โกรธ นอกจากจะหัวเราะขบขันเพลงกล่อม ของมันที่ร้ายออกมาเพียงต้นๆ ผิวเดินนิดเดียวเท่านั้น มิได้ลึกลงกว้างขวางและไพเราะจับ ใจเหมือนศาสนธรรมอันประเสริฐเลิศเลอเหนือโลกทั้งสามเลย ทั้งเป็นธรรมหรือชนสัตว์โลก ขึ้นจากนรกเมืองคนและนรกเมืองผี ที่กิเลสตาปิดใจว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีมามากต่อมากแล้ว บาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพาน เหล่านี้เป็นของมีมาดั้งเดิม กิเลสทุกประเภทจะเสกสรรให้ มีขึ้นและจะลบล้างทำลายให้ฉิบหายไปไม่ได้ เพราะเป็นของธรรมชาติและมีอยู่ดั้งเดิม ปราศจากสิ่งใดผู้ใดไปก่อไปสร้าง ไปปรุงไปแต่ง ไปลบล้างทำลาย บาปบุญ นรกสวรรค์ นิพพาน อยู่เหนืออำนาจกิเลสที่จะไปอาจเอื้อมทำลายได้ แต่อยู่ตามหลักธรรมชาติของตน

หลานๆ และชาวพุทธผู้เรียนและปฏิบัติธรรมอันเป็นธรรมมีอำนาจ และสว่าง กระจ่างแจ้งเหนือกิเลสทั้งปวง จงเรียนและปฏิบัติให้ถึงใจ ถึงธรรม อย่างมัวมั่วสุขอยู่ในห้อง ชังของกิเลส ให้มันกดขี่บังคับและร้องเพลงขับกล่อมให้เคลิ้มหลับไม่มีวันตื่นจากหลับจาก

หลงอยู่รำไปนัก จะเสียใจให้ตัวเองภายหลังจะว่าปุ่ไม่บอก ปุ่จะเห็นทุกข์ที่มันโยนให้แบก หามอย่างล้นหัวใจไม่มีที่เก็บมาแล้ว กลัวหลานๆ และชาวพุทธทั้งหลายจะแบกหามทุกข์ ที่มันโยนมาให้แบกหามไม่มีวันปลงวางต่อไปตลอดอนันตกาล และไม่มีวันจบสิ้นลงได้ จึงได้เตือนแล้วเตือนเล่า รวากับว่าตะโกนบอกว่าอันตรายอันใหญ่หลวงมาแล้ว รีบพากันหาที่หลบภัยโดยด่วน เดี่ยวอันตรายจะเข้าถึงตัว ที่หลบภัย คือ ศีล ทาน การกุศลทุกประเภท จงจับให้มั่นถ้าอยากแคล้วคลาดปลอดภัย อย่า दौरानเชื่อกิเลสจนไม่ยอมฟังเสียงธรรม ตะโกนบอก จงรีบฟังรีบตั้งตัวด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรมเสียแต่บัดนี้ จะไม่เสียกาลเวลาไปเปล่า

ถาม ฟังปุ่เทศน์โปรดคราวนี้ รวากับฟ้าดินถล่มที่เดียวแหละ หลานชื่นใจ ไม่เสียชาติเกิด ได้ดีมีธรรมที่ปุ่เทศน์โปรดวันนี้อย่างถึงใจ แต่ยังมีข้อสงสัยอยู่นิดๆ ปุ่ขอได้โปรดเมตตาด้วย

ตอบ โปรดอะไรอีก ก็โปรดมามากต่อมากจนไม่มีอะไรจะโปรดแล้ว เหลือแต่ชั้นรั้วที่ หายใจแหม่ว ๆ รอเวลาจะแตกดับอยู่เท่านั้น จะให้โปรดเรื่องอะไรว่ามา

ถาม คำว่า บาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพาน เหล่านี้ มีอยู่โลกไหนกันแน่ ปุ่

ตอบ มีอยู่ในท่ามกลางแห่งโลกมนุษย์ แต่มีใช้มนุษย์มีใช้สัตว์ มีใช้เปรตผี เทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม มีใช้ ต้นไม้ ภูเขา มีใช้ดิน น้ำ ลม ไฟ มีใช้วัตถุแร่ธาตุต่างๆ ในโลกสมมุติ นิพพานมีอยู่ในวิมุตติสถาน แต่มีใช้มีอยู่ในชื่อที่ว่า นิพพานๆ และวิมุตติธรรมที่กล่าวถึงเหล่านี้ มีอยู่ตามหลักธรรมชาติของตน มิได้ขึ้นอยู่กับวัตถุ บุคคลใดสิ่งใดทั้งสิ้น สิ่งที่จะรับทราบธรรมเหล่านี้ได้ มีใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย และมีใช้วิชาทางโลกทุกๆ แขนง และเรียนวิชาธรรมจนจบพระไตรปิฎกแต่มิได้ปฏิบัติ ตลอดเครื่องพิสูจน์ใด ๆ ที่โลกใช้กัน มีใจเท่านั้นที่ปรับตัวด้วยหลักธรรม คือ ด้วยการปฏิบัติจิตตภาวนา ดังพระพุทธเจ้า และสาวกทั้งหลายท่านปฏิบัติ และรู้เห็นประจักษ์พระทัยและใจมาแล้ว มากต่อมากจนไม่อาจนับอ่านจำนวนท่านได้

ท่านเหล่านี้แม้พระองค์และองค์เดียว มิได้ถามกันและถามใครเลย ทรงปฏิบัติจิตตภาวนาโดยหลักธรรมที่จะทำให้รู้ให้เห็น ก็ทรงรู้ทรงเห็นและรู้เห็นขึ้นกับตนเอง ฉะนั้นการที่จะแก้ความสงสัยให้หายในบาป บุญ เป็นต้นนั้น ต้องพิสูจน์กันด้วยการปรับจิตใจโดยการปฏิบัติธรรมมีจิตตภาวนาเป็นสำคัญ จนรู้เห็นประจักษ์ใจแล้ว ความสงสัยแม้จะเคยครองหัวใจมาตั้งกัปตั้งกัลป์หรือตั้งแต่วันเกิดก็ดับวูบลงในทันที มิได้อ้างกาลเวลาที่เคยยึดครองหัวใจมาเลย เช่นเดียวกับความมืดแม้จะเคยมืดมาตั้งกัปตั้งกัลป์ก็ตาม เพียงเปิดไฟสว่างจ้าขึ้นเท่านั้น ความมืดก็หายไปเองโดยมิได้อ้างกาลเวลาที่เคยมืดมา ฉะนั้น การรู้เห็นบาป บุญ เป็นต้นตลอดสังขารทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องมีกาลสถานที่มาเกี่ยวข้องและ

กีดกัน ความจริงเท่านั้นจะเปิดความจริงขึ้นมาให้ผู้ปฏิบัติจริง ได้รู้เห็นความจริงที่มีอยู่ทั้งหลายได้ประจักษ์ใจ โดยไม่อ้างกาลว่าสมัยโน้นสมัยนี้ เพราะธรรมเป็นปัจจุบันธรรมตลอดมาแต่กาลไหนๆ แม้สวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ก็เป็นปัจจุบันธรรมสดๆ ร้อนๆ ควรแก่การนำมาพิสูจน์สิ่งลึกลับทั้งหลาย ซึ่งก็เป็นปัจจุบันธรรมเช่นเดียวกันได้อย่างไม่มีปัญหา

ที่เป็นปัญหาอันใหญ่โตในหัวใจสัตว์ไม่ให้มองเห็นความจริงทั้งหลายได้ ก็มีกิเลสตัว ทำให้มีติดบอดอย่างเดียวกันนั้น พาสร้างบาปและลงนรกทั้งที่มันโกหกกว่าบาปไม่มี นรกไม่มี แต่สัตว์โลกโดนไม่หยุดหย่อนผ่อนคลายบ้างเลย ส่วนบุญ สวรรค์ นิพพาน ไม่ต้องกล่าวถึง เพราะเป็นธรรมชาติที่มันไม่ต้องการให้สัตว์โลกคิดและสนใจอยู่แล้ว ทั้งนี้เพราะขาดผลรายได้และนโยบายของมัน ว่าสิ่งที่นี้ไปได้อธิบายให้จนหมดพุงแล้วจะเชื่อหรือไม่เชื่อธรรมก็มีเท่านี้ ไม่สามารถจะอธิบายให้ละเอียดกว่านี้ได้ ประการหนึ่งจึงทำความเข้าใจไว้ว่า คำว่า บาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี นิพพานมีนั้น ธรรมชาติเหล่านี้มีอยู่ทำนองเดียวกันกับคำว่า “ธรรมมีอยู่” แต่ไม่สามารถสัมผัสธรรมชาติเหล่านี้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้ เพราะมิใช่วิสัยของกันและกัน มันเป็นอฐานะคือเป็นไปไม่ได้ มีใจเท่านั้นสามารถสัมผัสได้แต่ผู้เดียว เมื่อปรับใจด้วยภาคปฏิบัติให้เหมาะสมกับธรรมชาตินั้นและธรรมชั้นนั้นๆ แล้ว ความจริงก็มีเท่านี้

ถาม ทำไม สมัยนี้คนชอบทำบาป ทุจริตกันมากปุ้ ดูตั้งหน้าตั้งตาทำกันเป็นล่ำเป็นสันจริง ๆ ใครไม่ทำบาป ทุจริต เท่ากับไม่เต็มคน กลายเป็นคนขาดบาทขาดเต็งไป

ตอบ ปุ่บวชมาไม่เคยทำบาปด้วยเจตนาเลยแม้ชนิดเดียว พระเณรในวัดปุ่นี้ก็ตั้งหน้าทำบุญกุศลบำเพ็ญภาวนากันอย่างเป็นเนื้อเป็นหนังจริงๆ ถ้าเป็นตามคำตำหนิที่เขาว่าไม่เต็มคน ปุ่และพระเณรในวัดปุ่ก็ไม่เต็มพระเต็มเณร คงขาดบาทขาดสลึงไปตั้งคำตำหนิ แต่ธรรมวินัยของปุ่และพระเณรไม่ขาดบาทสลึง ปุ่และพระเณรก็ไม่เดือดร้อน พระขาดบาทขาดสลึงเหล่านี้ก็เห็นอยู่กันสงบสุขดีนี้ ไม่เห็นดินร่นกระวนกระวายอันเป็นลักษณะพระเณรบ้าๆ บอๆ เพราะขาดบาทขาดตาเต็งเลย

ตำหนิก็ให้เขาตำหนิไป ทำบาป ทุจริต ก็ตามนิสัยของเขา แต่เราอย่าตำหนิ อย่าทำกับเขาก็แล้วกัน จะกลายเป็นคนเกินบาทก็ยิ่งจะไปกันใหญ่ ลองคิดดูก็แล้วกัน สมมุติว่ามีเงินจริงตามกฎหมายรับรองอยู่ ๕ บาทและมีเงินปลอมรวมอยู่ด้วย ๑๐ บาท หลานจะเอาเงินจำนวนไหน เอาจำนวนเงินจริง ๕ บาท ปุ่ ทำไม่ไม่เอาจำนวน ๑๐ บาทเล่า ไม่เอาเพราะเอามาแล้วก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ดีไม่ดีถูกเขาจับก็ยิ่งจะเป็นโทษใหญ่เพิ่มเข้าอีก ส่วนเงินจริงได้มาเท่าไรก็สำเร็จประโยชน์ตามจำนวนของมัน ทั้งไม่เกิดโทษแต่อย่างใด มีมากเท่าไรยิ่งดี นี้แหละหลาน ระหว่างคนดี คนสุจริต กับคนชั่ว คนทุจริตก็เช่นเดียวกับเงินปลอม แม้มีจำนวนมาก กับเงินจริงแม้มีจำนวนน้อย ใครๆ เขาไม่ปรารถนาคนชั่วคน

ทุจริต แต่คนดีคนสุจริตมีมากน้อยโลกต้องการและปรารถนา กัน คนชั่วคนทุจริตมีมากน้อย ย่อมเป็นภัยแก่ส่วนรวมตลอดประเทศชาติมิใช่ของดี ยิ่งมีมากและมีอำนาจอิทธิพลมากเท่าไร ก็ยิ่งทำความชั่วเสียหายได้มาก ดีไม่ดี คนและสมบัติทั้งประเทศอาจอยู่ในเงื้อมมือหรืออยู่ในปากในท้องเขาหมด บ้านเมืองล่มจมได้เพราะคนชั่วคนทุจริตไม่อาจสงสัย

ส่วนคนดีคนสุจริตมีมากน้อย ย่อมเป็นคุณแก่ส่วนรวมตลอดประเทศชาติ ยิ่งมีอำนาจและอิทธิพลมาก ก็ยิ่งทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมและประเทศชาติได้มาก ใครก็ต้องการและปรารถนา กันทั่วโลก ฉะนั้นคนประเภทนั้นจึงมิใช่เป็นคนดีพิเศษและน่านับถืออะไรเลย แม้เขาจะไปเที่ยวคดโกงริตโกงมาได้มากเพียงไร ก็อย่าหลงยินดีและอัศจรรย์เขา นั่นคือสมบัติเป็นพิษแก่ตัวเองครอบครัวตลอดไปถึงลูกหลานเหลนไม่มีประมาณ นั่นเป็นสมบัติกาฝากคอยดูดซึมผู้เป็นเจ้าของให้เสียคนไปโดยลำดับ ทั้งปัจจุบันและอนาคตไม่มีจบสิ้น นั่นคือสมบัติปลอม ย่อมเป็นโทษทัณฑ์แก่ผู้แสวงมามากน้อย เช่นเดียวกับธนบัตรปลอมที่มีมากน้อยในครอบครองนั้นแล อย่าไปหลงยินดี ซึ่งเท่ากับหลงจับไฟ จะร้อนและแผดเผาเจ้าของไม่มีจบสิ้นลงได้

ถาม คนที่มั่งมีเพราะการแสวงหาดังกล่าวมาก็เห็นเขาอยู่สบาย ยังมีหน้ามีตามีคนเคารพนับถือมากมายนี่

ตอบ การมีหน้ามีตา มีคนเคารพนับถือนั้น มิใช่ฐานะจะไปปลงล้างบาปกรรมที่เขาทำได้นั้นหน้าต้องเป็นหน้า ตาต้องเป็นตา เคารพนับถือก็ทราบว่าเป็นคนดี แต่ชั่วต้องเป็นชั่ว บาปต้องเป็นบาป ทุจริตต้องเป็นทุจริต โทษต้องเป็นโทษ ไฟต้องเป็นไฟ จะนำมาปลงล้างกันไม่ได้ ถ้าได้ธรรมก็มีใช้ธรรม ธรรมต้องเป็นบ่อของกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหาไปนานแล้ว บาปต้องไม่มีเพราะถูกการทำชั่วทุจริตสังหารเอาเกลี้ยง สัตว์โลกไม่ต้องมีทุกข์มีบาปติดตัว นรกก็แตกถูกกิเลสทำลายหายสูญ แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น ความเสกสรรนั้น ต้องเป็นความจริงตลอดไปไม่เป็นอื่น เพราะความจริงไม่เคยเป็นน้อยและอยู่ใต้อำนาจของผู้ใด ฉะนั้นธรรมจึงเป็นธรรมเสมอมา ไม่มีอะไรปลงล้างได้

ด้วยเหตุนี้หลานปู่ จึงเป็นหลานปู่ อย่าเป็นหลานชั่ว หลานทุจริต ทำลายบาปกรรมและหม้อนรกให้แตก และอย่าเป็นหลานของความโลภมากได้เท่าไรไม่พอ เที่ยวคดโกงทุจริต ริตโกงด้วยเล่ห์กลต่างๆ เวลาตายสมบัติปลอมกองมืมาเท่าภูเขาจะตามเผาผลาญเข้าอีกให้ลงนรกหลุมไหน ใครๆ ไม่อาจมีญาณทราบได้ จึงริบระวังตัวกลัวบาป เดินตามจอมปราชญ์ผู้มีปรีชาญาณอันแหลมคมเสียแต่บัดนี้ ยังมีชีวิตอยู่ก็ดีเป็นสุขใจ เวลาตายไปก็เป็นสุข ความดีที่สร้างมาตามสนับสนุนให้มีแต่ความสุขความสำราญบานใจ ไม่มีพินไฟบาปกรรมตามแผดเผา เพราะความเชื่อพระพุทธเจ้าและทำตามศาสนธรรมอันเป็น

ทางราบรื่นดีงามจัดเป็นคนฉลาดโดยธรรม นำตัวไปสู่คติคือโลกทิพย์ไม่สงสัย ดีกว่าคน
เสนียดจัญไรหลายร้อยเท่าพันทวี ซึ่งดีแต่คุณไม้โอ้อวดด้วยลวดลายว่าฉลาดแหลมคม เวลา
เข้าตาจนแล้วก็ไม่ผิดอะไรกับนักโทษในเรือนจำ

หลานจำไว้ให้ถึงใจอย่าได้ลืมว่า ไม่มีใครฉลาดแหลมหลักนักปราชญ์ชาติอาชาไนย
มองเห็นการณ์ไกลและการณียิ่งกว่าพระพุทธเจ้า จงยึดท่านเป็นหลักชีวิตจิตใจอย่าได้
ลดละปล่อยวาง จะเป็นสิริอุดมมงคลแก่หลานเองและส่วนรวมไม่มีประมาณ ปุณนี้แก่มาก
แล้ว ไม่นานก็จะตาย ลูกหลานจะได้สืบศาสนาไปนาน โลกจะไม่ว่างจากความสงบสุขและ
ความเป็นปึกแผ่นมั่นคงสืบ ๆ กันไป เอาละขอจบเสียที

ถาม ในธรรมท่านสอนพระว่าให้ยินดีในความสันโดษ มกน้อย ตั้งใน สลเลขธรรม ๑๐
ประการ ขรราวสถำปฏิบัติตามธรรมสันโดษและความมกน้อย จะครองชีพไปตลอดไหม
บางครอบครัวมีลูกมาก ญาติมิตรเพื่อนฝูงมาก ถ้าหาได้น้อยไม่พอกินพอใช้จะไม่เดือดร้อน
แก่ครอบครัวเช่นนั้นหรือปู่ ส่วนครอบครัวที่มีลูกน้อยคน ผู้เกี่ยวข้องที่ควรเลี้ยงดูมีน้อยก็
พอทำเนาไม่เดือดร้อน โปรดชี้แจงให้หายข้องใจด้วยเถิด

ตอบ ธรรมท่านไม่ได้สอนให้คนขี้เกียจอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลในการทำงาน เพื่อหารายได้
มาเลี้ยงตนและครอบครัว แต่ท่านสอนให้มีความขยันหมั่นเพียรและอดทน ไม่เลือกงาน
อันเป็นที่มาแห่งผล เพื่อรายได้เพียงพอกับความจำเป็นอยู่ใช้สอยไม่ฝืดเคือง ท่านสอนว่า จง
เป็นบุคคลที่ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร หนักเอาเบาสู้ง ไม่จับๆ วางๆ เหยาๆ
แหยาๆ ในการทำงาน ๑ ได้สมบัติมากน้อยให้มีการเก็บรักษา ไม่จ่ายสุรุ่ยสุร่ายแบบหา
ขอบเขตเหตุผลไม่ได้ ๑ การเลี้ยงชีพในครอบครัวให้พอเหมาะพอดีกับความจำเป็น ไม่
ฟุ่มเฟือยจนเลยฐานะและความจำเป็น ๑ ไม่คบเพื่อนฝูงที่เป็นพาล ผลาญทรัพย์ คอยแต่
จะกัดจะแทะจะเคี้ยวจะกลืนสมบัติและความประพฤดีให้ลงเหลวบ่อ ๑ ธรรมท่านสอนไว้
อย่างมั่นเหมาะทุกแง่ทุกมุม ถ้าเราไม่คว้าเอากิเลสตัวอวดดีมาทำลายธรรมเหล่านี้ให้พินาศ
ฉิบหายไป เราต้องตั้งตัวได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยการเก็บรักษาทรัพย์และจ่าย
ทรัพย์ตามความจำเป็น ด้วยการเลี้ยงชีพพอประมาณไม่ฝืดเคืองและฟุ่มเฟือย ด้วยความ
ไม่สมัครรักชอบในคนพาลสันดานเลว ความประพฤดีเหลวแหลกแหวกแนว เราต้องเป็น
คนดีมีผลจากทรัพย์และศีลธรรมประจำตัว ไม่กลัวใครตำหนิและดูถูกเหยียดหยามโดย
ประการใดๆ

ธรรมสันโดษ คือความยินดีในสมบัติมากน้อยที่มี และอยู่ในความครอบครองของ
ตน นี่ก็เป็นความพอดีเหมาะสมอย่างยิ่งแล้วสำหรับมนุษย์ที่อยู่ร่วมโลกกัน คำว่าความ
ยินดีในสมบัติที่มีอยู่ของตนนั้น แม้สมบัติจะมีมากองเท่าภูเขา ธรรมท่านก็ไม่ได้ห้ามว่า
ไม่ให้ยินดีเพราะมากเกินไป แต่ท่านห้ามไม่ให้ยินดีและเสาะแสวงสมบัติที่นอกไปจากของ

มีอยู่ของตัวต่างหาก เช่น ไรนา ที่ดิน สมบัติพัสดานของตนมีเท่าไร ก็ให้ยินดีเท่าที่มีเท่านั้น
ไม่ให้ไปเที่ยวยินดีในสมบัติของคนอื่น

ยิ่งเป็นเมียเขาด้วยแล้ว ถ้าไม่อยากหัวเบะอย่าไปแหยมเป็นอันขาด แม้แต่ปู่เองยัง
จะเป็นเพศฆาตฆ่าคนได้โดยไม่คาดคิดมากก่อนจะว่ายังไง ยังเหลือเพียงเส้นยาแดงเท่านั้น
จะฟันคอคนให้ขาดสะบั้น แล้วก็ตกรกทั้งเป็นในตระรางครึ่งเขามาเป็นชู้กับเมียปู่นะ จง
ทราบว่ามีอะไรจะเด็ดขาดและเฉียบขาดเท่าใจคน เมื่อถึงเหตุการณ์และเวลาอันเฉียบ
ขาดแล้ว ปู่เคยประจักษ์กับตัวมาแล้ว ฉะนั้น จงเชื่อธรรมสันโดษ ยินดีเฉพาะเมียผัวของ
ตัวเท่านั้น อย่าไปเยื่อใยใฝ่ใจกับเมียผัวของเขา ถ้าไม่อยากคอขาดและเป็นผีไม่มีเจ้านะ ปู่
จะบอกชดๆ อย่างนี้ ให้หลานๆ พวกกันจงจำธรรมสันโดษกับความมกน้อยในหญิงชายไป
รักษาตัว และปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัดด้วยธรรมสองข้อนี้ อย่าให้มันดินได้เป็นอันขาด ยิ่ง
อุปปัจจุณา ความมกน้อยด้วยแล้ว ยิ่งเหมาะมากกับขรราวาสผู้โลเลในราคะตัณหา อิมไม่
เป็น นำมาปฏิบัติ ธรรมนี้ท่านให้ยินดีเฉพาะคู่ครองคือผัวเมียของตนโดยเฉพาะเท่านั้น
ไม่ให้ยินดีใฝ่ใจกับชายอื่นหญิงอื่นเป็นอันขาด ธรรมท่านช่วยรักษาหัวรักษาคอของเราให้
คงทนไปด้วยกัน ไม่ให้หัวกับคอพลัดพรากจากกันด้วยคมมีดคมขวานเพราะความมกมาก
อยากไม่มีวันอิมพอทำลาย

ปกติมนุษย์หญิงชายในโลก มีหลายปากหลายใจ ก็มีปากเดียวใจดวงเดียวนั้นแล
แต่มันกินไม่เล็กรวากับมีร้อยปากพันปาก อะไรๆ ก็กินกิน ก็กิน อะไรๆ ก็กินกิน ก็กิน
เอา ไม่มีคำว่าท้องเรามีท้องเดียว ปากชนิดตัณหาถือบังเหียนกระตุกเชือกนี้ มันไม่คำนึงถึง
ท้องและเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น มีแต่จะกินให้สมอยาก ปากดำให้สมกับความเคียดแค้นโมโห
ทำเดียว ใจก็มีใจเดียวนั้นแหละ แต่ความคิดความอยากมันผลักดันให้แตกแขนงออกไป
เป็นหมื่นเป็นแสนใจ จนไม่สามารถคัดเลือกได้ว่าความคิดนี้เป็นดี ความคิดนี้เป็นชั่ว เพราะ
มันกลมกลืนกันจนมองหาตัวจริงใจจริงไม่เจอโน่น

จึงต้องนำธรรมสองข้อคือ ความสันโดษ ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ของตน และความมกน้อย
ในอารมณ์แห่งราคะตัณหา มาปิดปากปิดใจ ไม่ให้มันดินรนชนทุกซ์มาเผาตนและ
ครอบครัว เพราะไฟตัณหานี้ร้อนมากกว่าไฟอื่นใด ร้อนเข้าถึงตับถึงปอดถึงชั่วหัวใจ
เครื่องในพังทลายเพราะมันไม่อาจสงสัย หลานๆ จงจำไว้ให้ถึงใจ ปฏิบัติให้ถึงความจริง
ของธรรมสองข้อนี้ จะพากันอยู่ด้วยความสงบสุขเย็นใจทั้งครอบครัว ผัว-เมีย ลูกเล็กเด็ก
แดง สถานที่อยู่ สมบัติ เงินทอง สิ่งของใช้สอย จะเย็นไปตามๆ พ่อบ้านแม่เรือนที่เป็น
คนดีมีธรรมประดับใจ

ถาม หลานๆ พอใจธรรมสองข้อนี้มาก ประทับใจจริง ๆ อยากให้คนอื่น ๆ เขาฟังบ้าง จะ
ได้ธรรมนี้ไว้ป้องกันตัวในเวลาฉุกเฉิน เพราะเรื่องคนหลายปากหลายใจนี้นับวันมีมาก ถ้า

ไม่มีธรรมนี้เป็นยาประจำบ้านก็น่ากลัวมุกพัง เพราะหวัด....นี้ชุกชุมไม่มีฤดูกาลสถานที่
 เลยทุกวันนี้ ทั้งไม่วั้นชาติชั้นวรรณะ ฐานะมีหรือจน คนโง่หรือคนฉลาด ตลอดเพศวัยเลย
 ต่างตั้งหน้าตั้งตาส่งเสริมหวัดประเภทหน้าด้านสันดานเลวนี้้อย่างออกหน้าออกตา แถมยัง
 ว่าเป็นเกียรติอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ระบาดทั่วดินแดนแทบไม่มีสถานที่กาลเวลาเหลืออยู่แล้ว
 ทุกวันนี้ น่าวัดกตอเพื่อนมนุษย์ด้วยกันจริงๆ เฉพาะเด็กวัยรุ่นนั้นนำวัดกตอและนำสงสารมาก
 ที่จะกลายเป็นเด็กเกเรไปตามโรคพรคนี้กันเสียหมด จึงอดคิดไม่ได้เมื่อได้ฟังธรรมสอง
 ข้อนี้จากปู่แล้ว แล้วจะแก้ไขอย่างไรจึงจะมีผลดีต่อผู้ใหญ่และส่วนรวมตลอดเด็ก ๆ ที่ราว
 กับว่าเตรียมพร้อมเพื่อจะลงเหวลงบ่อลึกลับอยู่แล้วเวลานี้ ปู่โปรดด้วย

ตอบ ใจที่หมดคุณค่าในธรรมที่มีคุณค่ามาก ย่อมทำได้ทุกอย่างบรรดาสิ่งต่ำทราวม
 ทั้งหลายโดยไม่สะทกสะท้าน เวลาผลของความต่ำทราวมเกิดก็ไม่สะทกสะท้าน เกิดได้กับ
 บุคคลทุกชาติชั้นวรรณะและเพศวัย ไม่เลือกว่าเป็นบุคคลเช่นไร เกิดได้ทั้งนั้นไม่ลำเอียง
 ขอแต่ทำลงไปเท่านั้น ผู้จะแก้ไขโรคหมดคุณค่าเหล่านี้ก็คือคน ธรรมเครื่องแก้ที่ท่านสอนไว้
 ก็มีอยู่กับทุกคนที่จะนำมาแก้ ไม่มีอะไรผู้ใดได้เปรียบเสียเปรียบ ถ้าตัวผู้ทำไม่ยอม
 เสียเปรียบให้ตัวเองเพราะความไม่เอาไหน ความไม่สนใจแก้สิ่งต่ำทราวมที่เกิดที่มีอยู่ภายใน
 ตนเสียเท่านั้น ถ้าอย่างนั้นก็ไม่มีใครช่วยได้ แม้พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงช่วยได้ อย่าวว่าแต่ปู่ที่
 พูदन้าลายฟุ้งปากและอยู่ขณะนี้เลย เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน เมื่อช่วยใครไม่ได้ ก็จงหันมามอง
 ตัวเอง ช่วยตัวเอง อย่าให้เสียไปกับสิ่งไม่ดีทั้งหลายที่เขาเสียกัน

ถาม ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น ปู่ ตกลงก็ไม่พันคำว่า “ตัวใคร ตัวเรา“ อยู่โดยดีแหละ ซึ่งก็
 น่าจะขัดต่อธรรมที่สอนให้มีเมตตากรุณาต่อกัน หรือปู่มีความเห็นอย่างไรก็สุดแต่จะโปรด

ตอบ เมื่อเขาไม่ยินดีกับการช่วยเหลือ ก็ยังจะหน้าด้านไปช่วยเขาอยู่หรือ มีธรรมหน้า
 ด้านให้คนเมตตาหน้าด้านนำไปช่วยเขาไหมละ ถ้าไม่มี อย่าหาญทำ ก็เลสตัวยาบๆ จะ
 หัวเราะเอาจะว่าปู่ไม่บอก

คนไข้เต็มโรงพยาบาล หมอช่วยไว้ได้ทุกคนใหม่ ยังมีรายเลือดลอยตายไปต่อหน้า
 ต่อตาหมอจนได้เรื่อยมามีไข้หรือ โรคที่ทำให้คนตายต่อหน้าหมอนั้น มันฟังเสียงหมอเสียง
 ยาเมื่อไร แล้วเมตตาเราเก่งกว่าพระเมตตาของพระพุทธเจ้าเซียวหรือ จึงจะสามารถช่วย
 ใครๆ ได้ทั่วโลกทั้งที่เขาไม่สนใจกับการช่วยเหลือใดๆ เลย นี่แหละหลาน ที่สัตว์ไม่ไป
 นิพพานกับพระพุทธเจ้าก็เพราะเหตุนี้ พิจารณาเองเถอะอย่าให้แรงไปมาก ปู่แก่แล้ว มี
 แต่ลมหายใจแขม่วๆ อยู่เท่านั้นเอง

ถาม ขอบพระคุณปู่มาก ที่นี้หลานพอเข้าใจวิธีปฏิบัติต่อตัวเองและผู้อื่นได้พอประมาณ
 หลานยอมรับผิดที่หวังคนอื่นมากเกินไปเกินเหตุผลธรรมดาที่ควรเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้

พูดมาถึงตอนนี้ก็ทำให้สังสารปุ้ ตลอดครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ท่านอุทิศสำหรับเมตตา
แนะนำสั่งสอน ทั้งที่บางครั้งสุขภาพไม่ค่อยดี ยังอุทิศสำหรับต้อนรับสั่งสอน แต่คนที่ไปหาท่าน
มีหลายประเภท หลายนิสัย หลายความต้องการตั้งที่ท่านว่า นานาจิตตัง นั้นแล

ตอบ ใช่ บางพวกก็ตั้งหน้าตั้งตาไปหาศีลหาธรรมจริง ๆ ที่น่าสงสาร แต่บางพวกก็พา
กันไปเที่ยวตากอากาศเปลี่ยนอารมณ์ในวัด แล้วก็เที่ยวจู้จ้าน พูดคุยกันไม่อ้อมปาก
ปล่อยตามอารมณ์ ส่งเสียงอีกทีกครึกโครมทั่วบริเวณวัด จนลืมนึกว่าที่นั่นเป็นวัดและมีครู
อาจารย์พระเณรบำเพ็ญธรรมอยู่ที่นั่น ท่านอาจรำคาญได้ คิดแต่ความสนุกสนานรื่นเริงไป
ตามลัทธินิสัยของตน บางพวกก็ไปด้วยเสียงเล่าลือว่าท่านเก่งทางนั้นทางนี้ แล้วก็ตื่นข่าว
พากันไปเพื่อไต่ของดีจากท่านมาอดกัน เมื่อไปก็รับกวนขอนั้นขอนี้ท่าน เมื่อท่านบอกว่า
ไม่มี ก็ดีใจขึ้นเถียงท่านว่า ท่านมี แล้วเข้าซื้อขอนำรำคาญ เมื่อไม่ได้ตั้งใจ บางรายก็พาล
ทะเลาะกับพระแล้วกลับไป ก่อนไปก็พูดทั้งทำยในลักษณะบาดหมางสาปแช่งต่างๆ ว่า
ต่อไปจะไม่มาเหยียบวัดนี้อีกจนวันตาย พระอะไรอย่างนี้ ขออะไรๆ ก็ว่าไม่มีๆ จะหวงไว้
กินสมบัติอะไรก็ไม่รู้

ตามธรรมดาของพระผู้มีธรรมประจำใจอยู่แล้ว ท่านไม่เห็นอะไรยิ่งกว่าธรรม ตลอด
อิริยาบถท่านคิดฝึกใฝ่ใคร่ธรรมอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่สนใจและเผละไหลคิดไปโน้นไปนี้ ว่า
คนนั้นจะมาหา คนนี้จะมาเยี่ยม จะมาหรือไม่ก็เป็นเรื่องเป็นอันอัศจรรย์ของแต่ละคน ท่านไม่
กังวลกับอะไรมากกว่าการแสวงหาธรรมด้วยการปฏิบัติ มีเดินจงกรมบ้าง นั่งสมาธิภาวนา
บ้าง ยืนรำพึงในธรรมทั้งหลายบ้าง ให้สติอยู่กับตัว ไม่ปล่อยใจให้เลื่อนลอยไปตามอารมณ์
ท่านมีความสำรวมระวังอยู่ทุกอิริยาบถนอกจากหลับเท่านั้น นอกนั้นเป็นท่าแห่งความเพียร
เพื่อละกิเลสแลกองทุกข์ทั้งมวลโดยตลอด ท่านจึงไม่ต้องการสิ่งรบกวนต่างๆ

ถาม ที่เขามาหาปุ้ มีหลายพวกตั้งปุ้เล่าเรื่องของคนมาวัดทั่วๆ ไปหรือเปล่า

ตอบ ทำไมจะไม่มี มีดังที่เล่าให้ฟังนี้แหละ อยากรู้ว่าแทบทุกวันไป บางพวกก็มาขอ
บัตร์ขอเบอร์ เวลาพูดธรรมให้ฟังเขาไม่สนใจ คอยแต่จะจับเอาไปตีเป็นเบอร์กัน
เท่านั้น พวกนี้พวกแสวงความร่ำรวยในทางลัด อยากรู้อยากเห็นเป็นเศรษฐีมีเงินล้านด้วยการถูกบัตร์
ถูกเบอร์ อรรถธรรม บุญ-บาปอะไรไม่สนใจ บางพวกก็แบกคัมภีร์มาเที่ยวไล่พระให้จน ถือ
ว่าตนรู้หลักนักปราชญ์ฉลาดพอตัว แต่ส่วนมากมักไม่กลัวบาป เพราะความทะนงตัวว่า
เรียนรู้มากรู้หมด หาได้รู้ไม่ว่าตนกำลังเป็นช้างใหญ่ที่ถูกกิเลสตัวเยื่อหุ้มจงหองคว่ำคอกมา
เป็นเครื่องมือถือเป็นพาหนะนั่งบนตะพองหลัง มาอวดดีอวดเก่งกับพระ พระแม่แสนโง่ท่าน
ก็รู้ได้ เพราะท่านดูกิเลสต่อสู้กับกิเลสด้วยความเพียรอยู่ทุกเวลาไม่ลดละ มีสติปัญญาเป็น
เครื่องมือสอดส่องและทำลายข้าศึกบนหัวใจ ไม่ก้มหัวลงให้มันขึ้นนั่งอย่างง่ายตาย เมื่อเห็น

กิเลสหนึ่งบนหัวใครก็ตามมาอวดดีอวดเด่น อวดมั่งอวดมี อวดฉลาด หรืออวดอะไรก็ตาม อันเป็นเรื่องของกิเลสพองตัว ท่านจึงอดสังเวชอยู่ภายในไม่ได้

ส่วนมากคนไปวัดมักจะไปดูและจับผิดพระ ไปคอยให้คะแนนพระและคอยตัดคะแนนพระด้วยวิธีการติพระชมพระ ว่าวัดนั้นเป็นอย่างนั้น องค์กรนั้นเป็นอย่างนั้น แต่ไม่สนใจคอยสอดส่องดูตัวเองว่าดีหรือชั่วประการใดบ้าง ไม่คอยตีตัวเอง นอกจากหาเรื่องปาๆ ถือนๆ มาชมตัวเองให้เขาว่าดีและนับถือกันไปลมๆ แล้งๆ คนเราถ้ามีการสังเกตสอดส่องความประพฤติชั่ว-ดีของตัวเองบ้าง ย่อมมีที่ดัดแปลงแก้ไขให้เป็นคนดี เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่นได้อย่างน่าชมและสนิทธิใจ บางพวกก็แต่งตัวฟิตปั๋งรัดกุมเต็มอัตราศึก มองเห็นหมดกระทั่งขน นุ่งพับเพียบแบบชาวพุทธทั้งหลายไม่ได้ จะลดอัตราศึก คือ กางเกงแตกกระเบิดเป็นอันตรายนะ ดูไม่ได้ เพราะพิสดารเกินมนุษย์ เมื่อแต่งเต็มยศแห่งอัตราศึกแล้ว คุณลักษณะท่าทางราวกับจะเหาะบินทั้งที่ไม่มีปีก นี่แลหลาน กิเลสมันทำคนให้ผิดปกติและพิสดารเกินมนุษย์มาเวทนาทั้งหลายอย่างนี้ หลานๆ ลูกชาวพุทธจงพากันทำความเข้าใจกับมันไว้เสมออย่าลืมหักๆ ไม้จันทน์เราต้องเป็นเครื่องมือให้มันขับขี้ราวกับยวดยานพาหนะ หรือราวตุ๊กตาเคลื่อนที่โดยไม่อาจสงสัย

ปู้นี่เกิดมานาน กิเลสขึ้นซึ่รดบนหัวใจมานาน การต่อสู้กับมันมาทีนานและหนักมากแทบไม่มีอะไรเทียบเท่าเสมอได้ในบางครั้ง จึงพอรู้เรื่องวิชากลวงของมันได้บ้างพอมาเล่าให้ลูกหลานฟังเพื่อเป็นคติและพยายามกำจัดมันบ้าง แม้ยังมีกิเลสเช่นเดียวกับคนทั่วไป แต่ความมีธรรมแทรกในใจอยู่บ้างก็ยังมีหิริ-โอตตปปรธรรมคนเรา ไม่ปล่อยตัวแบบลูกโป่งบนอากาศโดยถ่ายเดียว ไม่ทราบจะตกทิศทางใดไม่มีจุดมีหมาย นั่นมันเกินไปสำหรับมนุษย์ที่โลกถือว่ามีศักดิ์ศรีสูงกว่าสัตว์

จงพากันพยายามระมัดระวังตัวสมกับเราเป็นผู้รับผิดชอบเรา สมัยนี้สิ่งที่จะทำให้เสียคนมีมากจนพรรณนาไม่จบ ซึมซาบหลังไหลเข้ามาทุกทิศทุกทางจากทั่วโลก คนที่เขาว่าสิ่งทำลายมนุษย์ผู้โง่เขลามามากแจกจ่าย เขาได้เงิน แม้ใจเขาจะต่ำจะทราม แต่เขาก็ไม่เคยสนใจกับความต่ำความสูงยิ่งกว่าสิ่งที่เขาต้องการอยู่แล้ว ฉะนั้นคนโง่จึงเสียเปรียบและเป็นเหยื่อของคนฉลาดรำไปไม่อาจมีอะไรมาแก้ให้ตกไปได้ นอกจากผู้มีธรรม คือ สติธรรม ปัญญาธรรม ซึ่งเหนือความฉลาดของโลกอยู่มากจนเทียบกันไม่ได้ เป็นเครื่องหลบหลีกผ่อนคลายนสิ่งทำลายจิตใจและสมบัติให้เสียนั้นสังเกตดูก็รู้ก็เห็น เพราะมีเต็มไปหมดแม้ในป่าในเขาอย่าว่าแต่ในบ้านในเมืองที่มีคนมากเลย ขอแต่คนมีอยู่ที่ไหนสิ่งทำลายเหล่านี้ต้องมีอยู่กับคนจนได้ ทั้งนี้เพราะคนไปเสาะแสวงหามันมาเอง

สิ่งเหล่านี้แสดงออกได้หลายทาง โดยคนโง่อย่างพวกเราไม่อาจทราบได้ นอกจากเพลิดเพลินและเคลิ้มหลับไปกับเพลงกล่อมของมัน เพราะมีมากต่อมากจนพรรณนาไม่จบ

ลบล้างไม่ลงเนื่องจากความชอบและติดใจมีมาก สิ่งดังกล่าวนี้บางอย่างก็หยาบโหลน และลดหลั่นกันลงมาจากชั้นสุภาพละเอียดลออ สามารถกล่อมได้ทั้งผู้ใหญ่แลเด็ก ๆ ทำให้เสียคนได้ตามส่วนของมันและวัยของผู้ถูกกล่อม มีอยู่ทั้งที่ลับและที่เปิดเผยธรรมดาทั่ว ๆ ไป โดยไม่อาจคิดว่ามันเป็นภัย หรือมีส่วนเป็นภัยต่อส่วนรวมไม่มีประมาณ ผู้นำสิ่งเหล่านี้เข้ามา ส่วนมากมักมีแต่ผู้มีปัญญาหาเงินในทางนี้ ตลอดผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่แทบทั้งนั้น ตาสีตาสา ไม่มีปัญญาแสวงหามาได้แหละ

ฉะนั้นปุจฉาวิตกอนาคตของลูกหลานบ้านเมืองว่าจะเป็นอย่างไรมาก่อน เมื่อการฟื้นฟูกับการทำลายไม่สมดุลกันดังที่รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่นี้ ส่วนมากมักมีแต่การทำลาย เพราะเป็นสิ่งที่ชอบและทำได้ง่าย ไม่ว่าสิ่งใดเมื่อชอบใจย่อมทำได้ง่าย แม้สิ่งนั้นจะทำยากเหมือนสิ่งดั่งงามทั่ว ๆ ไปก็ตาม ทั้งนี้มันขึ้นอยู่กับจิตใจเป็นสำคัญ ถ้าลงใจได้ชอบและติดพันในทางใด สิ่งใด หรือผู้ใดแล้ว การใกล้ชิดติดพันและการกระทำหากเป็นคู่เคียงคู่ควรกันไปเอง เอาละปุเหนือยขอพักผ่อนชั้นที่ชราเต็มแก่แล้ว

วันนี้เพื่อน ๆ พามาเยี่ยมปู่ ทราบกิตติศัพท์กิตติคุณของปู่ฟุ้งขจรมานานแล้ว เมื่อมีโอกาสได้มาหาทำงานทางนี้ เพื่อนเห็นว่าเป็นคนชอบธรรมะธัมโมเลยชวนมา จึงได้มีวาสนามากกราบปู่

มาหาทำงานอะไร ปู่ถาม ตามแต่จะได้งานทำ ส่วนมากก็ชอบทำงานสูงบ้างนั่นแหละปู่ ปู่ถาม งานอะไรที่สูงนะ งานราชการแผนกต่าง ๆ ที่นิยมกันก็งานที่กินเงินเดือนหลวง นับแต่เป็นครูสอนนักเรียนขึ้นไปจนถึงนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นงานสูงส่งและมีเกียรติมาก นั่นแหละที่นิยมกันว่าเป็นงานสูงและสูงส่งมาก เพราะเป็นงานเด่นในแผ่นดิน

ปู่ ในหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ท่านนิยมกันมาประจำแผ่นดิน ว่าเป็นงานสูงส่งงานมีเกียรติสูง ได้แก่งานที่ทำและการแสวงหาด้วยความสุจริตยุติธรรมไม่ฉ้อไม่โกง ไม่ฉกฉกปล้นจี้ กดขี่รีดไถคดโกงใคร ไม่คอร์รัปชั่น ฉ้อราษฎร์เบียดบังหลวง เหล่านี้จัดว่าเป็นงานสะอาด เป็นงานสูงส่ง เป็นงานมีเกียรติ เป็นคนมีเกียรติสูง แม้ตาสีตาสาทำอะไรทำนา ทำสวนคราดไถ ขุดดิน ฟันไม้ หาฟืน เผาถ่านมาขาย ก็เป็นงานสูงส่ง เพราะทำด้วยมือสะอาด ทำด้วยความสุจริตยุติธรรม ไม่เบียดเบียนทำลายผู้ใด ใคร ๆ ไม่รังเกียจ ไม่เกลียดชัง นอกจากเห็นใจและสงสารไปตาม ๆ กัน หลานน่าจะคิดผิดไปเพราะไม่แยกแยะงานว่างานใดเป็นไปเพื่อถูกหรือเพื่อผิด งานใดเป็นไปเพื่อสุจริตยุติธรรม หรือเป็นไปเพื่อทุจริตผิดใจมนุษย์และทำลายชาติบ้านเมือง ควรแยกงานดังปู่พูดไว้เบื้องต้นนั้นก่อนซิหลาน

งานคดโกง รีดไถ ฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นต้นนั้น คืองานต่ำ งานไม่สะอาด งานสกปรกกรกเก๊า งานเบียดเบียนทำลาย งานที่คนรังเกียจทั้งแผ่นดิน งานทำลายสมบัติและจิตใจมนุษย์ หนักไปกว่านั้นก็เป็นการทำลายชาติให้ล่มจม มีใช้งานที่สูงส่งและน่าชมเชย

สรรเสริญอะไรเลย ความจริงโลกเขาไม่นิยมหรอก หากแต่ผู้สกปรกเพราะมือและใจไม่สะอาดเขานิยมกันเองต่างหาก

ถาม ทำไมโลกจึงนิยมรักชอบกันนักหนาว่า งานราชการเป็นงานสูงส่ง เป็นงานมีเกียรติยศชื่อเสียงเล่าปู่

ตอบ อันงานราชการตามหลักปกครองนั้นสูงส่งและมีเกียรติยศชื่อเสียงจริง แต่ผู้ทำงานในวงราชการเป็นสำคัญ เพราะมีทั้งคนดีคนชั่ว คนมือสะอาดและมือสกปรกสลับปนกันอยู่ในวงราชการนั้นชิลาน ถ้าผู้นั้นทำไม่ถูกต้องตามหลักปกครองแห่งกฎหมายบ้านเมือง ก็ไม่จัดว่าผู้นั้นสูงส่ง มีเกียรติยศชื่อเสียง ตรงข้ามประชาชนเรียกว่าเป็นผู้ไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ประชาชนมอบความไว้วางใจให้ ยิ่งกลับทำลายสมบัติและจิตใจประชาชนได้ลงคอ จะเรียกว่าสูงส่งได้อย่างไร นอกจากเขาจะเรียกคนประเภทนั้นว่า ยักษ์ทำลายชาติอยู่ในวงราชการที่มีเกียรติที่น่าเสียดายให้คนสะอาดมือดีครองเท่านั้น คนที่ทำงานสุจริตไม่คิดคดทรยศต่อหน้าที่ต่างหาก เป็นผู้สูงส่งและมีเกียรติยศชื่อเสียงในวงราชการงานแผ่นดินชิลานต้องเข้าใจตามธรรมที่ปู่อธิบายนี้ แล้วที่ไหนงานใด ถ้ามีรายได้เลี้ยงตัวให้ทำเกิด อย่าเป็นคนเลือกงาน ผลรายได้จะผิดเคืองไม่คล่องตัว จะเกิดความอดอยากขาดแคลนหากินไม่ทันกับปากกับท้องที่รบกวนอยู่แทบตลอดเวลา ควรรับหางานที่บริสุทธิ์สะอาดทำ จะไม่เป็นคนว่างงาน ปากท้องจะว่างงานไปด้วย แล้วจะเป็นทุกข์แก่เรานั้นแล

ถาม ปู่เวลาคนตายทำไมต้องนิมนต์พระมาสวด กุสลา มาติกา บังสุกุลให้ เมืองไทยเรามีทั่วประเทศ ไม่สวดไม่ได้หรือ หลานสงสัย ต้องขอประทานโทษถ้าเป็นความเข้าใจผิด แต่หลานมิได้ปักใจว่าที่ทำนั้นไม่ถูก เป็นแต่เพียงสงสัยจึงกราบเรียนถามปู่พอเข้าใจในเรื่องราวและหายสงสัยเท่านั้นเอง

ตอบ ไม่สวดก็ได้ใครจะทำโทษ คนที่เขาไม่นับถือศาสนาพุทธเราเขายังไม่เห็นสวด กุสลา มาติกา เวลาคนตาย

ถาม สวดเพื่ออะไรปู่

ตอบ สวดให้บุญคนตายยังงี้เล่า เวลาคนนั้นมีชีวิตอยู่เขาซี้เกียจทำบุญ เวลาเขาตายแล้วญาติ ๆ กลัวเขาดกนรก ก็ช่วยนิมนต์พระมาสวดส่งบุญให้เขา บางทีอาจพ้นนรกได้

ถาม แน่ใจไหมละปู่ ว่าเขาจะได้บุญจากญาติ ๆ ทำส่งให้ไม่ตกนรก

ตอบ แน่หรือไม่แน่ก็เพราะความรักสงสารกัน จำต้องทำเพื่อไว้ดีกว่าปล่อยตามบุญตามกรรม

ถาม ในครั้งพระพุทธเจ้า เวลาคนตายแล้วนิมนต์พระไปสวด กุสลา มาติกา ดั่งนี้ไหมปู่

ตอบ มี แต่ท่านไปปลงกรรมฐาน พิจารณาซากศพที่ตายแล้วเป็นอสุภะอสุภัง ทุกข์ อนิจจัง อนัตตา เกิดมาแล้วต้องตาย ไม่จีรังยั่งยืน กลายเป็นซากเป็นศพเปื่อยเน่าผุพังหาสาระแก่น

สารไม่ได้ แล้วก็น้อมเข้ามาสู่ตัวว่าจะต้องเป็นเช่นเดียวกัน เพื่อได้สติปัญญาจากชาคศพ นั้นไม่ประมาท บางรายได้สำเร็จมรรคผลเพราะการพิจารณาชาคศพนั้นก็มิ ท่านจึงสอนให้ พระไปเที่ยวกรรมฐานตามป่าช้า ซึ่งถือเป็นจุดศรัทธาเรื่อยมาจนปัจจุบันนี้ นี่มีในจุดศรัทธา ๑๓ ข้อ คันดูก็ยังได้

ถาม ทุกวันนี้ไม่เห็นพระไปเยี่ยมป่าช้าตั้งครั้งพุทธกาลท่านทำกัน เห็นเฉพาะเวลาคนตาย แล้วเขานิมนต์ท่านมาสวด กุสลา มาติกา เท่านั้น

ตอบ ถึงไม่ปรากฏเห็นก็ยังมี พระจุดงกรรมฐานท่านทำเป็นประจำมิได้ขาด แต่ท่านมิได้ เทียวประกาศให้ใคร ๆ ทราบ เนื่องจากเป็นงานของท่านโดยเฉพาะ มิใช่งานสวดกินข้าวต้ม ขนมนตามที่เขานิมนต์เวลาคนตายนี้มา

ถาม สมัยนี้ยังมีพระไปกรรมฐานป่าช้าอยู่หรือปู้ นึกว่าหมดสมัยไปแล้ว

ตอบ สมัยบ้าอะไร เอาอะไรมาพูด ธรรมมีสมัยเมื่อไร นอกจากพวกบ้าสมัยตื่นสมัยเท่านั้น จึงจะอุตริพูดว่าเที่ยวป่าช้าหมดสมัยไปแล้ว พระจุดงกรรมฐานท่านมิใช่บ้าตื่นสมัย อย่ามา พูดในที่นี้เดี๋ยวพระจุดงจะแตกวัดกันเสียหมดจะว่าไม่บอก โนนไปพูดกับพวกบ้าตื่นสมัย ด้วยกันโน่น

ถาม โอโฮ ตายจริง หลานพูดผิดไปต้องขอประทานโทษมาก ๆ ด้วยปู้ มันหลุดปาก ออกมายังไง อันสมัย ๆ บ้า ๆ นี้ มันชินปากชินใจจึงหลุดออกมาอย่างง่ายตายราวกับไม่ได้คิด คล่องปากจริงสิ่งที่ทำให้คล่องอย่างนี้ บทพานั่งภาวนา พุทโธ ไม่เห็นได้เรื่อง คอยแต่จะคิด ไปร้อยแปด นำโมโหจริง ๆ ขอประทานโทษย้อนถามเรื่องสวด กุสลา มาติกา อีกเล็กน้อย นั้นมีความหมายว่าอย่างไร ปู้

ตอบ มีความหมายได้หลายอย่าง การสวด กุสลา มาติกา ถือเป็นคติตัวอย่างมาจาก พระพุทธองค์เสด็จโปรดพระมารดาขึ้นดาวดึงส์สวรรค์ ฉะนั้นเวลาคนตายจึงนำธรรมที่ พระองค์เคยสวดโปรดพระมารดามาสวดให้แก่ผู้ตายในสมัยนี้ จนเป็นธรรมเนียมเรื่อยมา

ถาม เวลาตายไม่สวดธรรมนี้จะขัดข้องประเพณีของชาวพุทธเราไหม

ตอบ น่าจะไม่ขัดข้อง ถ้าเจ้าของศพไม่ขัดข้องตัวเองว่าไม่ได้ทำตั้งชาวบ้านเขาทำกัน ส่วน ผู้ตายไม่มาเกี่ยวข้องทั้งจะสวดหรือไม่สวด เพราะหมดหนทางจะมาแสดงตน

ถาม เวลาพระท่านสวด กุสลา มาติกา ให้ ผู้ตายจะได้รับไหมปู้

ตอบ ปู้ยังไม่เคยตายและยังไม่เคยมีใครมาสวด กุสลา มาติกา ให้ปู้ จะไปรู้อย่างไรว่า ได้รับหรือไม่ได้รับ ถ้าถามเก่ง ๆ อย่างนี้ก็ไปถามผู้ที่เขาตายแล้วดูซิว่าเขาได้รับไหม แล้ว ค่อยมาบอกปู้

ถาม อีกแล้วปู้นี่ รวดเร็วจริง หลานก็เชื่อจริงหาถามไม่เข้าเรื่อง ความจริงคิดจะถามว่า ในธรรมท่านบอกว่าผู้ตายได้รับไหมต่างหาก

ตอบ ในธรรมท่านมิได้บอกไว้ว่า เวลาคนตายแล้วให้ไปสวด กุสลา มาติกา ให้ บอกแต่ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลถึงผู้ตาย ผู้ตายที่ควรได้รับกุศลทานของญาติที่อุทิศให้ก็มี ไม่อยู่ในฐานะจะรับได้ก็มี

ถาม ที่รับผลบุญของญาติไม่ได้เพราะเหตุไร

ตอบ เพราะฐานะที่จะได้รับไม่อำนวย เช่นผู้ตายไปเกิดเป็นมนุษย์ เป็นสัตว์เดียรัจฉาน เป็นเปรต ๑๑ จำพวก และไปสวรรค์ นิพพาน เสียก็ไม่ใช่ฐานะจะมารับ

ถาม จำพวกไหนที่มารับได้

ตอบ จำพวก พรทัตตูปชีวีเปรต จำพวกเดียวที่อยู่ในฐานะมารับได้ นอกนั้นไม่ปรากฏ

ถาม ถ้าญาติถวายทานอุทิศให้ผู้ตายแต่ผู้ตายมารับไม่ได้ บุญที่ญาติอุทิศจะตกแก่ใครละ

ตอบ บุญจะไปตกแก่นักโทษในเรือนจำได้อย่างไร ก็ต้องตกเป็นของผู้ทำอยู่โดยดีละซิ เพราะบุญเป็นธรรมชาติละเอียดอ่อนมาก เกินกว่าความคิดคาดคะเนต้นเดาจะตามรู้ตาม เห็นได้ ดังนั้นท่านจึงสอนให้ทำบุญเสียแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ บุญจะได้ติดตัวไปด้วย ไม่ต้องหวังพึ่งใครอันเป็นของไม่แน่นอน

ถาม ที่นิมนต์มาสวด กุสลา มาติกา นั้นมีผลอย่างไรแก่ผู้ตายบ้าง

ตอบ อย่างว่าแต่ผู้ตายจะไม่ได้รับผลจากการสวด กุสลา มาติกา เลย แม้คนเป็นที่นั่งห้อมล้อมอยู่ด้วยขวดเหล้าในบริเวณนั้น ไม่สนใจกับการสวด กุสลา มาติกา ของพระ ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมา การสวดต่างๆ ก็สักแต่สวดแต่ทำไปอย่างนั้นเอง ไม่ผิดอะไรกับนกขุนทองพูดว่า “แก้วเจ้าขา” ส่วนแก้วเป็นอย่างไรมันก็ไม่สนใจทราบ ต่อไปจึงนำกลั้วศาสนา จะกลายเป็นเครื่องมือของโลกไปหมด ไม่มีธรรมคือความจริงแฝงอยู่เลยในพิธีต่างๆ จะมีแต่ประเพณีตามใจชอบเคลื่อนไปหมดนั่นแล เอาละถามมากตอบไปมากเขาจะว่าปู่เป็นบ้ากันทั้งเมือง เรื่องก็จะไปกันใหญ่

ถาม ปู่ครับพวกหลานมาราบเยียมปู่ เพราะได้ยีนกิตติศัพท์กิตติคุณปู่มานานแต่จะไม่ชอบบวชนะไรมาก มีข้อใจอยู่อย่างหนึ่งที่คนเขาว่า “ตายแล้วสูญ” ไม่ได้เกิดเป็นอะไรต่อไปอีกเลยตลอดไป ความจริงที่ศาสนาสอนไว้เป็นอย่างไรรู้

ตอบ คัมภีร์กิลีสสอนไว้ว่า บาบไม่มี บุญไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี นิพพานไม่มี สัตว์ทั่วโลกรธาคตายแล้วสูญสิ้นโดยประการทั้งปวง ไม่มีชิ้นส่วนเหลือเป็นสาระพอให้เกิดต่อไปอีกได้ เหล่านี้เคยมีผู้ถามมามากต่อมากแล้ว และได้ตอบไปมากต่อมากเช่นเดียวกัน

ในธรรมของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ ตรัสสอนไว้เป็นแบบเดียวกันอย่างตายตัวว่า บาบมี บุญมี นรกมี สวรรค์มีและนิพพานมี สัตว์ทั่วแดนโลกธาตุที่ยังมีกิเลสอวิชชาครอบงำ เวลาตายแล้วต้องเกิดอีกวันยังค่ำ เว้นพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ผู้สิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้วเท่านั้น นอกนั้นเป็นจำพวกตกอยู่ในแหล่งแห่งความเกิดแล้วตายเล่าตลอดไป

จนกว่าจะทำใจซึ่งเป็นที่ฝังจมของเชื้อแห่งภพชาติ ให้สิ้นจากเชื้อนี้โดยสิ้นเชิงแล้ว จึงจะสิ้นสุดยุติการเกิด-ตายอย่างหมดเยื่อใย ให้หลานเลือกเฟ้นเอาเอง จะเอาคัมภีร์กิเลสที่ชื่อว่า “คัมภีร์แสนปลิ้นปล้อนหลอกลวงสัตว์” ก็ได้ จะเอาคัมภีร์ธรรมที่ชื่อว่า “คัมภีร์เด็ดเพชรน้ำหนึ่งในการสังหารกิเลส” ก็ได้ หรือจะเอาเป็นคาถาว่า กิเลสทุกประเภท สรรณคจฺฉามิ ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วเราคว่ำหมดก็ได้ พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรรณํ คจฺฉามิ ขึ้นชื่อว่าพระรัตนตรัยแล้วเราน้อมรับหมดก็ได้

ถาม โอโฮ คัมภีร์ของปู่นี้พิสดารจริง เพิ่งได้ยินนี้เอง ไปเรียนมาจากไหนปู่ หลานไม่เคยได้ยินใครพูดมาก่อนเลย

ตอบ เรียนมาจากป่าจากเขา จากถ้ำ เงื่อมผา ป่าช้า ป่าช้าภู ซอกห้วย ริมธาร และจากความอดอยากขาดแคลน จากความเดนตายในการเรียนการปฏิบัติตามคาถาเหล่านี้ ไม่ใช่ได้มาอย่างสะดวกสบายดังผู้มาเยี่ยมทั้งหลายที่ถามเอาๆ ถ้าอยากรู้ประจักษ์กับตัวเองไม่ต้องแบกความสงสัยอันหนักหน่วงต่อไป ว่าตายแล้วเกิดอีก หรือตายแล้วสูญ ก็ต้องปฏิบัติด้วยจิตตภาวนาตามธรรมที่ท่านสอนไว้ เมื่อการปฏิบัติและผลสมบูรณ์แล้ว คำว่าตายแล้วเกิดหรือตายแล้วสูญ จะไม่นอกเหนือไปจากการพิสูจน์ด้วยข้อปฏิบัติไปได้เลย ต้องรู้ต้องเห็น เพราะเป็นหนทางให้รู้ให้เห็นจริงโดยตรง พระพุทธเจ้าแลพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นจำนวนล้านๆ ล้วนพิสูจน์จากธรรมปฏิบัติจิตตภาวนาทั้งสิ้น ท่านจึงรู้ได้เห็นได้โดยไม่ต้องถามกันและถามใคร แล้วนำธรรมเหล่านั้นมาสอนโลก โดยผลัดเปลี่ยนกันมาจนถึงพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันคือพระสมณโคดมของเราชาวพุทธ ให้ได้กราบไหว้บูชาและปฏิบัติตามอยู่เวลานี้ จะสงสัยไปไหน กิเลสเคยหลอกโลกให้สงสัยและลุ่มจมมามากต่อมาก และนานแสนนานแล้ว ทำไมจึงไม่พากันเบือนหน้าอิมพอนโทษของมันบ้าง พอได้ล้มตาอ้าปากเข้าสู่ธรรมดวงประเสริฐเลิศในไตรภพ

ถาม ที่ว่าตายแล้วสูญนั้น เป็นกลหลอกลวงของกิเลสหรือปู่

ตอบ ใช่ ร้อยทั้งร้อยล้วนเป็นกลลวงของกิเลสทั้งนั้น ธรรมท่านมิได้หลอกลวงใคร นอกจากปลุกสัตว์โลกให้ตื่นจากหลับจากหลงไปตามกิเลสเท่านั้น ธรรมท่านไม่หลอกลวงสัตว์ ธรรมท่านเมตตาสัตว์ ธรรมท่านจริงจั่งต่อสัตว์ผู้ทุกข์ยากอยากให้พ้นทุกข์พ้นภัยตายเดียว

ถาม การเกิด เกิดได้ทั่วๆ ไปหรือเกิดได้ในคนในสัตว์ชนิดเดียวปู่ เช่นเคยเกิดเป็นคนแล้วต้องมาเกิดเป็นคนซ้ำๆ อีกอยู่ท่านองนั้น หรืออาจไปเกิดเป็นสัตว์อื่นๆ กำเนิดอื่นๆ เป็นเทวดา อินทร์ พรหมก็ได้ โปรดเมตตาด้วยปู่

ตอบ ตามแต่วิบากดี-ชั่วของสัตว์แต่ละรายทำไว้ผลักดัน และหนุนค้ำให้ไปเกิดในกำเนิดต่างๆ ทั้งต่ำแลสูง อวิชชาคือกิเลสตัวฝังลึกอยู่ในใจเป็นเชื้อพาให้สัตว์เกิด วิบากดี-ชั่วพาให้เกิดในกำเนิดต่ำสูง ทุกข์สุขมากน้อยตามกำลังวิบากนั้นๆ สัตว์จะไปเกิดเอาตามความ

ต้องการของตนย่อมไม่ได้ ต้องไปตามวิบากดี-ชั่วเรื่อยมาและเรื่อยไปอยู่ทำนองนี้ ถ้ามีบุญก็ไปสูงและเป็นสุข ถ้ามีบาปก็ไปต่ำและเป็นทุกข์ ถ้ามีบุญมากก็ไปสูงมากและสุขมากตามวิบากบุญ ถ้ามีบาปมากก็ไปต่ำมากและทุกข์มากตามวิบากบาปผลักไสไป

จงทราบให้ถึงใจ ปู่พูดอย่างถึงใจว่า อวิชาในจิตนั้นแล เป็นตัวยื่นโรงที่พาให้สัตว์เกิด-ตาย เกิด-ตาย วกเวียนไปมาไม่มีเวลาจบสิ้นลงได้ ถ้าอยากจบสิ้นการเกิด-ตาย จงทำลายอวิชาภายในใจออกให้หมด เมื่ออวิชาสิ้นซาก การเกิด-ตายก็สิ้นซากไปตามๆ กันอย่างไม่มีปัญหา แต่การตายแล้วสูญนั้น มันเพลงอัศจรรย์ของอวิชาล่อมสัตว์โลกให้ตาบอดต่างหาก ไม่มีความจริงแม้ ๑% แฝงอยู่เลย มันโกหกร้อยเปอร์เซ็นต์แท้ๆ จงจำจงเช็ดหลาบในเพลงของมัน อย่าหาญไปลองถ้าไม่อยากตาบอดตลอดทั้งปวงจะว่าปู่ไม่บอกปู่สงสารรีบบอกอยู่ตั่งๆ นี้แหละ ฟังนะ คำว่าตายสูญไม่มี อย่าเชื่อ อวิชาอูตรีร้ายมนต์โกหกสัตว์โลก แต่คำว่าตายแล้วเกิด นั้นมีทั่วแดนโลกธาตุ พระธรรมท่านประกาศยืนยันเรื่อยมา จงเป็นที่ตั้งใจและมั่นใจ อย่ารวนเร เดี่ยวอวิชาคว่ำไปต้มยำช้ำกับน้ำพริก จะว่าปู่ไม่จุดไม่คว่ำเอาไว้ ปล่อยให้จมไปกับมัน เอาละพอกินพอใช้ขนาดนี้แล้ว ไป ปู่เหนื่อย

ถาม กราบเรียนถามปู่บ้างเล็กน้อย ขอประทานโทษด้วยที่มารบกวนเวลาและธาตุชั้นธูป เรื่องที่นำให้สงสัยมีอยู่ว่า เมืองไทยเราเป็นเมืองพุทธศาสนา คนนับถือศาสนาพุทธอย่างน้อย ๘๐% แต่ผลที่แสดงออกทุกสถานที่กาลเวลา มีแต่ผลลบที่ขัดแย้งกับคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา แต่ละวันเวลาแสดงออกแต่สิ่งไม่ดี เช่นการปล้นจี้ ล้วงกระเป๋า ตระบัดยกยกอก ตีชิงวิ่งราว คดโกง ริดไถ ร้อยแปด ล้วนเป็นของไม่ดีและขัดต่อศีลธรรมของชาวพุทธ จึงทำให้สงสัยว่า การนับถือศาสนานั้นนับถืออย่างไรกัน เรื่องถึงได้เป็นอยู่อย่างนี้จะแก้ไขอย่างไรจึงจะตรงกับเป้าหมายของพุทธศาสนา ที่มุ่งหมายให้ผู้นับถือเป็นคนดีมีความสงบสุขทั่วหน้ากัน กรุณาปู่ช่วยเมตตาชี้แจงด้วย

ตอบ คำว่านับถือศาสนากับการปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมนั้นมันต่างกันหลาน การนับถือ นั้นคือความยอมรับว่าดี ไม่ขัดไม่แย้งไม่แข่งดีแข่งเด่น ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ความเทิดทูนไว้บนหัวหรือบนเศียรเกล้าแม้จะปฏิบัติตามไม่ได้ แต่ก็ไม่นำกิริยาที่แข่งกระด้างอวดอ้างว่าตัวดีตัวเก่งเข้าไปกล้ากราบศาสนา ยกศาสนาไว้บูชาบนหัวใจอยู่เสมอ นี้เรียกว่าความนับถือศาสนา ส่วนการปฏิบัติ นั้น คือ ปฏิบัติตามหลักศีลหลักธรรมด้วยกายวาจาใจ ไม่ล่วงเกินฝ่าฝืนหลักของศีลธรรมที่ห้ามไว้ ปฏิบัติตามสิ่งที่ศาสนาอนุญาตเท่านั้น เช่น อุบาสก อุบาสิกา และพระ เณร ผู้ตั้งใจปฏิบัติรักษาศีลธรรมกันจริงจัง ท่านปฏิบัติตามจริงๆ ไม่ล่วงเกินฝ่าฝืนสักขบหน้อยใหญ่ใดๆ ทั้งสิ้น ท่านเคารพแทนองค์ศาสดาผู้ประสาทศาสนธรรมไว้ นี้เรียกว่า การปฏิบัติ

การนับถือแต่มิได้ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม คนเราย่อมหลวมตัวทำในสิ่งนอกเหนือศีลธรรมได้ดังที่รู้ๆ เห็นๆ กันอยู่ นั่นคือเขามีได้ปฏิบัติศีลธรรม เป็นเพียงนับถือเฉยๆ เช่นเวลาเดินผ่านหน้าวัด หรือมองเห็นพระภิกษุมือไหว้เสียที่แล้วเดินผ่านไป มิได้ตั้งหมัดตั้งมวยวางลวดลายเสือโคร่งเสือดาวไล่ท่าน อันเป็นการดูถูกเหยียดหยาม กิริยาที่เขายกมือไหว้เป็นต้นเรียกว่าแสดงความนับถือ คนที่นับถือศาสนาแม้พกอาวุธเต็มตัวเดินผ่านวัด เขายังนั่งลงยกมือไหว้พระก่อนผ่านไป แต่กิริยาแห่งการนับถือเหล่านั้น มิได้ลบหลู่ความไม่ดีที่เขาจะทำและกำลังทำอยู่ได้เลย เพราะมิใช่กิริยาที่แสดงออกเพื่อความลบหลู่ เขาเพียงยอมรับนับถือเท่านั้นไม่ได้ปฏิบัติตามศาสนา ฉะนั้นเรื่องความเลวร้ายทั้งหลายมีการปล้นจี้เป็นต้น จึงมีอยู่ตามปกติและอาจเพิ่มมากขึ้นตามคนประเภทนี้มีมากและความคล่องตัวแห่งการกระทำ

ส่วนการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมนั้น จะไม่มีเรื่องเลวร้ายนี้เกิดขึ้นได้เลยแม้เรื่องย่อยๆ นอกจากความผิดพลาดที่ไม่มีเจตนาเท่านั้น ซึ่งอาจมีได้เพราะเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น ยางรถระเบิดกลางทางขณะที่รถวิ่งสวนกันมา หรือรถที่ตามหลังมาติดๆ ห้ามล้อไม่อยู่ หรือระเบิดในที่ชุมนุมชนและรถรามาก ย่อมมีทางผิดพลาดและเกิดเหตุการณ์ได้ไม่เลือกกาลสถานที่ นอกจากเหตุสุดวิสัยแล้ว ผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมจะไม่ทำ อันการปล้นจี้ซึ่งเป็นสิ่งเลวร้ายหยาบโลนมากนั้น นับว่าห่างไกลกับผู้มีศีลธรรมมากไม่ต้องพูดถึง อย่างไรก็ตามเหล่านี้จะไม่ลงใจทำได้ลงคอเลย บ้านเมืองและทรัพย์สมบัติสงบเย็นทุกหย่อมหญ้า นั่นแล สมบัติเงินทองของมีค่าจะทิ้งไว้ที่ไหนก็ทิ้งไว้ได้ราวกับบ้านเรือนของตนนั่นแล ต่างคนต่างมีความรู้สึกและปฏิบัติอย่างเดียวกัน แบบเดียวกัน ตามหลักศีลธรรมอันเดียวกัน โลกย่อมสงบร่มเย็น

มองเห็นหน้ากันทักทายกันด้วยความสนิท จิตใจเมตตาอารี ไม่ถือดีถือเด่นอันเป็นเรื่องของกิเลสพองตัวชั่วธรรมและความดีคนดีทั้งหลาย มีความเยื่อไมตรีสนิทสนมราวกับอวัยวะอันเดียวกันด้วย สมานัตตตาธรรม ความไม่ถือตัวเป็นเครื่องสมควรสมาน จะไปไหนไปได้ อยู่ไหนอยู่ได้ไม่มีภัย เพราะต่างคนต่างมีจิตใจกลมกลืนไปด้วยอภัยธรรม เมตตาธรรม กรุณาธรรม มุทิตาธรรม ความพลอยยินดีไม่อิจฉาริษยาเมื่อคนอื่นได้ดี อุpekขาธรรม ให้ความสม่ำเสมอ ไม่มองกันในแง่ร้ายหมายโทษโกรธเคือง มีความเคารพรักกันทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยตามลำดับลำดับ ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจึงเป็นผู้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมและแก่โลกได้เป็นอย่างดีอย่างเด่นในปวงชน นี้แลการนับถือศาสนาเฉยๆ กับการปฏิบัติศาสนามีผลผิดกันดังที่กล่าวมา

ถ้าอยากให้บ้านเมืองสงบร่มเย็น ต่างคนก็จำต้องปฏิบัติตัวตามหลักศีลธรรมไม่ล่วงเกินฝ่าฝืน ซึ่งเป็นการทำลายตนและศีลธรรมไปด้วยในตัวของผู้นั้น ถ้ามีแต่อยากให้

บ้านเมืองมีความสงบร่มเย็น ปราศจากโจรผู้ร้าย แต่ตัวเองกลับเป็นโจรผู้ร้าย เป็นผู้ก่อความ
ทำลายบ้านเมืองและทรัพย์สินสมบัติของประชาชนเสียเองแล้ว จะหาความสงบร่มเย็นมาจาก
ไหน แม้แผ่นดินสลายแต่ความชั่วจากคนชั่วก็ไม่สลายไปตาม สัตว์บุคคลมีอยู่บนอากาศ
พวกเลวร้ายนี้ก็จะตามไปก่อความทำลาย ให้สมบัติเงินทองและจิตใจคนและสัตว์ให้พินาศ
ขาดสูญอยู่นั่นแล เนื่องจากความชั่วมิได้ขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศแต่ขึ้นอยู่กับคน โดยเฉพาะ
คนทำดีคนจึงร่มเย็น โลกทำดีโลกจึงร่มเย็น เรื่องความจริงมีดังที่กล่าวมา

ดังนั้นถ้าอยากเห็นความวิเศษศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาธรรม ผู้นับถือศาสนาจึงควรปฏิบัติ
ตามหลักของศาสนา อย่าเพียงนับถือเฉยๆ ราวกับเด็กเล่นตุ๊กตากลางสนามหญ้า เพราะ
ศาสนามีใช้ตุ๊กตาพอจะถูกบีบบังคับโยนไปเหวี่ยงมาอยู่เฉยๆ แต่ศาสนาเป็นธรรมศักดิ์สิทธิ์
วิเศษสมนามจริง ๆ ถ้าอยากทราบความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาและของตัวเอง ก็จงปฏิบัติ จง
พิสูจน์กันตรงนี้ อย่าถือศาสนาเพื่อเป็นข้อแก้ตัวและประดับเกียรติ จะไม่ผิดกับลิงได้แก้ว
เด็กได้ตุ๊กตา

เฉพาะพุทธศาสนากระเทือนโลกมาได้ ๒๕๖๐ กว่าปีแล้ว (นับเวลายังทรงพระชนม์
เข้าด้วย) ได้กระเทือนจิตใจของเราชาวพุทธบ้างหรือยัง จงตั้งปัญหาถามตัวเองอย่าไปถาม
ใคร เพราะไม่มีใครรู้ยิ่งกว่าเรารู้เรา ว่าบพร่องหรือสมบูรณ์ในด้านศีลธรรม ถ้าทุกคนสนใจ
ตั้งปัญหาถามตนดังที่กล่าวมา ความดัดแปลงแก้ไขตัวเองและสังคมตลอดส่วนรวม จะ
ตามมาเพื่อจุดสมบูรณ์พูนผล ผู้คนต่างจะค่อยสงบสุขเย็นใจขึ้นโดยลำดับไม่อาจสงสัย
เพราะศาสนาธรรมเป็นเครื่องยืนยันรับรองความสงบสุขของโลก มามากต่อมากแล้ว
นอกจากผู้นับถือเก็บศาสนาเข้าตู้ ต้องไว้ราวกับผักและผลไม้เสียเท่านั้น ศาสนาจึงออก
แสดงความจริงอันศักดิ์สิทธิ์วิเศษเต็มตามคุณภาพที่มีอยู่ของตนไม่ได้

ธรรมเครื่องทำลายสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายมีหลายประเภท กิเลสชนิดหยาบโลนคือราคะ
ตัณหา ความคึกคะนองน้ำล้นฝั่ง ก็น่าศีลข้อ กามเมสุ มิจฉาจาร เข้าปราบ ซึ่งปราบได้ทุก
ประเภทของราคะตัณหา ไม่มีตัณหาตัวไหนจะเก่งกล้าเลยศีลข้อเด็ดๆ นี้ไปได้ถ้านำมา
ปราบ นอกจากปล่อยตัวให้ราคะตัณหามันปราบราบโดยไม่คิดต่อสู้ เพื่อภูชาติมนุษย์อัน
สูงศักดิ์ไว้เท่านั้น ก็ไม่มีใครช่วยได้ ปล่อยให้เป็นเศษมนุษย์ไปต่อหน้าต่อตาที่น่าเสียดาย
และทุเรศ ข้อโลกมากปากกว้างพุงโตกว่าภูเขา ก็นำธรรมข้อธรรมสันโดษหรือความมัก
น้อยมาปราบก็อยู่เองไม่กล้าหือได้ หรือจะนำ มรณัสสติข้อระลึกถึงความตายมาปราบ ว่า
จะมัวแต่โลกอยู่นั่น ไม่มองดูความตายที่อัปปากจะกลืนหมดทั้งตัวอยู่ทุกลมหายใจบ้างหรือ
ตายแล้วเคยเห็นใครรื้อขนครอบครวัสมบัติเงินทองกองมที่นำไปด้วยได้เล่า รู้หรือยังว่า
ความโลภมันหลอกให้ล้มตายล้มป่าช้ามันนะ กิเลสตัวโลกมาก ๆ มันเคยพาผู้ใดให้มี
ความสุขสบายมีไหม เห็นแต่โลกมากเท่าไรยิ่งทุกข์มากเท่านั้น ได้เท่านี้แล้วมันต้องหลอก

ว่าให้ได้เท่านั้น ๆ จนตาย ก็ตายไปเปล่าไม่มีคำว่าอืมพอกจากกิเลสตัวโลภมาก

กระตุกเจ้าของเพียงที่กล่าวมานี้ กิเลสตัวโลภมหากัยก็สยบลงไม่กล้าลุกลามปามไปมากเลย นี่แลธรรมปราบกิเลสตัวโลภมาก ถ้าอยากมีความสุขจงพากันนำไปปราบกิเลสตัวไฟลามทุ่งให้ดับมอดลง ใจจะเป็นสุขอย่างไม่คาดไม่ฝัน ที่จะให้มีความสุขเพราะความโลภมากจนให้เพียงพอนั้น จนวันตายก็ตายไปเปล่า ทั้งที่หิวโหยด้วยความอยากความโลภอยู่นั้นแล จะไม่มีวันพอดตลอดกับกัลป์ หรือเลยนั้นไปเป็นแสนกัลป์ล้านกัลป์

เพราะสัตว์ในแดนโลกธาตุนี้ ไม่เคยมีสัตว์โลภรายใดมีความสุขเพราะความโลภมาก และเพราะมันพอดตัวอืมตัว นอกจากลดความโลภลงด้วยธรรมโดยลำดับจนไม่มีเหลือภายในใจเท่านั้น จึงจะถึงหนองอ้อแห่งความสุขอันแท้จริงว่า อ้อ ใจไม่มีความโลภสุขอย่างอัศจรรย์อย่างนี้ละหรือ ใจไม่มีความอิจฉาริษยาผู้อื่นมีความสุขอัศจรรย์อย่างนี้หรือ ใจไม่มีราคะตัณหาน้ำล้นฝั่งท่วมหัวใจบีบบังคับขี้ขยำหัวใจ เป็นความสุขอัศจรรย์อย่างนี้หรือ หนองอ้อ อุทานความสุขจะผุดขึ้นที่ใจดวงนั้นเอง ในทันทีทันใดที่กิเลสตัวมหากัยทั้งหลายเหล่านี้หลุดลอยไปจากใจ

ฉะนั้นการนำธรรมมาปฏิบัติ ธรรมก็ศักดิ์สิทธิ์ในตัวเรา แม้เราเองก็ศักดิ์สิทธิ์ต่อตัวเองและยังจะเป็นที่เคารพนับถือและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของผู้อื่นอีกมากมาย จนถึงขั้นหาประมาณไม่ได้โน่นแล นี่คือผลแห่งการปฏิบัติธรรมเห็นผล อัยมกทันตา ผิดกับการนับถือเฉย ๆ ลอย ๆ อยู่มาก จงจดจำเอาไปปฏิบัติเพื่อความศักดิ์สิทธิ์แก่ตัวเองก็พอดแล้ว

ถาม แหมความโลภมากอยากไม่มีความพอดเป็นเบรคห้ามล้อนี่ มันทำคนให้เสียคนได้จริง ๆ นะท่านปู่ ธรรมวันนี้ถึงใจ นับแต่เกิดมาก็มีวันนี้ที่ป้อนำความโลภออกประกาศโทษให้กระผมรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งจริง ๆ

ตอบ ราคะตัณหา ความโลภ ความโกรธ เมื่อเทียบทางโลกแล้วก็คือตัวมหากัยมหาอำนาจบีบบังคับหัวใจสัตว์นั้นแล จะเป็นบุญเป็นคุณอะไรเพราะมันทั้งสามนี้ ที่มันสนุกเรื่องอำนาจก็เพราะสัตว์โลกเคารพบูชามันนั่นเอง เวลานี้ทั่วโลกกำลังเทิดทูนและบูชามันอย่างเปิดเผยและออกหน้าออกตา ไม่สะดุดใจกระตาดอายธรรมเครื่องปราบมันบ้างเลย อะไร ๆ ก็เป็นศิลปะไปหมด ปู่ก็ไม่ทราบว่าเป็นศิลปะมันคืออะไร มันคือการเห่าหอนอีกที่กทั่วบ้านทั่วเมืองในฤดูเดือน ๑๒ นั้นหรือ มันคือตัวโลภมาก ๆ จนหมดยางอาย พลิกกินคว่ำกินหงายกิน กินทั้งสันทั้งคม กินทั้งชั้นทั้งล่อง กินไม่อัดไม่อั้น ขอแต่มีช่องกินนั้นหรือ หรือมันคือตัวแดง ๆ ตาแดง ๆ เหมือนพริกสุกเวลามันแสดงฤทธิ์เต็มทีกับที่ไม่พอใจนั้นหรือ นี่หรือศิลปะ ๆ ที่โลกนิยมกันนะ

มิใช่ ท่านปู่ คำว่าศิลปะคือความฉลาดรอบรู้ในสิ่งต่างๆ รอบตัว หรือเรียกว่า ศิลปวิทยา ความรู้ในแง่ต่างๆ เช่นช่างจักสาน ช่างบ้านช่างเรือน ช่างวิชาชีพแขนงต่างๆ เหล่านี้รวมแล้วเขาเรียกว่าศิลปะ

ปู่ถาม อย่างนั้นหรือ ปู่เกิดมาแก่แดดแก่ลมเปล่าๆ ไม่รู้ศิลปะกับเขา ทางโลกก็เคยครอง อยู่หลายปีก่อนออกบวช แต่สมัยนั้นไม่เคยสนใจกันในคำว่า ศิลปะละแปะเหมือนคนสมัย ปัจจุบันซึ่งรู้ไปเสียทุกแง่ทุกมุม แต่สังเกตดูคนสมัยปู่โน้นเขามีความสุขกันอย่างธรรมชาติ สุขเรียบๆ สุขไม่แพรวพราวผาดโผนเหมือนคนสมัยนี้ ดูแล้วผิดกันอยู่มาก ถ้าเป็นอาหารก็ อาหารธรรมชาติ ไม่มีหลายรสหลายชาติเหมือนอาหารในสมัยปัจจุบันซึ่งหลากหลายหลากสี ที่สุด คนโง่ๆ อย่างปู่เลยไม่รู้จักกินกับเขา ทั้งไม่รู้เป็นความเป็นหวานด้วย ที่สามารถปรุงอาหารหวานควาได้หลายรสหลายชาติเช่นนี้ก็เรียกว่าศิลปะ ไข่หรือเปล่า ไข่ จัดเป็นแขนงหนึ่งของศิลปะแหละท่านปู่

สำหรับปู่เองซึ่งแก่จวนจะเข้าอยู่ยู่แล้วมันเฉยๆ ไม่กระตือรือร้นกับสิ่งเหล่านี้ มีอะไรกินอะไรที่ไม่กังวลสิ้นเปลือง ก่อความทุกข์ความฉิบหายมากเกินไปแล้ว พอ กินพอใช้กันทั้งนั้น แล้วก็มีความสุขดี ไม่หมუნตัวเป็นเกลียวไปกับมัน คนเราเมื่อหาความสบาย อะไรมันสบายก็ควรใส่ใจและหมუნตัวไปทางนั้น ถ้าเห็นโทษของกิเลสตัวฟุ้งเพื่อเห่อเหิมตามทางของชาวพุทธ นอกจากจะเห็นคุณค่าของมันที่พาโลกให้เป็นกัณฑ์หน้าซัดเซียว มองกันไม่ทั่วหน้า ฆ่ากันราวกับใบไม้ร่วง ก็เป็นกรรมของสัตว์เอง แม้ธรรมเครื่องแก้กิเลส แลกองทุกข์มีอยู่ก็ช่วยอะไรไม่ได้ถ้าเจ้าของไม่นำออกมาช่วยตัวเอง เช่นเดียวกับปืนมีอยู่แต่ ไม่นำออกมาต่อสู้เสือที่กำลังคำราม ปล่อยให้เสือกัดตายเปล่าๆ ฉะนั้น

ถาม ขอรบกวนถามปู่เรื่องพระรัตนตรัย ได้ทราบเขาเล่าลือว่า พระรัตนตรัย สบายท่านพระอาจารย์มัน ภูริทัตตเถระ ทางภาคอีสานมีมากกว่าภาคอื่น ๆ ไข่ไหมปู่

ตอบ ดูจะมีมากดังคำเขาเล่าลือ เพราะป่าทางภาคอีสานยังมีอยู่มากพอหลบซ่อนตัว บำเพ็ญภาวนาได้สะดวก ประการสำคัญผู้ให้กำเนิดกรรมฐานในสมัยปัจจุบันคือท่านหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านก็เป็นคนภาคอีสาน เวลาบวชแล้วท่านมักบำเพ็ญอยู่ทางภาคอีสาน มากกว่าภาคอื่น ๆ ยิ่งวาระสุดท้ายแห่งอายุท่านก็อยู่ภาคอีสานและมรณภาพที่ภาคนี้ทั้งสอง องค์ เวลาท่านยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ให้การอบรมพระเณรเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นพระรัตนตรัยจึงมักมีอยู่ทางภาคอีสานมากกว่าภาคอื่น ๆ

ถาม เวลานี้ยังมีมากอยู่หรือเปล่า

ตอบ ยังมีมากอยู่ แต่ครูอาจารย์ที่ประชาชนพระณเรศรณันบถือ รู้สึกวิ่งโรยไปมาก
องค์นั้นล่องไป องค์นี้ล่องไปซึ่งมีแต่องค์สำคัญๆ ทางจิตตภาวนาแทบทั้งสิ้น

ถาม เวลานี้ยังมีองค์ใดบ้างที่สำคัญทางจิตตภาวนา ปู่จะพอเมตตาบอกลูกหลาน

ตอบ เรื่องเมตตา นั้น เมตตา แต่ไม่อาจบอกได้ เพราะท่านไม่ใช่ปลาเน่าพอจะประกาศ
ขายทอดตลาดนี้

ถาม ก็เห็นท่านพูดกันอยู่ว่า องค์นั้นเป็นอย่างนั้น องค์นั้นดีทางนั้น องค์นั้นดีทางโน้น
สำหรับปู่ทำไมบอกไม่ได้

ตอบ ปู่ไม่มีภูมิในทางทำนายทายทักท่านผู้ใดได้ แม้ปู่เองยังไม่เห็นทำนายตัวเองได้ว่าจะ
ตายเมื่อไร ร่างกายแก่มาขนาดนี้แล้วซึ่งน่าจะพอทำนายตัวเองได้ จะไปวอดเก่งเที่ยว
ทำนายท่านผู้อื่นอย่างไรกัน เพราะธรรมไม่เหมือนโลกไม่เหมือนภาพยนตร์ พอจะประกาศ
โฆษณาให้คนมาชมแบบภาพยนตร์นี้

ถาม เมื่อไม่ประกาศบ้าง พระรัตนตรัยท่านจะรู้ได้อย่างไรว่า ครูอาจารย์องค์ใดดี
ทางใด องค์ใดมีความรู้ความสามารถทางสมถวิปัสสนา วิชชาวิมุตติ องค์ใดได้ชั้นใดภูมิใด
พระรัตนตรัยทั้งหลายจึงจะมาศึกษาอบรมกับอาจารย์องค์นั้นๆ ได้ถูกต้องไม่ผิดพลาด

ตอบ พระรัตนตรัยผู้แสวงหาความรู้ความฉลาด แต่ถ้าจะโยงขนาดนั้น ก็ไม่ควรอยู่
ให้หนักศาสนา เพราะพระพุทธเจ้ามิได้สอนคนสอนพระให้โง่ แต่สอนเพื่อความฉลาดทุก
แง่ทุกมุมแห่งธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว อย่างหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ไม่เห็นท่านประกาศ
ตัวเองว่ารู้และฉลาดในธรรมแง่ใด ท่านชอบบำเพ็ญตนอยู่แต่ในป่าในเขาเป็นประจำจนเป็น
นิสัย ราวกับท่านไม่เคยเกิดกับบ้านอยู่กับเมืองเลย แต่ครูอาจารย์ใดละจะมีลูกศิษย์ลูกหา
ทั้งพระณเรศและประชาชนฆราวาสมากกว่าท่านทั้งสองนี้ ท่านเหล่านั้นรู้ได้อย่างไรจึงพากัน
หลั่งไหลไปศึกษาอบรมกับท่านจนกระทั่งท่านละชั้นนี้ ลูกศิษย์ท่านมีมากทั่วประเทศไทย
กระทั่งประเทศลาวโน้น ท่านเหล่านั้นรู้ได้อย่างไร

ให้ตนไปรู้ไปเห็นเองฟังเองสังเกตเองทุกแง่ทุกมุม บรรดาอาการที่แสดงออกจาก
ท่านนั้นแล มันถนัดชัดเจนดี ดีกว่าตื่นข่าวกันแบบลมๆ แล้งๆ สุดท้ายก็หาตัวหาตนไม่ได้
เป็นไหนๆ พระรัตนตรัยสายหลวงปู่มั่นมาตั้งเดิม นั้นท่านเป็นธรรมไม่มีโลกเข้า
แฝงเลย ไม่พูดพล่ามเรื่องอะไรๆ เกี่ยวกับบรรดากับธรรมอย่างง่ายตาย ท่านพูดเฉพาะพวก
เดียวกันที่มีความรู้ทางจิตตภาวนาคลายคลึงกันและไวใจกัน ท่านจะพูดเรื่องธรรมปฏิบัติ
ล้วนๆ ต่อกัน ใครรู้เห็นอย่างไรจากการปฏิบัติจิตตภาวนา ท่านคุยธรรมปฏิบัติกันอย่าง
เอาจริงเอาจัง ฟังแล้วเพลินไม่ยากให้จบลงอย่างง่ายๆ เรื่องที่ท่านจะพูดธรรมภายในใจ

เช่น สมถวิปัสสนา สมาธิ สมาบัติ มรรคผลนิพพานที่ตนรู้ตนเห็นให้ใคร ๆ ฟังแบบพล่าม ๆ นั้น อย่าฝันลมฝันแล้งว่าจะได้ยินจากท่านง่าย ๆ ก็ท่านไม่พูดนี้ ท่านทำตัวราวกับพระเชอ บัดชบนั้นแลถ้ายังไม่สนิทกัน

สมมุติมีใครไปตีสนิทในขณะที่ไปพบเห็นท่านครั้งแรก ปากบอนอวดรู้ตัว พระไตรปิฎกเต็มพุง พูดคุยอวดท่านเรื่องสมาธิ สมาบัติ มรรคผลนิพพาน ทิพพโสด ทิพยจักขุ ตลอดจนภิกขุญาพิสดารต่าง ๆ ท่านจะปิดปากอย่างสนิทเลย แต่จะคอยฟังแง่หนัก เบาแห่งธรรมจากผู้มาคุยด้วยทุก ๆ ระยะเวลาไม่คลาดเคลื่อนเลื่อนลอยจนจบ หากเป็นธรรม เกิดจากภาคปฏิบัติจริง ๆ และเจตนาเป็นธรรมของผู้มาคุยด้วย ท่านจะช่วยแนะให้ ตามลำดับแห่งจุดที่ผู้นั้นยังบกพร่องโดยที่ท่านไม่รู้ไม่เข้าใจ แต่จะถามท่านสุมสุมทำนั้น ท่านไม่เล่นด้วย และหาทางออกตัวโดยอุบายต่าง ๆ เช่น ผมหรืออามาไม่รู้ไม่เข้าใจเป็น ต้น และปิดปากเงียบ นี่คือนิสัยของพระอรุณคกรรมฐานที่ท่านเป็นธรรมและรักสงวนธรรม โดยมากท่านปฏิบัติกันอย่างนี้ แม้จะรู้เห็นธรรมมากน้อยลึกตื้นหยาบละเอียดเพียงไร ท่าน จะพูดคุยในวงและคณะของท่านโดยเฉพาะ ท่านไม่ประกาศโฆษณาตนและธรรมแบบ โลก ๆ เพราะท่านทราบว่โลกกับธรรมนั้นต่างกันแม้จะอยู่ด้วยกัน ท่านจึงรักสงวนธรรม

ส่วนพวกเราประเภทขายก่อนซื้อ เน่าก่อนสุก สุกก่อนห้าม พล่ามก่อนรู้ พอมาเจอ กัน เป็นยังงใจจิตถึงไหนแล้ว ถึงพรหมโลกหรือยัง ได้ไปเที่ยวสวรรค์ไหมคินนี้ ได้ไปดู สัตว์นรกบ้างไหมคินนี้ ได้ตรวจดูจิตผมไหมคินนี้ ได้ตรวจดูจิตคน.....นั้นไหมที่เขามาขอให้ ตรวจดูให้หะ ผมเองยังเลยเพราะยุ่งกับตรวจดูกรรมของ.....เขา เขามาให้ตรวจดูให้ คิน นี้ยังจะต้องตรวจดูกรรมเวรของ.....เขา คนนี้กรรมหนามาก ระโยงระยางด้วยสายกรรมสาย เวนจนแทบมองไม่เห็นตัวจริง คู้ยเขี่ยตัดฟันกันยกใหญ่กว่าจะได้ความจริงออกมาบอกเขา คนนี้ต้องให้เขาทำบุญอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร โรคเขาจึงจะบรรเทา แต่หาหยนั้นไม่หายแน่ เพราะเขายังมีกรรมหนักมาก ปกติผมหรืออามาไม่ว่าง ต้องช่วยเพื่อนมนุษย์ตลอดทั้งวัน ทั้งคิน ต้องแนะต้องบอกให้เขาสะเดาะเคราะห์เพราะระยะนี้ดวงเขาไม่ดีเลย ดาวอะไรต่อ ดาวอะไรทับกันยุ่งหมดและต้องแนะต้องบอกหลายด้านหลายทาง เพราะคนหนึ่ง ๆ ล้วน หาบเคราะห์หาบกรรมมาให้เราดู เราช่วยแทบเป็นแทบตาย ท่านไม่ได้เหมือนพวกเราชาว ฉลาดก่อนโง่ดังที่กล่าวมา

พระอรุณคกรรมฐานองค์ใดรายใดก็ตามแสดงออก จะเป็นสมัยหลวงปู่มั่นยังอยู่หรือ ปัจจุบันนี้ก็ตาม องค์นั้นรายนั้นจะอยู่กับหมู่คณะไม่ได้ พระท่านรังเกียจ อย่างน้อยท่านก็ ชุบชิบกัน มากกว่านั้นก็ทำเรื่องขึ้นหาครูอาจารย์เพื่อเรียกมาชำระอธิกรณ์ นรก-สวรรค์ให้

สิ้นไปจากวัดจากหมู่คณะ เพราะแบบนี้มันแบบหากิน มิใช่แบบหาอรรถหาธรรมดังพระ พุทธองค์แลสาวกพาหา เข้าใจใหม่ อย่าว่าปู่ตุนะ เราพูดตามความจริงของวงกรรมฐานสาย หลวงปู่เสาร์หลวงปู่มั่นท่าน

ถาม แหมซึ่งมากปู่ วันนี้ได้ฟังการปฏิบัติธรรมของวงพระอุดมกรรมฐานสายหลวงปู่ เสาร์ หลวงปู่มั่น อย่างถึงใจและเป็นคติไปนาน แต่ก่อนปู่ไม่เห็นเล่าวงพระอุดมค์เหล่านี้ ให้หลานๆ ฟังบ้าง

ตอบ ใครมาก็พูด ใครมาก็พล่าม ใครมาหากก็ฟังบ้านน้ำลายทะเลลูฟ้า เรื่องพระอุดมค กรรมฐานสายหลวงปู่เสาร์ ปู่มั่น ไม่ทราบเขามาหาเพื่อเรื่องราวอะไร ตะกี้นี้ก็พูดกันอยู่ แล้วสดๆ ร้อนๆ ยังจะเป็นผู้รับเหมาเรื่องเหล่านั้นเสียเองอะไรกัน การพูดควรพูดเรื่อง อะไรที่เหมาะสมกับกาลสถานที่บุคคลค่อยพูด มิใช่ใครมาหากก็จะพูดแต่เรื่องเดียว เขาก็ เอื่อมกันทั่วโลกละซิ นี่หลานๆ ถามก็พูดกันไปตามเรื่องราวที่อยากทราบอย่างนั้นเอง

ถาม ครั้งพุทธกาลเที่ยวอุดมกรรมฐาน กับสมัยนี้ที่คณะอุดมค์ของปู่เสาร์ ปู่มั่นและปู่ เทียวต่างกันหรือเหมือนกันปู่

ตอบ ถ้าดูตามพุทธประวัติ สาวกประวัติ ตลอดท่านจาริกไว้ในคัมภีร์ก็คิดว่าเป็นปฏิบัติทา ที่ลูกศิษย์เดินตามครู แต่จะพูดว่าเหมือนครั้งพุทธกาลนั้นปู่ไม่อาจเอื่อม เพราะระหว่าง พญาราชสีห์กับหนูนั่นผิดกันมาก จึงไม่ควรนำมาเทียบกัน การกราบไหว้ท่านปฏิบัติตาม ธรรมที่ท่านทรงเมตตาสั่งสอนนั้น เห็นว่าเป็นสามเณรเหมาะสมแล้ว จึงตะเกียกตะกาย ปฏิบัติกันไปดังที่เห็น ๆ กันอยู่นี้แหละ

ถาม ที่ปู่ว่าธรรมได้มาจากความอดอยากขาดแคลนและเดนนตายนั้น อดอยากอย่างไรปู่ ไม่มีคนใส่บาตรให้ฉันอย่างนั้นหรือ

ตอบ เรื่องคนใส่บาตรนั้นมี พระกรรมฐานไปอยู่ที่ไหน ตามธรรมดาแล้วไม่อดอยากด้วย ปัจจัยสี่ เพราะเขาเคารพเลื่อมใสเป็นพื้นเพของใจอยู่แล้ว ที่ว่าอดอยากขาดแคลนนั่น เป็น เพราะท่านฝึกท่านทรมานตนเองเพื่ออรรถเพื่อธรรมที่ท่านมุ่งมั่นอยากรู้อยากเห็น ท่าน จึงฝึกทรมานด้วยการปฏิบัติโดยวิธีต่างๆ เช่น เอาอาหารแต่น้อยแม้มีมาก ฉันน้อยๆ แม้อาหารมีมาก ไม่ฉันทิ้งไม่ไปบิณฑบาตเป็นวันๆ ไปเป็นครั้งคราว เพื่อเร่งภาวนาให้หนักขึ้น

ถาม ไม่อดอาหาร ไม่ผ่อนอาหาร ไม่อดอยากขาดแคลน ภาวนาไม่ได้หรือปู่

ตอบ ภาวนาได้ แต่จะได้ผลเพียงไรหรือไม่เป็นอีกกรณีหนึ่ง ดังชาวบ้านเขาภาวนากัน เขาก็ไม่อดไม่ผ่อนอาหารไม่ทรมานมากเขาก็ภาวนาได้ แต่ผลของเขาเป็นอย่างไร ปู่ไม่ได้ ถามเขา

ถาม การฝึกกรรมด้วยวิธีต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้นได้ผลอย่างไรบ้างปู่

ตอบ การฉันทน้อยและการไม่ฉันทเป็นวันๆ ไปนั้น ทำให้ไม่โง่งมงาย ตั้งสติได้ดี ใจสงบได้ง่ายกว่าฉันทตามปกติ ปัญญาคล่องตัวดีกว่าปกติ นี่หมายถึงผู้ถูกกับจริตนิสัย ร่างกายลดกำลังลงกว่าปกติย่อมไม่หับจิตมาก การฝึกจิตทั้งด้านสมณะและด้านวิปัสสนาก็ง่ายกว่ากัน ท่านจึงมักกรรมอยู่เสมอ เพื่อการดำเนินจิตได้สะดวกและรวดเร็วกว่าที่ไม่ฝึกกรรมดังที่กล่าวมา

ถาม พระรัตนตรัยที่ท่านชอบฝึกกรรมท่าน อยู่แบบอดๆ อดยากๆ อย่างนี้ เหมือนกันหมดหรือ

ตอบ ไม่หมด แต่ส่วนมากท่านมักกรรมกันด้วยความพอใจ สมครใจ ไม่มีใครบังคับ การฝึกกรรมดังที่กล่าวมา จิตใจสงบ ร่างกายก็เบา ไม่กดดวงใจให้คิดฟุ้งซ่านไปในทางที่ผิดที่เป็นข้าศึกต่อธรรม เมื่อใจสงบคนเราย่อมสะดวกสบายไม่ดิ้นรน สติปัญญาพอมีทางคิดอ่านไตร่ตรองอรรถธรรม ไม่เป็นความคิดความปรุงที่กิเลสควบคุมรุมกัดรุมทิ้งไปเสียหมด ยังพอปรากฏเป็นอรรถเป็นธรรมขึ้นมาให้ได้ชมบ้างสมกับมาแสวงธรรม

ถาม ถ้าใจไม่สงบ ท่านคิดอรรถคิดธรรมไม่ได้หรือ จึงต้องฝึกให้ใจสงบก่อนแล้วค่อยคิดอรรถคิดธรรมตอนจิตสงบแล้ว

ตอบ เรื่องคิดนั้น คิดได้ แต่พอคิดธรรมติดมือขึ้นมา กิเลสที่รุ่มล่อมอยู่รอบหัวใจคว้าเอาไปกินหมด เจ้าของมองไม่เห็น เพราะกิเลสตัวสัญญาอารมณ์มันรวดเร็วมาก เกินกว่าสติปัญญาธรรมดาโลกๆ จะตามทัน ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้ฝึกอบรมจิตให้สงบด้วยสมณะก่อน พอมีสบายยังตั้งตัวได้บ้างแล้วก็สอนให้พิจารณาทางปัญญา การที่จิตสงบนั้นผลเป็นความเย็น ไม่ดิ้นรนกวัดแกว่ง จิตเชื่อง ถ้าเป็นน้ำก็สงบนิ่ง เมื่อนิ่งนานเข้าก็ใสสะอาด จิตที่สงบจากอารมณ์กวนใจก็ทำนองเดียวกัน เมื่อนำออกพิจารณาทางด้านปัญญาย่อมไม่ดิ้นรนกวัดแกว่ง ตั้งหน้าทำหน้าที่ตามสติที่ควบคุมและสั่งงานในการพิจารณา

การพิจารณาส่วนมากถือกายเป็นเป้าหมายแห่งการพิจารณา โดยความเป็นอสุภะ อสุภะปฏิกุศลใครก็ไม่สวยงามบ้างในขั้นเริ่มต้น พิจารณากลับไปกลับมาจนเป็นที่เข้าใจว่าเป็นอสุภะไม่งาม เป็นปฏิกุศลจริงๆ ตามความพิจารณา หลายครั้งหลายหนใจย่อมยอมจำนนต่อปัญญาและเชื่อว่าเป็นอย่างนั้นจริงๆ จิตก็ยิ่งมีความสว่างแฉะพร่าและอาจหายไปโดยลำดับของการพิจารณา เมื่อพิจารณาไปมากจิตมีความอ่อนเพลีย ก็นำจิตเข้าพักสงบอารมณ์ในสมาธิ ทำสลับก้นไปตามวาระของการทำงานและหยุดงาน

ถาม มีบางอาจารย์สอนว่า ให้พิจารณาปัญญาไปเลย ไม่จำเป็นในการทำสมณะ คือความสงบใจก่อน นั้นจะไม่ขัดกันหรือปู้

ตอบ ถ้าเราไม่ไปขัดเขาและเขาก็ไม่มาขัดการปฏิบัติของเรา ก็ไม่มีอะไรขัด เขาชอบทำอย่างนั้นก็เป็นเรื่องของเขา เราทำเช่นนี้ก็เป็นการปฏิบัติของเรา และเพื่อเราเองมิได้เพื่อใคร เพราะธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นสมบัติกลาง ใครจะแสวงหาด้วยวิธีใดก็ได้ ไม่มีใครไปห้ามและกีดขวาง ส่วนถูกหรือผิดนั้นต่างเป็นผู้รับผิดชอบของตัวเอง ผู้อื่นมิใช่ฐานะจะเข้าไปเกี่ยวข้องถ้าเขาไม่ขอให้เกี่ยวข้อง เรื่องก็มีเท่านั้น หลานสงสัยอะไรและเป็นกังวลกับใคร เวลานี้ปู้พูดกับหลาน ปู้สอนหลานต่างหาก มิได้สอนใครพอจะนำเรื่องของผู้อื่นเข้ามาเป็นกังวลใจให้ยุ่งไปเปล่า ๆ

ถาม เห็นเขาสอนกันอย่างนั้น หลานสงสัยที่ไม่เข้ากันกับที่ปู้สอนอยู่เวลานี้จึงได้เรียนถาม ถ้าผิดก็ขอประทานโทษด้วย หลานไม่เข้าใจจริงๆ ในเรื่องภาวานี้ปู้

ถาม การทำทุกรกิริยาของพระพุทธเจ้า โดยทรงอดพระกระยาหารไม่เสวย ๔๙ วัน กับที่พระอัฐมครมฐานท่านอดอาหาร ไม่ฉันเป็นวัน ๆ และหยุดฉันเป็นพัก ๆ ไปนั้น ผิดกันกับที่พระองค์ทรงทำหรือไม่

ตอบ พุดการอดไม่ฉันของพระอัฐมครมกับของพระองค์นั้น ไม่ผิดกัน คือไม่ฉันเหมือนกัน แต่ที่ผิดกันนั้นผิดตรงที่พระองค์หวังความตรัสรู้ธรรม ด้วยการอดพระกระยาหารอย่างเดียว ไม่มีจิตตภาวนาเข้าช่วย ส่วนพระอัฐมครมท่านอดเพื่อภาวนาสะตวกและหวังรู้ธรรมจากการภาวนา มิได้หวังรู้ธรรมจากการอดอาหารอย่างเดียว ต่างกันตรงนี้

ถาม เวลาอดอาหารไม่ฉันนั้น ท่านอดกี่วันปู้ ท่านจึงฉัน

ตอบ เอาแน่ไม่ได้ ตามแต่ละองค์ที่ท่านจะอดจะฉัน เพราะเป็นอัธยาศัยของแต่ละราย ๆ ไป แม้องค์เดียวกันนั้น อดบางครั้งก็น้อยวัน เช่น ๓-๔-๕ วัน หรืออาทิตย์หนึ่ง บางครั้งท่านอดเป็นอาทิตย์ ๆ จึงฉันก็มี องค์อื่น ๆ ก็เช่นกัน เอาแน่ไม่ได้ ตามแต่ผลแห่งการภาวนาของท่านจะอำนวย

ถาม เวลาอดอาหารเช่นนั้น หิวมากไหมปู้

ตอบ ถ้าอยากทราบก็ลองอดดูซิจะรู้เอง ไม่จำเป็นต้องถามผู้อื่น แม้ถามก็ไม่เกิดประโยชน์ จึงไม่ตอบ

ถาม โอ้โฮ น่าสงสารท่านจับใจ ของเคยกินไม่กินต้องเป็นทุกข์แน่ ๆ ยิ่งอดหลาย ๆ วัน ด้วยแล้วน่าจะสลบไปในบางครั้งนะปู้

ตอบ อาจเป็นไปได้ในบางรายและบางครั้งถ้าธาตุชั้นธาตุน้ำไม่สมบูรณ์ แต่ความสนใจของท่านไม่ได้อยู่กับความเมื่อยหิวอ่อนเพลีย มากไปกว่าความมุ่งมั่นต่อการรู้ธรรมเห็นธรรมที่กำลังบำเพ็ญอยู่อย่างขะมักเขม้นในเวลาเช่นนั้น ซึ่งเหมือนเข้าสู่สงครามระหว่างกิเลสกับธรรมภายในใจ

ถาม เวลาอดอาหาร ได้ฉันทะไรแทนบ้างไหม ปู่

ปู่ถาม ฉันทะไร

หลาน ก็ฉันท้ำอ้อย น้ำตาล ฉันทโกโก้ กาแฟ หรือฉันทผลไม้สุกชนิดต่างๆ ที่พอมีพอหาได้นั้นแหละ

ตอบ ถ้ายังจะกลัวตายเที่ยวฉันทผลไม้ชนิดต่างๆ อยู่ก็อย่าอดให้ขายหน้าตัวเองและพระศาสนาละซี พูดอะไรอย่างนั้น ผลไม้ก็คืออาหารเราดีๆ นี้เอง จะฉันทได้อย่างไรในเวลาวิกาล แม้ที่ฉันทได้ในเวลาวิกาล เช่น โกโก้ กาแฟ น้ำอ้อย น้ำตาล น้ำส้ม น้ำหวาน เพียงจะหาถ่ายรูปไว้ดูต่างหน้าเวลาหิวก็ยังไม่จะมีจะว่ายังไง ยังจะบินไปหามันที่ไหนให้ยุ่งเข้าไปอีก พูดกับคนไม่เคยอดเคยหิวนี้มันลำบาก เลยออกนอกกลุ่มออกทางไปกันใหญ่แล้วนี่

ถาม ขอประทานโทษปู่มาก ๆ หลานไม่รู้จริงๆ จึงถามชอกแซกออกนอกกลุ่มออกทางไปแล้วท่านจะฉันทะไรพอเยียวยาธาตุชั้นธาตุน้ำในเวลาเมื่อยหิวอ่อนเพลียมาก เพราะไม่ได้ฉันทหลาย ๆ วัน

ตอบ จะฉันทะไรนอกจากน้ำในกาน้ำเท่านั้น ก็ท่านไม่วุ่นวายเหมือนผู้ถามนี่นา ท่านอดเพื่อภาวนาท่านจึงมีแต่ตั้งหน้าภาวนาอย่างเดียว ไม่ยุ่งกับอะไรทั้งสิ้นในเวลาเช่นนั้น เพราะท่านอดเพื่อทน เพื่อต่อสู้ ท่านไม่ได้อดเพื่อความอ่อนแอท้อแท้ล้มเหลว จิตท่านเข้มแข็งแม้ร่างกายธาตุชั้นธาตุน้ำจะอ่อนกำลังลงบ้าง ถ้าจิตท่านเหมือนที่ถามยุ่งอยู่เวลานี้ ท่านไม่อดให้เสียเวลา ไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น

ถาม เวลาอดหลาย ๆ วัน การภาวนาของท่านน่าจะดีท่านจึงทนได้ ถ้าเป็นอย่างหลานต้องคว่ำไบไม้สโตไบไม้แห้งเข้าใจว่าเป็นผักแฉะ ๆ

ตอบ ก็ท่านไม่ใช่พระไบไม้สโตไบไม้แห้งละซี ท่านถึงอดถึงทนได้เพื่อประโยชน์อันไพศาล ซึ่งดีกว่าอาหารหวานคาวที่กินอยู่ทุกวันเวลาเป็นไหน ๆ พวกที่เห็นช้ำดีกว่าไส้ก็ทำไม่ได้ ผู้ที่เห็นไส้ดีกว่าช้ำก็ทำได้ไม่หวั่นไหว ตายเป็นตาย ขอให้ได้ครองอรรธครองธรรมอย่างสมใจก็เป็นทีพอใจแล้ว พระธุดงค์แต่ละองค์กว่าจะได้ธรรมครองใจก็แทบไปแทบอยู่นั้นแล จะว่าเป็นของง่ายตายหรือ เวลาชีวิตท่านเหลือเดนตายออกมา ใคร ๆ จึงชมแต่ผลท่านว่าท่านดี

อย่างนั้น ดิอย่างนี้ บทเวลาท่านจะตายอยู่ในป่าในเขา ในทางจกรม ในที่นี้สมาธิภาวนา ในความเพียรทำต่าง ๆ ไม่เห็นคิดกันบ้าง

เราเป็นชาวพุทธต้องมองเหตุบ้างซิ มองแต่ผลอย่างเดียวจะเกิดประโยชน์อะไร เกิดมาทั้งชาติก็มีแต่กินกับนอนและเที่ยวเตร็ดเตร่เร่ร่อนหาหัวนอนปลายเท้าไม่ได้ เป็นอยู่อย่างจำเจ จะหาความอบอุ่นแก่จิตใจได้ที่ไหน ก็มีแต่ความรุ่มร้อนเผาใจละซิ วันคืนหนึ่ง ๆ ผ่านไปต้องคิดหาสารคุณ อย่ามีแต่ความสนุกเฮฮา ตื่นลมตื่นแล้งกันไปไม่มีสาระอะไรติดตัวติดใจ จะหวังพึ่งอะไรมนุษย์เราซึ่งมิใช่ท่อนไม้ท่อนฟืน มันมีหัวใจดวงรู้ ๆ ครอบร่างอยู่กับทุกคน ทำไมไม่เหลือยวแล จะหวังพึ่งอะไรถ้าพึ่งใจตัวเองไม่ได้แล้ว พึ่งลมหายใจ ลมก็หมดไป พึ่งร่างกาย กายก็แตก พึ่งน้ำในกาย น้ำก็สลาย พึ่งไฟในกาย ไฟก็กระจาย กายทั้งร่างมีแต่เรื่องแตกกระจาย แล้วจะพึ่งอะไร พึ่งบ้าน บ้านก็จะพัง พึ่งสมบัติเงินทองก็ล้วนแต่สิ่งจะพังทลาย ยังเพลินเมามัวมั่วสุขอยู่หรือ มนุษย์เราตัวฉลาดแท้ ๆ ไม่สมควรกับความ เป็นดังที่กล่าวมา

ความดีมีอยู่ แสงหาชิ มนุษย์ทั้งหลายท่านหาความดีได้ ทำไมเราหาไม่ได้ เวลาไปหาความเลวทรามต่ำช้าทำไมหาได้ สิ่งเหล่านั้นมันวิเศษวิโสอะไร ถ้ามันพาคนให้วิเศษ มนุษย์พากันวิเศษเลิศโลกไปนานแล้ว ไม่จมปลักดั่งที่เห็นกันอยู่นี้เลย จึงไม่ควรเพลินเพลิน ไม่ควรมัวเมาไม่เข้าเรื่องอยู่เปล่า ๆ อะไรดีมีสาระรีบแสวงหา เวลาตายจะมีที่ยึดที่เกาะ ไม่เป็นไฟทั้งกองไปเสียถ่ายเดียว คนหมดที่พึ่งหมดที่อาศัยเป็นคนตีวิเศษละหรือ ในโลกก็เห็น ๆ กันอยู่ยังจะสงสัยอะไรอยู่อีก ถ้าไม่อยากจมนะ

เห็นไหมปุเวลาเผ็ดร้อนแผดเผาปุเอาจริง เพราะสงสารมนุษย์ที่มัวเพลินเพลินกับเงาไม่เข้าเรื่องราวกับเด็กกอมมือ ตายแล้วก็จะล่มจมกันที่น่าเสียดายและสงสารมาก แต่ช่วยอะไรไม่ได้ พวกกันทำตัวเหมือนสัตว์ที่เขาขังไว้ตมแกงเป็นอาหาร ยังมัวเพลินกันอยู่ ดูซิ สัตว์ที่เขากำลังจะไปฆ่ามันรู้ตัวเมื่อไร ยังเพลินกัดหญ้าไปตามทาง ถ้ามันรู้จะไม่เพลินกัดหญ้าเป็นอันขาด นอกจากมันจะไล่ชีวิตไล่ชนคนที่จูงมันพุ่งทะลุไปในเวลานั้นเท่านั้น คนที่เชื่อธรรมที่ให้ความปลอดภัยไว้ทุกซอกทุกซอกแก่สัตว์โลก ก็เป็นคนประเภทสัตว์ที่รู้ตัวว่าเขากำลังจะไปฆ่ามันเอง จะไม่ประมาทนอนใจ ริดโลกออบโกยกันแบบสัตว์กัดกินหญ้าตามทางในเวลาที่เขาจะไปฆ่า จะงดสิ่งเลวร้ายมหากภัยแก่ตนและผู้อื่นทันทีไม่ชักช้า ก้มหน้าทำแต่ความดีงามสุจริตยุติธรรมต่อกันถ่ายเดียว โลกก็สงบร่มเย็นเพราะต่างเห็นใจกัน นี่พูดเรื่องพระรุดงค์เลยรุดงค์เข้าบ้านเข้าเมืองไปหมด แทนที่จะรุดงค์เข้าป่าเข้าเขาอย่างเดียวดังพระรุดงค์กรรมฐานท่านเที่ยวไป เอาละเหนื่อยมาก เพราะเร่งเครื่องมากลืมหืมความแก่ไป

ถาม อัจฉรย์ธรรมปุจนชนลุก ปู่ไปเอามาจากไหน เวลาพูดเป็นน้ำไหลไฟสว่างไปที่เดียว ไม่มีติดมีช่องเลย และอัครรย์พระรุดงค์ท่านที่อดทนมาก ผิดกับชาวบ้านราวฟ้ากับดิน ที่เดียว

ถาม วันนี้พวกลูกหลานมาจากกรุงเทพฯ มาขอพรปีใหม่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว และหน้าที่การงาน ขอหลวงปู่ได้โปรดพรปีใหม่แก่ลูกหลานด้วยเถิด

ตอบ คำว่า พร ธรรมท่านแปลว่า ประเสริฐ สิ่งใดดี สิ่งใดประเสริฐ ขอให้ลูกหลานพากัน แสวงหาและชวนชวยให้เกิดให้มีขึ้นในตนและครอบครัวของตน ตลอดส่วนรวมไม่มี ประมาณ เพราะคำว่าของดีของประเสริฐนั้น มีอยู่ที่ไหน มีอยู่กับผู้ใด มีอยู่กับครอบครัว ใด สังคมใด ที่นั่น ผู้นั้น ครอบครัวนั้น สังคมนั้น ย่อมชุ่มเย็นเป็นสิริมงคล

ถาม คำว่า ของดี ของประเสริฐ ที่ปู่กล่าวถึงนั้นได้แก่อะไรบ้างปู่ พวกลูกหลานยังไม่ เข้าใจ ได้ยินแต่พ่อแม่ คนเฒ่าคนแก่โบราณพูดติดปากกันมาว่า ขอพรปีใหม่หรือไปขอ ศิลขอพรกับคนเฒ่าคนแก่และพระ ตลอดครูอาจารย์ที่เคารพนับถือตามวัดต่าง ๆ ดังที่พวก ลูกหลานมาขอศีลขอพรกับหลวงปู่วันนี้แหละ ส่วนที่ลึกซึ้งยิ่งกว่านี้ยังไม่เข้าใจกันเลยปู่

ตอบ หลักใหญ่ที่โลกยอมรับกันก็คือธรรม เช่นเขาขอความเป็นธรรมเป็นต้น เพราะ ธรรมเป็นที่ลงใจของโลก พอได้ยินว่าธรรมเท่านั้น ใจของแต่ละคนก็ชุ่มเย็นทั้งที่ยังไม่รู้ไม่ เข้าใจเลยว่า ธรรมคืออะไร ฉะนั้น ลูกหลานมาวันนี้ ปู่จึงจะมอบธรรมเป็นพรให้แทนพร ทั้งหลาย เพราะคำว่าพรอันประเสริฐนั้นก็ให้แก่ธรรมที่โลกยอมรับนับถือและกราบไหว้บูชา นี้แล ปู่จะให้พรอย่างละย่อ ๆ พอติดกับเวลา ขอให้ลูกหลานรับไปปฏิบัติกันเถิด จะเกิด ความสงบร่มเย็นแก่ตัวเราและครอบครัวอย่างประจักษ์ ธรรมย่อที่จะให้ดังนี้คือ

การที่เราฆ่าเขา เขาฆ่าเรา และการฆ่าสัตว์ทุกชนิดที่ครองตัวอยู่ด้วยชีวิต เป็น อัมมมงคลความลุ่มจมแก่ตนผู้ฆ่าและแก่เขาที่ถูกฆ่าเหล่านั้นอย่างยิ่ง ชนิดไม่มีอะไรเปรียบ ได้เลย เพราะทุก ๆ ชีวิตมีคุณค่ามากสำหรับตัวทุก ๆ ราย ไม่ควรไปแต่ต้องทำลาย จงหยุด จงงดกรรมอันโหดร้ายทารุณต่อกันนี้เสีย นี่เป็นพรข้อที่ ๑

สมบัติเงินทองของคูใจ ใครก็รักสวณ การทำลายสมบัติของคูใจให้พลัดพรากจาก ตัวเขา เป็นความโหดร้ายทารุณของผู้ทำ แก่สมบัติและจิตใจเขาอย่างยิ่ง ไม่มีอะไร เปรียบเทียบได้ แม้เคยทำมาก็จงหยุดจงงดอย่างเด็ดขาดอย่าทำต่อไป นี่เป็นพรข้อที่ ๒

ลูกหลานเขาเมียเขาด้วเขา คือสมบัติในหัวอกที่รักสวณอย่างยิ่งกว่าสิ่งใด ไม่ควร ล่วงเกินเป็นอันขาด จงรักษาอธิปไตยของกันและกัน ด้วยการเทียบหัวใจเขาหัวใจเราใส่กัน มนุษย์หัวขาดจากคอ ตับพุงทะเลลุแตกกระจายจากกันในชั่ววินาที ก็เพราะโทษของการ

ลวงล้ำขมขื่นเป็นต้นเหตุอันสำคัญ จงเห็นโทษมหาวินาศนี้อย่างถึงใจ และไม่สนใจไยดีกับกรรมอันลามกนี้ หัวกับคอจะได้อยู่กันอย่างสนิทไม่พรากกัน นี่เป็นพรข้อที่ ๓

มูสาคือการโกหก ตบหูตบตาหลอกลวงผู้อื่นให้ผิดจากปกติคือความมีความเป็นจริง ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหายแต่น้อยจนถึงขั้นล่มจมฉิบหาย เป็นคำไม่ควรพูดไม่ควรโกหกอย่างยิ่งในวงมนุษย์ด้วยกัน ปากโกหกเป็นปากที่ขาดบาทสลึง คนโกหกเป็นคนขาดบาทขาดเต็ง มนุษย์เต็มบาทเต็มเต็งไม่ควรพูดโกหกมูสา จงพูดแต่ความสัตย์ความจริงเพื่อประโยชน์อันสมบูรณ์ต่อกัน นี่เป็นพรข้อที่ ๔

สุราของมีนเมาเคยทำมนุษย์ให้ขาดบาทขาดสลึง เสียผู้เสียคน เสียการเสียงาน เสียสมบัติเงินทองมามากต่อมากแล้ว จนประเมินโทษของมันไม่ได้ เราเป็นมนุษย์เต็มบาทเต็มเต็ง มิใช่มนุษย์ขาดเฟื่องขาดสลึง จึงไม่ควรนำสุรามาทำลายอวัยวะ สติปัญญาอันเป็นสมบัติมีค่าในตัวเราให้ด้อยลงและเสียไปอย่างยิ่ง สุราเป็นสิ่งบั่นทอนและทำลายมนุษย์สมบัติของมนุษย์และการงานของมนุษย์โดยถ่ายเดียว คือ เสียทรัพย์ ก่อความทะเลาะวิวาท เกิดโรค ถูกตำหนิติเตียน กิริยามารยาทรวากับหมาขี้เรื้อนที่ใครๆ รังเกียจ ไม่สมควรแก่ปกติชนหญิง-ชาย ไม่รู้จักอาย หน้าหนาหน้าชาหมดยางอาย ลดคุณค่ามนุษย์หมดคุณค่าในตัวมนุษย์ผู้กินสุรา เมาสุรา ความเป็นบ้าหาได้ง่ายในสุราและคนเมาสุรา หลานๆ จงรู้ว่านี่คือยาพิษ ไม่ควรสนใจใฝ่ฝันกับสุราและนำมาดื่มมากเกินไป เดี่ยวเป็นบ้ากันทั้งโลก นี่เป็นพรข้อที่ ๕ ที่ปุมอบให้แก่หลานๆ วันนี้ซึ่งตรงกับวันขึ้นปีใหม่ และจงพากันเป็นคนใหม่ต่อไป จากคนคนเก่า ด้วยการฝึกหัดเปลี่ยนแปลงตนใหม่ จากที่เคยไม่ดีให้เป็นคนดีต่อไป เอาละพอ

การตะเกียกตะกายมาหาหลวงพ่อดังนี้ เพราะข้าพเจ้าลือมานานว่า หลวงพ่อเป็นพระองค์สำคัญทางภาคอีสานองค์หนึ่ง และเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่นด้วย อยากพบเห็นอยากกราบไหว้บูชา อยากฟังคำสนทนา อยากฟังธรรมเทศนาโปรดตามแต่หลวงพ่จะสะดวกโปรดได้ กระผมยินดีทั้งนั้น ที่สำคัญและอยากพบเห็นอยากกราบไหว้อย่างยิ่งก็คือองค์ท่านหลวงปู่ขาวนี่แล เพราะรำลือมานาน วันนี้สมใจปลื้มปีติอย่างบอกไม่ถูกเลยทีเดียว แหละปู

ปู่ถาม มาเห็นแล้วเป็นยังไง สมคำลือไหมละ

สมอย่างบอกใครไม่ได้ แต่ตื่นตันหัวอกเลยขณะนี้ ทั้งนี้เพราะเคยทราบแต่ในตำราว่าพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายท่านบำเพ็ญ และบรรลุมรรคผลนิพพานอยู่ในที่ต่างๆ กัน เช่นในป่าในถ้ำในเขาในครั้งโน้น อ่านแล้วให้เกิดความคิดต่างๆ เกี่ยวกับมรรค

ผลนิพพานในครั้งโน้น และทิวกระหายอยากฟังการบำเพ็ญและการบรรลุมรรคผลนิพพานของพระในครั้งนี่ ว่ามีท่านผู้บำเพ็ญและบรรลุธรรมได้เหมือนครั้งโน้นหรือเปล่านา บุญยังพอมีกี่มาได้ยินเรื่องของหลวงปู่มั่น ปู่เสาร์ และได้ยินเรื่องครูอาจารย์ทั้งหลายสายของท่านปู่เสาร์ปู่มั่นนี้ จนถึงเรื่องของหลวงปู่องค์ที่กราบเฝ้าอยู่เวลานี้ ทำให้เกิดความปลื้มปีติจนพูดไม่ออกบอกไม่ถูก มันเต็มตื่นอยู่ภายในนะปู่

เพียงได้โอกาสจะมาเยี่ยมหลวงปู่เท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างตลอดผู้เกี่ยวข้องสิ่งเกี่ยวข้องมันตกออกในทันทีทันใด ภายในภายในใจเขาไปหมดราวกับตัวจะเหาะลอย ที่เป็นทั้งนี้เพราะซาบซึ่งในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ประทานไว้แก่สัตว์โลกเป็นคำสั่งสอนเสมอต้นเสมอปลาย คงเส้นคงวาทั้งฝ่ายมรรคและฝ่ายผล ไม่ผิดหวังแก่ผู้ปฏิบัติธรรมว่าจะไม่มีผลตอบแทนที่ควรแก่เหตุ ที่ยังมีข้อสงสัยอยู่บ้างก็ตรงที่คนสมัยโน้นกับคนสมัยนี้ ดูว่ามีกิเลสหนาบางต่างกันอยู่มาก เฉพาะอย่างยิ่งผู้สนใจปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง ยังรู้เห็นธรรมได้ยากกว่าครั้งพุทธกาลอยู่มาก ต้องลำบากลำบากมากกว่าจะรู้จะเห็นธรรม ดังในประวัติของหลวงปู่มั่น ภูริทัตตเถระ ที่ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโนเรียบเรียงไว้ กระผมได้อ่านจนจบหลายเที่ยวไม่เคยเบื่อเลย หลวงปู่มั่นท่านลำบากมากกว่าจะรู้เห็นธรรม ทั้งนี้ก็กราบเรียนตามความรู้สึกเท่านั้น ส่วนความจริงจะเป็นอย่างไรนั้น ก็ขอความเมตตาชี้แจงจากหลวงปู่ด้วย จะเป็นพระคุณอย่างสูงแก่กระผมด้วย

ปู่ตอบ ฟังคุณพูดเกี่ยวกับศาสนธรรมที่ประทานไว้ กับคนมีกิเลสหนาบางในสมัยโน้นกับสมัยนี้ต่างกันก็น่าฟัง เรายังไม่ต้องพูดถึงท่านผู้สนใจปฏิบัติธรรม แต่ขอพูดเรื่องผู้ไม่สนใจแสวงธรรม แต่สนใจแสวงหากิเลสมากกว่าธรรมก่อน คนสมัยโน้นแม้ผู้ไม่สนใจแสวงธรรมแต่การแสวงสิ่งที่เป็นกิเลสมาพอกพูนหัวใจก็ไม่มากนัก ไม่แสวงหาหลายแง่หลายทางหลายเล่ห์หลายเหลี่ยม หลายสันพันคมเหมือนคนสมัยนี้ ในสายตาถือว่าแสวงกันอย่างออกหน้าออกตาเด่นดังจริง ๆ ทั้งอยากมั่งมี ทั้งอยากเด่นอยากดัง ทั้งอยากให้คนเคารพนับถือ ทั้งอยากให้เขาร่ำลือว่าตัวเก่งกล้าสามารถหมดทุกด้านทุกทาง จนไม่เป็นอันกินอยู่หลับนอนได้สนิท ทั้งสิ่งยั่วยวนกวนใจเพื่อเบิกทางกว้างของกิเลสโลภะ ราคะตัณหา ตาเป็นไฟก็นับวันขยายตัวมากขึ้นตาม ๆ กัน เมื่อเป็นเช่นนี้แม้ผู้มีนิสัยสนใจต่อธรรมทั้งหลายพยายามเที่ยวเสาะและบำเพ็ญ ก็ย่อมแหวกว่ายสิ่งเกี่ยวข้องซึ่งรุ่มลุ่มล้อมอยู่รอบตัวออกและบำเพ็ญด้วยความลำบากอยู่เป็นธรรมดา

ฉะนั้น ที่ว่าคนครั้งโน้นกับครั้งนี้มีกิเลสหนาบางต่างกันก็ไม่น่าจะผิด เพราะสิ่งส่งเสริมให้ฝ่ายต่ำมีกำลังมีมากกว่าสิ่งส่งเสริมทางฝ่ายธรรมให้เจริญ คนจึงมีทุกข์มาก

ลำบากทั่วดินแดนแม่ที่อยู่ในป่าในเขาก็ไม่เว้น เพราะสิ่งพาให้เป็นพินเป็นไฟมันวิ่งประสานทั่วถึงกัน ส่วนธรรมนั้นก้าวไม่ค่อยออกหรือก้าวไม่ออก เพราะไม่มีใครพาก้าว สุดท้ายก็ให้กิเลสตัณหาเอาสด ๆ ร้อน ๆ ต่อหน้าต่อตาว่า มรรคผลนิพพานไม่มี มีแต่ชื่อในตำราที่สอนไว้และเขียนไว้เท่านั้น นั่นฟังซิคุณ กิเลสมันออกกลดลายเห็นไหม ความจริงผู้เช่นนั้นมันมิได้มองดูธรรมพอชั้วกะพริบตายังกว่าการเฝ้ามองกิเลส วิ่งตามกิเลสจนตาแห้งขาปูดบวมเลย แล้วก็ทำตัวเป็นเครื่องมืออย่างเอกของกิเลส ให้ออกทำลายธรรมและทำลายหัวใจประชาชนชาวพุทธโดยหารู้ตัวไม่ นำทุเรศไม่น้อยเลยถ้าจะทุเรศนะ

ถาม คนชนิดนี้ที่เป็นเครื่องมือของกิเลสเพื่อทำลายธรรมและหัวใจประชาชนมีอยู่หรือปู้
ตอบ จะไม่มีอย่างไร นอกจากไม่พูดกันว่า มีเต็มแผ่นดินเท่านั้น ก็อยู่ไปสังเวชไปในวงผู้ดีมีธรรมและทรงธรรม คือมรรคผลนิพพานทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะคนมีธรรมย่อมมีหิริโอตตปปะในใจ ไม่พูดสุมสี่สุมห้า ไม่พูดแบบสุมเดาเกาหมัด เพราะไม่มีขี้เรื้อนบ่อนทำลาย ไม่เหมือนคลังกิเลสที่ไม่สนใจในธรรม มันพูดได้ทั้งนั้นในเรื่องเสีย ๆ หาย ๆ เพราะไม่มี หิริโอตตปปะ ในหัวใจ จะเอาอะไรมากระดากอาย มีแต่ตัวหน้าด้านสันดานทำลายถือเป็นความสุข ให้เขามองหน้าแยบหนึ่งก็ว่าตัวตน ใครจะได้รับความเสียหายเพราะตัวเองไม่คำนึง

แม้ธรรมก็เป็นธรรม มรรคผลนิพพานก็เป็นมรรคผลนิพพานอยู่นั่นแล มิได้เอนเอียงหรือถลอกปอกเปิกไปเพราะปากสกปรกก็จริง แต่ผู้กำลังสนใจธรรมปฏิบัติธรรมเพื่อมรรคผลนิพพานซึ่งยังไม่เคยรู้เคยเห็นธรรมนั้นซิ มีส่วนเสียด้วยลมปากสกปรกอันนี้ได้ ท่านผู้รู้ผู้ทรงมรรคผลนิพพานอยู่เต็มหัวใจแล้ว ท่านจะหวั่นไหวอะไรกับปากกิเลสตัวทำลายนี้เล่า คนเราพอใจแสวงหาอะไรก็ได้ก็มีสิ่งนั้น แสวงหากิเลสก็ได้ ก็มีกิเลส แสวงมากก็มีมาก ขึ้นอยู่กับการเสาะแสวง แสวงธรรมก็ได้ก็มีธรรม แสวงมากก็มีมากจนสมบูรณ์ในหัวใจ ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่านแสวงกันและได้มาเป็นสรณะของชาวพุทธเรา คือท่านผู้แสวงธรรมรู้เห็นธรรมและทรงธรรมแท้โดยหลักธรรมชาติ มิใช่ธรรมจดจำ แต่เป็นธรรมแท้จริงในหัวใจ

คำว่าธรรมมีอยู่ตลอดอนันตกาลนั้น ฟังทราบที่ธรรมมิใช่ ดิน น้ำ ลม ไฟ แร่ธาตุต่าง ๆ มิใช่ อากาศ อวกาศ มิใช่สิ่งทั้งมวลในแดนสมมุติ ธรรมคือธรรมมิใช่สิ่งดังกล่าว เครื่องพิสูจน์ธรรมก็มีใช่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเป็นวิสัยเพียงดูรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัสเย็นร้อนอ่อนแข็ง ซึ่งอยู่ในฐานะของตนที่จะรับรู้สัมผัสได้เท่านั้น มิได้ลึกซึ้งกว้างขวางพอจะสามารถหยั่งรู้เห็นธรรมดังกล่าวนั้นได้ สิ่งที่สามารถ

สัมผัสรับรู้ธรรมทุกชั้นทุกภูมิได้ มีใจดวงเดียนี่เท่านั้น ใจจึงเป็นของคู่ควรแก่ธรรมทั้งหลายทั้งหยาบ กลาง ละเอียด จนถึงวิมุตติธรรม นอกนั้นไม่มีอะไรสามารถสัมผัสรับรู้ธรรมได้ พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ พระสาวกของพระพุทธเจ้าทุก ๆ องค์ ทรงรู้ธรรมเห็นธรรมด้วยใจ มีใช้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย เลย ใจจึงเป็นภาชนะอันเหมาะสมกับธรรมทุกชั้นทุกภูมิอย่างยิ่ง เมื่อได้รับการปรับปรุงแก้ไขและการบำรุงรักษาโดยถูกต้อง เช่นการปฏิบัติจิตตภาวนาเป็นต้น

ถาม คำว่าธรรมมีอยู่นั้น มีอยู่ที่ไหน ปู่

ตอบ มีอยู่ที่ธรรม ถ้าใจปฏิบัติธรรมมีสมณะ วิปัสสนาธรรมเป็นต้น ธรรมก็สัมผัสที่ใจ รู้กันที่ใจ เกิดที่ใจ และธรรมก็อยู่ที่ใจ เช่น สมาธิ ผู้ปฏิบัติจิตตภาวนาต้องทำที่ใจและรู้สมาธิขึ้นที่ใจ จากนั้นใจนั้นก็มีความสมาธิ สมาธิก็อยู่ที่ใจดวงนั้น แม้วิปัสสนาตลอดวิมุตติหลุดพ้นก็เป็นไปกับใจในทำนองเดียวกันกับสมาธิเกิดที่ใจนี้ ด้วยเหตุนี้ธรรมจึงไม่อยู่ที่ไหน นอกจากอยู่กับธรรมและอยู่กับใจของผู้ทำให้เกิดให้มีเท่านั้น ฉะนั้นธรรมแท้จึงมิได้อยู่ในวงสมมุติ นอกจากสัญญาธรรม คือธรรมในความจำและธรรมในขอบข่ายของสมมุติจึงอยู่ในสมมุติ เพราะสมมุติพาอยู่พาไปพาให้เสื่อม พาให้เจริญ พาให้ทันสมัย พาให้ล้าสมัย ธรรมแท้มิได้อยู่ในขอบข่ายแห่งสมมุติ จึงไม่มีคำว่า ล้าหรือทันสมัย

ถาม แหม ละเอียดและนำอัครรรย่มากนะปู่ ธรรมที่ฟังวันนี้กระผมยังไม่เคยฟังจากที่ใดผู้ใดมาก่อนเลย เพิ่งได้ฟังวันนี้อย่างจุใจที่หิวกระหายมานาน ธรรมแท้ที่กล่าวถึงนี้ ถ้าผู้ไม่รู้ก็พูดไม่ได้พูดไม่ถูก พูดไม่เป็น เพราะไม่ใช่ธรรมคาดคะเน ธรรมต้นเดา แต่เป็นธรรมของจริงจากใจโดยแท้ ตั้งธรรมในพระทัยของพระพุทธเจ้าและธรรมในใจของสาวกท่านอัครรรยจริง สมใจที่มาวันนี้ ธรรมนี้คนกิเลสหนา ๆ ดังพวกกระผมจะมีทางรู้ได้ไหมปู่

ตอบ ขณะยังมีกิเลสหนา ๆ ไม่ว่าใคร ๆ รู้ไม่ได้ทั้งสิ้น แม้พระพุทธเจ้าก็ยังไม่รู้ไม่ได้ ขณะจะรู้และขณะรู้จักเลสต้องเบาบางและกิเลสต้องหมดสิ้นไปจากใจ เพราะธรรมปฏิบัติสังหารทำลาย ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้อบรมฝึกฝนจิตใจชำระจิตใจ ซึ่งเป็นการชะล้างกิเลสในขณะเดียวกัน จนกิเลสสิ้นจากใจแล้วย่อมรู้ได้ทุกคน เพราะธรรมไม่มีคำว่าล้าเอียง

หลวงปู่เริ่มป่วยจากโรคชรา

นับแต่ปี ๒๕๒๖ ย่างเข้ามา อาการเจ็บป่วยออก ๆ แอด ๆ ของหลวงปู่ก็เริ่มปรากฏมาพร้อม ๆ กันราวกับได้นัดแนะกันไว้ ท่านมักเจ็บป่วยบ่อย ๆ ทั้งที่ปกติโรคชราทำงาน

ประจำชั้นอยู่แล้ว เริ่มลุกและเดินไปไหนมาไหนไม่ได้ ต้องนอนอยู่กับที่เป็นปี ๆ อยู่แล้ว โรคที่เพิ่มความทรุดโทรมก็ปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ จนรู้เห็นได้ชัดในสายตาและความรู้สึกของ บรรดาศิษย์ และประชาชนที่เข้ากราบเยี่ยม ส่วนคณะนายแพทย์ที่คอยดูแลรักษาหลวงปู่เป็นประจำไม่ขาดตลอดมานั้น คือ คณะแพทย์ทางอำเภอหนองบัวลำภู และคณะแพทย์ทางโรงพยาบาลอุดรฯ ได้ควบคุมดูแลอาการของท่านเป็นประจำ

ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ นับว่าได้ดูแลท่านหลวงปู่อย่างใกล้ชิดท่านหนึ่ง ทั้งเวลาปกติและเวลาเจ็บป่วย มีการไป ๆ มา ๆ อยู่เสมอมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ทั้งหมดที่มาจากสำนักพระราชวังเป็นครั้งคราว ช่วยกันพยาบาลรักษาท่านอย่างใกล้ชิด ด้วยความสนิทใจและเคารพเลื่อมใสในหลวงปู่จริง ๆ แม้เช่นนั้นอาการต่าง ๆ ก็คอยแต่จะกำเริบอยู่เสมอ

ท่านมีอาการเวียนศีรษะเป็นประจำ นั้งนานไม่ค่อยได้ นี่เป็นสาเหตุแห่งโรคชนิดอื่นจะตามมา เช่นโรคบวมตามหลังมือหลังเท้า อ่อนเพลียมาก ฉันทไม่ได้ อาการเหล่านี้ค่อยทวีความรุนแรงขึ้นทุกวันเวลา จนกลายเป็นคนไข้หนักทั้งที่หาใช่จริง ๆ ไม่เจอ เจอแต่อาการเหล่านี้ในองค์ท่าน ไม่ปรากฏมีโรคชนิดใดอย่างแท้จริงปรากฏเลย ในความรู้สึกของหมอและคนทั่วไป จึงรวมลงในจุดเดียวกันว่า ท่านมรณภาพด้วยโรคชราโดยแท้ การเขียนเรื่องอาการป่วยของท่าน เห็นว่าไม่มีอะไรแปลกและพิสดารผิดธรรมดา จึงเขียนเพียงย่อ ๆ พอท่านผู้อ่านทั้งหลายเข้าใจกัน

วันจันทร์ที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๐๕.๔๕ น.หลวงปู่ก็มรณภาพด้วยอาการอันสงบ ท่ามกลางสานุศิษย์ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักในเวลานั้น เพราะเป็นตอนเช้า พระก็เริ่มออกบิณฑบาต ประชาชนก็ยังมีไม่มาก ที่กุฏิใหญ่ที่ท่านพักเป็นประจำในวัดถ้ำกลองเพล อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี

เมื่อข่าวมรณภาพท่านแผ่กระจายออกไป ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน พระเถรทรบาทต่างก็หลั่งไหล มากกราบเยี่ยมศพท่านเป็นจำนวนมากจนไม่อาจพรรณนา ทางจังหวัดได้รายงานเรื่องนี้ไปยังสำนักพระราชวังโดยด่วน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับเป็นศพในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด เวลา ๐๙.๐๐ น.ได้เคลื่อนย้ายศพหลวงปู่ มาตั้งบำเพ็ญกุศลที่ “ศาลาเมตตาอนาลโย” โดยเปิดโอกาสให้ศรัทธาประชาชนทั่วไปเข้ากราบนมัสการรดน้ำศพ ในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๔.๐๐ น.ถึง ๑๕.๐๐ น.เวลา ๑๖.๓๐ น.สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาพระราชทานน้ำอาบศพ และทรงเป็นประธานในงาน โดย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับไว้เป็นศพในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด และตั้งศพบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทาน โศกโศก น้ตรเบญจา ตั้งประดับและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระราชทานเงิน ๔ แสนบาท เป็นค่าอาหารถวายพระและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตลอด ๗ วันด้วย

กำหนดการงานศพของหลวงปู่ขาว

วันที่ ๑๗-๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๙.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงราชานุเคราะห์เป็นเจ้าภาพสวดศพ ส่วนทางราชการจังหวัดอุดรธานี สลับกันไปฟังสวดพระอภิธรรม เวลา ๐๘.๐๐ น.ของวันรุ่งขึ้น ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ โดยราชการหน่วยต่าง ๆ ของจังหวัดอุดรธานี และสลับกันไปฟังสวดพระอภิธรรม และคอยดูแลความเรียบร้อยของงาน ภายใต้การอำนวยการของ นายสมภาพ ศรีวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี และนายธนวัฒน์ วีระธรรมพูลสวัสดิ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๖.๐๐ น.พระราชทานน้ำอาบศพ บรรจุเข้าโกศ

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๔.๐๐ น.นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร ปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้ไปคารวะศพหลวงปู่ขาว รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ วางหรีดของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร และพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาทรงร่วมทำบุญฟังสวดพระอภิธรรม

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๕.๐๐ น. พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผบ.ทบ. เดินทางไปคารวะศพท่าน

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯบำเพ็ญพระราชกุศลครบวันที่ ๗ ทรงพระราชทานมอบให้นายสมภาพ ศรีวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี เป็นตัวแทนพระองค์ในการบำเพ็ญกุศลต่อไป โดยพระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ พระสงฆ์ ๔ รูป สวดธรรมคาถา ในพระพิธีสวดพระอภิธรรม

หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงราชานุเคราะห์เป็นเจ้าภาพสวดศพครบ ๗ วันแล้ว ได้มีศิษยานุศิษย์มาจองเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม สืบต่อกันไปมิได้ขาด

เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ดร.เชาวน์ ณ คีลวันต์ องคมนตรี
คุณธนตร-คุณกิมเตียว เอียสกุล อาจารย์สรสรเสริญและอาจารย์สุมาลี อุทัยเฉลิมเป็น
เจ้าภาพ และมีผู้จองเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมต่อไปจนถึง ๕๐-๑๐๐ วันมิได้ขาด และ
จะมีต่อไปจนถึงวันพระราชทานเพลิง โดยเฉพาะในรอบ ๗ วัน ทุก ๆ วันจันทร์ ซึ่งเป็นวัน
พระราชทานราชานุเคราะห์เป็นเจ้าภาพตลอดไป จนถึงวันพระราชทานเพลิง

กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่ขาว อนาลโย

คณะกรรมการประชุมเลือกเอาพลลาญหิน ซึ่งเป็นเนินสูงและกว้างขวาง เหมาะกับ
ประชาชนจำนวนมากที่มาในงาน เป็นที่พระราชทานเพลิงศพท่าน ที่ตั้งกล่าวนี้อยู่ในบริเวณ
วัดถ้ำกลองเพล แต่อยู่ด้านตะวันตก ห่างจากถ้ำไปประมาณกิโลเมตรกว่า มีทางรถไปมาได้
รอบทิศรอบด้าน รถไม่สวนทางสายเดียวกันเวลากลับจากที่พระราชทานเพลิง

การกำหนดวันพระราชทานเพลิง กำหนดเอาวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ เป็นวัน
พระราชทานเพลิง เริ่มงานวันที่ ๑๐-๑๑-๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗

คณะกรรมการที่รับผิดชอบในงานนี้ และคัดเลือกสถานที่พระราชทานเพลิงคือ

- ๑.สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร กทม.
- ๒.พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด อุดรธานี
- ๓.พระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิรโต เจ้าอาวาสวัดถ้ำกลองเพล อุดรธานี
- ๔.พระเทพสุเมธี เจ้าคณะภาค ๑๐
- ๕.พระศรีธรรมวงศาจารย์ อุดรธานี
- ๖.นายสมภาพ ศรีวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี
- ๗.นายธนวัฒน์ วีระธรรมพูลสวัสดิ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี
- ๘.ศาสตราจารย์ นายแพทย์อวย เกตุสิงห์
- ๙.ร้อยเอกวีระพันธ์ จังคศิริ นายอำเภอหนองบัวลำภู

สถานที่พระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาวแห่งนี้ เมื่อเสร็จจากการพระราชทานเพลิง
ศพผ่านไปแล้ว จะใช้เป็นที่สร้างอนุสาวรีย์หลวงปู่ให้จรัสถาวรต่อไป เพื่อเป็นปูชนียสถาน ที่
รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธตลอดกาลนาน

การเขียนประวัติของปู่ท่าน ก็คงจะยุติเพียงเท่านี้ เพราะได้เรียนไว้แล้วแต่ต้นว่า ทุกวันนี้สุขภาพไม่ดี โรคกำเริบบ่อย สัญญาชั้นดีเหลวไหล งานการยุ่งมาก พยายามแย่งอุปสรรคที่กล่าวมา มาเขียนพอเป็นปากเป็นทางเพียงเท่านั้นเอง ไม่ละเอียดยกข้อเท็จจริงตามความเป็นมาของท่าน นับแต่วันบวชมาจนถึงวันมรณภาพเลย (วันท่านนิพพาน ใครจะว่า หลวงตาบัวเป็นบ้าก็ว่าได้ ไม่ขัดไม่แย้ง พอใจเป็นบ้าด้วยความสมัครใจ) จึงหวังได้รับอภัยจากท่านผู้อ่านทั้งหลายโดยทั่วกันเช่นเคย ขอความสวัสดีมงคล จงเกิดมีแต่ท่านผู้อ่านโดยทั่วกันเทอญ.
